

عَبَقَاءُ الْأَوَّلِينَ
فِي إِمَامَةِ الْأُسَمَةِ الْأَطَهَارِ

جَدِيدُ الْغَدْرِ

تَأَلَّفَ

الْأَمَامُ الْحُجَّةُ الْمَعَاوِدُ السَّيِّدُ كَامِلُ الْحُسَيْنِ الْكَتْمُونِي

تَحْقِيقُ

عَلَامَةُ رَضَا مَوْلَانَا الْبُرُوجُونِي

عِبَقَاتُ الْأَنْوَارِ

دَرِ اثْبَاتِ قَامَتِ مَعْرَاطِهَا

تألیف

ایم‌الله میر سید حامد حسین موسوی

نیشابوری هندی

جزء دوم از مجلد دوازدهم

طبع دوم

در ۶ جلد با تعلیقات و فهارس

از اشارات

مؤسسه نشر فائز مخطوطات اصفهان

چاپ حبل المتین

فهرست مطالب

صفحه	
۹۱۳	تبیید مقدمه بی در باب حدیث شریف « مثل اهلیتی کسفینة نوح ... » و نقل انکار ابن تیمیه حرانی این حدیث را .
۹۱۴	آغاز در رد بر ابن تیمیه و اسامی روات حدیث سفینه از عصر امام شافعی تا عصر مؤلف و نقل کلمات آنها درین باب « تا صفحه ۹۷۵ » .
۹۷۵	وجوه دلالت حدیث سفینه بر امامت و خلافت اهل بیت علیهم السلام « ۲۱ وجه » تا صفحه ۹۸۹ .
۹۸۹	نقل عبارات شاه صاحب متعلق به حدیث سفینه و جوابهای مؤلف از آنها تا صفحه ۱۰۰۷ .
۱۰۰۷	کلام شاه صاحب در باب تسک اهل سنت بجمیع اهل بیت و جواب مؤلف از این ادعا و اثبات اینکه حضرات نسبت باهل بیت علیهم السلام حق کشی های فراوان دارند .
۱۰۰۹	نقل کلمات اهل سنت که عقیده خود را نسبت به حضرت امیر المؤمنین اظهار داشته اند .
۱۰۱۴	نقل کلمات اهل سنت که عقیده خود را نسبت به حضرت امیر المؤمنین اظهار داشته اند .
۱۰۳۵	عقیده اهل سنت درباره حضرت امام زین العابدین علیه السلام .
۱۰۳۸	فتاوی اهل سنت بجواز نکاح نه زن .
۱۰۴۲	عقیده اهل سنت درباره حضرت امام محمد باقر علیه السلام .
۱۰۴۴	عقیده اهل سنت نسبت به حضرت امام جعفر صادق علیه السلام .
۱۰۴۶	عقیده اهل سنت نسبت به حضرت امام موسی بن جعفر علیهما السلام .
۱۰۴۷	عقیده اهل سنت نسبت به حضرت امام رضا علیه السلام .
۱۰۴۹	عقیده اهل سنت نسبت به یاقی الله معصومین علیهم السلام .
۱۰۵۷	عبارت ملاجلال دوانی در « شرح عقائد عضدی » .
۱۰۵۸	نقل کلمات دیگری از شاه صاحب در باب حدیث سفینه و جواب آنها تا صفحه ۱۰۷۷ .
۱۰۷۷	« تنبیه و ایقاظ » در بیان اشتباه شاه صاحب در فهم معنای حدیث سفینه .
۱۰۸۱	حدیث نفیس فی شأن المیزة الطاهرة .
۱۰۸۲	نقل کلام شاه صاحب در تفسیر « فتح المریز » و جواب از آنها بوجوه عدیده .
۱۰۹۲	استفاده صحابه از علوم حضرت امیر علیه السلام ، منقول از امام فخر رازی .
۱۰۹۷	در بیان فساد و بطلان حدیث نجوم ، منقول از ابن حزم ظاهری و غیره .
۱۱۱۹	« الزام و انعام » در بیان خطای شاه صاحب که حدیث « اصحابی کالنجوم » را بمقابله حدیث سفینه آورده است .
۱۱۱۹	نقل احادیث بسیار که در آنها پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله امت را باقتدای با اهل بیت امر فرموده است . ۱- حدیث « اهلیتی کالنجوم ... » .
۱۱۲۰	ترجمه نبیط بن شریط اشجعی و پدرش .
۱۱۲۳	۲- حدیث « النجوم امان لاهل السماء و اهلیتی امان لاهل الارض » .

- ۱۱۲۹ ۴- حدیث « النجوم امان لاهل السماء واهلبیتی امان لامتی » .
- ۱۱۳۳ ۴- حدیث « النجوم امان لاهل السماء فاذا ذهبت ... » .
- ۱۱۳۴ ۵- حدیث « النجوم امان لاهل الارض من الفرق ... » .
- ۱۱۳۶ ۶- حدیث شمس و قمر و زهره و فرقدین .
- ۱۱۳۸ ۷- حدیث « یا علی ! ان الحسن والحسین من اولادك کالبدر بین النجوم » .
- ۸- حدیث کواکب بودن اولاد جناب فاطمه ، سلام الله علیها .
- ۱۱۳۹ ۹- حدیث « مثلك ومثل الامة من ولدك بعدی مثل سفينة نوح » .
- ۱۱۴۰ نقل ارشادات اهل بیت علیهم السلام بوجوب اقتدا .
- ۱۱۴۳ آثار صحابه کرام در وجوب اقتدای بأهل بیت و بیانات عالیہ ابن عباس در اوصاف حضرت امیر علیه السلام .
- ۱۱۴۸ اقوال و افادات علماء متعلق ب بودن اهلبیت علیهم السلام مثل نجوم .
- ۱۱۵۲ حدیث نبوی « من سره ان یحیی حیوتی ... » بنقل از علماء عامه .
- ۱۱۵۶ حدیث نبوی « من أحب ان یحیی حیوتی ... » بنقل از « ذیل المذیل » .
- ۱۱۵۷ حدیث دیگر که از حجج و آیات حق است در شأن امیر المؤمنین علیه السلام ، منقول از « کفایة الطالب » .

فهرست ضمايم

- ۱۱۶۱ کلمه ناشر .
- ۱۱۶۵ فهرست مآخذ اجزاء حدیث ثقلین از کتاب « عبقات الانوار » .
- ۱۱۸۹ فهرست نام کسانی که شرح حالشان در اجزاء حدیث ثقلین آمده است .
- ۱۱۹۷ ضمايم کتاب ، مشتمل بر دوش بخش :
- ۱۱۹۸ : بخش ۱- « تعفه اثنا عشره » چیست ؟ .
- ۱۲۰۱ : بخش ۲- شرح حال صاحب تعفه .
- ۱۲۰۳ : بخش ۳- ردهایی که بر تعفه نوشته شده است .
- ۱۲۰۷ : بخش ۴- « عبقات الانوار » .
- ۱۲۱۳ : بخش ۵- شرح حال صاحب عبقات .
- ۱۲۳۱ : بخش ۶- تقریظات عبقات .
- ۱۲۴۵ کتبی که پیرامون حدیث ثقلین تألیف شده است .
- ۱۲۴۶ خاتمة الطبع .

تقدیم بیان

فیه نور و برهان

از بس که مخامب ما میخواهد که در قول آتی خود بر مضمون حدیث سفینه کلام خدیعت انضمام نماید ، و در صرف آن از مطلوب و مرام اهل حق کرام راه زیغ و عدوان پیماید ؛ لهذا مناسب آنست که ما اولاً در اثبات و احقاق حدیث سفینه - رخصاً لآلف بعض اصحاب البغضاء و التقینه - همت خود بر گماریم ؛ و ثانیاً در تبیین و توضیح دلالت این حدیث شریف بر امامت و خلافت اهل بیت علیهم السلام بیانی موجز بر روی کار آریم ، و بعد از آن بنقض بقیة کلام سخافت نظام مخاطب متبوع العوام پردازیم ، و پرده از روی تلبیسات و تدلیسات حضرتش براندازیم .

پس باید دانست که خیلی مغتنم است از شاه صاحب که این حدیث شریف اعنی حدیث سفینه را با تباع پیر و مرشد خود خواجه کابلی صاحب « صوافع » قبول فرمودند و راه تضعیف و توهین آن پیمودند ، ورنه اگر با تباع بعض اسلاف ناانصاف خود درین حدیث شریف طریق قدح و جرح مسلوك می ساختند و بره و تضعیف آن می پرداختند کدام کس مانع می شد ؟ !

مگر نمیدانی که ابن تیمیة حرانی - که سر کرده خیل عثمانی و پیشرو عصابه مروانی میباشد - از راه کمال عصیت و عناد و حروریت و لداد ؛ بنا بر سچیة نامرضیة خود درین حدیث نیز طعن مردود و جرح مطرود آغاز نهاده ، داد نهایت خلاعت و رقاعت داده ، چنانچه در « منهاج » می گوید :

[أمّا قوله : « مثل أهلیتی مثل سفینه نوح » فهذا لا یعرف له إسناد أصلاً ؛ صحیح ولاضعیف ولاهونی شیء من کتب الحدیث الّتی یعتمد علیها ، وإن کان قد رواه من یروی أمثاله من خطّاب الکلیل الذّین یروون الموضوعات ؛ فهذا ممّا یزیده وهذا وضفاً] .

و بطلان و هو ان این کلام سخافت انضمام اگر چه بر برنا ویدر واضح و لایحت
 لیکن برای مزید تبصیر و تذکیر ارباب ایمان و اسلام و تسکیت و تبکیت خصام افشام
 می گویم که : این حدیث شریف را بسیاری از علماء اعلام و عظمای فخام متقدمین و
 متأخرین سنیّه با سائید متکثره و طرق متضافه روایت کرده اند ، و با ثبات و إحقاق
 آن - رغم آناف نواصب لئام ، و جدد معاطس خوارج طغام - بعمل آورده ، مثل عثم بن
 ادریس الشافعی صاحب المذهب المعروف المتوفی سنه ۲۰۴ ، و أحمد بن حنبل الشیبانی
 صاحب « المسند » المشهور المتوفی سنه ۲۴۱ ، و مسلم بن الحجاج القشیری صاحب
 « الصحيح » المتوفی سنه ۲۶۱ ، و أبو محمد عبدالله بن مسلم بن قتیبة الدینوری المتوفی
 سنه ۲۷۶ ، و أبو بکر احمد بن عمر بن عبد الخالق البصری المعروف بالبزار صاحب
 « المسند » المتوفی سنه ۲۹۲ ، و أبو یعلی أحمد بن علی التمیمی الموصلی صاحب
 « المسند » المتوفی سنه ۳۰۷ ، و أبو جعفر محمد بن جریر الطبری صاحب « التفسیر » و
 « التاريخ » المتوفی سنه ۳۱۰ ، و أبو بکر محمد بن یحیی القولی صاحب کتاب « الأوراق »
 المتوفی سنه ۳۳۵ ، و أبو الفرج علی بن الحسین الاسفہانی المتوفی سنه ۳۵۶ ، و
 أبو القاسم سلیمان بن أحمد الطبرانی صاحب المعاجم المشهورة المتوفی سنه ۳۶۰ ،
 و أبو الیث نصر بن محمد السمرقندی المتوفی سنه ۳۷۵ ، و أبو عبدالله محمد بن عبدالله المعروف
 بالحاکم النیسابوری صاحب « المستدرک » المتوفی سنه ۴۰۵ ، و أبو سعد عبد الملك
 ابن محمد النیسابوری الخرقوشی المتوفی سنه ۴۰۷ ، و أبو بکر أحمد بن موسی بن مردویه
 الاسبہانی المتوفی سنه ۴۱۰ ، و أبو إسحق أحمد بن محمد بن إبراهیم الثعلبی المتوفی -
 سنه ۴۲۷ ، و أبو منصور عبد الملك بن محمد الثعالبی المتوفی سنه ۴۳۰ ، و أبو نعیم أحمد
 ابن عبدالله الاسبہانی المتوفی سنه ۴۳۰ ، و أبو عمر یوسف بن عبدالله المعروف بابن
 عبد البر الثعمری القرطبی المتوفی سنه ۴۶۳ ، و أبو بکر أحمد بن علی بن ثابت المعروف
 بالخطیب البغدادی المتوفی سنه ۴۶۳ ، و أبو الحسن علی بن أحمد بن محمد بن متویه
 الواحدی المتوفی سنه ۴۶۸ ، و أبو الحسن علی بن محمد بن الطیب الجلابی المعروف بابن
 المغازلی المتوفی سنه ۴۸۳ ، و أبو المظفر منصور بن محمد التمعانی المتوفی سنه ۴۸۹ ، و

عمر بن محمد بن خضر الموصلى - المعروف بالملا - صاحب السيرة المعروفة ، وأبو الحسين
 محمد بن حامد بن القري صاحب كتاب « السنة » وأبو محمد أحمد بن محمد بن علي العاصمى ،
 وأبو عبد الله محمد بن مسلم بن أبي الفوارس الرازى ، و محمد الدين أبو السعادات مبارك
 ابن محمد بن محمد بن عبد الكريم الجزرى المعروف بابن الأثير المتوفى سنة ٦٠٦ ، وفخر
 الدين محمد بن عمر بن الحسين بن الحسن بن علي التيمي البكرى المعروف بالفخر الرازى
 المتوفى سنة ٦٠٦ ، وأبو سالم محمد بن طلحة القرشى النسيبى القافى المتوفى سنة ٦٥٢ ،
 وشمس الدين أبو المظفر يوسف بن قزغلى الحنفى المعروف بسبط ابن الجوزى المتوفى
 سنة ٦٥٤ ، وأبو عبد الله محمد بن يوسف بن محمد الكنجى القافى المتوفى سنة ٦٥٨ ،
 ومحب الدين أبو العباس أحمد بن عبد الله الطبرى المكنى القافى المتوفى سنة ٦٩٤ ،
 وجمال الدين أبو الفضل محمد بن مكرم الأنصارى المتوفى ٧١١ ، وصدر الدين أبو المجمع
 إبراهيم بن محمد بن المؤيد الحثوثى المتوفى ٧٢٢ ، وشهاب الدين محمود بن سلمان
 ابن فهد بن محمود الحلبي المتوفى سنة ٧٢٥ ، ونظام الدين الحسن بن محمد بن الحسين
 التيسابورى المعروف بالنظام الأهرج الذى كان حياً إلى سنة ٧٢٨ ، وولي الدين
 أبو عبد الله محمد بن عبد الله الخطيب التبريزى صاحب « المشكوة » الذى كان حياً إلى
 سنة ٧٤٠ ، وحسن بن محمد الطيبي شارح « المشكوة » المتوفى سنة ٧٤٣ ، وجمال
 الدين محمد بن يوسف بن الحسن الزرندي المدنى الأنصارى المتوفى سنة بضع وخمسين
 وسبعمائة ، وسيد على بن شهاب الدين الهمداني صاحب كتاب « المودة فى القرى » المتوفى
 سنة ٧٨٦ . ونور الدين على بن أبي بكر بن سليمان الهيثمى المتوفى سنة ٨٠٧ ، والسيد
 الشريف على بن محمد الجرجاني المتوفى سنة ٨١٦ ، وأبو العباس أحمد بن علي الفلقشندى
 المتوفى سنة ٨٢١ ، ومحمد بن محمد بن محمود الحافظى البخارى المعروف بخواجه يارسانا
 المتوفى سنة ٨٢٢ ، وأبو بكر على الحموى المعروف بابن حجة المتوفى سنة ٨٣٧ ، و
 ملك العلماء شهاب الدين بن شمس الدين الراولى الدولة آبادى المتوفى سنة ٨٤٩ ،
 ونور الدين على بن محمد المعروف بابن القبّاع المالكى المتوفى سنة ٨٥٥ ، وكمال
 الدين حسين بن معين الدين اليزدى الميبدى الذى كان حياً إلى سنة ٨٩٠ ، واختيار الدين

ابن غياث الدين الهروى الذى كان حياً إلى سنة ٨٩٧ ، و عبد الرحمن بن عبد السلام
القفورى ، ومحمود بن أحمد الكيلانى ، و شمس الدين أبو الخير محمد بن عبد الرحمن
السخاوى المتوفى سنة ٩٠٢ ، و حسين بن على الكاشفى المتوفى سنة ٩١٠ ، و جلال
الدين عبد الرحمن بن أبى بكر السيوطى المتوفى سنة ٩١١ ، و نور الدين على بن عبد الله
السمهودى المتوفى سنة ٩١١ ، وأحمد بن محمد بن على الهيمى المكى المعروف بابن
حجر المتوفى سنة ٩٧٣ ، و على بن حسام الدين المتقى المتوفى سنة ٩٧٥ ، و محمد
طاهر الفتى الكجرائى المتوفى سنة ٩٨٦ ، و شيخ بن عبد الله العيدروس اليمنى المتوفى
سنة ٩٩٠ ، و كمال الدين بن فخر الدين الجهرمى ، و جمال الدين عطاء الله بن
فضل الله الشيرازى ، و على بن سلطان الهروى - المعروف بعلى القارى - المتوفى سنة ١٠١٤
و عبد الرؤوف بن تاج العارفين المناوى المتوفى سنة ١٠٣١ ، و الشيخ أحمد بن عبد الأحد
العمرى السهرندى المعروف بالمجدد المتوفى سنة ١٠٣٤ ، و محمد صالح الحسينى الترمذى
وأحمد بن الفضل بن محمد با كثير المكى المتوفى سنة ١٠٤٧ ، و الشيخ عبد الحق بن
سيف الدين الدهلوى المتوفى سنة ١٠٥٢ ؛ و على بن محمد بن إبراهيم المزبلى
المتوفى سنة ١٠٧٠ و محمد بن أبى بكر الشلى المتوفى سنة ١٠٩٣ و محمد بن
سليمان المغربى المتوفى سنة ١٠٩٤ ، و محمود بن محمد بن على الشبخانى القادرى
الذى كان حياً إلى سنة ١٠٩٤ . و حسام الدين بن محمد بايزيد بن بديع الدين
السهارنبورى الذى كان حياً إلى سنة ١١٠٦ ، و ميرزا محمد بن معتمد خان البدخشى الذى كان
حياً إلى سنة ١١٢٦ ، و محمد صدر العالم الذى كان حياً إلى سنة ١١٤٦ ، و واى الله أحمد بن
عبد الرحيم العمرى الدهلوى المتوفى سنة ١١٧٦ ، وهو والد المخاطب ، و محمد بن
سالم الخفنى المتوفى سنة ١١٨١ ، و محمد بن إسماعيل بن صلاح الأمير الصنعائى المتوفى
سنة ١١٨٢ ، و محمد بن على الصبان المصرى الذى كان حياً إلى سنة ١١٨٥ ، و محمد
مرتضى بن محمد الواسطى البلجرامى المتوفى بعد سنة ١٢٠٠ ، و الشيخ أحمد بن عبد
القادر بن بكرى العجلى الذى كان حياً إلى سنة ١٢٠٣ ، و محمد مبین بن محب الله
الأنصارى اللكهنوى المتوفى سنة ١٢٢٠ ، و محمد ثناء الله الشما نى النقشبندى

المجتهدی المتوفی سنه ۱۲۲۵ ، ومحمد سالم الدهلوی البخاری ، وجمال الدین محمد ابن عبدالعلی القرشی الهاشمی ، وولی الله بن حبیب الله الأنصاری المکهنوی المتوفی سنه ۱۲۷۰ ، ومحمد رشیدالدین خان الدهلوی ، و الشیخ حسن العدوی الحمزاوی المعاصر ، وأحمد بن زینی دحلان المکی المعاصر ، والسید مؤمن بن حسن مؤمن الشبلنجی المعاصر ، والشیخ سلیمان بن إبراهیم البلخی المعاصر ، والشیخ حسن الزمان الترمکمانی المعاصر .

اما شافعی، پس این حدیث شریف را بسند خود از حضرت ابی ذر غفاری - علیه آلاف الرحمة من الله الخالق الباری - روایت نموده ، چنانچه صدرالدین أبوالمجامع الحموی در کتاب « فرائد السمطين » علی ما نقل عنه آورده [وقد أخبرني جماعة منهم العلامة نجم الدين عثمان الموفق الأذکاني فيما أجازوا لي روايته عنهم ، قالوا أنبأنا المؤيد بن محمد بن علی الطوسي ، عن عبد الجبار بن محمد الجوازي ، إجازة ، قال : أنبأنا أبو الحسن علی الواحدی ، قال : أنبأنا الفضل بن أحمد بن محمد بن إبراهیم ، أنبأنا أبو علی بن أبي بكر الفقيه ، أنبأنا محمد بن إدريس الشافعی ، نبأنا المفضل بن صالح ، عن أبي اسحق السبيعي ، عن حش بن المعتمر الكتاني ، قال سمعت أبا ذر وهو آخذ بباب الكعبة وهو يقول : أيها الناس ! من عرفني فأنا من قد عرفتم ، ومن لا يعرفني فأنا أبو ذر ، إني سمعت رسول الله ﷺ يقول : إنما مثل أهل بيتي فيكم كمثل سفينة نوح من دخلها نجا ومن تخلف عنها هلك] .

وشافعی تنها بروایت کردن این حدیث شریف اکتفا ننموده بلکه آنرا در اشعار آبدار خود بکمال حسن نظم هم فرموده ، چنانچه علامه عجیلی در « ذخیره المال » گفته : [أما شهادة الأئمة الأربعة فمن كلام الامام الشافعی :

ولما رأيتُ الناس قد ذهبَ بهم	مناهبهم في أبحر الغي والجهل
ركبتُ على اسم الله في سفن النجا	وهم أهلييت المصطفى خاتم الرسل
وأمسكتُ حبل الله وهو ولائهم	كما قد أمرنا بالتمسك بالحبيل

إذا اُفترقت في الدين سبعون فرقة
ولم يك ناسج منهم غير فرقة
أُ في الفرقة الهلاك آل محمّد ؟
فان قلت في الناجين فالقول واحد
إذا كان مولى القوم منهم فإِنِّي
رضيتُ عليّاً لي إماماً ونسله
و نيفاً على ما جاء في واضح النقل
فقل لي بها يا ذا الرّجاحة والعقل
أم الفرقة الالهي نجت منهم ؟ قل لي !
وإن قلت في الهلاك حفت عن العدل
رضيتُ بهم لازال في ظلمهم ظلمى
وأنت من الباقيين في أوسع الحلّ

فهذه شهادة الشافعي - كما تسمع مصرّحة بر كوب تلك السفينة الناجية وتمسكه
بذلك الحبل وأنهم في الفرقة الناجية ، ومن حكم عليهم بالهلاك فقد حاف عن العدل
ورضاء با مامة آل فاطمة وتحليل آل هند وآل مرجانة وأشباههم ، فأين المقلدون ؟] .
أما أحمد بن محمد بن حنبل شيباني ، پس روایت کردن او این حدیث شریف
را از مطالعة « مشکوة المصابيح » ثابت و محقق می گردد ، چنانچه در کتاب مذکور
در باب مناقب أهل بیت النبی ﷺ مسطور است ، [عن أبي ذرّائه قال - وهو آخذ
بباب الكعبة - : سمعت النبی ﷺ يقول : ألا إنّ مثل أهليّتی فيكم مثل سفينة نوح
من ركبها نجي ومن تخلف عنها هلك . رواه أحمد] .

وبحمد الله روایت کردن أحمد بن حنبل این حدیث شریف را از کلام ابن
حجر مکی در « سوانح » و نصر الله کابلی در « سوانح » نیز واضح و آشکارست ، كماستعرف
فيما بعد انشاء الله تعالى .

أما مسلم بن حجاج القشيري صاحب « الصحيح » ، پس روایت کردن او حدیث
سفینه را از إفادة ابن حجر مکی و مولوي ولي الله لکهنوی ثابت و محققست .
این حجر مکی در « سوانح » آورده / [و جاء من طرق عديدة يقوى بعضها
بعضاً : إنّما مثل أهل بيتي فيكم كمثل سفينة نوح من ركبها نجي ، وفي رواية مسلم :
ومن تخلف عنها غرق ، وفي رواية : هلك وإنما مثل أهل بيتي فيكم مثل باب حطة
في بني إسرائيل من دخله غمره الذنوب] .

R

و عبارت « مرآة المؤمنین » مولوی ولی اللہ لکھنوی، آئینہ انشاء اللہ تعالیٰ مذکور خواهد شد.

اما این قتیبه، پس این حدیث شریف را از حضرت ابی ذر رضوان اللہ علیہ إخراج نموده، چنانچه در کتاب « المعارف » گفته/ [أبوذر الغفاری رضی اللہ عنہ، قال أبو الیفطان: اسمہ جندب بن السکن ولقبہ بربر، وقال الواقدی: اسمہ بربر بن جنادة، وقال آخرون: جندب بن جنادة، قال: وحدثنی أبو الخطاب، قال: حدثنا أبو عتاب سهل بن حماد، قال: حدثنا عمر بن ثابت، عن ابن (أبی. ۳) اسحق، عن حش بن المعتمر قال: جئت وأبوذر أخذ بحلقة باب الكعبة وهو يقول: أنا أبوذر الغفاری، من لم يعرفنی فأنا جندب صاحب رسول اللہ ﷺ، سمعت رسول اللہ ﷺ يقول: مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجي، وهو من غفار، وغفار قبيلة من كنانة، وهو غفار بن مليك بن ضمرة بن بكر بن عبد مناة بن كنانة بن خزيمة. وأسلم أبوذر بمكة ولم يشهد بدرأ ولا أحداً ولا الخندق، لأنه حين أسلم رجع إلى بلاد قومه فأقام حتى مضت هذه المشاهد ثم قدم المدينة على رسول اللہ ﷺ و كان عثمان سيره إلى الرينة فمات بها سنة اثنتين وثلاثين وليس له عقب.]

و نیز این قتیبه این حدیث شریف را در کتاب « هیون الأخبار » آورده چنانچه در جزء ثانی کتاب مذکور مسطور است/ [حش بن المغيرة (المعتمر. ظ) قال: جئت وأبوذر أخذ بحلقة باب الكعبة وهو يقول: أنا أبوذر الغفاری من لم يعرفنی فأنا جندب صاحب رسول اللہ ﷺ، سمعت رسول اللہ ﷺ يقول: مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا.]

اما ابوبکر بزار، پس این حدیث شریف را در « صحیح » خود از ابن عباس و ابن الزبیر روایت نموده، کما سیأنی انشاء اللہ تعالیٰ فیما بعد فی عبارات اعلام القوم تمعیلاً و اجمالاً.

اما ابویعلی الموصلی، پس این حدیث شریف را در « مسند » خود آورده، چنانچه در کتاب مذکور. علی ما نقل عنه - گفته: [حدثنا سويد بن سعيد، حدثنا

مفضل بن عبدالله عن أبي اسحق عن حنش ، قال : سمعت أبا ذر رضي الله عنه وهو أخذ بحلقة الباب يقول أيها الناس ! من عرفني فقد عرفني ومن أنكرني فأنا أبو ذر ، سمعت رسول الله ﷺ يقول : إنما مثل أهل بيتي فيكم كمثل سفينة نوح عليه الصلوة والسلام من دخلها نجى ومن تخلف عنها هلك .

اما محمد بن جرير طبري ، پس این حدیث شریف را در کتاب « تهذیب الآثار » که در آن الترام ذکر احادیث صحیحہ کردہ بروایت حضرت ابي ذر رحمہ اللہ إخراج نموده ، کماستعرف فيما بعد إنشاء الله تعالى .

اما أبو بكر صولي ، پس در کتاب « الأوراق » این حدیث شریف را بروایت ابن عباس آورده ، چنانچه آئندہ انشاء الله تعالى از « قول مستحسن » فاضل معاصر خواہی دانست .

اما ابو الفرج اصفہانی ، پس این حدیث شریف را در کتاب « مرج البحرين » بسند خود از جناب ابي ذر رضوان الله عليه روايت کرده ، چنانچه آئندہ انشاء الله تعالى از عبارت « تذكرة خواص الأئمة » تصنیف سبط ابن الجوزي خواہی دانست .

اما أبو القاسم سليمان بن أحمد الطبراني ، پس حدیث سفینہ را در « معجم صغیر » روايت نموده ، چنانچه گفتہ : [حدثنا الحسين بن أحمد بن منصور سمار (سحارة . ظ) البغدادي ، حدثنا عبدالله بن عبدالقدوس ، عن الأعمش عن أبي اسحق ، عن حنش بن المعتمر أنه سمع أبا ذر الغفاري يقول : سمعت رسول الله ﷺ يقول : مثل أهليتي فيكم كمثل سفينة نوح في قوم نوح ، من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك ، ومثل باب حطة في بني اسرائيل . لم يروه عن الأعمش إلا عبدالله بن عبدالقدوس] .

وليز طبراني در « معجم صغیر » گفتہ : [حدثنا محمد بن عبدالعزیز بن محمد بن ربيعة الكلابي أبو عليل الكوفي ، حدثنا أبي ، حدثنا عبدالرحمن بن أبي حماد المقرئ ، عن أبي سلمة الصائغ ، عن عطية ، عن أبي سعيد الخدري : سمعت رسول الله ﷺ يقول : إنما مثل أهليتي فيكم كمثل سفينة نوح من ركبها نجى ومن تخلف عنها فرق ، وإنما أهليتي فيكم مثل باب حطة في بني اسرائيل ، من دخله غفر له . لم

یرو. عن أبي سلمة إلا ابن أبي قتاد ، تفرد به عبدالعزیز بن محمد .

اما ابواللیث السمرقندی ، پس این حدیث شریف را در کتاب «المجالس» اثبات نموده ، چنانچه در کتاب مذکور در تفسیر سورة والتین میگوید : [وهذا البلد الامین علی ، شبهه بمكة لأن من دخل مكة صار آمناً من عذاب الله ، كذلك علی بقوله عليه القلوة والسلام مثل أهليتي كمثله سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها هلك] .

اما حاکم نیابوری پس این حدیث شریف را در «مستدرک علی الصحیحین» بروایت حضرت ابی ذر رضوان الله علیه إخراج نموده ، چنانچه در مستدرک در کتاب التفسیر در تفسیر سورة هود گفته : [أخبرنا میمون بن إسحق الهاشمي ، ثنا أحمد بن عبد الجبار ، ثنا یونس بن بکر ، ثنا المفضل بن صالح ، عن أبي اسحق ، عن حنث الكنانی ، قال : سمعت أباذر يقول وهو أخذ بباب الكعبة : أيها الناس ! من عرفني فأنا من عرفتم ، ومن أنكرني فأنا أبوذر ، سمعت رسول الله ﷺ يقول : مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها غرق . وهذا حديث صحيح على شرط مسلم ولم يخرجاه] .

و نیز حاکم نیابوری در «مستدرک علی الصحیحین» در کتاب المناقب در مناقب أهليتي عليه السلام گفته : [أخبرني أحمد بن جعفر بن حمدان الزاهد ببغداد : حدثنا العباس بن ابراهيم الفراءطيسي ، ثنا محمد بن اسمعيل الأحمسي ، حدثنا مفضل بن صالح عن أبي اسحق عن حنث الكنانی ، قال : سمعت أباذر وهو أخذ بباب الكعبة : من عرفني فأنا من عرفني ومن أنكرني فأنا أبوذر ، سمعت النبي ﷺ يقول : مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من (في . ظ) قومه ، من ركبها نجي ومن تخلف عنها غرق ومثل حطة لبني اسرائيل] .

اما خرکوشی ، پس این حدیث شریف را در کتاب «شرف النبوة (۱)» آورده

(۱) کتاب «شرف النبوة» از مشاهیر کتب و أسفار است . محب طبری در صدر «ریاض نضرة» آنرا در ضمن مآخذ کتاب خود ذکر کرده ، و مصطفی بن عبدالله

چنانچه آينده انشاء الله تعالى از تصريح ملك العلماء دولت آبادی در « هداية السعداء » خواهی دانست .

اما ابن مردويه ، پس اين حديث شريف را بروايت جناب أمير المؤمنين وحضرت ابن عباس إخراج نموده چنانچه آينده انشاء الله تعالى از عبارت « أساس » سيوطی خواهی دانست .

اما ثعلبی ، پس روايت کردن او اين حديث شريف را از عبارت « كنوز الحقائق » مناوی و « ينابيع المودة » بلخی واضح ولائحت ، كماستعرف فيما بعد ، انشاء الله تعالى .

اما ابومنصور عبدالملك بن محمد الثعالبي النيسابوري ، پس اين حديث شريف را در كتاب « ثمار القلوب في المضاف والمنسوب » آورده ، چنانچه گفته : [« سفينة نوح » قال النبي ﷺ : ان عتري كسفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تأخر عنها هلك . وأخذ هذا المعنى أبو عثمان الخالدي فقال من قصيدة :

أما ذل أن كسا ، التقى كسا به حبي لأهل الكسا
سفينة نوح فمن يتعلق بهيلهم يتعلق بالنجا] .

اما ابونعيم اصفهانی ، پس اين حديث شريف را در كتاب « منقبه المطهرين » بطرق عديده وسياقات سديده إخراج نموده ، چنانچه در كتاب مذکور - على ما نقل عنه - بسند خود آورده : [عن أبي ذر ، قال : قال رسول الله صلعم : مثل أهليتي كمثل سفينة نوح من ركبها نجا ، و من تخلف عنها غرق ، و من قاتلنا في آخر الزمان فكأنما قاتل مع المتجال] .

و نیز در كتاب مذکور على ما نقل عنه بسند خود آورده : [عن ابن عباس ، قال قال رسول الله صلعم : مثل أهليتي مثل سفينة نوح ، من ركب فيها نجا ، و من

= قسطنطينی در « كشف الظنون » گفته : [شرف النبوة من كتب الا حاديت لا يبي سبه عبدالملك بن أبي عثمان محمد الواعظ المعركوشي البار ذكره . كذا في فضائل المشرة . « ۱۴ ن » .

تخلف عنها غرق] .

و نیز در کتاب مذکور - علی ماقبل عنه - بسند خود آورده : [عن أبي سعيد الخدري ، قال : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : إنما مثل أهليتي فيكم كمثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق ، إنما مثل أهليتي مثل باب حطة ، من دخله فخره] .

و نیز در کتاب مذکور علی ماقبل عنه ، بسند خود آورده : [عن حنن بن المعتمر ، قال : رأيت أبا ذر أخذ بضادتي باب الكعبة وهو يقول : من عرفني فقد عرفني ومن لم يعرفني فأنا أبو ذر الفجاري ، سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم : مثل أهليتي كمثل سفينة نوح في قوم نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك ومثل باب حطة في بني إسرائيل] .
اما ابن عبد البر القرطبي ، پس این حدیث را در کتاب « الإنباء على قبائل الرواء » آورده ، چنانچه در کتاب مذکور گفته : [وقد كراهن سنجر في مسنده : حدثنا قاسم بن عمار ، قال : ثنا خالد بن سعد ، قال : ثنا أحمد بن عمرو بن منصور ، قال : ثنا محمد بن عبد الله ابن سنجر ، قال : ثنا مسلم بن إبراهيم ، قال : ثنا الحسن بن علي أبي جعفر ، قال : ثنا أبو الصهباء ، عن سعيد بن جبیر ، عن ابن عباس ، قال : قال رسول الله ﷺ : مثل مثل أهل بيتي مثل سفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تخلف هلك] .

اما خطیب بغدادی ، پس این حدیث شریف را در تاریخ بغداد ، در ترجمه علی بن محمد بن شداد آورده ، چنانچه در کتاب مذکور گفته : [علی بن محمد بن شداد أبو الحسن المطرز ، حدث عن محمد بن محمد الباغندي وأبي القاسم البخوي . حدثنا عبيد الله ابن محمد بن عبيد الله النجار ، أخبرنا النجار ، حدثنا أبو الحسن علي بن محمد بن شداد المطرز ، حدثنا محمد بن محمد بن سليمان الباغندي ، حدثنا أبو سويل القطيعي ، حدثنا حماد بن زيد بمكة وعيسى بن واقد عن أبان بن أبي عتياش ، عن أنس بن مالك ، قال : قال رسول الله ﷺ : إنما مثلي ومثلي أهليتي كسفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق] .

اما واحدی ، پس این حدیث شریف را نزد مسیح حاکم ، نقل نموده ، چنانچه

در تفسیر، خود علی مانتقل عنه آورده [روی الحاكم فی صحیحہ عن أحمد بن جعفر ابن حمدان، عن عباس بن ابراهيم القراطيسي، عن محمد بن اسمعيل الأحمسي، عن الفضل ابن صالح، عن أبي اسحق، عن حنث الكتاني، قال: سمعت أباذر وهو آخذ بباب الكعبة: من عرفني فأنا من عرفني، ومن أنكرني فأنا أبوذر، سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح في قومه، من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق، ومثل (باب، صح، ط) حطة لبني اسرائيل].

وروايت كردن واحدی، ابن حدیث را بسند دیگر از حضرت ابی ذر غفاری رضوان الله علیه از عبارت «فرائد السعدين» حموي انشاء الله تعالى آينده خواهي دانست. اما این المغازلی پس این حدیث شریف را با سانیید متعدده روایت نموده و با خراج آن از ابن عباس بدو طریق و از حضرت ابی ذر رضوان الله علیه بدو طریق و از سلمة بن الأكوع بیک طریق، در امتنان اهل حق و ایقان افزوده، چنانچه در کتاب «المناقب» که نسخه عتیقه آن بخط عرب پیش نظر قاصر حاضرست گفته: [قوله ١٢٤٤: مثل أهليتي مثل سفينة نوح. أخبرنا أبو الحسن أحمد بن المظفر بن أحمد المطار الفقيه القاسمي - رحمه الله - نا: أبو محمد عبدالله بن محمد بن عثمان الملقب بابن السقا الحافظ الواسطي، قال: حدثني أبو بكر بن محمد بن يحيى القولي التحوي، نا: محمد بن زكريا الغلابي. نا: جهم بن السباق الرياحي، حدثني بشر بن الفضل، قال: سمعت الرشيد، يقول: سمعت المهدي، يقول: سمعت المنصور، يقول: حدثني أبي عن أبيه عن ابن عباس، قال: قال رسول الله ﷺ: مثل أهل بيتي مثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها هلك. أخبرنا محمد بن أحمد بن عثمان، نا: أبو الحسين محمد بن المظفر بن موسى بن عيسى الحافظ إذنا، نا: محمد بن محمد بن سليمان الباغددي، نا: سويد، نا: عمر بن ثابت، عن موسى بن عبيدة، عن أياس بن سلمة ابن الأكوع، عن أبيه، قال: قال رسول الله ﷺ: مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجي. أخبرنا أحمد بن محمد بن محمد بن عثمان، أنا أبو الحسين محمد بن المظفر بن موسى بن عيسى الحافظ إذنا: نا محمد بن محمد بن سليمان، نا سويد نا الفضل بن عبدالله

عن أبي إسحاق عن ابن المعتز عن أبي ذر، قال: قال رسول الله ﷺ: إنما مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تخلف عنها غرق. أخبرنا أبو غالب محمّد بن أحمد بن سهل النحوي رحمه الله، نا أبو عبد الله محمّد بن علي السقطي إماماً، نا أبو يوسف بن سهل، نا الحضرمي، نا محمّد بن عبد العزيز بن أبي رزعه، نا سايमान ابن ابراهيم، نا الحسن بن أبي جعفر، نا أبو القها عن سعيد بن جبیر عن ابن عباس، قال: قال رسول الله ﷺ: مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تخلف عنها هلك.

أخبرنا أبو نصر الطحان إجازة عن القاضي أبي الفرج الحنوطي، نا أبو العلي بن فرج، نا إبراهيم، نا إسحاق بن سنان، نا مسلم بن إبراهيم، نا الحسن بن أبي جعفر، نا علي بن زيد، عن سعيد بن المسيّب عن أبي ذر، قال: قال رسول الله ﷺ: مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تخلف عنها غرق ومن قاتلنا آخر الزمان فكانت قاتل مع الدجال.

اما ابوالمظفر سمعاني، پس این حدیث شریف را در کتاب «فضائل الصحابة» روایت نموده، چنانچه در کتاب مذکور علی ما نقل منه... بسند خود آورده؛ [قال رسول الله ﷺ: مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تخلف عنها غرق]. وروایت کردن سمعانی این حدیث شریف را از «بنا بيع المودة» سليمان بلخي نیز واضح و لا محذور است، كما ستقف فيما بعد انشاء الله تعالى.

اما شهر دارديلمی، پس این حدیث شریف را در «مسند الفردوس» بروایت أبو سعيد خدری إخراج نموده، كما ستعرف فيما بعد انشاء الله تعالى.

اما عمر ملا، پس این حدیث شریف را در سیرت خود که مستفی به «وسيلة المتعبدين» است بروایت ابن عباس آورده، چنانچه آینده انشاء الله تعالى از عبارت «ذخائر العقبی» تصنیف محب طبری خواهی دانست.

اما ابن السري، پس این حدیث شریف را در «كتاب السنة (۱)» بروایت جناب

(۱) كتاب السنة ابن السري از ماخذ محب طبرى است و محب طبرى آنرا در صدر

أمير المؤمنين عليه السلام إخراج نموده ، كما ستعرف من عبارة المحب الطبري في « ذخائر العقبى » .

أما عاصمي ، پس این حدیث شریف را در « زین الفتی » در مشابیه جناب نوح و جناب امیرالمؤمنین علیهما السلام با سائید عیدیه آورده ، چنانچه گفته : [و أقام السفينة فقوله تعالى / وأصنع الفلك بأعيننا و وحينا ، إلى قوله : وقال الله تعالى : اركبوا فيها بسم الله مجريها و رسيها ، فمن ركب سفينة نوح نجا من الترق ومن تخلف عنها صار من المفرقين . قوله تعالى / ونادى نوح ابنه وكان في معزل يا بني اركب معنا ولا تكن مع الكافرين ، إلى قوله / و حال بينهما الموج فكان من المفرقين فكذلك المرتضى رضوان الله عليه وأهليته كانوا سفينة نوح من ركبها نجا و ذلك قوله عليه السلام / مثل أهليتي مثل سفينة نوح . أخبرني شيخي الإمام رحمة الله عليه ، قال : أخبرنا الشيخ أبو إسحق إبراهيم بن جعفر القورميني رحمة الله عليه - قال أخبرنا أبو الحسن علي بن يونس بن الهيثاج الأنصاري ، قال : حدثنا الحسن بن عبد الله وعمران ابن عبد الله وعيسى بن علي وعبد الرحمن (أبو عبد الرحمن ظ) النسائي قالوا : حدثنا عبد الرحمن ابن صالح ، قال : حدثنا علي بن عابس عن أبي إسحق عن حنش ، قال : رأيت أبا ذر متعلقاً بباب الكعبة وهو يقول : من يعرفني فليعرفني ومن لم يعرفني فأنا أبو ذر ، قال حنش : فحدثني بعض أصحابي أنه سمعه يقول : قال رسول الله ﷺ : إني تارك فيكم الثقلين كتاب الله وعترتي أهليتي فإنهما لن يفترقا حتى يردا علي الحوض ، ألا وإن أهليتي فيكم مثل باب بني إسرائيل ومثل سفينة نوح . وأخبرني شيخي الإمام رحمة الله عليه - قال : أخبرنا الشيخ إبراهيم بن جعفر القورميني - رحمة الله - قال : أخبرنا أبو الحسن علي بن يونس الأنصاري ، قال : حدثنا الحسن بن عبد الله وعمران بن عبد الله وعيسى بن علي وعبد الرحمن (أبو عبد الرحمن . ظ) قالوا : حدثنا مسلم بن إبراهيم ، قال : حدثنا الحسن - يعني ابن أبي جعفر - قال : حدثنا علي بن زيد عن

= « رياض نضره » ذكر کرده ، و مصطفی بن عبد الله قسطنطينی نیز آنرا در « كشف الظنون »

مذکور ساخته . (١٢ . ٥)

سعيد بن المسيب عن أبي ذر، قال: قال رسول الله ﷺ: إنما مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تخلف عنها غرق ومن قاتلنا في آخر الزمان كمن قاتلنا مع الزمان. وأخبرني شيخني محمد بن أحمد رحمه الله، قال: حدثنا أبو سعيد الرازي القوفي، قال: حدثنا محمد بن أيوب الرازي، قال: حدثنا مسلم بن إبراهيم، قال: حدثنا حسن بن أبي جعفر، قال: حدثنا أبو القها، عن سعيد بن جبيرة، عن ابن عباس، قال: قال رسول الله ﷺ: مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تخلف عنها غرق. وأخبرني شيخني محمد بن أحمد - رحمه الله - قال: حدثنا علي بن إبراهيم، قال: حدثنا أحمد بن محمد بن بالويه، قال: حدثنا جعفر بن محمد، قال: أخبرنا محمد بن يحيى، قال: حدثنا مسلم بن إبراهيم، قال: حدثنا الحسن بن أبي جعفر، قال: حدثنا علي بن زيد عن سعيد بن المسيب، عن أبي ذر، قال: قال رسول الله ﷺ: وذكر الحديث بنحو الحديث الأول. وأخبرني شيخني محمد بن أحمد رحمه الله، قال: حدثنا أبو سعيد الرازي القوفي، قال: قرئ عليّ أبي الحسن علي بن محمد بن مهرويه القزويني بها في الجامع وأنا أسمع، قال: حدثنا أبو أحمد داود بن سليمان الفراء (القزويني، ط) قال: حدثنا علي بن موسى الرضا، قال: حدثني أبي موسى بن جعفر عن أبيه جعفر بن محمد، عن أبيه محمد بن علي بن الحسين، عن أبيه علي بن الحسين عن أبيه الحسين بن علي، عن أبيه علي بن أبي طالب - كرم الله وجوههم - قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها زج في النار. قلت: والمرضى - رضوان الله عليه - لا يشك موحد ولا ملحد أنه من أهليته النبي ﷺ.

اما ابن أبي الفوارس الرازي، پس این حدیث شریف را در «أربعين» خود بحکم و جزم آورده، كما عرفت من عبارته الماضية في تخریج حدیث الثقلين، و ستعرف فيما بعد أيضاً إنشاء الله تعالى.

اما ابن الاثير الجزري، پس این حدیث شریف را در «نهاية الكفة» ثابت نموده، چنانچه در کتاب مذکور گفته: [مزخج، فيه / مثل أهليتي مثل سفينة نوح

من تخلف عنها زخ به في النار ، أي دفع ورمى ، يقال زخه يزخه زخاً] .

اما فخر الدين رازی ، پس حدیث سفینه را در « مفاتیح الغیب » در تفسیر آیه هودت ذکر نموده ، کما مستمع فیما بعد انشاء الله تعالی .

اما محمد بن طلحه شافعی پس حدیث سفینه را در ضمن اشعار مدح اهل بیت علیهم السلام ثابت نموده ، چنانچه در « مطالب السؤل فی مناقب آل الرسول » گفته :

[يارب بالخمسۃ اهل العبا	ذوي الهدى والعمل الطالح
ومن هم سفن نجاة ومن	ولتهم ذو متجر رابح
ومن لهم مقعد صدق اذا	قام الوری فی الموقف الفاضل
لا تخزي واغفر ذنوبی عسى	اسلم من حر لظى الالاف
فانني ارجو بحبي لهم	مجاوزاً عن ذنبي الفاح
فهم لمن والاهم الجنة	تنجيه من طائر البارج
وقد توسلت بهم راجياً	نجح سؤال المذهب الطالح
لعلهم يحظى بتوفيقه	فيهتدي بالمنهج الواضح

اما سبط ابن الجوزی ، پس حدیث سفینه را در « تذکرۃ خواص الأئمة » آورده ، چنانچه گفته [و ذکر أبو الفرج الإصبهانی فی کتاب « مرج البحرين » باسناده إلى أبي ذر ، قال : قال رسول الله ﷺ : مثل أهلكتي مثل سفينة نوح ^(عليه السلام) ، من ركب فيها نجي ومن تخلف عنها غرق] .

اما حافظ کنجی شافعی ، پس حدیث سفینه را بسند متصل از جناب ابي ذر غفاري ويز بسند دیگر از ابوسعید خدری روایت کرده ، چنانچه در « کفاية الطالب » گفته : [أخبرنا قيب الثقباء أبو الحسن علي بن محمد بن إبراهيم الحسيني وغيره بدمشق ، وأخبرنا الحافظ يوسف بن خليل ، الدمشقي بحطب ، قالوا : أخبرنا أبو الفرج يحيى بن محمود الثقفي أخبرنا أبو عبدنان و فاطمة بنت عبد الله ، قالوا أخبرنا أبو بكر ابن زبد ، أخبرنا الحافظ أبو القاسم سليمان بن أحمد بن أيوب الطبري (الطبراني.ظ) حدثنا الحسن بن أحمد بن منصور سجاده ، حدثنا عبد الله بن عبد القدوس عن الأعمش

عن أبي إسحق عن حش بن المعتمر أنه سمع أبا ذر الغفاري يقول : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : مثل أهليتي فيكم كمثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنه هلك ومثل باب حطة في بني إسرائيل . أخرجه إمام الحديث في معجم شيوخه كما أخرجه سواء ، ورواه عن أبي سعيد بسند آخر كما أخبرنا الحافظ أبو الحجاج يوسف بن خليل الدمشقي بحلب ، قال أخبرنا الأمين أبو علي داود بن سليمان بن أحمد ومولانا وزير وزراء الشرق والغرب محيي الشريعة نظام الملك أبي علي الحسن بن إسحق ، قال أخبرنا فاطمة الجوزدانية وخبسة الصالحية ، قالت أخبرنا أبو بكر بن زهدة أخبرنا الحافظ أبو القاسم سليمان بن أحمد الطبراني حدثنا محمد بن عبد العزيز بن محمد بن ربيعة (حدثنا أبي . صح . ظ) حدثنا عبد الرحمن بن أبي حنادة المقرئ عن أبي سلمة الصائغ عن عطية عن أبي سعيد الخدري ، قال : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : إنما مثل أهليتي فيكم كمثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها غرق . وإنما مثل أهليتي فيكم مثل باب حطة في بني إسرائيل من دخله غرقه . قلت : هو في هذه الترجمة في كتابه ، وأما الكلام على لفظه فظاهر عند أهل النقل .

اما محب طبري ، پس حدیث سفینه را بروایت ابن عباس در روایت جناب امیرالمؤمنین (علیه السلام) آورده ، چنانچه در ذخالر المعنی فی مناقب ذوی القربی ، گفته : [ذکرانهم کسفینه نوح (علیه السلام) من ركبها نجا . عن ابن عباس (رض) قال : قال رسول الله (ص) : مثل أهليتي كمثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها غرق . أخرجه الملاء في سيرته . وعن علي (رض) قال : قال رسول الله (ص) : مثل أهليتي كمثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تعلق بها فاز ومن تخلف عنها زج في النار . أخرجه ابن التري .]

اما ابن منظور افریسی ، پس این حدیث شریف را در « لسان العرب » آورده چنانچه در لغت « زخخ » گفته : [وفي الحديث / مثل أهليتي مثل سفينة نوح من تخلف عنها زخخ به في النار . أي دفع ورمي ، يقال زخخ يزخخ زخخا] .

اما صدر الدين حموي ، پس این حدیث شریف را بروایت أبو سعید خدری

۲
إخراج نموده ، چنانچه در کتاب « فرائد السمطين » على ما نقل عنه آورده : [أخبرني الشيخ القالح كمال الدين أبو عبدالله محمد بن محمد بن علي الجويني ، فيما كتب إليّ و أجاز لي في روايته في ذي الحجة سنة أربع و ستين و ستمائة ، قال : أنبأنا الإمام جمال الدين أبو الفضل جمال ابن معين الطبري ، قال : أنبأنا زاهر بن طاهر بن محمد المسلمي ، أنبأنا أبو الفتح محمد بن علي بن عبدالله المذكور بهرات ، قال : أنبأنا إسماعيل بن زاهر البوقاني في كتابه ، قال : أنبأنا أبو الحسن أحمد بن إبراهيم الإصفهاني ، قال : أنبأنا سليمان بن أحمد الطبراني ، قال : أنبأنا محمد بن عبدالعزيز الكلابي قال : أنبأنا عبد الرحمن بن حماد المقرئ عن أبي سلمة القائف عن عطية العوفي عن أبي سعيد الخدري قال : سمعت رسول الله (ص) يقول : إنما مثل أهليتي فيكم كمثل سفينة نوح ، من ركبها نجي و من تخلف غرق و إنما مثل أهليتي فيكم مثل باب حطة في بني إسرائيل من دخله غرله] .

وليزحموي این حدیث شریف را بروایت حضرت ابی ذرّ إخراج نموده ، كما عرفت فيما سبق . و از تصریح سلیمان بن إبراهيم بلخی مرد ینایح المودة ، واضح و لائحت که حموي این حدیث شریف را بروایت ابن عباس نیز إخراج نموده ، كما ستعرف فيما بعد انشاء الله تعالی .

اما شهاب الدین محمود حلبی پس این حدیث را در ضمن نسخه تقلیدی که از جانب سلطان محمّد بن قلاوون بنام پسر او أحمد نوشته ثابت نموده ، چنانچه در نسخه تقلید مذکور بعد ذکر جناب رسالت مآب ﷺ مسطور است [صلی الله علیه و آله سفن النجاة المؤمنین من المخاوف المنقذین من المهالك] .

و این تقلید را بالتمام قلقشندي در کتاب « صبح الأعشى » وارد نموده .

اما نظام الدین الأعرج النیسابوري ، پس این حدیث شریف را در تفسیر فرائب القرآن ، آورده ، چنانچه در تفسیر آیه مودت گفته : [قال بعض المذکرین إن النبی صلی الله علیه و آله و سلم قال : مثل أهليتي كمثل سفينة نوح من ركب فيها نجي و من تخلف عنها غرق ، إلخ] .

أما خطيب تبریزی پس این حدیث شریف را در «مشکوٰۃ المصابیح» در باب مناقب اهل بیت النبی ﷺ آورده ، چنانچه در ماسبق دانستی و آئندہ نیز إنشاء اللہ تعالیٰ خواهی دانست .

أما حسن بن محمد الطیبی پس حدیث سفینہ را در «کشف» شرح مشکوٰۃ ، ثابت نموده ، چنانچه گفته [فوله : وهو أخذ بباب الكعبة . أراد الراوي بهذا مزيداً يؤكد لإثبات هذا ، وكذا أبوذر أهتم بشأن روايته فأورده في هذا المقام على رؤوس الأناس ليتمشكوا به . وفي رواية له بقوله : من عرفني فأنا من قدم عرفتني ، ومن أنكرني فأنا أبوذر ، سمعتُ النبي : ألا إنَّ مثل أهل بيتي ، الحديث . أراد بقوله فأنا أبوذر المشهود بصدق اللهجة وثقة الرواية وأنَّ هذا حديثٌ صحيحٌ لا مجال للتردد فيه . وهذا تلميح إلى ما روينا عن عبدالله بن عمرو بن العاص يقول : سمعتُ رسول الله ﷺ يقول : ما أظنَّت الخضراء ولا أظنَّت الغبراء أصدق من أبيذر . وفي رواية أبيذر : من ذى لهجة أصدق ولا أوفى من أبيذر ، شبه عيسى بن مريم . فقال عمر بن الخطاب كالحاسد : يا رسول الله ! أفتعرف ذلك ؟ قال : ذلك فاعرفوه ! أخرجه الترمذي وحسنه الصنابغي في «كشف الحجاب» شبه الدنيا بما فيها من الكفر والضلالات والبدع والأهواء الزائفة ببحر لجي تفتش موج من فوقه موج من فوقه سحب ظلمات بعضها فوق بعض ، وقد أحاط بأكنافه وأطرافه الأرض كلها وليس فيه خلاص ومنام إلا تلك السفينة وهي محبة أهل بيت رسول الله ﷺ .

أما جمال الدين زرندي ، پس این حدیث شریف را بروایت ابی الطفیل از حضرت ابیذر رضوان اللہ علیہ آورده ، چنانچه در «عظم درر السمطين» زیر عنوان «ذكر وصاة رسول الله ﷺ بأهليته وفضل مودتهم وأنَّ محبتهم من الايمان بالله تعالى ورسوله ﷺ» گفته [و عن أبي الطفيل أنه رأى أباذر قائماً وهو نادى : من عرفني فقد عرفني ومن لم يعرفني فأنا جندب ، ألا وأنا أبوذر ! سمعتُ رسول الله ﷺ (يقول . صح . ظ) مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تخلف عنها فرق وإنَّ مثل أهليتي فيكم كمثل باب حطة] .

ونيز زندي در نظم در السمطين ، كفته : [القسم الثاني من السمت الأول
في مناقب أمير المؤمنين و إمام المتقين عين مناهج الحق و اليقين ورأس الأولياء
والقديسين زوج فاطمة البتول قرّة عين الرسول ابن عمه و باب مدينة علمه موازير مواخيه
و قرّة عين منوآبيه المرعضى المجتبى الذى فى الدنيا والاخرة إمام سيّد و فى ذات الله
سبحانه و تعالى إقامة دينه قوى أيدى القلب العقول والأذن الواحية و الهمة التى
هى باليهود و الزّمام وافية يعسوب الدين وأخي رسول رب العالمين .

معتمد العالى مرادى مجده	على قرة العرش المجيد تعالى
على علا فوق السموات قدره	ومن فضله نال المعالى الأمايا
فأسس بنيان الولاية متقنا	وحاز ذوا التحقيق منه الامايا

الكيت القاهر والعقاب الكاسى والسيف البتور والبطل المنصور والضيغم الهصور
السيد الوقور والبحر المسجور والعلم المنصور والعباب الزاخر الخضم والطود القاهر الأشم
وساقي المؤمنين من الحوض بالأوفى والائمه أسد الله الكرار أبى الائقة الاطهار المشرف بمزية
من كنت حولاً فعلى مولاه المؤيد بدعوة الكهم وال من والاموعاد من عاداه كسر الانصاب
وهازم الاحزاب المتصنق بخاتمته فى المحراب فارس ميدان الطمان والقراب هزبر
كل عرين وضرغام كل غاب الذى كل لسان كل معتاب ومفتاب وبيان كل ذام و
مرتاب عن قدح في قدح معاليه لنقاء جناحه من كل ذم وعاب المخصوص من الحضرة
النبوتية بكرامة الأخوة والانتخاب المنصور عليه بأنه لدار الحكمة ومدينة العلم
باب ، وبفضله واسطفاؤه نزل الوحي ونطق الكتاب ، المكنى بأبى الربيعاتين و
أبى الحسن وأبى التراب .

هو النبأ العظيم وفلك نوح و باب الله وانقطع الخطاب

ونيز زندي در كتاب « الاعلام » كفته : [باب في خلافة أمير المؤمنين أبى
الحسين على بن أبي طالب بن عبد المطلب الهاشمى رضى الله عنه ، يجتمع مع رسول الله
صلّى الله عليه وسلم فى عبد المطلب فهو ابن عمه و باب مدينة علمه وموازير ومواخيه و
قرّة عين منوآبيه و زوج فاطمة البتول و قرّة عين الرسول ، أول هذه الأئمة إسلاماً و

أوفاء عهداً وذماماً يعسوب الدين مبين مناهج الحق واليقين ورأس الأولياء والصدّيقين وإمام البررة المتقين البعير المسجور والعلم المنشور والليث الهصور والسيف البتور ذو الكرامات الظاهرة والبراهين القاطمة والحجج البالغة أسد الله الكرار أبو الأئمة الأطهار المنصوص من الحضرة النبوية بكرامة الأخوة والإتصاف والمنصوص عليه بأنه لدار الحكمة ومدينة العلم باب المكنى بأبي الرضا تين وأبي الحسن وأبي التراب .

هو النبا العظيم و فلك نوح و باب الله وانقطع الخطاب [ازین دو عبارت واضح و لایحست که حافظ زیندی در مدح جناب امیرالمؤمنین علیه السلام شعر مشهور:

هو النبا العظيم و فلك نوح و باب الله و انقطع الخطاب آورده و بر ظاهرست که این شعر بلا ارتیاب مثبت حدیث سفینه میباشد و إنشاء الله عنقریب خواهی دانست که قائل این شعر عمرو بن العاص است ، فکن من المنتظرین .

اما علی همدانی ، پس این حدیث شریف را بروایت جناب امیرالمؤمنین علیه السلام آورده ، چنانچه در کتاب « مودة القربى » در مودت ثانیه گفته: [وعن علي عليه السلام ، قال : قال رسول الله ﷺ : مثل أهليتي كمثل سفينة نوح من تعلق (بها) صبحظ) نجا ومن تخلف عنها زخ في النار] .

وليز علي همدانی این حدیث شریف را بروایت جناب ابوذر رضوان الله عليه آورده ، چنانچه در کتاب « مودة القربى » در مودت ثانیه عشر گفته: [عن أبي ذر رضي الله عنه : سمعت رسول الله ﷺ : مثل أهليتي فيكم كمثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن رغب عنها غرق] .

اما نور الدين هيثمي ، پس این حدیث شریف را در کتاب « مجمع الزوائد » علی ما نقل عنه بروایت ابن التيمر و حضرت أبي ذر رضوان الله عليه آورده و آنرا از علمای کبار خود مثل بزار و طبرانی و ابو يعلى و أحمد بن حنبل نقل کرده .

اما سيد شريف جرجاني ، پس این حدیث شریف را در حاشیه خود بر « مشکوة »

ثابت نموده ، چنانچه در حاشیه مذکوره بشرح قول حضرت اُبی ذر (رض) : سمعتُ النَّبِيَّ ﷺ يقول : أَلَا إِنَّ مَثَلَ أَهْلِ بَيْتِي فِيكُمْ مَثَلُ سَفِينَةِ نُوحٍ ، الْخَبْرُ : كَفْتُهُ : [قوله سمعتُ النَّبِيَّ ﷺ إلخ ، وفي رواية قال من عرفني فأنا من عرفني و من أنكرني فأنا أبودر] سمعتُ النَّبِيَّ ﷺ إلخ . كان مشهوراً بصديق اللّهجة ، قال ﷺ : ما أظلتُ الْخَضِرَاءَ وَلَا أَفَلَتُ الْغُبَرَاءَ أَصْدَقُ مِنْ أَبِي ذَرٍّ .

اما ابو العباس فلغشندی پس این حدیث شریف را در کتاب « صبح الأعشى » در دو مقام ذکر نموده . کما لایضی علی من راجعه .

اما خواجہ پارما البخاری ، پس حدیث سفینه را در « فصل الخطاب » ثابت نموده ، چنانچه نقلاً عن « تفسیر الرازی » گفته : [و سمعتُ بعضَ المذکرین يقول ان الرسول ﷺ قال : مثل أهليتي كمثل سفينة نوح عليه الصلوة والسلام من ركب فيها نجا] إلخ .

اما ابی حبه حموی ، پس این حدیث شریف را در عهدیکه از جاب مستمین بالله العباسی بنام مظفر شاه نوشته ذکر نموده . چنانچه گفته : [نحمدہ حمد من علم ان آل هذا البيت الشريف كفينة نوح وتعلق بهم فنجوا] .

و این عهد را شیخ ابو العباس أحمد فلغشندی در کتاب « صبح الأعشى » بالتام نقل کرده ، کما لایضی علی من راجع .

اما ملک العلماء دولت آبادی ، پس این حدیث شریف را بکمال اهتمام ثابت نموده . چنانچه در « هدایة السعداء » در جلوه ثالثه از هدایة ثانیة گفته : [اکر ایمان بخدا داری شرط ایمان بجا آره در طوفان خوفاء آخر الزمان « ظهر الفساد فی البر والبحر » فساد القلوب علی قدر فساد الزمان ؛ غرق غمره نکردی . فی « شرف التوبة » و « المشكاة » مزی روی أحمد عن اُبی ذرّانته قال آخذاً بثیاب الکعبة : سمعتُ النَّبِيَّ ﷺ يقول : أَلَا مَثَلُ أَوْلَادِي (أَهْلِيَّتِي ، ظ) فِيكُمْ كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ فَمَنْ (مِنْ ، ظ) رَكِبَهَا نَجَا وَمَنْ زَاغَ عَنْهَا هَلَكَ لِأَنَّهُ مَنْ كَانَ فِي الْبَحْرِ فَالسَّفِينَةُ شَرْطُ النِّجَاةِ . وَفِي التَّشْرِيحِ وَنُوحٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَنْ يَخْرُقَ سَفِينَةً وَلَا يَجِيبُهَا وَاحِدٌ مِنَ الْمَلَاحِينَ وَالسَّفِينَةُ إِنْ صَلَحَ حَالُهَا

صلح حال نوح و این گرفت دلت علی عدم التبعة ، وقد أمر بر کوب السفينة لنجائها وأهله (أهلها.ظ) ، والمراد من هذا الحديث نجات المتقين (المتقين.ظ) بأهله وعترته ليفوزوا برضوانه وجنته. / وفي التشریح عند ذکر هذا الحديث والمأمور بمتابعتة لا يصير تبعاً حتى يتبعه والمندوب إلى إمامته لا يصير مأموماً حتى يوافقه ، فعلم كل عالم وفعل كل مؤمن دلّ علی مخالفة النبي صلعم فهو زندقه و شیطنة . حاصل ، مصطفی فرمود (صلعم) : حبّ فرزندان من در ایمان شما شرط همجو کشتی نوح است ، هر که در طوفان زمانه آخر که / أصبح الرجل مؤمناً وأمسى كافراً ، و بهار انجام و شور عام خواهد که ایمان سلامت برد او با ایشان با حرمت و رعایت باشد و هر که آواره و خراب و در پریشانی و بدبختی گرفتار شده هر آینه رعایت و محبت رسول بگذارد و هلاک شود ، چه گویم اگر که باشد و چه بود . و این حدیث نیز دلیل است که حبّ ایشان برای صحت ایمان شرط است لزانکه روز طوفان نوح کشتی گرفتن شرط و علامت ایمان بوده ، مؤمن و کافر از وی معلوم میشد ، کتوله عز و جل : فَأَنبِئْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَأَفْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أَنَّهُمْ كَانُوا عَدِينَ) یعنی روز طوفان شرط نجات از فرق کشتی بود و چون نوح هدید پسرا (و كان في منزل قايض) اركب معنا ولا تمكن مع الكافرين ، ای پسرا بنشین بر کشتی که امروز نجات کشتی است ، با کافران (مباش . صح . ظ) / لا عاصم اليوم من أمر الله إلا من رحم ، نیست نجات امروز مگر کسی که توفیق نشستن کشتی یافت بروی رحمت خداست . و امروز فرزندان رسول مانند کشتی نوح اند هر که گرفت ایمان بسلامت برد ، و هر که گذشت هلاک و خراب گشت .

ولهذا دولت آبادی در هدایة السعداء در جلوه اولی از هدایت رابعه گفته : [وفي شرف النبوة ، و المشكوة / روی أحمد بن أبي ذر أنه قال أخذنا بباب الكعبة : سمعت النبي يقول : مثل أولادي (أهليتي . ظ) فيكم كمثل سفينة نوح فمن (من . ظ) ركبها نجا ومن زاغ عنها هلك . ترجمه : مصطفی ﷺ فرمود : و در آنحال در کعبه گرفته بود ^(۱) گفت ما نند اولاد من در شما همچو کشتی نوح است ،

(۱) گرفتن در کعبه در حال ذکر این حدیث از حضرت ابوذر . رضوان الله علیه .

پس هر که چنك در زد در آن نجات یافت و هر که گذاشت در ضلالت هلاك شد ، و این فرمان در وقت صحابه شده بود از آنكه مصطفى ميدانست كه در آخر الزمان طول مدت شود از غيبت مصطفى عليه السلام ، ظهر الفساد في البر والبحر ، فساد القلوب على قدر فساد الزمان ، خير القرون قرني تم من يليه ثم من يليه ثم يغشوا الكذب ، آنروز دريای فساد زمانه در موج آيد ، ومن كان في البحر لا ينجو إلا بالسفينة . وبيان اين حديث در جلوة اولي (ثالثه . ظ) از هدايت ثابيه گفته شد .

وليز دولت آبادي در « هداية السعدا » در هدايت ناسمه گفته : [الجلوة السادسة (الثالثة . ظ) والعشرون في عزتهم بخطاب سفينة نوح] يعني يكي از عزت سادات آنست كه مصطفى فرمود: أولاد من در شما مانند كشتي نوح است هر كه گرفت رست ، « بيت » :
چه غم ديوار ائت را كه باشد چون تو پشتيبان

چه باك از موج بحر آنرا كه باشند نوح كشتيبان

و هر كه گذاشت هلاك شد . « مصراع » :

هر كه بي كشتي در آيد خرق در دريا شود

و اين تمام حديث بنقل « شرف النبوة » در جلوة ثالثه از هداية ثابيه و نيز در جلوة اولي از هداية رابعه گفتيم .

وليز دولت آبادي در « هداية السعدا » در جلوة سادسه هداية رابعه عشر گفته : [وفي « شرف النبوة » و « المشكاة » / مثل أولادي (أهليتي . ظ) فيكم كمثل سفينة نوح فمن (من ، ظ) ركبها نجا ومن تركها هلك] .

أما ابن الصباغ مالكي ، پس اين حديث شريف را بروايت حضرت أبي ذرّ رضوان الله عليه آورده ، چنانچه در « فصول مهتة » در ذكر فضائل أهل بيت عليهم السلام گفته : [تنبيه على ذكر شي . متاجاء في فضلهم وفضل محبيهم . عن رافع مولى أبي ذرّ قال : صعد أبوذر على عتبة باب الكعبة وأخذ بحلقة الباب وأسند ظهره إليه وقال : أيها الناس ! من عرفني فقد عرفني و من أنكرني فأنا أبوذر سمعت رسول الله صلى الله عليه وآله يقول : مثل أهليتي مثل سفينة نوح ، من ركبها نجا ، ومن تخلف عنها زج في النار ،

وسمعت رسول الله ﷺ يقول : اجعلوا أهليتي منكم مكان الرأس من الجسد و مكان العينين من الرأس ، فان الجسد لا يهتدي إلا بالرأس ولا يهتدي الرأس إلا بالعينين] .

اما ميبذی ، پس این حدیث شریف را در فوائده شرح دیولن منسوب بجانب أمير المؤمنين عليه السلام ، بروایت أبي ذر رضوان الله عليه آورده ، چنانچه در کتاب مذکور بعد ذکر حدیث تملین گفته / [وأحمد از أبو ذر غفاري رضي الله عنه روایت کند که نبی ﷺ فرموده : ألا إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك] .

اما اخبار الدين بن غياث الدين الهروي ، پس این حدیث شریف را در کتاب « أساس الإقتباس » آورده چنانچه در کلمه رابعه افتتاح بعد ذکر آیات گفته : [« الاحادیث : مثل أهليتي كمثل سفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تخلف عنها فرق »] .

اما صفوري ، پس حدیث سفینه را در « نزهة المجالس » آورده چنانچه در باب مناقب جناب سیده عليها السلام گفته / [وعن النبي ﷺ قال : مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها سلم ومن تخلف عنها زج في النار] .

اما محمود بن احمد کيلانی ، پس حدیث سفینه را در « مناظر الانشا » آورده چنانچه در کتاب مذکور در أمثله بودن مشبه و مشبه به حتی و وجه شبه عقلی گفته : [مثال دیگر : چنانکه رسالت بناء عليه من الصلوة افضلها ومن التحيات اكملها فرموده است : (مثل ظ) أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها فيها نجا ومن تخلف عنها فرق ، تشبیه کرده است اهلیت را بسفینه نوح ﷺ و هر دو حسی اند و وجه شبه مابینهما سبب حصول نجات است که عقلی است] انتهى .

اما سخاوی پس در جمع طرق این حدیث شریف سعی مشکور و جهد موفور بعمل آورده و بنقل الفاظ و سیاقات و إثبات أسماي مخرجين و روايات آن مسلك اخبار کبار خود سپرده ، چنانچه در کتاب « استجلاب ارتحاب الغرف بحب اقرباء الرسول و ذوی الشرف » در باب سادس کتاب مذکور که آنرا مضمون باین عنوان نموده « باب الأمان ببقائهم و النجاة في اقتنائهم » میگوید : [وعن أبي إسحق السبيعي عن حنث بن

المعتمر القنماني/ عن أبي ذر رضي الله عنه ، سمعت رسول الله ﷺ يقول : أهليتي فيكم مثل سفينة نوح في قومه من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق ، ومثل حطة لبنى اسرائيل . أخرجه الحاكم من وجهين عن أبي اسحق ، هذا لفظ أحدهما ولفظ الآخر : ألا إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح . وذكره دون قوله « ومثل حطة » إلى آخره ، وكذا هو عند أبي يعلى في مسنده . وأخرجه الطبراني في معجمه الأوسط والضعيف من طريق الأعمش عن أبي اسحق وقال : إن عبداً بن عبد القيس تفرّد به عن الأعمش يرواه في الأوسط أيضاً من طريق الحسن بن عمر والقيمي عن أبي اسحق ومن طريق معاذ بن حرب عن حنّس . وأخرجه أبو يعلى أيضاً من حديث أبي الطفيل عن أبي ذر رضي الله عنه بلفظ أن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تخلف عنها غرق وإن مثل أهل بيتي مثل باب حطة . وأخرجه البزار من طريق سعيد بن المسيّب عن أبي ذر نحوه ، وعن أبي الصهباء عن سعيد بن حبيب عن ابن عباس رضي الله عنهما ، قال قال رسول الله ﷺ : مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق . أخرجه الطبراني وأبو نعيم في « الحلية » والبزار وغيرهم ، وعن عبداً بن الزبير رضي الله عنهما أن النبي ﷺ قال : مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها سلم ومن تركها غرق ؛ رواه البزار . وعن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه : سمعت النبي ﷺ صلى الله عليه وسلم يقول : إنما مثل أهليتي فيكم كمثال سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق وإنما مثل أهليتي فيكم مثل باب حطة في بني اسرائيل من دخله غرقه . رواه الطبراني في الضعيف والأوسط ، وبعض هذه الطرق يقوى بعضها .

اما كاشفي ، پس این حدیث شریف را در رساله علیه فی الاحادیث النبویه ، ثابت کرده ، چنانچه گفته : [اقا روز عاشورا بود که کشتی نوح بکوه جودی قرار گرفت و هم درین روز بود که کشتی/ممثل اهل بیتی کمثال سفینه نوح من ركب فيها نجا بطوفان بلا در بشت کربلا غرقه شد و تا روز قیامت درد مصیبت عترت بر جان پژمرده این امت مانده است] .

و نیز کاشفی این حدیث شریف را در نظم هم ثابت نموده چنانچه در رساله علیه

زیر عنوان فضیلت اهل بیت کرام گفته :

هم الکلمات الطیبات الّتی بها
هم البرکات النازلات علی الوری
هم الباقیات الصالحات بذکرها
هم الحرم المأمون من أجلأهله
هم الوجه وجه الله والجنب جنبه
وهم فلك نوح خاب عنه المخلف

و نیز کاشفی در آخر « رساله علیه » گفته : [ای عزیز! این راه را بی حمایت
رهبری نتوان رفت ، که در هر قدمی خطر است ، و هر که در ظلّ دولت صاحب دلی باشد
همان مثال متابعان نوح (ع) آید .

بهر آن فرمود پیغمبر که من
ما و اهل بیت^(۱) چون کشتی نوح
همچو کشتی ام بطوفان زمن
هر که دست اندر زند یا بدفتوح

اما جلال الدین سیوطی پس حدیث سفینه را بوجوه سدید در کتب حدیده
خود آورده چنانچه در تفسیر « درمنثور » گفته / [وأخرج الحاكم عن أبي ذر - رحمه الله -
قال : سمعت رسول الله ﷺ يقول : مثل أهل بيتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا
ومن تخلف عنها غرق] .

و نیز سیوطی در « جامع صغیر » گفته : [إن مثل أهل بيتي فيكم مثل سفينة
نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك . (ك) عن أبي ذر] .

و نیز سیوطی در « جامع صغیر » گفته / [مثل أهل بيتي مثل سفينة نوح من
ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق . البزار عن ابن عباس وعن ابن الزبير . (ك)

(۱) این اشعار از « منوی » جلال الدین بلخی است ، و این کلمه در مضمون نسخ
منوی « ما و اصحابیم » آمده و در عنوان اشعار هم « مثل اصحابی کسینه نوح » نوشته
شده ، و معلوم نیست صاحب منوی چه علت این حدیث خریف را که مضمون اهل بیت
اطهار است و میان شیعه و سنی هیچ اختلافی در آن نیست تحریر نموده باین صورت آورده
است ؛ بعضی از روی ارادت بلخی آنرا تغییر داده « ما اولادیم » یا « ما و اهل بیت »
نوشته اند که کاشفی هم از آنهاست . م .

عن أبي ذر [.

ولیز سیوطی در «خصائص کبری» گفته / [وأخرج أبو يعلى البزار والحاكم عن أبي ذر : سمعت النبي ﷺ يقول : إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها هلك] .

ولیز سیوطی در «احیاء المیت بفضل اهل البیت» گفته : [الحديث الرابع والعشرون (۱) . أخرج البزار عن عبدالله بن الزبير أن النبي ﷺ قال : مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجي و من تركها غرق . الحديث الخامس والعشرون . أخرج البزار عن ابن عباس ، قال : قال رسول الله ﷺ : مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق . الحديث السادس والعشرون . أخرج الطبراني عن أبي ذر : سمعت رسول الله ﷺ يقول : مثل أهليتي كمثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك و مثل باب حطة في بني اسرائيل . الحديث السابع والعشرون . أخرج الطبراني في الأوسط عن أبي سعيد الخدري : سمعت رسول الله ﷺ يقول : إنما مثل أهل بيتي كمثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق و إنما مثل أهليتي فيكم كمثل حطة في بني اسرائيل ، من دخل غفر له] .

ولیز سیوطی در «نهاية الإفضال في مشرف الآل» گفته : [عن أبي ذر - رضي الله عنه - أن رسول الله ﷺ قال : إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك . أخرجه الحاكم وهو صحيح] .

ولیز سیوطی در «اساس» گفته : [عن عبدالله بن الزبير أن النبي ﷺ قال : مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تركها غرق . رواه البزار في مسنده ، وأخرج ابن مردويه مثله من حديث علي وابن عباس عن أبي ذر : سمعت النبي ﷺ]

(۱) ابن مبات از نسخه کبری از «احیاء المیت» نقل شده که در آن شصت حدیث مرقوم است و در نسخه صغری از «احیاء المیت» که در آن چهل حدیث مسطور است نیز حدیث سفینه دو حدیث بستم و بستم و بستم دوم منقول است ، فته . (۵۰۱۴) .

يقول : ألا إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا و من تخلف عنها غرق ومن قاتلنا في آخر الزمان كان كمن قاتل مع الدجال . رواه البزار وأبو يعلى في مسنديهما والطبراني في « الأوسط » والحاكم وصححه [.

أما **سمهودي** ، پس این حدیث شریف را بکمال إهتمام إثبات نموده ، چنانچه در **جواهر العقدين** ، گفته : [الذکر الخامس : ذکر أنهم أمان الأمة و أنهم كسفينة نوح **عليه السلام** من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق] .

و نیز در **جواهر العقدين** ، گفته : [وعن أبي اسحق السبيعي ، عن حنث بن المعتمر التميمي ، عن أبي ذر - رضي الله عنه - سمعت رسول الله **ﷺ** يقول : مثل أهليتي فيكم كمثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق ومثل حطة لبي أسرايل . أخرجه الحاكم من وجوه عن أبي اسحق . هذا لفظ أحدهما ولفظ الآخر : ان مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح . و ذكره دون قوله « ومثل حطة » الى آخره . وكذا هو عند أبي يعلى في مسنده . وأخرجه الطبراني في التفسير و الأوسط من طريق الأعمش عن أبي اسحق وقال : إن عبدا لله بن عبد القدوس فرّده به عن الأعمش . و رواه في الأوسط أيضاً من طريق الحسن بن عمرو الفقيمي ، و أبو نعيم عن أبي اسحق و من طريق سفيان بن حرب عن حنث . وأخرجه أبو يعلى أيضاً من حديث أبي الطفيل عن أبي ذر - رضي الله عنه - بلفظ ان أهليتي فيكم مثل باب حطة . وأخرجه البزار من طريق سعيد بن المسيب عن أبي ذر نحوه . وكذا أخرجه الفقيه أبو الحسن بن المغازلي وزادوا : من قاتلنا آخر الزمان فكأنما قاتل مع الدجال . وعن أبي الصهباء عن سعيد ابن جبیر عن ابن عباس رضي الله عنهما ، قال : قال رسول الله **ﷺ** : مثل أهليتي مثل سفينة نوح ، من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق . أخرجه الطبراني و أبو نعيم في « الحلية » والبزار وغيرهم .

/ وأخرجه الفقيه أبو الحسن بن المغازلي في « المناقب » من طريق بشر بن الفضل (المفضل . ظ) قال : سمعت الرشيد يقول : سمعت المهدي يقول : سمعت المنصور يقول : حدثني أبي عن أبيه - رضي الله عنه - قال : قال رسول الله **ﷺ** : مثل أهليتي

مثل سفينة نوح من ركبها نجا . وعن عبدالله بن الزبير - رضي الله عنهما - أنَّ النبي ﷺ صلى الله عليه وسلم قال : مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تركها غرق . رواه البرزاري . وعن أبي سعيد الخدري - رضي الله عنه - سمعت النبي ﷺ يقول : إنما مثل أهليتي فيكم كمثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق وإنما مثل أهليتي فيكم مثل باب حطة في بني إسرائيل من دخله غفر له . رواه الطبراني في الصغير والأوسط .

اما این حجر هتمی مکی ، پس این حدیث شریف را در «سواعق معرفه» در باب حادی عشر فی فضائل اهل بیت النبی ﷺ بالتکرار ثابت نموده ، چنانچه در فصل اول باب مذکور که در آن آیات وارده در شأن اهل بیت علیهم السلام ذکر کرده در تحت آیه سابعه گفته : [وجاء من طرق عديدة يقوي بعضها بعضاً : إنما مثل أهليتي فيكم كمثل سفينة نوح من ركبها نجا . وفي رواية مسلم : ومن تخلف عنها غرق . وفي رواية : هلك ، وإنما مثل أهليتي فيكم مثل باب حطة في بني إسرائيل من دخله غفر له . وفي رواية : غفر له الذنوب] .

وليز این حجر در سواعق در فصل ثانی در باب حادی عشر که در آن احادیث وارده در شأن اهل بیت علیهم السلام ذکر کرده ، گفته : [الحديث الثاني . أخرج الحاكم عن أبي ذر أن رسول الله ﷺ قال : إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك . وفي رواية للبرزاري : عن ابن عباس وعن ابن الزبير وللحاكم عن أبي ذر أيضاً : مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق] . وليز این حجر در «منح مکتبه بشرح قصیده همزیه» این حدیث را ثابت نموده و بصحت آن معترف گردیده ، چنانچه در شرح شعر

آل بیت النبی طبتم وطاب ال — مدح لی فیکم وطاب الزنا .

گفته : [وصح حديث إن مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك] .

اما علی مکی پس در «کنز العمال» این حدیث شریف را بطرق عیدیه و سیاقات

سدیده آورده ، چنانچه در کتاب مذکور در کتاب الفضائل در فصل اول باب خامس گفته : [إِنَّ مَثَلْ أَهْلِيَّتِي فِيكُمْ مَثَلْ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَّى وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ] (ك) ^(۱) عن أبي ذر .

و نیز در « كنز العمال » گفته : [مَثَلْ أَهْلِيَّتِي مَثَلْ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ . الْبَزَّازُ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ وَمَنْ ابْنُ الزَّيْبَرِ (ك) ^(۱) عَنْ أَبِي ذَرٍّ .

و نیز در « كنز العمال » گفته : [إِنَّمَا مَثَلْ أَهْلِيَّتِي فِيكُمْ كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ . وَابْنُ جُرَيْجٍ عَنْ أَبِي ذَرٍّ : مَثَلْ أَهْلِيَّتِي فِيكُمْ كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَ فِيهَا نَجَى وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ وَمَثَلُ بَابِ حُطَّةٍ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ] (ط) ^(۲) عَنْ أَبِي ذَرٍّ .

اما محمد ظاهر فنی ، پس در « مجمع البحار » این حدیث شریف را آورده ، چنانچه در کتاب مذکور در لغت « زخخ » گفته : [(به) ^(۳) : مَثَلْ أَهْلِيَّتِي مَثَلْ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا زَخَّ بِهٍ فِي النَّارِ . أَيِ وَقَعَ وَرَمَى . مِنْ زَخَّهْ يَزَخُّه] .

اما شیخ بن عبداللہ بن شیخ بن عبداللہ العبدروس الیمنی ، پس حدیث سفینه را در « عقد نبوی و ستر مصطفوی » آورده و تصریح بصحت آن کرده ، چنانچه گفته : [وَصَحَّ حَدِيثُ إِنَّ مَثَلْ أَهْلِ بَيْتِي مَثَلْ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ] .

و نیز در « عقد نبوی » گفته : [وَوَجَّهَ تَشْبِيهِهُمْ بِالسَّفِينَةِ أَنَّ مِنْ أَحَبِّهِمْ وَعَظَمِهِمْ شُكْرًا لِنِعْمَةِ مَشْرِفِهِمْ عليه السلام وَأَخَذًا بِهَدْيِ عُلَمَائِهِمْ نَجَا مِنْ ظُلُمَاتِ الْمَخَالَفَاتِ ، وَمَنْ تَخَلَّفَ مِنْ ذَلِكَ غَرِقَ فِي بَحْرِ ظُلُمَاتِ كُفْرِ النِّعَمِ وَهَلَكَ فِي مَفَاوِزِ الطُّغْيَانِ] .

اما کمال الدین جهرمی ، پس این حدیث شریف را در « براهین قاطعه » مکرر ثابت نموده ، چنانچه در کتاب مذکور در تفسیر آیه هفتم از آیات فضائل اهل بیت علیهم السلام گفته : [وَازْطَرَفَ مُتَعَدِّدُهُ كَمَا بَعْضُ لَزَّانٍ مَقْوًى بِبَعْضٍ وَارْدٌ شَدَّ كَمَا مَثَلُ أَهْلِ بَيْتٍ مِنْ دَرَمِيَانِ شَمَا مَثَلُ كَشْتِي نُوحٍ سَتَ ، هَر كَسٍ كَهْ بِرَّانِ سَوَارْشُدْ نَجَاتِ يَافَتَ . وَدَرِ

(۱) ای أخرجه الحاكم . (۱۲) .

(۲) ای أخرجه الطبرانی . (۱۲) . (۳) ای فی « النهایة » . (۱۲) .

روایت مسلم آنست که / ومن تخلف عنها فرق ، و هر کس که از آن تخلف کرد غرق شد . و در روایت دیگر : هر کس که تخلف کرد هلاک شد و جز این نیست که مثل اهل بیت من در میان شما مثل باب حله است در میان بنی اسرائیل که هر کس در آن باب درآمد آمرزیده شد . و در یک روایت آنکه کناهان وی آمرزیده شد .

و نیز در آن گفته : [و اما وجه تشبیه اهل بیت بکشتی نوح آنست که هر کس اهل بیت پیغمبر را دوست دارد و تعظیم ایشان کند و پیروی علمای ایشان نماید شکر نعمت خدا و رسول خدا بجا آورده باشد و از ظلمت مخالفان نجات خواهد یافت و هر کس که ازین معنی تخلف کند در بحر کفران نعمت غرق خواهد شد و در پیاپای طغیان هلاک خواهد گشت] .

و نیز در « بر این قاطعه » در ذکر اخبار وارد در شان اهل بیت علیهم السلام گفته : [حدیث دوم . مروی است بر روایت حاکم از ابوذر رضی الله عنه که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود / مثل اهل بیتی فیکم کمثل سفینة نوح من رکبها نجا و من تخلف عنها هلك . مثل و شان اهل بیت من در میان شما مثل کشتی نوح است که هر کس که بر آن کشتی سوار شد نجات یافت و هر کس که تخلف ورزید و تقاعد جست از آن هلاک شد . و در روایت بزرگ از ابن عباس و ابن زبیر رضی الله عنهم - و در روایت حاکم از ابوذر نیز وارد شده باین طریق که : مثل اهل بیت من مثل کشتی نوح است هر کس که بر آن سوار شد نجات یافت و هر کس که تخلف ورزید غرق شد] .

اما جمال الدین محدث ، پس این حدیث شریف را در صدر کتاب « الأربعین » در ضمن اوصاف جناب امیر المؤمنین علیه السلام ثابت نموده ، چنانچه گفته : [هذه أربعون حديثاً في مناقب أمير المؤمنين وإمام المتقين وبعسب المسلمين ورأس الأولياء والتدقيق ومبیین مناهج الحق والیقین کسر الأنصاب وهازم الأحزاب المتصدق في المحراب ، فارس مهدان الطغان والقراب ، المنصوص بكرامة الأخوة والإلتجاف المنصوص عليه بأنه لدار الحکمة ومدينة العلم باب ، وفضلہ وامطفائه نزل الوحي ونطق الكتاب ، المكنی بأبي الرحمان وأبي تراب ،

هو النبا العظيم وفلك نوح و باب الله وانقطع الخطاب]

اما علی قاری پس ابن حدیث شریف را در « مرفاة - شرح مشکوٰۃ » ثابت نموده و بنقل افادات بعض علمای اعلام خود در تشیید مبای آن کما ینبغی افزوده ، چنانچه در کتاب مذکور گفته : [« وعن أبي ذر » قال المؤلف : هو جندب بن جنداب الفخاري ، وهو من أعلام الصحابة وزهادهم ، أسلم قديماً بمكة ، ويقال كان خامساً في الإسلام ثم انصرف إلى قومه فأقام عندهم إلى أن قدم المدينة على النبي ﷺ بعد الخندق ثم سكن الريزة إلى أن مات بها سنة اثنين وثلاثين في خلافة عثمان ، وكان يتعبد قبل مبعث النبي ﷺ روى عنه خلق كثير من الصحابة والتابعين « أنه قال « أي أبو ذر » وهو آخذ « أي متعلق « بباب الكعبة » ، قال الطيبي : أراد الراوي بها مزيد تأكيد لإثبات هذا الحديث وكذا أبو ذر « اهتم بشأن روايته فأورده في هذا المقام على رؤوس الأنام ليتمسكوا به « سمعت النبي « وفي نسخة صحيحة : « رسول الله ﷺ يقول : ألا ! إن مثل أهليتي « بفتح الميم والمثناة أي شبيههم « فيكم مثل سفينة نوح « أي في سببته الخلاص من الهلاك إلى النجاة « من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك « فكذا من التزم محبتهم ومتابعتهم نجا في الدارين وإلا فهلك فيهما ولو كان يفرق المال و الجاه أو أحدهما « رواه أحمد « وكذا الحاكم لكن بدون لفظ « إن » ، قال الطيبي وفي رواية أخرى لأبي ذر يقول : من عرفني فأنا من قد عرفني ومن أنكرني فأنا أبو ذر سمعت النبي ﷺ يقول : ألا ! إن مثل أهليتي ، الحديث . أراد بقوله : فأنا من قد عرفني ، وبقوله : فأنا أبو ذر : أنا المشهور بصدق اللهجة وثقة الرواية ، وإن هذا الحديث صحيح لا مجال للتردد فيه . وهذا تلميح إلى ما روينا عن عبدالله بن عمرو بن العاص قال : سمعت رسول الله ﷺ يقول : لا أظنك الخضر ولا أظنك الغبراء أصدق من أبي ذر ، وفي رواية لأبي ذر : من ذى لهجة أصدق ولا أوفى من أبي ذر شبه عيسى ابن مريم . فقال عمر بن الخطاب - كالحاصد ! - يا رسول الله ! أفتعرف ذلك له ؟ قال : أعرف ذلك فأعرفوه ! أخرجه الترمذی وحسنه القفائي في كشف الحجاب] .

اما مناوی ، پس ابن حدیث شریف را در « كنوز الحقائق » آورده ، چنانچه

در کتاب مذکور در احادیث حرف المیم گفته : [مثل عترتی کسفینه نوح من ركب فيها نجا (تعلی)] .

اما مجدد سهرندی ، پس حدیث سفینه را در خاتمه « رساله کلامیه » خود آورده ، چنانچه گفته : [وعن أبي ذرٍّ أنه قال ، وهو أخذُ بباب الكعبة : سمعتُ النبي ﷺ يقول : ألا إنَّ مثلَ أهليّتي فيكم مثلُ سفينةِ نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك] .

اما محمد صالح نرمدی ، پس این حدیث شریف را در کتاب « مناقب مرتضوی » آورده ، چنانچه در باب دوم آن گفته : [« منقبت » : قال النبي ﷺ : ألا إنَّ مثلَ أهليّتي فيكم مثلُ سفينةِ نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك . « ترجمه » : در « مسند أحمد بن حنبل » و « مشكوة » و « شرف النبوة » و « هداية السعداء » از أبي ذرٍّ غفاری - رضی الله عنه - مرویست که او در کعبه را گرفته میگفت : شنیدم از رسول که مفرمود مثل اهل بیت من در شما مثل سفینه نوح است ، هر که سوار شد بر آن کشتی خلاصی یافت و هر که تخلف کرد هلاک شد] .

اما أحمد بن الفضل المکی ، پس این حدیث را بر روایات عدیده و طرق سدید در کتاب « وسیلة المال فی عدّ مناقب الآل » آورده ، چنانچه در کتاب مذکور گفته : [وعن ابن عباس - رضی الله عنهما - قال : قال رسول الله ﷺ : مثلُ أهليّتي كمثل سفينةِ نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها غرق . وأُخرجهُ المَلَأُ في سيرته والطبرانی وأبو نعيم والبزار وغيرهم . وأُخرج أبو الحسن المغازلي في « المناقب » من طريق بشر بن الفضل ، قال : سمعتُ الرّشيد يقول : سمعتُ المهديّ يقول : سمعتُ المنصور يقول : حدّثنی أبي عن أبيه عن ابن عباس - رضی الله عنهما - قال : قال رسول الله ﷺ : مثلُ أهليّتي مثلُ سفينةِ نوح من ركبها نجي ومن تأخّر عنها هلك . وعن ابن الزّبير - رضی الله عنهما - قال : قال رسول الله ﷺ : مثلُ أهليّتي مثلُ سفينةِ نوح من ركبها سلم ومن تركها غرق . أخرجهُ البزار . وعن علي - كرم الله وجهه - قال : قال رسول الله ﷺ : مثلُ أهليّتي مثلُ سفينةِ نوح من ركبها نجي ومن تعلّق

بها فاز ومن تأخر عنها زجٌ في النار . أخرجه ابن السري . وعن أبي ذر الغفاري - رضي الله عنه - قال : سمعتُ رسول الله ﷺ يقول : مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح في قومه من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق ، ومثل حطة بني إسرائيل . أخرجه الحاكم ، وأخرج أبو يعلى عن أبي الطفيل عن أبي ذر - رضي الله عنه - ولفظه : إنَّ مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح ، من ركب فيها نجا ، ومن تخلف عنها غرق وإنَّ مثل أهليتي فيكم مثل باب حطة . وأخرج أبو الحسن المغازلي عنه وزاد فيه : ومن قاتلنا آخر - الزمان فكأنما قاتل مع الدجال . وعن أبي سعيد الخدري - رضي الله عنه - قال : سمعت رسول الله ﷺ يقول : إنما مثل أهليتي فيكم كمثال سفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تخلف عنها غرق وإنَّ مثل أهليتي فيكم باب حطة في بني إسرائيل من دخله ففرله . رواه الطبراني في الأوسط والضعيف .

أما شيخ عبد الحق الدهلوی ، پس حدیث سفینه را در رساله « تحقیق الاشارة الى تميم البشارة » آورده ، چنانچه گفته که [إنَّ مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك . رواه الحاكم في « المستدرک » وابن جریر عن أبي ذر . وفي رواية البزار عن ابن عباس وابن الزبير - رضي الله عنه - « غرق » بدل « هلك »] . ونیز عبد الحق دهلوی این حدیث شریف را در « لمعات - شرح مشکوة » ثابت نموده ، چنانچه در شرح این حدیث گفته که [قوله : وهو أخذ بباب الكعبة ، وزاد في رواية : وهو أي أبو ذر يقول : من عرفني فأنا من قد عرفني ومن أنكرني فأنا أبو ذر أي المشهور بصدق اللهجة - تلميحاً إلى قوله ما أظلمت الخضراء ولا أظلمت الغبراء على أصدق لهجة من أبي ذر] .

ونیز عبد الحق دهلوی این حدیث شریف را در « أشعة اللمعات - ترجمة مشکوة » ثابت نموده ، چنانچه گفته که [وعن أبي ذر ، قال وهو أخذ بباب الكعبة : سمعت النبي ﷺ . روايت است از أبي ذر كه وی گفت و حال آنكه وی كبرئيه است در كعبه را : شنيدم پیغمبر را ﷺ يقول : ألا ! إنَّ مثل أهليتي مثل سفينة نوح . می گفت آنحضرت : آگاه باشید كه حال عجيب و داستان اهل بيت من در میان شما

بمثل وداستان کشتی نوح است ، من ر کبها نجبا ؛ کسیکه سوار شد کشتی نوح را رستگار شد ، ومن تخلف عنها هلك ، و کسیکه پس ماند و سوار نشد آثرا هلاک شد . رواه أحمد [.

و نیز عبدالحق دهلوی در « رجال مشكوة » در ترجمه جناب فاطمه سلام الله علیها گفته : [وفضائل فاطمة كثيرة لا تعد ولا تحصى ، منها ما جاء مجملاً في عنوان أهل البيت ، مثل قوله (عليها السلام) : أن مثل أهل بيتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها هلك . وزاد في رواية : ومثل باب حطة] .

و نیز عبدالحق دهلوی در رساله « مناقب أهل بيت عليهم السلام » این حدیث را نظماً ثابت نموده ، چنانچه در آخر آن گفته :

[بحمد الله این نامه امام یافت	بتوفیق ایزد سر انجام یافت
اگر چند از روی صنعت کم است	زیار تکلف نه پشتش خم است
ولی بارهای دو عالم بر اوست	شرفنامه نسل آدم در اوست
غریق گناه را بسوی التجا	چو کشتی نوح ، ان ركب قدلجا

اما عزیزی پس این حدیث شریف را در « سراج منیر » شرح جامع صغیر ، اثبات نموده و بنقل تصحیح آن از حاکم در نشیید مبانی آن افزوده ، چنانچه در کتاب مذکور گفته : [« إن مثل أهليتي ، هم علي وفاطمة وابناهما وبنوهما » فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك » قال المناوي : وجه الشبه بينهما أن النجاة ثبتت لأهل سفينة نوح فأثبت لأئمة بالتمسك بأهليته النجاة ، إنتهى ، ولعل المقصود من الحديث الحث على إكرامهم واحترامهم واتباعهم في الرأي « (ك) عن أبي ذر » . و نیز عزیزی در « سراج منیر » گفته : [« مثل أهليتي » زاد في رواية : فيكم « مثل سفينة نوح » في رواية : في قومه « من ركبها نجي ومن تخلف عنها غرق » قال المناوي : و لهذا ذهب جمع إلى أن قطب الأوليا ، في كل زمن لا يكون إلا منهم « البرار عن ابن عباس وعن ابن الزبير ، (ك) عن أبي ذر » وقال صحيح] .

اما محمد بن أبي بكر الشافعي ، پس این حدیث شریف را بر روایات عدیده و سیاقات

سدیدہ در کتاب « مشرع روی » آورده ، چنانچہ در کتاب مذکور زیر عنوان « فضل
 أهل البيت » گفته : [وقال عليه السلام : مثل أهليتي فيكم كسفينة نوح في قومه من ركبها
 نجا ومن تخلف عنها غرق ومثل حطة لبنى إسرائيل . وقال عليه السلام : ألا إن مثل أهليتي
 فيكم مثل سفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تخلف عنها غرق . وقال عليه السلام : إن
 مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق وإن مثل
 أهليتي فيكم مثل باب حطة ، وقال عليه السلام : مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها
 نجا ومن تخلف عنها غرق ، وفي رواية : ومن تأخر عنها هلك . وقال عليه السلام : مثل
 أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا . وقال عليه السلام : مثل أهليتي مثل سفينة نوح
 من ركبها سلم ومن تركها غرق . وقال عليه السلام : إنما مثل أهليتي فيكم كمثل سفينة
 نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق . وإنما مثل أهليتي فيكم مثل باب حطة
 في بنى إسرائيل من دخله غرقه] .

و نیز شلی در « مشرع روی » این حدیث را بعنوان نظم ثابت نموده ، چنانچہ
 بعد ذکر بعض روایات حدیث کسا گفته : [وفي أهل الكساء يقول الشاعر :
 بأبي خمسة هم جنبوا الرّج — س كرام و طهروا تطهيرا
 من تولاهم تولاه ذو العر — نى ولقاء نضرة و سرورا
 و على مبغضهم لعنة الّا — و أصلاهم المليك سعيرا
 وقال :

أعاذل ! إن كساء التقى	كسا نى حبنى لأهل الكسا
سفينة نوح و من يعتم	بجبلهم يعتلق بالنجاة]

أما محمد بن محمد بن سليمان المغربي ، پس این حدیث شریف را در کتاب
 « جمع الفوائد » آورده ، چنانچہ در کتاب مذکور در مناقب أهل البيت عليهم السلام
 گفته : [ابن الزبير ، رفعه : مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا و من تركها
 غرق . البزار زاد في الاوسط : نجا وإنما مثل أهليتي فيكم مثل باب حطة في بنى
 إسرائيل من دخله غرقه] .

أما محمود شيخناي قادري، پس این حدیث شریف را دره سراط سوي في مناقب آل النبي، ثابت نموده و بروایات عدیده آورده، چنانچه در کتاب مذکور گفته: [و اعلم أنَّ أهل البيت أمانٌ للأمة و أنهم كسفينة نوح من ركبها نجا و من تخلف عنها غرق].

وليز دره سراط سوي، گفته: [و عن أبي ذر - رضي الله عنه - سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح في قومه من ركبها نجا و من تخلف عنها غرق و مثل حطة ابني إسرائيل، أخرجه الحاكم. هذا في لفظ و في لفظ آخر: ألا، إني مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح. و زاد في رواية أبي الحسن المغازلي: و من قاتلنا آخر الزمان فكأنما قاتل مع الدجال، و عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه: سمعت النبي ﷺ يقول: إنما مثل أهليتي فيكم كمثل سفينة نوح من ركبها نجا و من تخلف غرق، و إنما مثل أهليتي فيكم مثل باب حطة في بني إسرائيل، من دخله غرقه الذنوب كما في رواية].

و نیز قادري دره سراط سوي، در ذکر منصور دوانقي گفته: [و من رواية المنصور و عدم العمل بها انه كان يقول في أكثر مجالسه: حدثني أبي عن أبيه عن ابن عباس، قال: قال رسول الله ﷺ: مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركب فيها نجا و من تأخر عنها هلك].
 اما سهارنبوري، پس این حدیث شریف را بروایت حضرت أبي ذر رضوان الله عليه - آورده چنانچه دره سراط سوي، در بیان احادیث آورده در شأن اهل بیت عليهم السلام گفته: [و عن أبي ذر أنه قال وهو أخذ بباب الكعبة: سمعت النبي ﷺ: ألا، إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا و من تخلف عنها هلك، رواه أحمد. كفت أبو ذر و حال آنکه وی گیرنده بود در کعبه را: شنیدم پیغمبر خدا ﷺ را می گفت: آگاه باشید حال و داستان اهل بیت من در میان شما مثل حال و داستان کشتی نوح است، کسی که سوار شود کشتی نوح را رستگار شد، و کسی که بازماند و سوار نشد هلاک گشت. روایت کرد این حدیث را أحمد].

أما مرزا محمد بن معتمد خان پس این حدیث شریف را دره نزل الأبرار بها

صح في مناقب أهل البيت الأطهار ، كه در آن التزام ایراد احادیث صحیحہ نمودہ آورده چنانچہ در کتاب مذکور گفتہ : [وأخرج أحمد وابن جرير والحاكم عن أبي ذر (رض) أنه قال وهو آخذ بباب الكعبة : سمعت النبي ﷺ يقول : ألا إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك . وفي رواية أخرى عند الحاكم : غرق ، بدل هلك ، وهو عند البزار عن عبد الله بن عباس وعبد الله بن الزبير رضي الله عنهما] .

وليز مرزا محمد بدخشي این حدیث شریف را در « مفتاح النجا » بطرق عدیدہ آورده ، چنانچہ در فصل ثانی باب اول گفتہ : [وأخرج الإمام أبو عبد الله أحمد ابن محمد بن حنبل القشيري المروزي البغدادي في مسنده والإمام أبو جعفر محمد بن جرير الطبري في تهذيب الآثار ، والحاكم في المستدرک ، عن أبي ذر - رضي الله عنه - أنه قال وهو آخذ بباب الكعبة : سمعت النبي ﷺ يقول : ألا إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك . وعند الطبراني في الكبير عنه : مثل أهل بيتي فيكم كمثل سفينة نوح في قوم نوح ، من ركب فيها نجا ومن تخلف عنها هلك و مثل باب حطة في بني إسرائيل . وأخرج الحافظ أبو بكر أحمد بن عمرو بن عبد الخالق البزار البصري عن عبد الله بن عباس وعبد الله بن الزبير والحاكم عن أبي ذر ، قالوا : قال رسول الله (ص) : مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق] .

وليز ميرزا محمد بدخشي این حدیث شریف را در صدر « مفتاح النجا » بہتم و جزم آورده ، چنانچہ گفتہ : [أمّا بعد ، فلا يخفى أنه ليس لنجاة العقبى ذريعة أقوى من محبة آل المصطفى - عليه من الصلوات ما هو الأزكى ومن التحيات ما هو الأسمى - لأن الله عز وجل أوجب محبتهم على كل مؤمن مخلص وموقن خالص حيث قال / قل لا أسئلكم عليه أجراً إلا المودة في القربى ، وأوصى النبي (ص) فيهم كل مؤمن من جن وإنس وملك ، و قال : مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك] .

ولیز مرزا محمد بدخشانی ابن حدیث شریف را در صدر «تحفة المحبین» بهتم و جزم ثابت نموده، چنانچه گفته: [أما بعد، فلا يخفى على أولي النهى أن محبة آل النبي ﷺ وأصحابه جزء للإيمان، وتعظيم هؤلاء الكرام ركن عظيم للإيقان فإنه ﷺ حث على ولائهم ودعا بالخيبة والخصار لأعدائهم، حيث قال: مثل أهل بيتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها هلك].

أما محمد صدر العالم؛ پس حدیث سفینه را بروایت حضرت ابی ذرّ و ابن عباس و ابن الزبیر در «معارج العلی» آورده، چنانچه در تحت آیه رابعه از آیات فضائل اهل بیت علیهم السلام گفته: [وأخرج أحمد والحاكم عن أبي ذر والبزار عن ابن عباس وابن الزبير أن النبي ﷺ قال: إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها هلك].

اما ولی الله العمری القهولی، والد المخاطب؛ پس حدیث سفینه را در رساله «مقدمة مستته» آورده، چنانچه گفته: [وعن أبي ذر، قال وهو آخذُ بباب الكعبة: سمعتُ النبي ﷺ يقول: ألا! إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك].

ولیز ولی الله در «قرة العینین» بعد ذکر بعض احادیث در فضائل جناب امیر المؤمنین (علیه السلام) گفته: [وقال: مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها غرق ومثل حطة لبنى اسرائيل. أخرج الحاكم هذه الأحاديث كلها في «المستدرک»].

و روایت کردن شاء ولی الله حدیث سفینه را و اعتقاد او باین حدیث شریف از افاده مخاطب ماهر ثابت می باشد، چنانچه مخاطب در رساله ثنی که در آن عقائد والد خود ذکر نموده میفرماید: [فصل دوم. در بیان اعتقاد ایشان در جناب حضرات اهل بیت - علی صاحب البيت و علیهم الصلوة والسلام - باید دانست که اعتقاد در جناب آن حضرات دو مرتبه دارد. مرتبه اول که باتفاق شیعه و سنی لازم ایمان و رکن اسلام است و عوام و خواص در آن شریک اند، اگر شخصی در آن مرتبه قصور کند در خوارج و نواصب محدود

شود و از دائره ایمان و اسلام بیرون رود، معاذ الله من ذلك، و آن مرتبه همین است که محبت آن حضرات را مثل ایمان به پیغمبر فرض شمارد و عداوت آن حضرات را مثل کفر حرام انگارد و آن حضرات را یقیناً از اهل بهشت داند و بتعظیم و توقیر پیش آید. و این مرتبه را حضرت ایشان در رساله «حسن العقیده» که عقائد خود را در آن جمع نموده اند و خدایتعالی و ملائک و جن و انس را بر آن عقائد شاهد گرفته اند بیان میفرمایند باین عبارت: ونشهد بالجنة والخير لفاطمة والحسن والحسين رضي الله عنهم ونوقرهم ونعترف بعظم محلهم في الاسلام. یعنی گواهی میدهیم به بهشت و نیکی برای فاطمه زهرا و حسن و حسین - رضي الله عنهم - و توقیر و تعظیم میکنیم ایشان را و اعتراف می کنیم به بزرگی در اسلام. و لازم این مرتبه، اعتقاد آن است که دشمنان آنجناب را مبغوض دارد، و این معنی را در قصیده «أطيب النعم في مدح سيد العرب والعجم» که از منظومات ایشان است و شرح فارسی آن قصیده هم از تصانیف ایشان است باین عبارت ادا میفرمایند:

و آل رسول الله لا زال أمرهم قوياً على إرغام أنف التواصب

یعنی اهل بیت رسول الله عليه السلام همیشه با دخال ایشان راست و درست، بخاک آلوده کردن بینی جمعی که عداوت اهل بیت دارند، اتمی. بنده ضعیف گوید: خاک آلوده کردن بینی در محاوره عرب کنایت از خواری و ذلت و هلاک است، و تواصب فرقه را گویند که عداوت اهل بیت داشته باشند. پس درین بیت هم اظهار تولا است بجناب حضرات و هم دعای بد و بیزاری از دشمنان ایشان.

ضمیمه این مرتبه اعتقاد آن است که مکاتب آن حضرات را که از روی احادیث و آیات ثابت است در تصانیف خود روایت کنند، و این معنی را بفضلہ تعالی حضرت ایشان در تصانیف خود بعدی استیعاب فرموده اند که کم کسی آن مقدار درین باب سعی و جهد کرده باشد، آن همه را اگر در اینجا نقل کنیم مجلدات میباید پرداخت، و اگر کسی را اشتیاق این مطلب باشد کتاب «إزالة الخفا» و دیگر تصانیف کبار ایشان را مطالعه نماید؛ اما بطریق نمونه چیزی ازین باب هم ذکر میکنیم.

در کتاب «مقدمه سنیّه» که در مدینه منوره تصنیف فرموده اند میفرماید: و نختم الرسالة بالخاتمة الحسنة ذکر مناقب أهل بیت رضی الله عنهم. یعنی باید که ختم کنیم این رساله بخاتمه نیک که ذکر مناقب أهل بیت ست رضی الله عنهم. بعد از آن مناقب این حضرات را بتفصیل تمام بیان کرده اند، از آنجمله آیه تطهیر را از روی احادیث ثابت کرده اند که در حق این پنج تن پاک نازل شده و گفته اند که مراد از رجس کناه و شرك ست و این حضرات از کناه و شرك پاک بودند، و از آنجمله آیه مباحله و دیگر آیات را در حق آنحضرات اعتقاد کرده اند، و حدیث / أنا نبي / و حدیث / تارك فيكم الثقلين / و حدیث / أنا حرب لمن حاربهم وسلم لمن سالمهم / و حدیث / ألا إن مثل أهلكتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها هلك / و احادیث دیگر را در شان این حضرات روایت کرده اند.

اما حنفی، پس این حدیث شریف را در «حاشیه جامع صغیر» ثابت نموده، چنانچه گفته: [قوله «من ركبها نجا» إلخ، أي من ركب سفينة نوح نجا، إلخ، فكذلك من تمتك بأهل بيته (عليه السلام) نجا، بمعنى الاقتداء بهم إن كانوا علماء، وإلا فبمعنى اعتقادهم واحترامهم ومحبتهم].

وليز حنفی در «حاشیه جامع صغیر» گفته: [قوله: غرق، من باب تمب، كما في «المصباح» فينبغي احترامهم والاقتداء بعلمائهم].

اما محمد بن اسمعيل الأثير القنعي، پس این حدیث شریف را در «روضة نديه»، بر روایات عدیده از کتب اعلام خود ثابت نموده، چنانچه در کتاب مذکور در شرح شعر:

فقدت عترته من أجلها عترة المختار نقاً نبوتاً

گفته: [وأهليتهم (عليهم السلام) السفينة العشار إليها فيما أخرجه الحاكم في مستدرکه من حديث أبي ذر الغفاري - رضي الله عنه - عنه (صلعم)، مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها هلك. وأخرج الملا في سيرته من حديث ابن عباس: مثل أهليتي كسفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها غرق. وأخرج

ابن السری من حدیث علی علیه السلام ، قال : قال رسول الله - صلعم - : مثل أهلیتی کسفینه نوح من ركبها نجى ومن تعلّق بها فاز ومن تخلف عنها زجّ به فی النار . أفاده المحب فی الذخائر] .

اما محمد بن علی الصبان المصری ، پس حدیث سفینه را در اصفاف الراغبین فی سیره المصطفی و فضائل أهلیته الطاهرین ، آورده و با اعتراف روایت کردن جماعتی از اصحاب سنن آنرا از اصحابه متعدّدین طریق اُصاف سیرده ، چنانچه در باب ثانی کتاب مذکور گفته ، [و روی جماعة من اصحاب السنن عن عتّة من الصحابة أنّ النبی صلی الله علیه و آله قال : مثل أهلیتی فیکم کسفینه نوح من ركبها نجى ومن تخلف عنها هلك . و فی رواية فرق ، و فی أخرى : زجّ فی النار . و فی أخرى عن أبي ذرّ زیادة : و سمعته یقول : اجملوا أهلیتی منکم مکان الرأس من الجسد و مکان العینین من الرأس (فإنّ الجسد لا یبتدی إلاّ بالرأس . صح . ط) و لا یبتدی الرأس إلاّ بالعینین] .

اما محمد مرتضی الزییدی پس ابن حدیث شریف را در « مساج العروس » آورده ، چنانچه در لغت (زخ) میگوید : [وزّجّه یزّجّه زجّاً : دفعه و أوقعه فی و حدة ، أى المکان المنخفض ، و فی الحدیث : مثل أهلیتی مثل سفینه نوح من تخلف عنها زجّ به فی النار ، أى دفع و رمى] .

اما عجللی ، پس ابن حدیث شریف را در « ذخیره المال » بهناوین شتی اثبات فرموده و بتحقیق و تصدیق آن مرّة بعد از مرّة قبب السبق از مجارین مضمار خویش ربوده ، چنانچه در صدر « ذخیره المال » گفته : [بسم الله الرحمن الرحیم . الحمد لله الذی جعل أهل البیت کسفینه نوح من ركبها نجى و من تخلف عنها أهلكه الفرق] .

ولیز عجللی در « ذخیره المال » در ذکر آل جناب رسالت صلی الله علیه و آله گفته : [و هم سفینه النجاة و حبل الاِعتصام و قرنا کتاب الله إلی و رود العوض . و قد حقّ صلی الله علیه و آله علی التمسک بهم و ر کوب سفینتهم و الاخذ بهدیمهم و تقدیمهم و التعلّم منهم ، و حاشاء أن یأمر بالتمسک بحبل مقطوع أو ر کوب سفینه مغروقة أو بأخذ هوی مبتدع أو تقدیم ضالّ أو تعلّم من مخالف لسنّته] .

ونيز عجيلي در ذخيرة المال * در ذكر أهليت عليهم السلام گفته : [وقد عهد إلينا مشرفهم ^(١) أن نحبهم ونحترمهم ونعتقد طهارتهم وفضلهم وأن لهم عند الله عهداً أن لا يدخل واحداً منهم النار ، فهل ترى الحكم عليهم بالهلاك وهم السفينة ؟ وتأخيرهم وهم المقدمون ، وسمية حبهم رفضاً وهو واجب ، وترك التمسك بهم وهم حبل الله وقرنا ، كتابه من الوفاء بالعهود ؟ أم خفر ذمة صاحب الحوض المورود ؟]

ونيز عجيلي در ذخيرة المال * در ذكر أهل بيت عليهم السلام گفته : [والمقرر أن مودة القريب وموالاة من العقائد اللازمة وأن الإعتزاء إليهم والافتداء بهم هو مذهب امامي ^(١) الذي فلكته في شرائع دينه وهدائع فنونه ، فاندراجي في حكمة الإبتاع هو الشاهد لصدق التقليد عند النزاع ، وكيف وأنا أصلي عليهم في كل صلوة فرضاً لازماً وأسأل الهداية إلى صراطهم المستقيم في كل يوم خمس مرات ، وهم حبل الإعتصام وسفينة النجاة ، فهل يحسن أن أوتر بهم أحداً أو أستبدل بهم ملتحداً ؟ كلا ! والله ، بل المزاحمة على هذا المورد العذب سبيلي ، والعرض بالتواجد على تلك السنن اعتقادي وقيلي] .

ونيز عجيلي در ذخيرة المال * گفته :

[سفينة تجري و ترسي باسمه ركبت فيها طالباً لرسمه

فاركبوا فيها باسم الله مجراها ومرساها إن ربي لغفور رحيم ، وهي تجري بهم في موج كالجبال ونادى نوح ابنه وكان في معزل يا بني ! ولم يكن أحد من أبناء الحسين في معزل لأنهم السفينة نفسها ، وهم الألواح والذسر ، فهي ناجية منجية ، فإن يكفر بها هؤلاء فقد وكلنا بها قوماً ليسوا بها بكافرين ! ومن تأمل قوله ^(١) إن ربي لغفور رحيم ، ظهر كمال المغفرة والرحمة لمن ركب السفينة فكيف يقول بالهلاك من ليس له إدراك ؟] .

ونيز عجيلي در ذخيرة المال * در ذكر دلائل صحبته محفوظة أهل بيت عليهم السلام گفته : [ومنها حديث أهل بيتي كسفينة نوح ، إلخ ، فإذا كانت السفينة

منجية لمن ركبها من الفرق لزم أن تكون هي ناجية من باب أولى ، وإذا حكمنا - والعياذ بالله - بالهلاك لزم أن يكون القادق الأمين قد غش أخته حيث أمرهم بركوب سفينة مخروقة هالكة ، حاشا لله من ذلك ، فقد قال : من غشنا ليس منا ، و الدين النصيحة فقد نصح وأنصح وأوضح ، [١٠١٠] .

وليز عجيلي در ذخيرة المال ، در قصيدة خود گفته :

[وهم السفينة للتجاة وحبهم فرسٌ وحبلٌ تمسك وأمان

حاشا ، يا أمرنا بركب سفينة مخروقة أم زانت البصران ؛]

وليز در ذخيرة المال ، در ضمن همین قصیده گفته :

[ستاهم فلك التجاة وقلت في دعواك قد غرقوا من الطوفان ؛]

وليز در ذخيرة المال ، اشعار شافعی را که مشتمل بر نظم حدیث سفینه است آورده و بعد آن - كما سمعت سابقاً - گفته : [فهذه شهادة الشافعي كما تسمع مصرحة بر كوب تلك السفينة الناجية] .

وليز عجيلي در ذخيرة المال ، نقلاً عن كتاب « الأثمار » گفته : [و أهل الحبل والعقد من أهل البيت عليهم السلام هم الجماعة المعطرة المعصومة و السفينة الناجية المرحومة بالأدلة التفصيلية والإجمالية النقلية والعقلية فيجب أن يكون لهم في الفروع الاقتداء وإلهم في الأصول الاعتزاء] .

وليز عجيلي در « ذخيرة المال » در شرح شعر :

فاركب على اسم الله لا تخلف تنجو من الطوفان يوم التلف

گفته : [ووجه تشبيهم بالسفينة أن من أحبتهم وعظمهم - شكراً لنعمة وشرافهم وأخذاً بهدى علمائهم - نجا من ظلمات المخالفات ومن تخلف عن ذلك غرق في بحر كفر النعم وهلك في مفاوز الطغيان] .

وليز عجيلي در ذخيرة المال ، بعد ذکر بعض موضوعات شنیعه که مشاعین آنکس در باب اصحاب منحرفین منسوب بأهل بیت علیهم السلام نموده اند ، گفته : [فهذه أقوال سفينة نوح ومعتقداتهم في أصحاب جدهم وأنصاره وأصحابه ووزرائه]

ولا يخفى من ركب السفينة نجا ومن تخلف عنها غرق .

وليز عجيلي در « ذخيرة المال » در ضمن قصيده باثيه خود گفته :

[فتخلف المصطفى فينا وتركته سفينة الله . يا قوماً لها ركبوا]

وليز عجيلي در « ذخيرة المال » گفته :

[سفينة ينجو بها من ركبا وهالك في النار من تجنبها]

أخرج الطبراني وأبو يعين عن ابن عباس - رضي الله عنهما - قال : قال رسول الله (ص) :

مثل أهليتي كسفينة توح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق . فثبت لهم بذلك

النسبة لأنها إذا كانت منجية لغيرها فهي أولى بأن تكون ناجية . قال السيد

السمهودي وغيره : فمن حفظ الحرمات الثلاث - حرمة الإسلام وحرمة النبي (ص) :

وحرمة رحمه - فقد ركب في سفينة النجاة ومن لم يحفظهن فقد تخلف عن سفينة النجاة .

ومحصل حديث السفينة « إني تارك فيكم » المعلق على التعلق بحبلهم وحبهم وعلمهم

والأخذ بهدي علمائهم ومحاسن أخلاقهم وشيمهم .

فمن أخذ بذلك نجا من ظلمات المخالفة وأدى شكر النعمة ، ومن تخلف

عنهم غرق في بحار الكفر ونيار الطغيان فاستوجب الشيران ، فقد ورد أن بنفسهم يوجب

دخول النار ، وكل عمل بدون ولائهم غير مقبول ، وكل مسلم عن حبهم مسئول ،

وأذا هم على كاهل الصبر محمول .

وليز عجيلي در « ذخيرة المال » بعد ذكر حديث ثقلين گفته : [ومحصله ما

تقدم في محصل حديث السفينة من الحث على إعظامهم والتعلق بحبلهم وحبهم و

علمهم والأخذ بهدي علمائهم ومحاسن أخلاقهم - شكراً لنعمة مشرفهم - صلوات الله

عليه وعليهم .]

وليز عجيلي در « ذخيرة المال » در شرح شعر

تعلموا منهم وقدموهم تجاوزوا عنهم وعظموهم

گفته : [ولما أمرنا بتقدمهم فتأخيرهم عن مقاماتهم الشريفة مخالفة للمشروع ، ومن

مقاماتهم مقارنة القرآن ودوام التطوير من المعاصي والبدع إقاماً ابتداءً وإقاماً انتهاءً .

ووجوب التمسك بهم واعتقاد أنهم سفينة ناجية منجية، ومن قال خلاف ذلك فقد
آخر من قدم الله ورسوله قال - من - إنما جعل الإمام ليؤتم به والمأموم أسير
الإمام، والمتابعة واجبة والتقدم عليه حرام، ومن أخرهم عن مقاماتهم فصلوته
باطلة، وتأخير من يستحق التقديم في الموضع الذي استحقه من عكس الحقائق بغاوتهم و
ياأولى الأبصار [.

امامولوی محمد حسین لکهنوی، پس حدیث سفینه را در کتاب «وسيلة
التجاة» بنقل از اعظم الثقة ثقات واکابر اثبات خود آورده، چنانچه گفته [وخرج
أحمد في مسنده وابن جرير والحاكم في مستدرکة عن أبي ذر الغفاري أنه قال
وهو أخذ بباب الكعبة : سمعت النبي يقول : ألا إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة
نوح من ركبها نجى ومن تخلف عنها هلك . وهذا أيضاً في «المشكوة» . «ترجمة» :
أحمد وابن جرير والحاكم در «مستدرک» از أبي ذر غفاری روایت کرده که گفت
أبو ذر در حالیکه گرفته بود دروازه کعبه را : شنیدم از رسول خدا ﷺ که میفرمود :
آگاه باشید که مثل اهل بیت من میان شما مثل کشتی نوح است ، کسی که سوار شد
در کشتی نوح نجات یافت از عذاب دنیا و عقبی و کسی که باز ماند و تخلف ورزید
غرق شد و هلاک گشت و به نکال دنیا و عقبی گرفتار ماند ، همین طور کسی که فرمانبرداری
آل رسول خدا و ادای حقوق ایشان - کما هو آخري - کرد بدرجات اعلی و مقامات
أقصی در دنیا و عقبی فائز گردید ، و هر که - نعوذ بالله منه - انحرافی ازین بزرگان
شفیعان روز حشر ورزید گرفتار عذاب ابد گردید .

منکر این حرف این دم در نظر شد مثل سرنگون اندر سفر [

اما ثناء الله یابی پتی، پس این حدیث شریف را در «سیف مسلول» ثابت
نموده، چنانچه در کتاب مذکور به جواب حدیث نقلین گفته : [جواب این حدیث مثل
حدیث مثل اهلیتی کسفینه نوح من رکبها نجا ومن تخلف عنها هلك (میباشد .
صح . ظ) ، این هر دو حدیث دلالت بر امامت ندارند بلکه دلالت دارند بر آنکه فلاح
موقوفست بر دوستی اهلیت نبوت و عترت پیغمبر ﷺ . دین از آنها سبب باید کرد

وهدایت از آنها باید گرفت] .

اما محمد سالم دهلوی بخاری ، پس حدیث سفینه را در « اصول الایمان » آورده ، چنانچه گفته : [و نیز در حدیث شریف آمد / **إِنْ مَثَلَ أَهْلِيَّتِي فَيَكُم مَثَلُ سَفِينَةِ نُوحٍ فَمَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ** . یعنی تحقیق اهل بیت من در دنیا مانند کشتی نوح اند **وَاللَّهُ** ، کسیکه سوار شد در آن نجات یافت و کسی که خلاف کرد از آن هلاک شد] .

اما جمال الدین محمد بن عبدالعلی القرشی الهاشمی ، پس این حدیث شریف را در کتاب « تفریح الاحباب فی مناقب الآل والاصحاب » آورده ، چنانچه گفته : [**عَنْ أَبِي ذَرٍّ أَنَّهُ قَالَ وَهُوَ آخِذٌ بِبَابِ الْكَعْبَةِ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ (ص) يَقُولُ : أَلَا إِنَّ مَثَلَ أَهْلِيَّتِي فَيَكُم مَثَلُ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَى وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ** . رواه أحمد] .

اما ولی الله لکهنوی ، پس حدیث سفینه را در « مرآت المؤمنین فی مناقب آل سید المرسلین » اثبات نموده ، چنانچه در کتاب مذکور در بیان آیه خدا مسه از آیات فضائل اهل بیت علیهم السلام گفته : [**وَجَاءَ بِطَرُقٍ عَدِيدَةٍ يَقْوَى بَعْضُهَا بَعْضًا : إِنَّمَا مَثَلُ أَهْلِيَّتِي فَيَكُم مَثَلُ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا ، وَفِي رِوَايَةٍ مُسْلِمٌ : وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ ، وَفِي رِوَايَةٍ : هَلَكَ** . وقال **وَاللَّهُ** : **إِنَّمَا مَثَلُ أَهْلِيَّتِي فَيَكُم مَثَلُ بَابِ حِطَّةٍ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ ، مَنْ دَخَلَهُ غُفِرَ لَهُ الذَّنُوبُ ، وَوَجْهٌ تَشْبِيهُهُ **وَاللَّهُ** أَهْلِيَّتُهُ بِالسَّفِينَةِ أَنَّ مِنْ أَحَبِّهِمْ وَعَظَمَتِهِمْ شُكْرًا لِنِعْمَةِ مُشْرِفِهِمْ **وَاللَّهُ** وَأَخَذَ بِهَذَا نَجَا مِنْ ظُلْمَةِ الْمَخَالَفَاتِ وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْ ذَلِكَ غَرِقَ فِي بَحْرِ كُفْرِ النِّعَمِ وَهَلَكَ فِي مَفَاوِزِ الطُّغْيَانِ**] .

اما رشید الدین خان دهلوی ، پس این حدیث شریف را در رساله « الحق المبین فی فضائل اهل بیت سید المرسلین **وَاللَّهُ** » نقلاً عن « نَزَلُ الْأَبْرَارِ بِمَا صَحَّ مِنْ مِنْاقِبِ أَهْلِ الْبَيْتِ الْأَطْهَارِ » آورده ، چنانچه در رساله مذکور گفته : [و صاحب « مفتاح النجا » در « نَزَلُ الْأَبْرَارِ بِمَا صَحَّ مِنْ مِنْاقِبِ أَهْلِ الْبَيْتِ الْأَطْهَارِ » میفرماید : « أَخْرَجَ مُسْلِمٌ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ - رَضِيَ - : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ **وَاللَّهُ** يَوْمًا فَبَيْنَا خُطِبًا بَمَا يَدْعُو خُتْمًا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَوَعظَ وَذَكَرَ ثُمَّ قَالَ : أَقْبَا بَعْدَ الْأَيَّامِ

أَيُّهَا النَّاسُ : إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَنِي رَسُولُ رَبِّي فَأُجِيبُ وَإِنِّي تَبَارَكُ فَيْكُمْ الثَّقَلَيْنِ أُولَهُمَا كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ الْهُدَى وَالنُّورُ ، فَخُذُوا بِكِتَابِ اللَّهِ وَاسْتَمْسِكُوا بِهِ . فَحَقَّ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ وَرَغَبَ فِيهِ ثُمَّ قَالَ : وَأَهْلِيَّتِي] .

ولیز میفرماید : [أَخْرَجَ أَحْمَدُ وَابْنُ جَرِيرٍ وَالْحَاكِمُ عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغَفَارِيِّ - رَضِيَ - أَنَّهُ قَالَ وَهُوَ آخِذٌ بَبَابِ الْكَعْبَةِ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ (ص) يَقُولُ : أَلَا إِنَّ مِثْلَ أَهْلِيَّتِي فَيْكُمْ مِثْلَ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ] .

ولیز رشید الدین خان در رساله « الحق المبين » حدیث سفینه را نقلاً عن تفسیر « فتح العزیز » آورده ، چنانچه گفته : [و لهذا در حدیث شریف وارد است : مِثْلُ أَهْلِ بَيْتِي كَمِثْلِ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ] .

ولیز رشید الدین خان در « ابضاح لطافة المقال » حدیث سفینه را از « تحفة » استاد خود نقل کرده ، چنانچه گفته : [و نیز در باب هفتم که در امامت است در مبحث حدیث « إِنِّي تَبَارَكُ فَيْكُمْ الثَّقَلَيْنِ » میفرماید که حدیث « مِثْلُ أَهْلِيَّتِي فَيْكُمْ مِثْلَ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَى وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ » دلالت نمیکند مگر بر آنکه فلاح و هدایت مربوط بدوستی ایشان و منوط باتباع ایشان است و تخلف از دوستی و اتباع ایشان موجب هلاک ، و این معنی بفضل الله تعالی محض نصیب اهل سنت است و پس از جمیع فرق اسلامی و خامرست بمذهب اهل سنت ، لایوجد فی غیرهم ، زیرا که ایشان متمسک اند بحبل و داد جمیع اهل بیت ، بخلاف شیعه که هیچ فرقه ایشان جمیع اهل بیت را دوست نمیدارند و بعضی يك طائفة را محبوب میسازند و بقیه را مبغوض میدارند و بعضی طائفة دیگر را] انتهى مختصراً .

اما عاشق علی خان دهلوی ، پس این حدیث شریف را در « ذخيرة المعقبی فی ذکر فضائل أئمة الهدی » ثابت نموده ، چنانچه در کتاب مذکور گفته : [الحق چنین دلیری و جرأت خاصه همین حضرات است که دروغ گویم بر روی تو و إلا مثل آفتاب روشن و هویداست که سرمایه نازش و افتخار فرقه حق همین رکوب سفینه اهل بیت و متمسک بحدیث ثقلین است ، و هو لا يوجد فی غیرهم] .

و نیز در « ذخیره العقبی » گفته : [چون بقدر ضرورت که مناسب وقت بود از رفع شبهات اختلاف در معاملات ظاهر نبذی تحریر یافت ، اکنون وقت آن رسید که حقیقت امامت و ما بتعلق بها که مراد کامل حدیث ثقلین و حدیث سفینه است از اقرار علمای متکلمین اهل سنت و از اقوال اصحاب طریقت و حقیقت که بزرگان دین و کل سرسبد این فرقه ناجیه اند مع شواهد عبارات کتب حقه زیب کلام کردد] .

و نیز در « ذخیره العقبی » حدیث سفینه را نقلاً عن تفسیر « فتح العزیز » آورده چنانچه گفته : [ولهذا در حدیث شریف واردست / مثل اهل بیتی فیکم کسفینه نوح من ركب نجا ومن تخلف عنها غرق] .

و نیز در « ذخیره العقبی » حدیث سفینه را از رساله که موضوع آن « بیان عقیده شاه ولی الله » است نقل کرده گفته : [و حدیث « إني تارك فيكم الثقلين » و حدیث أنا حرب لمن حاربهم وسلم لمن سالمهم » و حدیث « ألا إن مثل اهل بيتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك » و احادیث دیگر در شأن این حضرات روایت کرده اند] .

و نیز در « ذخیره العقبی » حدیث سفینه را بواسطه فاضل رشید از صاحب « تحفه » نقل کرده ، كما لا يخفى على من راجع .

اما حسن عدوی حمزاوی معاصر ، پس این حدیث شریف را در « مشارق الأنوار فی فوز أهل الاعتبار » آورده ، چنانچه در کتاب مذکور گفته : [وأما بیان ماورد فی اهل بیته علی العموم (علیه السلام) و ذریعتهم و بیان أن سلطتهم تكون صلة لرسول الله (صلی الله علیه و آله) اعلم (فاعلم . ظ) وفقنا الله وإياك لخدمة اهل بیته - صلی الله علیه - أن الله قد أمرنا علی لسان نبیه بالمودة لأهل بیته بقوله / قل لا أسئلكم علیه أجراً إلا المودة فی القربى » و من أفراد المودة والصلة زیارتهم مقدماً لهم علی غیرهم متوسلاً بهم إلى شفاعة جدّهم . قال المحقق ابن حجر : أخرج الديلمي مرفوعاً : من أراد التوسل وأن يكون له عندي يد أشفع له بها يوم القيمة فليصل اهل بيتي ويدخل السرور عليهم . قال : وأخرج الإمام أحمد في مسنده عنه (علیه السلام) : إني أوشك أن أدعى فأجيب وإني تارك فيكم الثقلين

کتاب الله عزوجل حبل ممدود من السماء إلى الأرض وعترتی اهلیتی وإن اللطیف الخبیر أخبرنی أنهما لن يتفرقا حتی یردا علی الحوض فانظروا بماذا تخلفونی فیہما ، وفی رواية : إنما اهلیتی فیکم کمثل سفینة نوح من ركب فیہا نجا ومن تخلف عنها غرق . قال : وفی رواية صححها الحاکم علی شرط الشيخین : التجوم أمان لأهل الأرض من الغرق و اهلیتی أمان لأمتی من الاختلاف فإذا خالفتها قبيلة من العرب اختلفوا فصاروا حزب ابليس « آء » . ولعل المراد من الغرق ما يلحقهم من العذاب لولا وجودهم كما يدل عليه ما فی بعض الروایات : فإذا ذهب اهلیتی جاء أهل الأرض من العذاب ما كانوا یوعدون ، ویحتمل أن المعنی أن من أحبهم وعمل بمقتضى سنة جدہم نجا من ظلمة الاغیار (العتار . ظ) والطغیان ومن تخلف عنها غرق فی بحر کفر النعمة والبہتان] .

اما احمد بن زینی دحلان معاصر ، پس این حدیث شریف را در کتاب « الفتح المبین » ذکر نموده و با اعتراف صحت آن از طرق کثیرہ در خبرت ارباب بصیرت افزوده ، چنانچه در کتاب مذکور در ذکر فضائل اهل بیت علیہم السلام گفته : [وصح عنه علیہ السلام من طرق کثیرة أنه قال : إنما مثل اهلیتی فیکم کمثل سفینة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق ، وفی رواية هلك ، ومثل اهلیتی فیکم کمثل باب حطة فی بنی اسرائیل من دخله غفرله] .

اما شبلی نجی معاصر ، پس این حدیث شریف را در « نورالابصار » آورده ، چنانچه در باب ثانی کتاب مذکور گفته : [وروی جماعة من أصحاب الثن عن عترة من الصحابة أن النبی صلی الله علیہ وسلم قال : مثل اهلیتی فیکم کسفینة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك ، وفی رواية غرق ، وفی أخرى زج فی النار] .

اما سلیمان بلخی معاصر ، پس این حدیث شریف را در « یضایع المودة » جابجا آورده و بذکر آن - مرّة بعد مرّة - قصب السبق از اقران و امثال خود برده ، چنانچه در کتاب مذکور گفته : [الباب الرابع فی حدیث سفینة نوح و باب حطة بنی اسرائیل و حدیث الثقلین و حدیث یوم الغدیر . فی « مشکاة المصابیح » عن أبي ذر - رضی الله

عنه - أنه قال وهو آخذُ بباب الكعبة : سمعتُ النبي ﷺ يقول : إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك ، رواه أحمد . وفي « جمع الفوائد » : ابن الزبير رفعه : مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تركها غرق ، للبزار ، وزاد في الأوسط : وإنما مثل أهليتي فيكم مثل باب حطة في بني إسرائيل من دخله غفر له . أبو الطفيل عن أبي ذرٍّ وهو آخذُ بباب الكعبة ، رفعه : إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك وإن مثل أهليتي فيكم مثل باب حطة في بني إسرائيل من دخله غفر له . أخرجه الطبراني في الأوسط والقصير وأبو يعلى وأحمد بن حنبل عن أبي ذرٍّ ، انتهى « جمع الفوائد » . أيضاً أخرجه البزار وابن المغازلي عن سعيد بن جبير عن ابن عباس وعن سلمة بن الأكوع وعن ابن المعتمر عن أبي ذرٍّ وعن سعيد بن المسيب عن أبي ذرٍّ . وأيضاً أخرجه الحموي عن أبي سعيد الخدري بزيادة « وإنما مثل أهليتي فيكم مثل باب حطة في بني إسرائيل من دخله غفر له » / أيضاً أخرجه أبو يعلى والبزار والطبراني في الأوسط والقصير عن أبي سعيد الخدري حديث السفينة وباب الحطة . أيضاً ابن المغازلي أخرجه عن أبي ذرٍّ حديث السفينة والحطة . أيضاً الحموي أخرجه عن جيش (حنش . ظ) بن المعتمر عن أبي ذرٍّ . وأخرجه المالكي في « فصول (الفصول . ظ) المهمة » عن رافع مولى أبي ذرٍّ . وأخرج أيضاً حديث السفينة الثعلبي والسمعاني أيضاً عن سليم بن قيس الهلالي ، قال : بينا أنا وجيش (حنش . ظ) بن معتمر بمكة إذ قام أبو ذرٍّ وأخذ بحلقة باب الكعبة فقال : من عرفني فقد عرفني فمن لم يعرفني فأنا جندب بن جنادة أبو ذرٍّ ، فقال : أيها الناس إني سمعتُ نبيكم ﷺ يقول : مثل أهليتي فيكم كمثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تركها هلك ويقول : مثل أهليتي فيكم مثل باب حطة في بني إسرائيل من دخله غفر له ، ويقول : إني تاركٌ فيكم ما إن تمسكتُم به لن تضلوا كتاب الله وعترتي ولن يفترقا حتى يردها علي الحوز . الحموي في « فرائد السمطين » بسنده عن سعيد ابن جبير عن ابن عباس رضي الله عنهما قال : قال رسول الله ﷺ : يا علي ! أقم مدينة العلم وأنت بابها ولن تؤمن المدينة إلا من قبل الباب وكنب من زعم أنه يحبني

ويبفضك لأنك متي وأنا منك لحمك لحمي ودمك دمي وروحك من روحي وسريرتك من سريري وعلائيتك من علانيتي سعد من أطاعك وشقي من عصاك وربيع من تولاك وخسر من عاداك فاز من لزمك وهلك من فارقك مثلك ومثل الأثمة من ولدك بعدى مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق ومثلكم كمثل النجوم ، كلما غاب نجم طلع نجم إلى يوم القيامة] .

وليز بلخي دره ینابیع المودة ، درباب رابع وأربعون كفته : [أيضاً أخرج الحموي عن سعيد بن جبیر عن ابن عباس ، قال : قال رسول الله ﷺ : يا علي ! أنا مدينة الحكمة وأنت بابها ولن تؤمن المدينة إلا من قبل الباب و كذب من زعم أنه يحبني ويبفضك لأنك متي وأنا منك لحمك من لحمي ودمك من دمي وروحك من روحي وسريرتك من سريري وعلائيتك من علانيتي وأنت إمام أمتي ووصي ، سعد من أطاعك وشقي من عصاك وربيع من تولاك وخسر من عاداك ، فاز من لزمك وهلك من فارقك ومثل الأثمة من ولدك مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق ، ومثلكم مثل النجوم كلما غاب نجم طلع نجم إلى يوم القيامة] .

وليز بلخي دره ینابیع المودة ، درباب سادس وخمسون نقلا عن كنوز الحقائق كفته : [مثل عترتي كسفينة نوح من ركبها نجا ، للشعلبي] .

وليز دره ینابیع ، درهین باب نقلاً عن الجامع الصغير ، آورده : [إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها هلك . للحاكم عن أبي ذر] .

وليز نقلاً عن الجامع الصغير ، آورده : [مثل أهليتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها فرق . للبزار عن ابن عباس وعن ابن الزبير ، وللحاكم عن أبي ذر] .

وليز دره ینابیع المودة ، نقلاً عن ذخائر العقبی ، آورده : [وعن علي مرفوعاً : مثل أهليتي كمثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف بها فاز ومن تخلف عنها زج في النار . أخرجه ابن السري . وعن ابن عباس مرفوعاً : مثل أهليتي كمثل

سفينة نوح من ركبتها نجا ومن تخلف عنها غرق . أخرجه الملاء في سيرته [.
 ونيز در « بنایع المودة » نقلاً عن « مودة القربى » آورده : [علي بن ابي طالب ،
 رفعه : مثل اهليتي كمثل سفينة نوح من تعلق بها نجا ومن تخلف عنها اولج في النار] .
 ونيز در « بنایع المودة » نقلاً عن « مودة القربى » آورده : [ابوذر] وهو آخذ
 باب الكعبة ويقول : ايها الناس ! من عرفني عرفني ومن لم يعرفني فانا اعرفهم : انا
 ابوذر ، سمعت رسول الله ﷺ يقول : مثل اهليتي فيكم كمثل سفينة نوح من ركبتها
 نجي ومن رغب عنها فرق] .

ونيز در « بنایع المودة » نقلاً عن « القواعق » آورده : [وجاء من طرق عديدة
 يقوى بعضها بعضاً : إنما مثل اهليتي فيكم كمثل سفينة نوح من ركبتها نجي ومن
 تخلف عنها غرق ، وفي رواية : وإنما مثل اهليتي فيكم مثل باب حطة في بني اسرائيل
 من دخله غفر له] .

ونيز در « بنایع المودة » نقلاً عن « القواعق » آورده : [ووجه تشبيههم بالسفينة
 أن من أحبهم وعظمهم وأخذ بهدي علمائهم نجا من ظلمة المخالفات ومن تخلف
 عن ذلك فرق في بحر كفران التعم وهلك في مفاوز الطفيان] .

ونيز در « بنایع المودة » نقلاً عن « القواعق » آورده : [الثاني : أخرج أحمد
 والحاكم عن أبي ذر أن رسول الله ﷺ قال : إن مثل اهليتي فيكم كمثل سفينة
 نوح من ركبتها نجي ومن تخلف عنها هلك ، وفي رواية للبرار عن ابن عباس وعن ابن
 الزبير وللحاكم عن أبي ذر أيضاً : مثل أهل بيتي مثل سفينة نوح من ركبتها نجا
 ومن تخلف عنها فرق] .

اما حسن الزمان معاصر ، پس این حدیث شریف را در « قول مستحسن » بروایات
 عديدة آورده و با ثبات آن علی احسن الوجوه طریق اذهان سپرده ، چنانچه در کتاب
 مذکور بعد نقل بعضی إفادات أسلاف خود گفته : [وإليه الإشارة في الآية الكريمة
 « إِنَّا لَنَافِلُكُمْ فِي الْبَارَةِ » حملناكم في الجارية لنجعلها لكم تذكرة وتعيها أذن واعية »
 مع حدیث « ألا إن مثل اهليتي فيكم مثل سفينة نوح من ركبتها نجي ومن تخلف

عنها هلك ، وفي لفظ « غرق » رواه أحمد وابن جرير والحاكم عن أبي ذر الغفاري ، والقولي من جهة الرشيد عن آبائه عن ابن عباس ، والبخاري عنه وعن ابن الزبير . و حديث « سألت الله أن يجعلها أذنك يا علي ! فقال علي : ما سمعت من رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم شيئاً فنسيت » وحديث « يا علي ! إن الله أمرني أن أدينك و أعلمك لتعلمي انزلت هذه الآية وتعيها أذن واعية ، فأت أذن واعية لعلي » وقد بين ذلك ولد صاحب الفرة في « فتح العزيز » .

و مخفی نمالد که بودن اهل بیت علیهم السلام مثل سفینه نوح امریست که برای آن شواهد عدیده و آثار عتیقه در إرشادات خود اهل بیت علیهم السلام و کلمات صحابه سرور ائمام - صلی الله علیه وآله ما هم غمام - و إفاذات تابعین اعلام موجود و مسرودست .

پس از آن جمله است إرشاد باسناد جناب أمير المؤمنين عليه السلام : « إنما مثلنا في هذه الأمة كسفينة نوح و كباب حطه في بني إسرائيل » و این إرشاد آن جناب را جلال الدین سیوطی در تفسیر « درمنثور » آورده ، چنانچه در تفسیر آیه وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ گفته : [و أخرج ابن أبي شيبة عن علي ابن أبي طالب ، قال : إنما مثلنا في هذه الأمة كسفينة نوح و كباب حطه في بني إسرائيل] .

و از مطالعه « كنز العمال » علی متقی که تبویب « جمع الجوامع » سیوطیست واضح و لائح می گردد که این إرشاد باسناد جناب أمير المؤمنين عليه السلام را بزیادت بعضی الفاظ مفیده أبوسهل قطان و ابن مردويه نیز روایت کرده اند ، چنانچه در « كنز العمال » در تفسیر سورة هود مذکورست : [عن عباد بن عبد الله الاسدي قال : بينا أنا عند علي بن أبي طالب رضي الله عنه في الرحبة إذ أتاه رجل فسأله عن هذه الآية فأمّن كان على بئنة من ربه و يتلوه شاهد منه » فقال : ما من رجل من قرش جرت عليه المواسي إلا قد نزلت فيه طائفة من القرآن ، والله إن يكونوا يعلموا ما سبق لنا

أهل البيت على لسان النبي الأُمِّي ﷺ أحب إليّ من أن يكون لي ملاً هذه الرحبة ذهباً وفضة ، والله إن مثلنا في هذه الأُمة كمثل سفينة نوح في قوم نوح وإن مثلنا في هذه الأُمة كمثل باب حطة في بني إسرائيل . (أبوسهل القطان في أماليه وابن مردويه) .

وإز آنجمله است کلام بلاغت نظام آن جناب : « أنا من سنخ أصلاب أصحاب السفينة و كما نجا في هاتيك من نجا ينجوفي هذه من ينجو ، چنانچه أحمد بن إسحق بن جعفر بن وهب بن واضح الكاتب العباسي المعروف باليعقوبي ^(١) در تاریخ خود آورده که جناب أمير المؤمنين عليه السلام در ضمن خطبة بليغة خود فرموده : « فأيدن بقاء بكم ؟ بل أين تذهبون عن أهل بيت نبيكم ؟ أنا من سنخ أصلاب أصحاب السفينة و كما نجا في هاتيك من نجا ينجوفي هذه من ينجو ، ويل لمن مغلف (تخلف . ظ) عنهم أني فيكم كالكهف لأهل الكهف وإني فيكم باب حطة من دخل منه نجا و من تخلف عنه هلك ، حجة من ذي الحجة في حجة الوداع : إني قد مررت بين أظهركم ما إن تمسكتم به أن تضلوا بعدي أبداً : كتاب الله وعترتي أهليتي » .

وإز آنجمله است کلام هدايت إلتيام آن جناب : « فنحن أنوار السموات والأرض وسفن النجاة » ، واین کلام حق انضمام آن جناب در ضمن خطبة بليغة واقعه که مرآة جمال و کمال جناب رسالت عليه السلام و أهل بيت آن جناب میباشد ، و بکلمات حقائق آیات خود أنوار لامعة حقیقت مذهب أهل حق کرام بر سجاجل قلوب أرباب الباب و أحلام میباشد .

علامه شمس الدين أبوالمظفر يوسف بن قزغلي البغدادي الحنفي المعروف بسبط ابن الجوزي در « تذكرة خواص الأُمة » در باب سادس که آنرا باین عنوان بلیغ معنون نموده « الباب السادس في المختار من كلامه عليه السلام » کان عليه السلام ينطق بكلام قدحف باللعصة و يتكلم بميزان الحكمة ؛ کلام ألقى الله عليه

(١) لليعقوبي هذا ترجمة حسنة في « معجم الادباء » لياقوت الحموي ، فراجع

المهابة ، فكل من طرق سمعه راعه فيها به ، وقد جمع الله له بين الحلاوة و الملاحاة و
 الطلاوة و الفصاحة ، لم يسقط منه كلمة ولا بارت له حجة ، أعجز القاطقين و حاز قصب
 السبق في السابقين ، ألفاظ يشرق عليها نور التبوّة و يحترق الأفهام و الألباب ، و قد
 اخترت منه ما أودعته في هذا الكتاب من (فنون . صحح) العلوم والآداب ، ميفر ما يند
 [خطبة في مدح النبي ﷺ : أخبرني أبو طاهر الخزيمي ، أنبأ أبو عبد الله الحسين
 ابن علي ، أنبأ عبد الله بن عطاء الهروي ، أنبأ عبد الرحمن بن عبيد الثقفي ، أنبأ الحسين بن محمد
 الديلمي ، أنبأ عبد الله بن إبراهيم الجرجاني ، نبأنا محمد بن علي بن الحسين العلوي ،
 أنبأ أحمد بن عبد الله الهاشمي ، ثنا الحسن بن علي بن محمد بن علي بن موسى بن جعفر بن محمد
 ابن علي بن الحسين بن علي (بسنده إلى الحسين بن علي . صح . ظ) قال : خطب
 أبي أمير المؤمنين يوماً بجامع الكوفة خطبةً بليغةً في مدح رسول الله (س) فقال بعد
 حمد الله : لقا أراد الله أن ينشئ المخلوقات و يبتدع الموجودات أقام الخلائق في صورة
 قبل دحو الأرض و رفع السموات ثم أفاض نوراً من نور عرّء فلمع قبساً من ضيائه و سطع
 ثم اجتمع في تلك الصورة وفيها هيئة نبيّنا (س) فقال له الله تعالى / أنت المختار و ههنا
 مستودع الأنوار و أنت المصطفى المنتخب الرضا المنتخب المرتضى ، من أجلك أضع
 البطحاء و أرفع السماء و أجري الماء و أجعل الثواب و العقاب و الجنة و النار ، و أنصب
 أهل بيتك علماً للهداية و أودع أسرارهم من سري بحيث لا يشكّل عليهم دقيق ولا غيب
 عنهم خفي و أجعلهم حجتي على بريتي و المنبئين على قدري و المطلعين على أسرار
 خزائني . ثم أخذ الحق سبحانه عليهم الشهادة بالتبويّة و الإقرار بالوحدانية في
 مكنون علمه و نصب العوالم و موج الماء و آثار الزبد و أهاج الدخان ، فطفى عرشه على
 الماء ثم أنشأ الملائكة من أنوار أبدعها و أنواع اخترعها ، ثم خلق الله الأرض و ما فيها ،
 ثم قرن بتوحيده نبوة نبيّه محمد (س) وصفته و شهدت السموات و الأرض و الملائكة
 و العرش و الكرسي و الشمس و القمر و النجوم و ما في الأرض له بالتبوة ، فلما خلق آدم
 أبان للملائكة فضله و أراهم ما خلقه به من سابق العلم و جعله محراباً و قبلةً لهم و سجدوا
 له ، ثم بين لآدم حقيقة ذلك النور و مكنون ذلك السر ، فلما حانت أيامه أودعه

شيئاً ولم يزل ينقل من الأصلاب الفاخرة إلى الأرحام الطاهرة إلى أن وصل إلى عبدالمطلب ثم إلى عبد الله ثم إلى نبيّه (ص) فدعا الناس ظاهراً وباطناً وندبهم سرّاً وعلائيةً واستدعى الفهوم إلى القيام بحقوق ذلك السر المودع في الذر قبل النسل ؛ فمن وافقه قبس من لمحات ذلك النور واحتدى إلى السر وانتهى إلى العهد المودع ، ومن غمرته الغفلة وشغلته المحنة فاستحق البعد . ثم لم يزل ذلك النور ينتقل فينا و يتشمع في غرائزنا ، فنحن أنوار السموات والأرض وصفى النجاة ، وفيما نكون العلم وإلينا مصير الأمور وبمهدتنا تقطع الحجج خاتمة الأئمة ومنقذ الأئمة ومنتهى النور ، فليهن من استمسك بعروتنا وحضر على محبتنا] .

واز آنجمله است قول جناب امام زين العابدين (عليه السلام) : نحن الفلك الجارية في اللجج الفامرة بأمن من ركبها ويفرق من تركها ، چنانچه سليمان بن ابراهيم بلخي در « ينابيع المودة » در باب ثالث آن گفته : [وقال علي بن الحسين رضي الله عنهما : نحن الفلك الجارية في اللجج الفامرة ، بأمن من ركبها ويفرق من تركها] .

و نیز بلخي در « ينابيع المودة » در باب تاسع و ثمانون گفته : [أخرج الحافظ الجعفي أن الإمام زين العابدين رضي الله عنه قال : نحن الفلك الجارية في اللجج الفامرة بأمن من ركبها ويفرق من تركها و إن الله تبارك وتعالى أخذ ميثاق من يحبنا وهم في أصلاب آبائهم فلا يفقدون على ترك ولا يتنا لأن الله عز وجل جعل جبلتهم على ذلك ، انتهى] .

واز آنجمله است قول عمرو بن العاص در باب جناب أمير المؤمنين (عليه السلام) :

« هو النبا العظيم وفلك نوح » .

و این قول عمرو بن العاص در قصیده او واقع شده که اکابر علمای اهل سنت آنرا

نقل نموده اند .

أبو عبد حسن بن أحمد بن يعقوب الهمداني اليماني در کتاب « الإكليل » علی ما نقل عنه گفته : [روي أن معاوية بن أبي سفيان قال يوماً لجلسائه : من قال في علي عليه السلام ما فيه فله هذه البدره فقال كل منهم كلاماً غير موافق من شتم أمير المؤمنين (عليه السلام)] .

إلا عمرو بن العاص فإنه قال أبياتاً اعتقدها وخالفها بفعله !

بأل عهد عرف القواب	و في أبياتهم نزل الكتاب
وهم حجج الإله على البرايا	بهم و بجدهم لا يستراب
و لا سيما أبي حن علي	له في المجد مرتبة نهاب
إذا طلبت سوارمهم ^(۱) نفوساً	فليس بها ^(۲) سوى «نعم» جواب
طعام حسامه مهج الأعادي	وفض دم الرقاب لها شراب
و ضربته كبيعته بختم	معا قدحا من الناس الرقاب
إذا لم تبر من أعدا علي	فمالك في محبته ثواب
هو البكاء في المعراب ليلا	هو الضحك إن آن القراب
هو التبا العظيم و فلك نوح	وباب الله و انقطع الجواب ^(۳)

فأعطاه معاوية البكرة وحرّم الآخرين [.

و جمال الدين محدث شیرازی در کتاب « تحفة الأحبب » من مناقب آل العبا ، گفته : [و آورده که روزی معاویه بن ابی سفیان با عمرو بن عاص در مجمعی از منادیان مملکت شام گفت علی را وصفی بگوی ، و در بعضی از کتب تواریخ هست که چون خبر شهادت یافتن امیر المؤمنین علی علیه السلام بشام رسید معاویه گفت : « الآن انقطع العداوة » و در مجلسی که خواص او و اشراف شام حاضر بودند يك بكرة زر در پیش خود داشت گفت : هر که برخی از صفات و فضائل و جندی از خواص و مزایای علی ابن ابی طالب درین محفل بیان کند مرا وراست این بكرة زر ، عمرو خود را از مرتبه مکابر و معاندان کنرا نیده بمقتضی « إن الكنوب قد يصدق » این ابیات را بدیهه بر منصفه عرض جلوه داد - یا خود - طمعاً بالبكرة الموعودة المشار اليها - زبان بحق و صدق و راستی گشاد که « شعر » :

بأل عهد عرف القواب	و في أبياتهم نزل الكتاب
هم حجج الإله على البرايا	بهم و بجدهم لا يستراب

ولا سيمًا أباحسن علياً^(۱) له في العلم مرتبة نصاب^(۲)
 إذا نادت سوارمه نفوساً فليس لها سوى نعم جواب
 طعام سيوفه مهج الأعادي وفيض دم الرقاب لها شراب
 ومن لم يبر من أعداء علي فليس له النجاة ولا ثواب
 أمير المؤمنين علي ذخري شفيح لي إذا قام الحساب
 هو الفردوس لا يخفى عليكم هو الساقى على الحوض القراب
 هو النبا العظيم وفلك نوح و باب الله وانقطع الخطاب
 معاويه گفت :

و مليحة شهدت لها منراتها والفضل ماشهدت به الأعداء [
 از آنجمله است نامه حسن بصری بنام جناب امام حسن (علیه السلام) که در آن حسن
 بصری بمضمون حدیث مغینه مکرر اعتراف نموده ، و این نامه او را اکابر علمای
 سنیّه در کتب و أسفار دینیّه خود نقل کرده اند .

أبو الحسن علي بن عثمان الغزنوي در کتاب « كشف المحجوب لأرباب
 القلوب » گفته : [و منهم : جگر بند مصطفی و ریحان دل مرتضی و قرّة العین زهرا
 أبو محمد الحسن بن علي ، کرم الله وجهه ، و ویرا اندرین طریقت نظر تمام بود و اندر
 دقائق عبارات اینمعنی حظّ وافر ، تا حدّیکه گفت اندر حال وصیتش : « علیکم بحفظ
 السرائر فانّ الله مطلع علی القسائر » بر شما باد بحفظ أسرار که خداوند عزّوجلّ
 داننده ضمائرست . و حقیقت اینمعنی آن بود که بنده مخاطبست بحفظ أسرار همچنان
 که بحفظ إظهار ، پس حفظ أسرار عدم إلتفات بأغیار بود و حفظ إظهار از مخالفت
 جبار ، و همی آرند که قدریان چون غلبه گرفتند و مذهب اعتزال اندر جهان پراکنده
 شد ، حسن بصری - رحمه الله - بحسن بن علي - کرم الله وجهه - نامه نوشت : « بسم الله
 الرحمن الرحيم . السلام عليك يا ابن رسول الله وقرّة عينه ورحمة الله و بركاته . أمّا
 بعد / فإنکم معاشر بني هاشم كالفلک الجارية فی بحر لحيّ ومصابيح الدجی و أعلام

الهدى و الاثقة القادة الذين من تبعهم نجا كسفينة نوح المشحونة التى يؤل إليها المؤمنون وينجوفوها المتمسكون ، فما قولك يا بن رسول الله عند حيرتنا في القدر و اختلافنا في الاستطاعة لتعلمنا بما تأكد عليه رأيك فأتكم ذرية بعضها من بعض ، يعلم الله علمتم وهو الشاهد عليكم ، وأنتم شهداء الله على الناس ، والسلام . . معنى اين آن بود كه سلام خدا بر تو باد اى پسر پيغمبر و روشننائى چشم او و رحمت خدا و بركات او بشما باد كه شما جعلكي بنى هاشم چون كشتيهاى روانيد اندر درياى ژرف و ستارگان تابنده و علامات هدايت و امامان دين ، هر كه متابع شما بود نجات يابد چون متابعان كشتى نوح كه بدان نجات يافتند مؤمنان ، و توجه كوئى اى پسر پيغمبر اندر حيرت ما اندر قدر و اختلاف ما اندر استطاعت اما بدانيم كه روش تو اندر آن چيست و شما ذريت پيغمبريد و هر كز منقطع نخواهد گشت ، علمتان بتعليم خدايست عز و جل و اد نگاه دارنده و حافظ شماست و شما از آن (شا هدان .) خلق .

و ملك العلماء ابى الدين دولت آبادي دره هداية السعداء ، گفته : [في كشف المحبوب : كتب الحسن البصري إلى أمير المؤمنين حسن بن علي رضي الله عنه مكتوباً : السلام عليك يا بن رسول الله ورحمة الله وبركاته ؛ وبعد فأنتم معاشر بني هاشم الفلك الجارية في الكبح - أي البحر - ومصابيح الدجى وأعلام الهدى والأثقة القدوة الذين من تبعهم نجي كسفينة نوح المشحونة التى يؤل إليها المؤمنون وينجوفوها المتمسكون فأنتم ذرية بعضها من بعض ، يعلم الله علمتم وله الشاهد عليكم وأنتم شهداء على الناس ، أنتم شهداء على الناس ، أنتم شهداء على الناس] .

و عبد الرحمن بن عبد الرحمن جثنى دره مرآة الاسرار ، گفته : [وهم ، وي دره كشف المحبوب ، مى آرد كه چون قدريان غلبه گرفتند و مذهب اعتزال اندر جهان پرا كنده شد حسن بصري رضي الله بحسن بن علي كرم الله وجهه نامه عربى نوشت كه آن اين است : . بسم الله الرحمن الرحيم . السلام عليك يا بن رسول الله وقره عينه و رحمة الله وبركاته . أما بعد ، فأنكم معاشر بني هاشم كالفلك الجارية في بحر لحي و مصابيح الدجى وأعلام الهدى و الأثقة القادة الذين من يتبعهم نجا كسفينة نوح

المشحونة التي يؤل إليها المؤمنون وينجوفونها المتمسكون ، فما قولك يا بن رسول الله عند حيرتنا في القدر واختلافنا في الاستطاعة لتعلمنا بما تأكد عليه رأيك فانكم ذرية بعضها من بعض ، بعلم الله علمتم فهو الشاهد عليكم وأنتم شهداء الله على الناس والسلام . معنى آن بود که سلام خدای بر توباد ای پسر پیغامبر وای روشنائی چشم او ورحمت خدا وبرکات او بشما باد ، شما جمعی بنی هاشم چون کشتیهای روابد در دریای ژرف و ستارگان تابنده وعلامات هدایت و امامان دین ، هر که متابعت شما بود نجات یابد چون متابعت کشتی نوح که بر آن نجات یافتند مؤمنان ، و توجیه گوئی ای پسر پیغامبر ! اندر حیرت ما اندر قدر و اندر اختلاف ما اندر استطاعت اما بدانیم که روش تو اندر آن چیست ، و شما ذریت پیغمبرید و هرگز منقطع نخواهد شد ، علمتان بتعلیم خدائست عزوجل و او نگاهدارنده و حافظ شماست و شما از آن (گواهان . صح . ظ) خلق ، إلخ] .

و محمد محبوب عالم بن صفی الدین جعفر ، بدر عالم ، در « تفسیر شاهی »
در تفسیر آیه « قل فليكن الحقبة البالغة فلو شاء لهديكم أجمعين » گفته : [فی « جواهر العلوم » : قيل : إن الحسن البصري كتب إلى الإمام الحسن بن علي رضي الله تعالى عنهما : من الحسن البصري إلى الحسن بن رسول الله ﷺ : أقابعد ، فانكم معاشر بني هاشم ! الفلك الجارية في التجيع الفارة ، مصابيح الدجى وأعلام الهدى والألفة القادة الذين من تبعهم تبا والسفينة التي يؤل إليها المؤمنون وينجوفونها المتمسكون ، قد كثر . يا بن رسول الله . عندنا الكلام في القدر واختلافنا في الاستطاعة ، فتعلمنا ما نرى (تأكد . ظ .) عليه رأيك ورأي آباءك فانكم ذرية بعضها من بعض ، من علم الله علمتم وهو الشاهد عليكم وأنتم الشهداء على الناس ، والسلام / فأجاب به الحسن ابن علي رضي الله تعالى عنهما : من الحسن بن علي إلى الحسن البصري ، أقابعد ! فقد انتهى إلي كتابك عند حيرتك وحيرة من زعمت من أمتنا وكيف ترجعون إلينا وأنتم (تدينون . صح . ظ) بالقول دون العمل ؟ ! واعلم أنه لولا ما تناهى إلي من حيرتك وحيرة الأمة قبلك لا مسكت عن الجواب ، ولكنتي الناصح ابن الناصح الأمين ،

وَالَّذِي أَنَا عَلَيْهِ أَنَّهُ مَنْ لَمْ يَأْمَنْ بِالْفَقْرِ خَيْرٌ وَ شَرٌّ فَقَدْ كَفَرَ ، وَمَنْ حَمَلَ الْمَعَاصِيَ عَلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فَقَدْ فَجَرَ ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا يُطَاعُ بِكَرَاهٍ وَلَا يُعْصَى بِغَلْبَةٍ وَلَا أَهْمَلُ الْعِبَادِ مِنَ الْمَلِكَةِ ، وَلَكِنَّهُ عَزَّوَجَلَّ الْمَالِكُ لِمَا مَلَكَهُمْ وَالْقَادِرُ عَلَى مَا عَلَيْهِ أَقْدَرُهُمْ ، فَإِنْ أَتَمَرُوا بِالطَّاعَةِ لَمْ يَكُنِ اللَّهُ تَعَالَى لَهُمْ سَاتٍ وَلَا غَنَى مَانِعًا ؛ وَإِنْ أَتَمَرُوا بِالْمَعْصِيَةِ فَشَاءَ سَبْحَانَهُ أَنْ يَمُنَّ عَلَيْهِمْ فَيَحُولَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَهَا فَعَلٌ ، وَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ فَمَا هُوَ حَمْلُهُمْ عَلَيْهَا إِجْبَارًا وَلَا أَلْزَمَهُمْ بِهَا إِكْرَاهًا بَلْ إِحْتِجَاجُهُ جَلَّ ذِكْرُهُ عَلَيْهِمْ أَنْ عَرَفَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمُ السَّبِيلَ إِلَى فَعَلِ مَا دَعَاهُمْ إِلَيْهِ وَتَرَكَ مَا نَهَاهُمْ عَنْهُ / وَهُوَ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ ، وَ السَّلَام] .

* * *

وهرگاه بر طرق حدیث سفینه و شواهد آن آگاهی یافتی ، پس بدانکه این حدیث شریف بچند وجه دلالت بر امامت و خلافت اهل بیت علیهم السلام دارد .

وجه اول آنکه این حدیث شریف دلالت دارد بر وجوب اتباع اهل بیت علیهم السلام علی الاطلاق ، و وجوب اتباع علی الاطلاق بعد خدا و رسول ﷺ برای احدی جز امام زمانه و خلیفه آنجناب ثابت نیست ، کما دریت فیما سبق فی أدلة دلالة حدیث الثقلین علی المطلوب ، والله الهادی لعباده إلی الکفم المملوحوب . و آنچه شهاب الدین دولت آبادی در « هدایت السعداء » از کتاب « تشریح » در شرح مطالب حدیث سفینه نقل کرده و سابقاً آنرا شنیدی ، درین مقام قابل توجه ارباب افهام و لائق غور است صاحب احلام است ، و همچنین آنچه عجیلی در « ذخیره المال » آورده و در آخر عبارات او عنقریب مذکور گشته موجب کمال انبساط خواطر ناظرین بالیقان و معینین باایمان می باشد ، لأنّ فیہ اثبات الزعامة و الامامة علی وجه بلیغ تهتز له طباع ذوی السلامة و الاستقامة .

وجه دوم آنکه این حدیث شریف دلالت دارد بر آنکه اتباع اهل بیت علیهم السلام موجب نجات است ، و بر ظاهر است که این معنی نزد کسی که ادنی بصیرتی داشته باشد دلیل عصمت این حضرات میباشد ، و عصمت این حضرات بلاشبهه موجب امامت و خلافتشان است ، و مجوز تقدّم غیر معصوم بر معصوم نزد ارباب عقول و حلوم نهایت

مذکور و ملوم میباشد . و اگر چه دلالت این حدیث بر موجب نجات بودن اتباع اهل بیت علیهم السلام أظهر من الشمس و أبین من الأُمس مت و مخاطب ما هم طوعاً و کرهاً اعتراف بآن دارد ، لیکن بحمد الله تعالی این معنی را بفرض مزید إضحام خصام از کلمات دیگر علمای اعلام سنیه هم ظاهر و باهر مینمایم .

واحدی در « تفسیر » خود علی ما نقل عنه آورده : [انظر كيف دعا الخلق إلى النسب إلى ولاتهم والتبرعت لوائهم بضرب مثلهم بسفينة نوح عليه السلام جعل ما في الآخرة من مخاوف الأخطار وأهوال النار كالبحر الذي لجج براكه فيورده مشارع المنية و يفيض عليه سجال البلية ، وجعل أهليته عليه وعليهم السلام سبب الخلاص من مخاوفه والنجاة من متآلفه ، و كما لا يعبر البحر الهياج عند تلاطم الأمواج إلا بالسفينة ، كذلك لا يأمن نفع الجحيم ولا يفوز بدار النعيم إلا من تولى أهليته الرسول صلوات الله عليه وعليهم و تخلى لهم وده و نسبحته و أكد في موالاتهم عقيدته فإن الذين تخلفوا عن تلك السفينة آلوا شرمال و خرجوا من الدنيا إلى أنكال و جحيم ذات أغلال ، و كما ضرب مثلهم بسفينة نوح قرنهم بكتاب الله تعالى فجعلهم ^(۱) ثاني الكتاب و شفع التزيل] .

و عاصمی در « زین الفتی » بعد ذکر حدیث سفینه گفته : [و معنی الحدیث عندنا : من أحب أهل البيت بقلبه و أثنى عليهم بلسانه و اقتدى بهم في أقوالهم و لا يزيد على ما ذكر من مقالهم فقد نجا من البدعة و الثغال و من زاد على ما قالوه و نسبهم إلى خلاف ما نسبوا إليه أنفسهم فقد هلك اذ لم يرض بهم قدوة و إماماً و لم يقتديهم شرفاً و احتراماً كالرافضة و القاسية !] .

و بر ناظر خبیر پوشیده نیست که آنچه عاصمی درین کلام بعد اقرار بحق بسوی باطل طفره زده و در آخر آن متعلق بأهل حق تقوه نموده مصداق مثل « ذممتی بدانها و انسلت » میباشد ، زیرا که در حقیقت کلر أهل سنت است که بر اهلیت علیهم السلام افترا مینمایند و در نسبت ایشان مرتکب خلاف واقع میشوند . اما أهل حق پس ساحت علیایشان از وصمت این تهمت بالاترست ، و ایشان بحمد الله هرگز سرمو از إرشادات

(۱) یعنی بذلك حدیث الثقلین . ۱۳ .

أهل بیت علیهم السلام تجاوز نمی نمایند ، و من ادعی خلاف ذلك فلیأت علیه بیهان و انی له ذلك و این إلى آخر الزمان ؟ .

و نورالدین مهودی در «جواهر العتدین» در بیان تنبیہات ذکر خامس گفته : [ثانیها ، قوله علیهم السلام : مثل اہلبیتی فیکم مثل سفینة نوح فی قومه ، الحدیث ، و وجهه انّ النجاة ثبتت لأهل السفینة من قوم نوح علیهم السلام و قد سبق فی الذکر قبله فی حقہ علیهم السلام علی التمسک بالثقلین کتاب الله و عترته قوله علیهم السلام : فإنتهما لن یفترقا حتی یردا علی الحوض ، و قوله فی بعض الطرق : نبأی اللطیف الخیر ، فأثبت لهم بذلك النجاة و جعلهم وصلةً إلیها ، فتم التمسک المذكور ، و محصله الحق علی التعلّق بحبّهم و حبّهم و إعظامهم شکر النعمة مشرفه سلی الله و سلم علیه و علیہم و الاخذ بهدی علمائهم و محاسن أخلاقهم و شویعهم ، فمن أخذ بذلك نجا من ظلمات المخالفة و أدى شکر النعمة الوافرة و من تخلف عنه غرق فی بحار الکفران و تیار الطفیان فاستوجب التیران] .

و ابن حجر هیتمی مکی در «سواعق» بعد ذکر حدیث سَفِینَةِ گفته : [و وجه تشبیہهم بالسفينة فیما مرّ أنّ من أحبّهم و عظّمهم شکراً لنعمة مشرفهم علیهم السلام و أخذ بهدی علمائهم نجا من ظلمة المخالفات و من تخلف عن ذلك غرق فی بحر کفر النعم و هلك فی مفاوز (تیار ، ظ) الطفیان] .

وجه سوم آنکه این حدیث شریف دلالت دارد بر افضلیت اہلبیت علیہم السلام بر قاطبہ خلافت ، زیرا کہ اگر سوای این حضرات کسی دیگر - معاذ الله - افضل میبود لابدّ جناب رسالت صلی الله علیه و آله همان کسی را شبیه سفینه نوح قرار داده اقتدا بر اتباع و اطاعت او آماده میفرمودند . و دلالت این حدیث شریف بر افضلیت اہلبیت علیہم السلام اگرچه کالتور فی الظلام خود ظاهر و باهر است لیکن کلمات سابقه آکا بر علمای سنیّه نیز مظهر و مبین آنست ، کما لا ینفی علی التأخر البصیر ، و لا ینبتک مثل خیر .

وجه چهارم آنکه این حدیث شریف دلالت دارد بر وجوب محبت اهل بیت علیہم السلام علی الاطلاق ، و وجوب محبت علی الاطلاق - کما دربت فی مجلّد آیه النور - دلیل وجوب اطاعت و عصمت و افضلیت این حضرات است و اینهمه مستلزم

امامت میباشد ، کما مر غیر مرّة .

وجه پنجم آنکه این حدیث شریف دلالت دارد بر آنکه محبت اهل بیت علیهم السلام سبب نجات است ، و در کمال ظهور است که این معنی مستلزم عصمت این حضرات می باشد زیرا که اگر - معاذ الله - ازین حضرات امری خلاف رضای ربّ الأرباب بظهور رسد هرگز محبتشان جائز نخواهد شد چه جای آنکه سبب نجات در دنیا و آخرت شود ! و هذا فی الوضوح والظهور کالتور علی شاق الطور ، و هر گاه عصمت این حضرات ثابت شد در امامتشان ربیبی باقی نماند .

وجه ششم آنکه این حدیث شریف دلالت دارد بر کفر و ضلال متخلفین از اهل بیت علیهم السلام ، و تخلف حضرات خلفای ثلاثه و احزابشان از اهل بیت علیهم السلام أظهر من الشمس و ابین من الامس است ، و لقد اثبتته علمائنا الأعلام - أحلّهم الله دار السلام - فی کتب الکلام ، بحیث لا یرتاب فیہ أولوا الأحلام ، پس خلافتشان بسبب این تخلف فاسد و باطل گردید و بعدشان ازین مرتبه علیا و منزلت کبری بحد تحقق و ثبوت رسید ، و بعد ازین کیست که در وضوح و ظهور خلافت بلا فصل جناب امیر المؤمنین علیه السلام ازین حدیث شك و اړتیا ب داشته باشد و از آفتاب امامت آن جناب مثل خفائی اعراض نموده خاک مذلت بر سر خود پاشد ؟

وجه هفتم آنکه این حدیث شریف دلالت دارد بر آنکه نفوس قدسیّه اهل بیت علیهم السلام مثل سفینه نوح ممیّز بین المؤمن و الکافر هستند . و این معنی هم بحمد الله تعالی موجب ریاست عامّه و امارت تاقه ایشان است ، زیرا که تمییز بین المؤمن و الکافر بلا شبهه مرتبه عظمی است که غیر معصوم دارای آن نمی تواند شد .

وجه هشتم آنکه این حدیث شریف دلالت دارد بر آنکه بقای امام معصوم از نفوس قدسیّه حضرات اهل بیت علیهم السلام إلى يوم القيامة لازم است تا همیشه برای امت طبقه بعد طبقه رکوب سفینه عتجیه متحقق شده باشد ، و این معنی بنحویکه دلیل حقیقت مذهب اهل حق و بطلان مذهب مخالفین است محتاج به بیان نیست .

وجه نهم آنکه جناب رسالتآب ﷺ حدیث سفینه را در ضمن سیاق طولانی

حدیث «إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ» که هر جمله بلکه هر کلمه آن نور بصیرت برای اهل ایمان می افزاید و روی شاهد حق را با انواع زب و زینت الی اقصی الغایه می آراید ، بنحوی بیان فرموده که بعد ملاحظه آن در دلالت این حدیث شریف بر امامت اهل بیت علیهم السلام هرگز ربیبی عارض خواطر عقلا نمی شود و اصلاً تشکیکی در صحت استدلال اهل حق بآن در قلوب اَلْبَا فرو نمیرود ، الحال آن ارشاد هدایت بنیاد را بگوش دل باید شنید و وضوح امر حق را کالتبصیر المسفر بچشم بصیرت باید دید .

أبو عبد الله محمد بن مسلم بن أبي الفوارس الرازي در صدر «أربعين» فضائل جناب أمير المؤمنين (عليه السلام) - كما سمعت سابقاً - گفته : [وقال النبي (صلى الله عليه وآله) : إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ كِتَابَ اللَّهِ وَعَثَرِي أَهْلِيَّتِي ، فَمَا خَلِيفَتَانِ بَعْدِي أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنَ الْآخَرِ سَبَبٌ مُوصِلٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ فَإِنْ اسْتَمْسَكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضَلُّوا فَإِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرُدَّاهُ عَلَى الْحَوْضِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلَا تَسْبِقُوا أَهْلِيَّتِي بِالْقَوْلِ فَتَهْلِكُوا وَلَا تَضُرُّوا عَنْهُمْ فَتَذْهَبُوا فَإِنَّ مِثْلَهُمْ فِيكُمْ كَمِثْلِ سَفِينَةِ نُوحٍ مِنْ رَكِبَهَا نَجَّى وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ وَمِثْلَهُمْ فِيكُمْ كَمِثْلِ بَابِ حَطَّةٍ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ مَنْ دَخَلَهُ غُفِرَ لَهُ . أَلَا وَإِنَّ أَهْلِيَّتِي أَمَانٌ أَقْتَى فَإِذَا ذَهَبَ أَهْلِيَّتِي جَاءَ أَقْتَى مَا يُوْعَدُونَ . أَلَا وَإِنَّ اللَّهَ عَصَمَهُمْ مِنَ الضَّلَالَةِ وَطَهَّرَهُمْ مِنَ الْفَوَاحِشِ وَاسْتَطْفَأَهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ . أَلَا وَإِنَّ اللَّهَ أَوْجَبَ مُحَبَّتَهُمْ وَأَمَرَ بِمُودَتِهِمْ . أَلَا وَإِنَّهُمْ الشُّهَدَاءُ عَلَى الْعِبَادِ فِي الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْمَعَادِ . أَلَا وَإِنَّهُمْ أَهْلُ الْوَلَايَةِ الذَّالُونَ عَلَى طَرُقِ الْهَدَايَةِ . أَلَا وَإِنَّ اللَّهَ فَرَضَ لَهُمُ الطَّاعَةَ عَلَى الْفِرْقِ وَالْجَمَاعَةِ ، فَمَنْ تَمَسَّكَ بِهِمْ سَلَكَ وَمَنْ حَادَّ عَنْهُمْ هَلَكَ . أَلَا وَإِنَّ الْعِتْرَةَ الْهَادِيَةَ الطَّيِّبِينَ دَعَاةَ الدِّينِ وَأَثَقَةَ الْمُتَّقِينَ وَسَادَةَ الْمُسْلِمِينَ وَقَادَةَ الْمُؤْمِنِينَ وَأَمْنَاءَ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلَى الْبَرِيَّةِ أَجْمَعِينَ ، الَّذِينَ قَرَفُوا بَيْنَ الشُّكِّ وَالْيَقِينِ وَجَاؤَا بِالْحَقِّ الْعَمِينَ] .

وجه دهم آنکه جناب رسالتآب (صلى الله عليه وآله) الاطياب حدیث سفینه را در بعض مواقع بخطاب اصحاب خود بسیاقی ارشاد نموده که امامت ائمه اثني عشر علیهم السلام را کالشمس فی رابعة النهار واضح و آشکار می گرداند و متبوع و مطاع واجب التمسك والا تباع بودن این حضرات را بنص جلی که مشتمل بر احسن کلمات بلاغت آیات

و أجمل جمالات بركات منى باشد بمنته شهود میرساند .

ابو منصور شهردار بن شیرویه دیلمی که از آجله معارف حقاظ و اکابر مشاهیر ایفاظ سنیّه است ، و جلالت شأن و رفعت مکان او بتصریح این حضرات در مجلد حدیث ولایت بتفصیل جمیل شنیدی و بکمال استناد و اعتماد و اشتها و اعتبار او نزد شان بحوی و ارسیدی ، در کتاب « مسند الفردوس » که به « فردوس کبیر » نیز مستفی میشود علی ما نقل عنه آورده : [عن أبي سعيد الخدري ، قال : صلى بنا رسول الله ﷺ صلاة الاولى ثم أقبل بوجهه الكريم علينا فقال : يا معشر أصحابي ! إن مثل أهليتي فيكم مثل سفينة نوح وباب حطة في بني إسرائيل فتمسكوا بأهليتي بعدني الاثقة الراشدين من ذرّتي فانكم لن تضلوا أبداً . فقيل : يا رسول الله ! كم الاثقة بعدك ؟ قال : اثنتا عشر من أهليتي ، أوفال : من عترتي] .

ازین روایت سراسر هدایت واضح و لایحست که جناب رسالت ﷺ بعد نماز جماعت که محل اجتماع مسلمین بود بخطاب اصحاب خود ارشاد فرمود که : ای گروه یاران من ! بتحقیق که مثال اهل بیت من در میان شما مثال سفینه نوح است و مثال باب حطه است در بنی اسرائیل پس تمسک بنمائید باهل بیت من بعد از من که ایشان ائمه راشدین از ذرّیت من هستند ، بتحقیق که شما در حال تمسک با ایشان هرگز گمراه نخواهید شد تا یابد ، و هر گاه بعد استماع این ارشاد هدایت بنیاد بعض حاضرین عرض کردند که یا رسول الله ! ائمه بعد جناب شما چقدر خواهند شد ؟ آن جناب در جواب ارشاد فرمود که دوازده نفر از اهل بیت من خواهند شد ، یا آنکه فرمود که دوازده نفر از عترت من خواهند شد .

و این حدیث شریف اثیر بچندوجه ناظر بصیر را بسوی حق منیر هتمالی مینماید :

اول آنکه درین حدیث مذکورست که جناب رسالت ﷺ بخطاب اصحاب خود بودن اهل بیت علیهم السلام دریشان مثل سفینه حضرت نوح ﷺ مبین نموده .

دوم آنکه اهل بیت علیهم السلام را مثل باب حطه معین فرموده .

سوم آنکه اصحاب خود را بعد خود حکم تمسک باهل بیت علیهم السلام داده .

چهارم آنکه اهل بیت علیهم السلام را بوصف جلیل و ائمه راشدین «ستوده» .
پنجم آنکه در صورت تمسک با اهل بیت علیهم السلام اصحاب خود را از ضلال و گمراهی مأیوس فرموده .

ششم آنکه بعد سؤال بعضی سائلین از عدد ائمه علیهم السلام که بعد آن جناب خواهند شد ارشاد کرده که ایشان دوازده نفر خواهند شد از اهل بیت من یا از همت من .

وبعد ملاحظه این تصریحات صریحه و ارشادات نصیحه که هر يك از آن برای واجب الطاعة بودن اهل بیت علیهم السلام کافی و وافی است هرگز کار عاقلی نیست که در دلالت حدیث سفینه بر امامت ائمه اثنی عشر علیهم السلام شك و ریب آرد و همت خود بر معاندت حق ابلج و موازرت باطل لجلج برکمارد .

وجه یازدهم آنکه جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله ماهم سبحانه حدیث سفینه را بمخاطبه جناب امیر المؤمنین علیه السلام با سلوب یدیع و سیاق رفیع که هر جمله آن دلیل ساطع و برهان قاطع امامت و خلافت آن جنابست بیان فرموده ، و بر منصوص بودن این حدیث شریف با آن جناب و ائمه طاهرین از اولاد آن جناب سلام الله علیهم اجمعین نص صریح نموده . و بعد ملاحظه آن کار احدی از اهل عقول و احلام نیست که در دلالت این حدیث شریف بر امامت و خلافت ائمه اثنی عشر علیهم السلام قیل و قال نماید ، و هیچ مجادلی را تاب آن نیست که حرفی بمقا بله اهل حق درین باب آراید .

علامه سلیمان بن ابراهیم القندوزی در «ینابیع المودة» کما سمعت سابقاً گفته : [اخرج الحموی عن سعید بن جبیر عن ابن عباس ، قال : قال رسول الله صلی الله علیه و آله : یا علی ! انا مدینه الحکمة و انت بابها و لن تؤتی المدینه الا من قبل الباب و کذب من زعم انه یحبنی و یبغضک لانک متی و انا متک ، لحمک من لحمی و دمک من دمی و روحک من روحي و سریرتک من سریرتی و علانیتک من علانیتی ، و انت امام ائمتی و وصیی ، سعد من اطاعک و شقی من عصاک و ربح من تولاک و خسر من عاداک ، فاز من لزمک و هلك من فارقک ، و مثلک و مثل الأئمة من ولدک مثل سفینه نوح

من ركبها تجا ومن تخلف عنها غرق ومثلکم مثل النجوم کلما غاب نجم طلع نجم
الی یوم القيمة] .

وجه دوازدهم آنکه جناب رسالتآب علیه السلام مضمون بلاغت مشحون حدیث
سفینه را در حدیث دیگر که بوجوه عدیده مصرح بخلاف و امامت ائمه طاهرین سلام
الله علیهم اجمعین می باشد بعنوانی ذکر فرموده که اگر عاقل بصیر ادنی تأملی در آن
نماید اصلاً ربی در دلالت حدیث سفینه بر مطلوب اهل حق دامن گیر او نخواهد
گردید و امر حق را کالتبع المسفر العتیر واضح و مستبصر دیده بعد جان و دل باعتقاد
آن خواهد گریخت .

حالا ألفاظ مبارکه آن حدیث شریف را شنیده آنرا از آیات حق باید شمرد ،
و حظاً وافر از کمال بلاغت و تمام ابلاغ جناب بشیر نذیر - علیه وآله آلاف السلام
من الملک القدیر - باید برد .

سید علی همدانی در « مودة القربى » ، کما علمت سابقاً گفته : [عن علی علیه السلام
قال : قال رسول الله صلی الله علیه و آله : من أحب أن یركب سفینه النجاة و یستمسک بالعروة
الوثقی و یعتصم بحبل الله المتین فلیوال علیاً بعدی و لیعاد عدوّه و لیأتم بالائمة الهداة
من ولده ، فانهم خلفائی و اوصیائی و حجج الله علی خلقه بعدی و سادة امتی و قادة
الانقیاء : إلی الجنة ، حزبهم حزبی و حزبی حزب الله ، و حزب أعدائهم حزب الشیطان] .
و این حدیث شریف را سلیمان بن ابراهیم بلخی نیز در « ینایع المودة »
آورده ، کما درت فیما سبق .

وجه سیزدهم آنکه جناب رسالتآب علیه السلام الاطیاب ، سفینه نجات بودن اهل
بیت علیهم السلام را در حدیث اشباح خمسة بنهجی ارشاد فرموده که بعد ملاحظه آن در
دلالت حدیث سفینه بر افضلیت این حضرات از تمامی کائنات شبهه باقی نمی ماند و
اندک توجه هم در مفاد آن امامت و خلافت این حضرات را بوجوه عدیده بمنتهی عالیة
شهود میرساند .

صدرالدین ابوالمجامع ابراهیم بن محمد بن المؤید الحموی در « فرائد السمطين »

على ما نقل عنه كفته: [أخبرنا الشيخ العبد بها، الدين محمد بن يوسف البرزالي^١ بقرائتي عليه بسفح جبل قاسيون مقابلي غيبة دمر، ظاهر مدينة دمشق المحروسة . قلت له : أخبرك الشيخ أحمد بن الفرج الأموي^٢ اجازةً ، فأقر به . «ح» وأخبرني الشيخ القالح جمال الدين أحمد بن محمد بن محمد المعروف بدكويه القزويني^٣ وغيره إجازةً بروايته عن الشيخ الإمام امام الدين أبي القاسم عبد الكريم بن محمد بن عبد الكريم الرافعي القزويني اجازةً ، قالوا : أنبأنا الشيخ العالم عبد القادر بن أبي صالح الجيلي^٤ ، قال : أنبأ أبو البركات هبة الله بن موسى السعفي^٥ ، قال : أنبأ القاضي أبو المظفر هناد بن إبراهيم النسفي^٦ ، قال : أنبأ أبو الحسن محمد بن موسى بن كريب^٧ ، قال : أنبأنا محمد بن الفرخان^٨ ، حدثنا محمد بن يزيد القاضي^٩ ، حدثنا الكلب بن سعيد^{١٠} ، عن العلاء بن عبد الرحمن^{١١} ، عن أبيه^{١٢} ، عن أبي هريرة^{١٣} عن النبي ﷺ أنه قال : لما خلق الله تعالى أبا البشر ونفخ فيه من روحه التفت آدم يمينا العرش فإذا نور خمسة أشباح^{١٤} ، سجدوا وركعوا ، قال آدم : يا رب ! هل خلقت أحداً من طين قبلي ؟ قال : لا يا آدم ! قال : فمن هؤلاء الخمسة الذين أراهم في هبتي وصورتني ؟ قال : هؤلاء خمسة من ولدك ، لولاهم ما خلقتك ولولاهم ما خلقت الجنة ولا النار ولا العرش ولا الكرسي ولا السماء ولا الأرض ولا الملكة ولا الإنس ولا الجن ، هؤلاء خمسة شققت لهم خمسة أسماء من أسمائي ، فأنا محمود وهذا محمد ، وأنا العالي وهذا علي^{١٥} ، وأنا الفاطر وهذه فاطمة ، وأنا الاحسان وهذا الحسن ، وأنا المحسن وهذا الحسين آليت^{١٦} بعزتي أنه لا يأتيني أحدٌ بمنقال حبة من خردل من بغض أحدهم إلا أدخلته ناري ولا أبالي ، يا آدم ! هؤلاء صفوتي من خلقي ، بهم أنجيهم وأهلكهم ، فإذا كان لك إلى^{١٧} حاجة فبهؤلاء توسل^{١٨} / فقال النبي ﷺ : نحن سفينة النجاة من تعلق بها نجي ومن حاد عنها هلك ، فمن كان له إلى الله حاجة فليسأل بنا أهل البيت .]

وجه چهاردهم آنکه در سابق از طرق عديده حديث سفينه دريافتي که جناب رسالت ﷺ الاطياب حديث سفينه را با حديث باب حطه يكجا ذكر فرموده ، و بر ظاهر است که حديث باب حطه دليل قاطع لزوم انقياد تام و وجوب اطاعت

مطلقه اهل بیت علیهم السلام و مفید عصمت و طهارت این ذوات با برکات و مثبت کفر معرضین و مدبرین ازین حضرات می باشد . پس همچنین حدیث سفینه نیز دلیل این مطلب خواهد شد ، و مطلوب و مقصود صاحب مقام محمود از ذکر این حدیث مسعود بعنوان طلح منضود ، اثبات امامت و خلافت این اشیاح مقدسه مطهره و اظهار عصمت و طهارت این نفوس مبار که منوره خواهد بود .

وجه پانزدهم آنکه جناب امیرالمؤمنین (علیه السلام) کما سمعت سابقاً من «الدّر المنثور» ارشاد فرموده که مثل ما در این امت مثل سفینه نوح و مثل باب حطه است ، و این ارشاد باسناد وجوب اطاعت و لزوم انقیاد آنجناب و دیگر اهل بیت علیهم السلام را بکمال صراحت واضح می گرداند و فضیلت و اکرمیت این حضرات را با علای مراتب وضوح و صراحت میرساند ، و بعد از آن هرگز عاقلی در امامت و خلافت این نفوس قدسیه شک نمیتواند کرد .

وجه شانزدهم آنکه جناب امیرالمؤمنین (علیه السلام) در خطبه بلیغه خود که سابقاً از « تاریخ یعقوبی » نقل شده سفینه بودن اهل بیت (علیهم السلام) را با واقعه روز غدیر یکجا ذکر فرموده در ایمان موقنین و ايقان مؤمنین إلى أقصى الغایة افزوده ، و این معنی نزد اهل خبرت و اعتبار و نقد و استبصار ، دلیل واضحست بر اینکه حدیث سفینه مثل حدیث غدیر از أدله واضحه و براهین لائحه امامت آنجناب می باشد .

وجه هفدهم آنکه جناب امیرالمؤمنین (علیه السلام) در خطبه مذکوره « سفینه » بودن اهل بیت (علیهم السلام) را با حدیث تقلین انضمام داده ابواب معرفت بر وجوه مستبصرین گشاده ، و این معنی برای ألباب در اثبات امامت و خلافت آنجناب کافی و وافیهست ، و این انضمام بلافت نظام شبهات مدغلین معاندین و تشکیکات مرتابین جاحدین را نافی و عافیست .

وجه هجدهم آنکه خاصه ایند باری حضرت ابی ذرّ غفاری - علیه آلاف التحیات من الله ما عطلت الفوادی و السواری - بعد از حلقه باب کعبه و تعریف نفس نفیس خود حدیث سفینه را از جناب رسالتآب (علیه السلام) روایت نموده در اثبات اهمیت

آن باحسن وجوه و ابلغ طرق افزوده ، چنانچه سابقاً در روایت « مستند أبویعلی »
و غیر آن دیدی ، و تفصیل آن از عبارات طیبی در « کشف - شرح مشکوٰۃ » و دیگر عبارات
شنیدی . و بر ظاهر است که این اهتمام خاص ازین صحابی بااختصاص در نقل این حدیث
طیب المصاحف نزد اهل ایمان و اخلاص کشف از آن است که این حدیث رفیع المکان
بلاشبه نزد آن صحابی جلیل الشان دلیل وصول اهل بیت علیهم السلام برتبه مطاعیت
خلایق و منصب متبوعیت آنان میباشد ، هذا هو الذي يرغم آتاف الأعداء اللئام ويرفع
رؤوس الأولياء الكرام .

وجه نوزدهم آنکه حضرت ابی ذر غفاری حدیث سفینه را با حدیث باب خطه
مقروناً روایت فرموده جلالت شان و رفعت مکان و طهارت کامله و عصمت فاضله و افضلیت
و اکرمیت حضرات اهل بیت علیهم السلام را با تباع جناب رسالت صلی الله علیه و آله و جناب امیر -
المؤمنین علیه السلام باحسن وجوه و انموده ، کما دریت فیما سبق من روایة الطبرانی و غیره .
و بعد ملاحظه این مطلب کار خرد مندی نیست که از دلالت حدیث سفینه بر خلافت و
امامت این ذوات قدسیه انکار نماید و مسلک عدول و انحراف از سفینه منجیه و باب خطه
بأقدام عناد و لداد پیماید .

وجه بیستم آنکه در ماسبق از « فصول مهمه » ابن القباغ مالکی و غیر آن دانستی
که حضرت ابی ذر غفاری بر عتبه خانه کعبه رفته با اهتمام تمام اولاً حدیث سفینه را
روایت فرموده ، من بعد بفرض ابضاح معانی و تشیید مبانی آن حدیث « اجعلوا اهل بیتی
منکم مکان الرأس من الجسد و مکان العینین من الرأس » را که دلیل واضح و برهان
لائح ریاست و امارت و امامت و خلافت و افضلیت و اکرمیت و عصمت و طهارت
اهل بیت علیهم السلام است بمعرض بیان آورده باظهار حق ابلغ ؛ باطل لجلج را بأقدام ابطال
فرموده ، و گمان ندارم که بعد ازین هیچ عاقلی در معنای حقیقی حدیث سفینه شک
و اذتیاب آرد و از دلالت آن بر امامت و خلافت اهل بیت علیهم السلام انکار نموده دین و ایمان
خود را بدست خدوع غرور بسپارد !

وجه بیست و یکم آنکه حضرت ابی ذر غفاری در بعضی احوال هدایت اشتغال

خود بعد اخذ حلقه باب کعبه بکمال اهتمام و تمام احتفال حدیث سفینه و حدیث باب حله و حدیث ثقلین را یکجا در معرض بیان آورده طریق فتح ابواب عرفان برای اهل ایمان و ایمان و میل ختم حجت و برهان بر اصحاب عدوان و شأن باحسن بیان و اقهر سلطان سپرده ، چنانچه سابقاً از عبارت باب سابع « ینابیع الموده » سلیمان بلخی دانستی . و هرگز متوهم نیست که بعد ازین کسی از اهل اصاف در دالت حدیث سفینه بر امامت و خلافت اربابیی خواهد داشت ، یا آنکه در بودن آن دلیل حقیقت مذهب امامیه اثنا عشریه قیل و قال آغاز نهاده اعلام صفات و رقاعت خواهد افراشت ، و الله اعلم علی ذلك ، وهو المنور المرحوم للظلم الموالک .

* * *

و هر گاه بحمد الله المنعم از ایضات حدیث سفینه و بیان دالت آن بر خلافت اهل بیت علیهم السلام فراغ دست داد ، پس اینک باید دانست که آنچه شاه صاحب متعلق باین حدیث شریف در اینجا نفوذ نموده اند سراسر موجب تأییب و تشریب ایشان میباشد .
فوله :

[و همین قسم حدیث « مثل اهل بیتی فیکم مثل سفینه نوح من ركبها

نجی و من تخلف عنها غرق » دالت نمیکند مگر بر آنکه فلاح و هدایت

مربوط بدوستی ایشان و منوط باتباع ایشان است ، و تخلف از دوستی و اتباع

ایشان موجب هلاک] .

اقول :

هر گاه حسب اعتراف شاه صاحب حدیث سفینه دالت دارد بر آنکه فلاح و

هدایت مربوط بدوستی اهل بیت علیهم السلام و منوط با اتباع ایشان است ، و تخلف از دوستی

و اتباعشان موجب هلاک است ؛ پس چرا حضرتش اعتراف بخلافت و امامت این حضرات

نمی فرماید ؟ و چگونه راه نکوس و عدول از قبول عصیده حقه بودن ایشان خلفای

رسول - علیه و آله آلاف السلام مذهب القبول می پیماید ؟ زیرا که در سابق بتفصیل

جمیل دانستی که وجوب دوستی و اتباع این نفوس قدسیه بلاشبیه و ارباب بوجوه

عدیده مثبت خلافت و دلیل ظاهر ریاست وزعامت ایشان است ؛ و هکذا موجب نجات بودن دوستی و اتباعشان و موجب هلاک بودن تخلف از دوستی و اتباعشان برهان باهر ریاست هامة و خلافت تامه این ذوات مقدسه است ، و خود مخاطب بحمد الله آینده معترف میشود که معنی امام همین است که اتباع او موجب نجات آخرت باشد .

پس بعد از این از عقیده حقه امامت و خلافت ائمه اثنی عشر سلام الله علیهم أجمعین انحراف ورزیدن ، و برای خلافت و ریاست ؛ فلان و بهمانرا برگزیدن یقیناً باطل و ناصواب و سائق بسوی اقصای تبار و تباب است ، والحمد لله علی ظهور نور الحق فی کل باب ، و بوار متاع الباطل عند اولی الالباب .

قوله :

[و این معنی بفضل الله تعالی محض نصیب اهل سنت است و بس]

از جمیع فرق اسلامی ، و خاص است بمذهب اهل سنت ، لا یوجد فی غیرهم !

أقول :

بر عاقل هوشیار و متدبّر نصف شعار کالشمس فی رابعة النهار واضح و آشکار است که اهل سنت هرگز حظّی از ولا و اتباع اهل بیت علیهم السلام ندارند ، چه جای آنکه این معنی محض نصیب ایشان باشد ؟ سبحان الله ! کسانی که ظالمین و غاصبین و معاربین و مقاتلین و ساقین و قاتلین و سابقین و شامیین و منحرفین و مبغضین اهل بیت علیهم السلام را دوست دارند بلکه مقتدا و پیشوای خود انگارند ؛ بچه رو دهوی دوستی و ولای حضراتشان می توانند کرد ؟ و آنانی که علی الاعلان نفی عصمت اهل بیت علیهم السلام کنند و خطیبه و توهیم این حضرات در اقوال و افعال و مذاهب و اصا لشان نمایند و اجماع اهل بیت علیهم السلام را حجت ندانند و در أدله آن قدح و جرح آفاز نهند . کما لا ینضی علی ناظر کتب کلامهم و أسفار أصولهم . چگونه خود را متبع و مطیع این حضرات ثابت خواهند کرد ؟! هل هذا إلا مصادمة العیان ومباهة تتحیر لها الأحلام والأذهان ؟

قوله :

[زیرا که ایشان متمسک اند بحبل و داد جمیع اهل بیت ، و بر قیاس کتاب]

الله که « أَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ » و در رقبت ایمان بالانجیل
که « لَا تَقْرُقَ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ » بایکدیگر ؛ محبت و ایمان و با بعضی بعضی و
کفران نمی ورزند] .

أقول :

ادعائی که شاه صاحب درین کلام جالب الحلام نموده اند ادعائی است باطل
و انتحالی است عاقل که برای تکذیب و توهینش بالتفصیل دفا تر طوال هم کفایت
نمی کند ، و بمطالعه آن بسیاری از آیات قرآن مجید و فرقان حمید پیدا می آید .
از آن جمله است قول خداوند عالم : « إِذَا جَاءَكَ الْمُنَاقِقُونَ قَالُوا لَا شَهِدَ إِنَّكَ
لِرَسُولِ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لِرَسُولِهِ وَاللَّهُ شَهِيدٌ إِنَّ الْمُنَاقِقِينَ لَكَاذِبُونَ » .

و از آن جمله است قول خداوند عالم : « وَمَنْ النَّاسُ مِنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ » بخادعون الله و الذين آمنوا وما يصدقون إلا أنفسهم وما
يشعرون .

و از آن جمله است قول حق تعالی : « وَمَنْ النَّاسُ مِنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ » .

و از آن جمله است قول خداوند عالم : « قُلْ إِنْ تَخْشَوْنَ مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ يُبْدَوْ
يَعْلَمُهُ اللَّهُ » .

و از آن جمله است قول حق جل و علا : « وَتَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ
بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ » .

و از آن جمله است قول حق تعالی : « يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزَنكَ الَّذِينَ يَسَارِعُونَ
فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ » .

و از آن جمله است قول خداوند عالم : « وَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ وَمَا هُمْ مِنْكُمْ
وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرُقُونَ » .

و از آن جمله است قول حق تعالی : « أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ
عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكُذْبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ » .

و از آن جمله است قول ایزد متعال « یوم یبعثهم الله جمیعاً فیحلفون له کما یحلفون لکم و یحسبون انهم علی شیء الا انهم هم الکاذبون » .

و از آن جمله است قول حق عزوجل « لا تجد قوماً یؤمنون بالله و الیوم الآخر یؤادون من حادّ الله و رسوله » .

و از آن جمله است قول الله تبارک و تعالی « قد بدت البغضاء من أفواههم و ما تخفی صدورهم أكبر » .

و از آن جمله است قول خلاق عالم جل و علا « یقولون بأفواههم ما لیس فی قلوبهم و الله أعلم بما یمکتون » .

و علاوه برین هم آیات بسیارست که درین مقام قابل تلاوتست ، خصوصاً قول خداوند عالم « قل هاتوا برهانکم ان کنتم صادقین » و بالخصوص قول حق سبحانه و تعالی « فمن حاجک من بعد ما جائک من العلم فقل تعالوا ندع أبناءنا و أبناءکم و نسائکم و أنفسنا و أنفسکم ثم نبتهل فنجعل لعنة الله علی الکاذبین » .

و لنعم ما قال بعض علمائنا الاعلام فی جواب مخاطبتنا فی هذا المقام : تمسک بحبل و داد عترت بدون تبری از اعدای غیرمسلم ، کما قیل :

تودّ عدوی تمّ تسزعم أنّی صدیقک، إنّ الرأی عنک لعازب

و اظهار و داد لسانی معنی تمسک نیست ، چنانچه تعلیق کتاب الله و قول « حسبنا کتاب الله » بدون عمل بر آن غیر مفید ، و حال ثقلین آهنی اهل بیت و قرآن در تمسک یکسانست ، لقران العتره بالقرآن .

بالجمله ، ادعای ستیان موالات و اتباع اهل بیت را با وجود موالات و اتباع معارین و اعدای ایشان مثل عائشه و طلحه و زبیر و معاویه و نظرایشان اگر صحیح باشد ، پس موالات و اتباع شیعیان ؛ شیخین و اخوان آنها را با وجود لعن و طعن بر آنها که استحقاق آن از اخبار ستیان ظاهر می شود چرا صحیح نبوده باشد ؟

انتهی کلامه ، رفع فی الخلد مقامه .

و علاوه برین هر که قدری هم تتبع کتب سنتیه بنماید بخوبی میداند که ادعای
 نَمَسْكَ اَهْلَسْت بحیل و داد جمیع اهل بیت علیهم السلام مصداق کسر ابی بقیعه بحسب الظمان
 ماءً حتی اذا جائه لم یجد شیئاً می باشد ، و کلمات ناصبت آیات و مضامین
 حروریت سمات در کتب ایشان بحدی موجودست که إحصای آن در دفاتر کبار هم
 خیلی عسر و دشوار می نماید ، لیکن درین مقام برای تنبیه اولی الاحلام بعض عبارت
 خارجیت صفات از « صفات والد مخاطب نقل می نمائیم ، تا واضح و آشکار گردد که
 دعوی شاه صاحب چه قدر از واقعیت بعید افتاده است ، و اگر چه قلم عرفان شیم از
 نقل اینگونه عبارات کفر آمیز ؛ آبی و مستکنمست لیکن بمقادیر الضرورات تبیح
 المحظورات ، و نظر بمقوله « نقل کفر کفر نباشد » اضطراراً بطور اُ نموذج بعض آنرا
 ذکر نمودن ضروری است .

پس بشنو که ولی الله در « إزالة الخفاء » در فصل پنجم مقصد اول گفته : [باید
 دانست که آنحضرت صلی الله علیه و آله در احادیث متواتره با المعنی إفاده فرمودند که حضرت
 عثمان مقتول خواهد شد و نزدیک بقتل او فتنه عظیمه خواهد برخاست که تغییر اوضاع
 و رسوم مردم کند و بلای آن مستطیر باشد ، زمانی که پیش از آن فتنه است آنرا به
 اوصاف مدح ستودند و ما بعد آنرا باصناف ذم نکوهیدند ، و استقصا نمودند در بیان
 آن فتنه تا آنکه مطابقت موسوف بر آنچه واقع شد بر هیچ فردی منافی نماند ، و به
 ابلغ بیان واضح ساختند که انتظام خلافت خاصه بآن فتنه منقطع خواهد شد و بقیه برکات
 اتمام لبوت روی باختفا خواهد آورد ، و ایضاً معنی را تا بحدی ابضاح کردند که پرده
 از روی کار برخاست و حجة الله به نبوت آن قائم شد و آن خبر در خارج متحقق گشت
 بآن وجه که حضرت مرتضی با وجود رسوخ قدم در سوابق اسلامیه و وفور اوصاف
 خلافت خاصه و انعقاد بیعت برای او و وجوب انقیاد رعیت فی حکم الله به نسبت او ؛
 متمکن نشد در خلافت ، و در افطار ارض حکم او نافذ نگشت ، و تمامه مسلمین تحت
 حکم او سرفرود نیاوردند ، و جهاد در زمان وی رضی الله عنه بالکلیه منقطع شد ،
 و افتراق کلمه مسلمین بظهور پیوست ، و ابتلاوی ایشان رخت بدم کشید ، و مردم

بعروب عظیمه با او پیش آمدند ، و دست او را از مصرف ملك کوتاه ساختند ، و هر روز دائره سلطنت او - لاستیما بعد محکیم - تنگتر شدن گرفت ، تا آنکه در آخر بجز کوفه و ماحول آن برای ایشان صافی نماند ، و هر چند این خللها در صفات کامله نفسانیه ایشان خللی نینداخت لیکن مقاصد خلافت - علی وجهها - متحقق نگشت و بعد حضرت مرتضی چون معاویه بن ابی سفیان متمکن شد اتفاق قاس بر وی بحصول پیوست و فرقه جماعه مسلمین از میان برخاست .

ولیزولی الله دره إزالة الخفاء در بیان فتور عظیم افتادن در ارکان اسلام گفته : [معلومست از تاریخ که اقامت حج بعد حضرت عثمان هیچ خلیفه بذات خود نکرده است بلکه نائبی را مقرر می کردند ، و حضرت مرتضی برای آن اقامت حج بذات خود نتوانست نمود بلکه در بعض سنین نائب هم نتوانست فرستاد ، کما هو مذکور فی المستدرک . و معاویه بن ابی سفیان ، ابان بن عثمان را امیر الحج ساخته بود در ایام خلافت خود ، حال آنکه خلفای سابق اقامت حج بنفس خود می کردند إلا بعد از اقامت حج ضمیمه خلافت بود بلکه از خواص خلیفه ، چنانکه بر تخت نشستن و تاج بر سر نهادن با در کوشك پادشاهان پیشین اقامت نمودن در اُکاسره و قیاسره علامت پادشاهی بود] .

ولیزولی الله دره إزالة الخفاء در فصل پنجم مقصد اول گفته : [بنقل متواتر - که در شرعیات نقلی معتمد تر از آن یافته نمیشود - به ثبوت پیوسته که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فتنه را که نزدیک مقتل حضرت عثمان پیدا شد مطمح اشاره ساخته اند ، و آنرا بتفصیلی که زیاده از آن در شرایع یافته نشود بیان فرموده اند ، و آنرا حد فاصل نهاده اند در میان زمان خیر و زمان شر ، و گواهی داده اند که درین وقت « خلافت علی منهاج النبوة » منقطع شود و ملك عضوض پدید آید ، و معنی لفظ عضوض دلالت می کند بر حروب و مفا تلات و جهیدن یکی بر دیگری و منازهت یکی با دیگری در ملك ، و لهذا در احادیث بسیار خلفای ثلثه را در يك حكم جمع کردند تا آنکه ظن قوي بهم رسید که هر سه بزرگك في مرتبة من المراتب متفق اند و غیر

ایشان در آن مرتبه شریک ایشان نیست ؛ و در بعضی احادیث لفظی که مشعر بانقطاع خلافت باشد ایراد فرمودند ، در حدیث « نَعْرَكَ جَبَل » بروایت حضرت عثمان و آنس ذکر هر سه بزرگ رفت ، و در « قِصَّةُ حَاطِط » بروایت ابوموسی مذکور « هر سه فقط ، و در حدیث « وَزَنَ بِالْأَمْتِ » بروایت جمعی ذکر هر سه ، و در بعضی الفاظ « ثُمَّ رَفَعَ الْمِيزَانَ » و در « رُؤْيَايَ ظِلَّهُ » هم چنان ، و در حدیث ابن عمر « كُنَّا نَخْتَارُ الْحَدِيثَ » بیان همین سه بزرگ ، بعد از آن ابن عمر گفته است : « نَسَكْتُ » و در رؤیای نوط بعضهم ببعض « ذکر همین هر سه ، و در رؤیای دلو دلی من السماء « مذکور هر سه ، و در مرتبه چهارم « انْتِشَاطُ عَرْفُوهُ » ظاهر گردید ، و در « قِصَّةُ سُؤَالِ بَنِي مُصْطَلِقٍ » بعد ذکر هر سه « فِتْبَالُكُمْ » و در « قِصَّةُ تَأْسِيسِ مَسْجِدٍ وَوَضْعِ أَحْجَارِ لَفْظِ حَمْرٍ » هم الخلفاء « وارد شد ، و در « قِصَّةُ إِشْتِرَائِ قِلَاصٍ » بعد ذکر هر سه عزیز گفته شد « فِتْبَالُكُمْ » ، و در « قِصَّةُ تَسْبِيحِ حَصَى بَرِ هَمِينَ » سه کس اکتفا رفت ، و در « قِصَّةُ تَزْوِيلِ رَحَى الْإِسْلَامِ » زمانی معین گشت که بأبلغ وجه برین فتنه دلالت نمودند ، بعد از آن فرمودند « فَإِنْ يَهْلِكُوا فَيَسِيلُ مِنْ هَلِكٍ وَإِنْ يَبْقَى لَهُمْ دِينُهُمْ يَبْقَى لَهُمْ سَبْعِينَ عَامًا . قَالَ الْبُخَارِيُّ : أَرَادَ بِالذِّينِ الْمَلِكِ . قَالَ أَبُو سُلَيْمَانَ : وَيَشْبَدُ أَنْ يَكُونَ أُرِيدَ بِهَذَا مَلِكُ بَنِي أُمَيَّةٍ وَانْتِقَالُهُ عَنْهُمْ إِلَى بَنِي الْعَبَّاسِ وَكَانَ مَا بَيْنَ أَنْ اسْتَقَرَّ الْمَلِكُ لِبَنِي أُمَيَّةٍ إِلَى أَنْ ظَهَرَتِ الدَّعَاةُ بِخِرَاسَانَ وَضَعَفَ أَمْرُ بَنِي أُمَيَّةٍ وَدَخَلَ الْوَهْنُ فِيهِ لِحُجُومٍ مِنْ سَبْعِينَ سَنَةً ، وَكَوْنِ حَدِيثِ « الْخِلَافَةُ بِالْمَدِينَةِ وَالْمَلِكُ بِالشَّامِ » تَعَيَّنَ الْمَلِكُ وَاقْعَدَ ؛ إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ مِمَّا لَا يَحْصَى . بَاقِي مَا نَدَّ أَنْكَهَ فِي حَدِيثِ أَبِي بَكْرَةَ ثَقْفَى وَارْدَ شَدَّ « الْخِلَافَةُ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً » حَقِيقَتِ مَعْنَى أَنْ نِيْزَ بَآيْدِ دَانَسْتِ كِهْ خِلَافَتِ خَاصَّةً مُنْتَظَمَةً مَرْكَبِ سِتْ اَزْ دُو وَصَفِ : وَصَفِ أَوَّلِ ، وَجُودِ خَلِيفَةِ خَاسِ وَوَصَفِ ثَانِي نِفَازِ تَصَرُّفِ وَاجْتِمَاعِ كَلِمَةِ مُسْلِمِينَ ، وَانْتِقَايِ مَجْمُوعِ حَاصِلِ مِشْهُودِ بَنَفِي يَكِي اَزْ بِنِ دُو وَصَفِ ، وَبَنَفِي هَرْدُو مَعَاً ، وَحَكْمَتِ اِلَهِي مَقْتَضِي تَدْرِيجِ سِتْ بَيْنِ كَلِّ ضَدِّينِ . پَسْ دَرِ حَالَتِ أَوَّلِي اِبْنِ مَجْمُوعِ مَفْقُودِ شَدَّ بِفَقْدِ وَصَفِ اجْتِمَاعِ كَلِمَةِ مُسْلِمِينَ وَعَدَمِ اِنْتِظَامِ مَلِكِ . پَسْ حَضَرَتِ مَرْتَضَى بِصِفَاتِ كَامِلَةِ خِلَافَتِ خَاصَّةً اِنْصَافِ دَاشْتَنَدُ وَخِلَافَتِ اِيشَانِ شَرْعاً مُنْعَقَدِ شَدَّ لِيَكُنْ فَرْقَتِ مُسْلِمِينَ پَدِيدَارِ گشت وَتَصَرُّفِ اِيشَانِ دَرِ

أقطار أرض نفاذ نیافت ، چنانکه پادشاهی عادل مدرّسی را در مدرسه نصب میفرماید و طلبه علم را امر کند ، که از جناب او استفاده کنند لیکن طلبه علم را با تفاقات بسیار که بعضی آن با اختیار ایشان باشد و بعضی بغیر اختیار وجود استفاده بالفعل صورت نگرفت ، درینوقت هر دو استعمال صحیح باشد میتوان گفت درین مدرسه مدرّسی هست اما مردم بروی نمیبخوانند و جمع نمی شوند ، و نیز میتوان گفت که درین مدرسه مدرّسی نیست یعنی متصف بدرس بالفعل ، فیما نحن فیه ، همچنان خلیفه خامس متصف بأوصاف کامله موجودست و خلافت او بالفعل بیست] :

و نیز در «إزالة الخفاء» در آخر مقصد اول گفته : [و سه کس را نام برده اند که در زمان خیر متولّی خلافت خواهند بود : صدیق اکبر ، و عدل فاروق ، و ذی النورین ؛ و در زمان فتنه به حضرت مرتضی بیعت کنند لیکن خلافت او منتظم نشود و قوم بروی مجتمع نشوند ، الی غیر ذلک تا آنکه برأی العین دانستیم که مراد همین حالت است که بعد قتل حضرت عثمان بظهور آمد از اختلاف ناس در حرب جمل و صفین ، بعد اینهمه بضرورت عقل دریافته شد که هر چند برای مرتضی بیعت کرده اند و خلافت منعقد ساختند و در حکم شرع که بنای آن مطلقاًست لازم شد اطاعت او ، لیکن مراد حق اصلاح عالم است که خلافت وسیله آن است که برای تقریب آن مقصود مشروع ساخته اند ، و اگر مراد حق میبود از وجود متخلف نمیشد ، و مرتضی درین خلافت مانند «نسی» در دهان نائی نبود و نه مانند جارحه برای اتمام مراد حق و قوم مأمور بشدند که تحت رایت او قتال کنند چنانکه مأمور شدند بقتال تحت رایت مشائخ ثلاثه ، و مطابق آنچه ازین احادیث مفهوم شد بمعائنه در خارج دیدیم که در زمان حضرت مرتضی نهایت آلهی که سابق فوج فوج نازل میشد مستتر گشت ، کوشش بسیار فائده اندکی هم نداد و خیریت که عبارت از ألفت مسلمین فیما بینهم و ترك منازعه است و اتفاق بر جهاد کفار و روز بروز شکست بر کفار افتادن رو با استقرار نهاد و معنی «وایمکنن لهم دینهم الذی ارضی لهم» یعنی لایمکنن بسعیهم دینهم ؛ صورت نه بست ، و تمکین فی الارض که برای دفع کفار و اعلای کلمة الاسلام مقرر بود واقع نشد ، و «اجعل

لی من لدنک سلطاناً نصیراً ، درین زمان متحقق نگشت ، و در تمام مسلمین حکم او نافذ نشد ، و مسلمین - کَلْهَم - تحت حکم او در نیامدند ، و هیچ عاقلی برین معنی إنکار نمیتواند کرد ، چنانکه نمیتواند إنکار نمود که آفتاب امروز از مشرق ظاهر شده است ؛ لیکن نکته دیگرست که غیر اهل بصیرت نمی شناسد ،

بهر نظر مه من جاوه میکند لیکن کسر آن کرشمه نبیند که من همی لگرم
و آن نکته آن ست که انبیا بر اُمت خود و خلفا بر رعیت خود فضیلتی که یافته اند سر آن و مُنْع در آن جارحه تدبیرِ اِلَهِی بودن ست و واسطه اصلاح عالم شدن ، و این سر و مُنْع در خلفای ثلثه علی وجهه متحقق بود - بشهادة النقل و العقل - و در حضرت مرتضی نه ! هر چند این معنی در حق وی - رضی الله عنه - نقصی پیدا نکرد ، زیرا که وی ساعی بود در اقامت دین اگر چه میسر نشد ، لیکن فضیلت جارحه اِلَهِی بودن دیگرست ، و آن اگر میبود احکام خلافت خاصه از وی متخلف نمیشد ، و این اقوی وجوه افضلیت مشایخ ثلثه است بر حضرت مرتضی ، تفاضل اصحاب بمین باهم با اعتبار صحت نیت و کثرت عمل ست ، و تفاضل این بزرگواران باهم باعتبار مانند « نسی » در دست نائی بودن ست و مانند حجر در دست رومی که و ما رمیت اِذ رمیت و لیکن الله رمی ، بوئی ست ازین بوستان / و و اِنْتِی مَکَاثِرُ بِکُمُ الْاُئِمَّه ، رمز است ازین داستان . آنحضرت صلی الله علیه و آله باعتبار صحت نیت افضل نشدند از آن انبیا که اُمت ایشان کم بود از اُمت آنحضرت صلی الله علیه و آله بلکه هر چند اُمت بیشتر جارحیت فبوض اِلَهِی قویتر :

تشریف دست شاهان چو کان برد و لیکن

بی کوی روز میدان چو کان چه کار دارد

آنحضرت صلی الله علیه و آله بسبب فتح مکه مقراید نشدند در نبوت خود و اوصاف باطنیه خود که خدا بتمالی آنحضرت را صلی الله علیه و آله بآن مخصوص گردانیده بود ، بلکه هر چند بدن فتوح بالیده تر ، روح روح « اِنَّا فَتَحْنَا لَکَ فَتْحًا مُبِیْنًا لِّیَغْفِرَ لَکَ اللهُ ، الْاَیَّة » روشن تر .
سوال : اگر کوئی این سخن در حرب جمل و صفین مسلم ست زیرا که این حرکات

عنیفه مفضی بخیر نشدند بلکه ساعت بساعت اختلاف مسلمین و فقد جمعیت ایشان بر روی کار آمد ، لیکن در حرب نهروان جارجیه فیض الہی بوده است زیرا کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در حق آن جماعت فرموده اند « لئن ادرکتہم لا قتلنہم قتل عاد » .

گوئیم : اینجا تحقیقی است شریف : فرق است در آنکہ شیوع اسلام و ابتلاف مسلمین - فیما بینہم - و کبت کفار و شکست ایشان روز بروز متزاید شود ، و در آنکہ از میان مسلمین فرقه مارقہ بسبب شبہہ کہ از بعض احکام خلیفہ ناشی شدہ است سر بر آرند و با مسلمانان بہ پیچند و خلیفہ سعی در کبت آن جماعۃ فرماید ، مثل اول آنست کہ طفل را پرورش دهند تا از مرتبہ طفلی بسنّ عمر عروج یابد و از آن مرتبہ بہ حدّ جوانی ترقی نماید ، و مثل ثانی مثل آنکہ استاد نجار برای مصلحتی مہمہ تیشہ بر چوب میزد اتفاقاً خطا کرد تیشہ بر پای خودش رسید درین حالت واجب شد بروی کہ ترک شغل نجاری کند و با صلاح پای خود مشغول گردد ، درین مبحث غلط نکنی و این نکتہ دقیقہ را بر غیر محمل آن فرود نیاری ، غرض من آن نیست کہ حضرت مرتضی خلیفہ نبود یا در حکم شرع خلافت او منعقد نگشت یا سعی او در حروبیکہ پیش آمدند للہ فی اللہ نبود ، أعوذ باللہ من جمیع ما کرہ اللہ ، بلکه مقصود من اینست کہ فضیلت جارجیہ فیض الہی بودن ظاہر نشد درین مقالات و إلاّ خیریت و اصلاح خلق فوج فوج ظہور مینمود ، و این دقیقہ زبان فقہاء و متکلمین از تحریر آن کوتاہ است اثباتاً و نفیاً از آن گفتگو ندارند ، و فقہای صحابہ ببرکت صحبت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم این نکتہ را شناختہ اند و در احادیث صحیحہ بآن نکتہ اشارہ رفتہ .

و نیز ولی اللہ در « فرۃ العین » گفتہ : [با اجماع در زمان خلافت مرتضی مردم چہار گروہ گشتند ، جمعی با حضرت مرتضی رفیق شدند ، و دلیل ایشان آنست کہ مرتضی بہترین مردم است درین عصر و اُحقّ است بخلافت و جمعی کہ مخالفت می کنند راہ بفساد دارند و اِخمال فساد سعی در انتظام خلافت مطلوبست ، و جمعی دیگر مخالف شدند و بجنگ برآمدند ، و شبہہ ایشان آنکہ خلافت مرتضی منعقد نشدہ است و بیعت اہل مدینہ بکرہ بود یا بسبب اغرائی نہ با جتہاد و بیعت اہل

کوفه هم همچنان ، و در قتل حضرت عثمان شرکت داشت و با قاتلان ایشان آشتی و این معنی را مستط عدالت می دانستند، و در قضیه تحکیم خود را خلع کرد ، و بحقیقت مرتضی از لوث قتل مبرا بود و اما بظاهر شبهه گونه می آید ، ازین جهت آن مخالفان در مقابله مرتضی « بجتهد منطی ! » بودند .

ولیز در « قرۃ العینین » گفته : [جمعی دیگر از فقها ، صحابه مثل سعد بن ابی وقاص و عبدالله بن عمر و أسامة بن زید و أبو موسی و أبو مسعود تقاعد کردند ، و دلیل ایشان آن بود که آنحضرت « صلعم » امر کردند بقعود در آیام فتنه ، و این حدیث متواترست و از جنگ در میان مسلمانان نهی فرمود ، ایشان با اینهمه فتنای حضرت مرتضی می کردند و ذکر مناقب او می نمودند و او را أحق بالخلافه میدانستند ، از کلام بعضی شبهه در عقد خلافت معلوم می شود و از کلام بعضی نه . « تنبیه » : گمان اکثر ناس آن است که مستمسک این جماعة عمومات نهی است از قتال مسلحین و آن بحقیقت مخصوص است بقتال همراه امام حق ، اگرچه ایشان این قسم نفهمیدند و این از بعضی الظن است بلکه مستند ایشان احادیث متواتره در نهی ازین قتال به اوصاف و علاماتی که بر آن منطبق یافتند ، و متون این احادیث از دو صد زیاده در کتب متداوله مذکورست و حساب طرق منشعبه او از حد احصا بیرون ، بلکه از تتبع احوال چنان متبادر می شود که مستند قومی که قتال نمودند قیاس است اگر نصرت خلیفه نکنند فساد عالم لازم می آید و سعی در اخیال فساد مأمور به است در شرع و عمومات جواز قتال با ظالمان و استحقاق مرتضی خلافت را بسوابق و خصائص خود و مستند این فریق نصوص که رد آن قیاس در این مسئله کند و مخصوص عمومات باشد ، والله أعلم] .

ولیز در « قرۃ العینین » گفته : [أما أفضلیت شیخین با اعتبار تشبه با راده بعثت پس بدو وجه می باید دانست : یکی بشارات صریحه که در منامات واقع شد مصرح اند بحال شیخین نه بحال مرتضی . دوم آنچه واقع شد در خارج ، زیرا که وجوه خارجی مبین و مفسر بشارات صادق مصدوق است ، پس آن حضرت ﷺ در

حق شیخین بشارت دادند که خلیفه خواهند شد و کار دین از دست ایشان منتظم خواهد شد و فتوح بسیار بردست ایشان از ممکن غیب بظهور خواهد رسید ، و واقعشد آنچه بشارت دادند ، بخلاف مرتضی که فتوح اسلام در ایام خلافت وی متحقق نشد ، و خود چه امکان دارد که آنحضرت بشارت دهند به چیزی که واقع نشود] .

و نیز در « قرۃ العین » گفته : [و در زمان حضرت مرتضی اجماعی منعقد نگشت و مشاورتی با علما در میان نیامده و علمی که در همه اهل اسلام شائع گردد ظاهر نشد ! و این معنی بر شخصی که ادنی معرفتی بآثار سلف داشته باشد واضح غیر محتاج به بیان است] .

و نیز در « قرۃ العین » گفته : [و دین عبارتست از چیزی که مردمان بروی جمع شوند و از صاحب ملت نقل کنند ، و اصحاب مرتضی مختلف شدند در فهم کلام او و بمذاهب شتی رو نهادند . مثلاً جمعی از وی روایت کردند تبریئه خود از شرکت در دم عثمان رضی الله عنه ، و جمعی از کلام وی رضای قتل وی فهم کردند که « قتل الله و انا معه » قال ابن سیرین : رواه ابن ابی شیبۃ . همچنین در هر حادثه مشکله از فقه و غیر آن مثل تحریم متعه و غسل رجلین کلمهای دقیقه از حضرت مرتضی شنیدند در تطبیق آن متعیر ماندند و فتح باب اختلاف واقعشد] .

و نیز در « قرۃ العین » گفته : [اما افضلیت شیخین باعتبار تشبه در جزء عملی نفس ناطقه بنسبت سیاست مدن و تربیب جیوش پس امریست ظاهر کالشمس فی رابعة النهار ، در وقت شیخین عالم مجتمع بود بر رأی واحد و اختلاف در میان ایشان نی ، با هم همه متفق مشغول بجهاد کفار بودند / اشداء علی الکفار رحما ، بینهم صفت حال ایشان بود ، و در ایام حضرت مرتضی اختلاف در اختلاف واقع شد و مردمان احزاب متحزبه گشتند ، سیوف مسلمین از کفار منمود گشت و در میان خودها مسلول و هر تدبیری که برای رد این بی انتظامی واقع شد خرق را متسع ساخت و عائد بآمنی و اطمینانی نشد تا آنکه همه امر از دست مرتضی رضی الله عنه برآمد و بجز حوالی کوفه در تصرف نماد آن نیز با هزاران منازعت و مزاحمت موافق و مخالف

بر اصل این حکایت متفق اند هر چند در تصدیق و تخطیه و معذور داشتن و عکس آن مختلف باشند [۱].

و نیز در «قرّة العینین» گفته: [مصاحبان شیخین همه متأذّب مانند بشریعت و راغب با حسان و از کسی حرکت شیعه ظاهر نشد، و مصاحبان حضرت مرّاضی اکثر ایشان میاهى نشان بودند. اهل طمع و حرص و حسد و حقد و با حضرت مرّاضی خلوس محبت نداشته و نه رسوخ انقیاد، جناب «مرتضى رضی الله عنه مکرّر از ایشان بر سر منبر شکایتها می کرد که کاشکی اهل کوفه را صرف کنم با اهل شام ما تنگد سرف دراهم و دنانیر، ده کس را دهم و یکی را بستانم! و بی وفائیها از ایشان ظاهر شده چنانکه تا حال ~~الکوفی~~ ^{لابونی} «مثل سائست»، و با حسن مجتبی و حسین شهید کربلا رضی الله عنهما آنچه از بی وفائیها کردند محتاج بیان نیست، و جمعی که خلوس محبت و رسوخ انقیاد داشتند در اعتقاد خود شتر و کربه افتادند، جمعی افراط کردند در اعتقاد و تعظیم تا آنجا رسانیدند که حدّ غیر بی نباشد و حضرت مرّاضی ایشانرا از آن افراط مکرّر باز میداشت و ایشان منزجر نشدند، چنانکه فقهای بسیار بنسبت آن جماعت که در صحابه طعن می کردند منقولست، و جمعی تفریط کردند دون آنچه در حق او میبایست، و جمعی متوسط الحال بودند و ایشان اصحاب عبدالله ابن مسعود اند، و در حمل کلام او بر معنی مناسب نیز مختلف شدند، جمعی این همه مبالغها و تأکیدها که بر سر منبرها میفرمودند ایضا نمی کردند و می گفتند مرد معارب است می گوید خلاف آنچه در خاطر دارد! و همین عقیده فاسده تخم مذاهب فاسده شد از تفتیه و اختیار آنچه مخالف جمهور باشد چنانکه شیعه می گویند، و جمعی حمل کردند کلام او را بر آنچه موافق جماعت باشد و ایشان اصحاب عبدالله بن مسعود بودند و روایات ایشان همانست عمده نزد اهل سنت و جماعه، پس اگر تأثیر حضرت مرّاضی ایشانرا در می گرفت این اختلافها پیدا نمیشد چنانکه در زمان آنحضرت صلی الله علیه و سلم و شیخین پیدا نشد [۲].

و نیز در «قرّة المیتین» در مقام ادّعای انحطاط امیر المؤمنین علیه السلام از «مرّ

الحق « گفته : [و این سخنی است که بر سبیل تنزل گفته می شود و الا اگر مرالحق را بر شکافیم به نسبت تجوز در مآکل و ملبس و تخیل معاش و مانند آن مسلم است و با مبحث ما تعلق ندارد و اختصاص آن مسلم نیست ، و اگر به نسبت اموری که بخلافت و ریاست تعلق دارد و به نسبت ترك مقاتلات مسلمین که خطر اعظم است نکریم / مرالحق « بجانب شیخین است ، و نهایت امر مرضی آن باشد که « لا له » و « لا علیه » ، و اگر به نسبت قلت اعتنا بتألیف جمعی که همراه او بود اعتبار کنیم ، پس مرالحق تألیف ایشانست ، چنانکه آنحضرت صلی الله علیه و آله کردند ، زیرا که انتظام مسلمین چون بغیر این معنی متحقق نمی شود این معنی یکی از امور مهمه باشد ، و همچنین اگر غموض سخن را بر شکافیم به نسبت علوم دقیقه محل بحث نیست بلکه واقع هم نیست چنانکه به تفصیل بیان کردیم ، و اگر بنسبت توره در سخن و دور دور رفتن در مقتضای الحرب خدعه « اعتبار کنیم موجب مدحی نمی باشد ، و همچنین دعوی « ائیل بودن بتجرد با وجود آنچه مداخلات و منازعات و کشش و کوشش که سابقاً از هیچ خلیفه مثل آن ظاهر نشد اگر چه منتج ثمرات نکردید کنجایش تسلیم ندارد] .

و نیز در « قرۃ العینین » گفته : [و حضرت مرضی در آیام خلافت خود در شغل مناقشه ها و مسازعه ها افتاد و در آیام او هیچ بلد مفتوح نشد و هیچ فتحی ظاهر نگردید بلکه جهاد بالکلیه مسدود ماند ، پس باعتبار تحقل اعباء جهاد ، شیخین افضل و ارجح شدند] .

و نیز در « قرۃ العینین » گفته : [اما فضیلت شیخین بساعتبار صفات قلبیه که آنرا بعرف اهل زمان بطریقه تعبیر کنند پس بدو وجه بیان کنیم : اول آنکه زهد مرضی از قسم زهد اولیا ، بود و زهد شیخین مانند زهد انبیا ، و ورع مرضی از قسم ورع اولیا بود و ورع شیخین مانند ورع انبیا ، و دلیل واضح برین مدعا آنست که اتفاق جمیع اهل تاریخست بر آنکه ورع مرضی و زهد او سبب عدم انتظام خلافت او شد ، و ورع شیخین و زهد ایشان سبب انتظام خلافت ایشان گشت ، و معلومست که اوصاف کامله انبیا بوجهی واقع است که مانع ریاست عالم نمی شود بخلاف زهد اولیا ، وجه

ثانی آنکه ؛ اعظم انواع زهد آنست که بی رغبتی کند در خلافت که صورت جاء است بلکه اگر بحقیقت رجوع کنیم زهد ترك مقتضای نفس خود است هرچه باشد ، پس اگر شخصی که مقتضای نفس او مال است نه جاء ؛ زهد او ترك مال باشد از خوف خدا یا بجهت تفرغ برای ذکر او نه ترك جاء ، و شخصی که مقتضای نفس او جاء باشد نه مال ؛ زهد او ترك جاء باشد نه ترك مال . پس حضرت مرتضی سعبها کرد برای خلافت و جنگها بعمل آورد و تدبیرها نمود هر چند اینهمه بر حسب اجتهادوی باشد و بر خست شرع بود ، لیکن کسی که اصل این حادثهها از وی واقع نشد حال او اصفی است از کسی که باین حادثهها افتاد ، و اعظم انواع ورع آنستکه ترك کند مقاتلات را بین المسلمین زیرا که قتل خطر او اعظم است ، و إثم او آشد ، پس اگر چه در شرع وجه إباحه یافته شود بآدنی شبهه ترك نماید ، و این مقاتلات در شیخین واقع نشد بخلاف حال مرتضی ، و همچنین تواضع اعظم انواع او تواضع با اقران خود است در قتی که با ایشان در آن فن همعنان باشند ، و شیخین با اهل علم و بامستحقین خلافت در زمان خود بغایت تواضع داشتند زیاده از حضرت مرتضی ، و همچنین هر صفتی از این صفات چون بر شکافیم انواع بسیار دارد و اعظم انواع آن در شیخین می یابیم ؛ و اگر زهد و ورع بمعنی تغل در معاش بگیریم فضل حضرت مرتضی بحسب آن نیز محل تأمل است ؛

« عن محمد بن كعب القرظي أنَّ عليّاً قال : لقد رأيتني مع رسول الله ﷺ وإني لأربط الحجر على بطني من الجوع وإن صدقتني اليوم لأربعون ألفاً ، وفي رواية : وإن صدقة مالي لتبلغ أربعين ألف دينار . أخرجه أحمد . » و اگر بمعنی احتیاط در تصرف بیت المال إعتبار کنیم همه در آن مساوی الأقدام اند ، از قصص ، اختصاص حضرت مرتضی بآن ظاهر نمی شود ؛ [

و نیز در « قرّة العینین » در مقام تنقیص علم جناب امیر المؤمنین (علیه السلام) گفته :
 [بلکه غلط از حضرت مرتضی واقع شد !!! و آن غلط در نفس مسئله فقهیه بود در قهة إحراق مرتد و عبدالله بن عباس بر آن متنبه ساخت / عن عكرمة أنَّ عليّاً حرَّق قومًا ارتدوا عن الإسلام ، فبلغ ذلك ابنَ عباس فقال : لو كنت أنا لقتلتهم بقول رسول الله

صلی الله علیه وسلم ، قال رسول الله ﷺ : من بدل دينه فاقتلوه ، ولم أكن لأحرقهم لأن رسول الله ﷺ قال : لا تعذبوا بعذاب الله . فبلغ ذلك علياً فقال : صدق ابن عباس ! أخرجه الترمذی . بلکه فضایای فاروق بمحضرجم غفیر از قهای صحابه می بود ، اگر فی الجمله انحرافی در قضا واقع میشد در معرض مباحثه می آمده مع هذا انکشت تشهدند مگر بر قدری سیر ، و در آن مسائل جای تفتیش باقیست ، و قضایای حضرت مرتضی بمحضر صحابه واقع نمی شد ، و ممکن که غلطهای بسیار در آن مستور می ماند ، چون عبدالله بن عباس بر سجالات مرتضی مطلع شد اعتراض نمود / « عن أبي مليكة ، قال : كتبت إلى ابن عباس أسأله أن يكتب لي كتاباً ويحضي عني ، فقال : ولد ناصح أنا أختار له الأمور إختياراً وأحضي عنه ، قال : فدعا بقضاء علي فجعل يكتب منه أشياء ويمر به الشيء فيقول : والله ما قضى بهذا علي إلا أن يكون ضل ! أخرجه مسلم في مقدمة صحيحه . پس عدم ذکر غلطات حضرت مرتضی در کتب متداوله بجهت إختفاء علم او و إختلاط قضایای اوست چون رواة او مستور الحال غیر حقاظ بوده] .

و نیز در « قرۃ العینین » در مقام تنقیص زهد جناب امیر المؤمنین (علیه السلام) گفته :

[باید دانست که حضرت مرتضی - لامحاله - نصیب اونی داشت از زهد و اخبار زهدوی بسیار صحیح شده و رجحان او بر بسیاری از صحابه نیز متحققست ، اقا به نسبت شیخین « محل تأقلست ، زیرا که بی رغبتی بدنیا أعظم آن بی رغبتی است در خلافت و این معنی در صدیق و فاروق بوجه اتم ظاهر شد ، قال أبو بكر : والله ما طلبتها في ليل ولا نهار ؛ بخلاف حضرت مرتضی که سمعها در طلب إنشاء خلافت و استمرار آن بکار برد]

و نیز در « قرۃ العینین » در مقام تنقیص عبادت جناب امیر المؤمنین (علیه السلام) گفته :

[باید دانست که در کثرت عبادت حضرت مرتضی و رجحان او بر بسیاری از صحابه در آن فضیلت هیچ شبهه نیست ، اقا فضیلت او به نسبت شیخین غیر مسلم هست / « عن الزهري ، قال : أخبرني علي بن الحسين أن حسين بن علي أخبره أن علي بن أبي طالب أخبره أن رسول الله ﷺ طرقه وقاطعة بنت النبی (علیه السلام) فقال : ألا تصليان ؟ فقلت : يا رسول الله ! أنفسنا بيد الله فإذا شاء أن يبعثنا بعثنا ، فانصرف حين قلت ذلك ولم يرجع

إلى شيء ثم سمعته وهو يقول يضرب فخذه وهو يقول : وكان الإنسان أكثر شيء جدلاً ! أخرجه البخاري ، وفي رواية لأحمد : دخل علي رسول الله ﷺ وعالي فاطمة من الليل فأيقظنا للعلوة ، قال : ثم رجع إلى بيته فصلّى هويّاً من الليل ، قال : فلم يسمع لنا حسّاً ، قال : فرجع إلينا فأيقظنا وقال : قوما فصلّيا ! قال : فجلست وأنا أعرك عيني وأقول إننا والله مانصلي إلا ما كتب لنا ! إنما أنفسنا بيد الله فإذا شاء أن يبعثنا بعثنا ! قال : فوّلّي رسول الله ﷺ وهو يقول ويضرب بيده على فخذه : مانصلي إلا ما كتب لنا ! مانصلي إلا ما كتب لنا ! وكان الإنسان أكثر شيء جدلاً ! وعن سريّة لعلي ، قالت : قال علي : كنت رجلاً نوماً وكنت إذا صليت المغرب وعلي ثيابي نمت . ثم قال يحيى بن سعيد : فأنا من قبل العشاء فسألت رسول الله ﷺ عن ذلك فرخص لي . أخرجه أحمد .]

و نیز در « قرّة العینین » در مقام تنقیص حسن خلق جناب امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) گفته : [باید دانست که حسن خلق و طلاقات وجه نه همین مزاج است فقط بلکه مرتبه هر کسی شناختن است ، کلمه مرتضویه « لایحسین إلا رصف الجنادل و أخطأت إسمك الحفرة و أضراطه » عند ذکر ابیهریره « با کلمه فاروق « لولا علی لهلك عمر » باید سنجید ، و معامله که حضرت مرتضی در باب عقیل رعی داشت و عقیل بآن سبب از وی جدا شده بشام رفت با خلق حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله) که عباس را بمال کثیر تألیف فرمود باید سنجید و بحقیقت طلاقات وجه را با خلافت ربطی نیست إلا بالعرض و آن آنست که این طلاقات سبب تألیف قلوب و ترك اختلاف بر خلیفه میشود و تألیف و ترك اختلاف سبب أمن عام و اطمینان مسلمین میگردد و چون آن مطلب از دست شیخین خوبتر از حضرت مرتضی متحقق شد طلاقات وجه را کجا گنجایش مباحثه است ! لایحسین بالخطیئة بعد حصول المثنة ! و بعد ازین همه رجحان مرتضی در اصل طلاقات که خالی از دعا به باشد غیر مسلم است .]

و نیز در « قرّة العینین » در مقام تنقیص فصاحت جناب امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) گفته : [و بعد ازین همه باید دانست که فصاحت لسان با اعتبار ذات خود با خلافت نبوت ربطی

ندارد و الا شعرا کوی مسابقت از علما و اولیا ربوده اند، بلکه اینجا مطلوب بالعرض است بسبب آنکه خلافت نبوت موقوف است بر اظهار علوم حقه و آن بفصاحت بوجه اتم متحقق میگردد، و واقع آنست که هر معضله که پیش آمد در زمان شیخین شیخین آنرا بروجهی تقریر کردند که مخالفت و منازعت برخاست و مخالفان و منازعان را طاقت دم زدن نماند، منصف را باید تأمل کرد که فاروق در تقریر مطالب خود خصوصاً قضیه مرتضی و عباس را بچه نوع باقصی مراتب بلاغت ادا نمود و در قضیه وقف ارض شام و عراق بچه آئین داد بیان داد! بخلاف مرتضی که در آیام او معضلات بسیار پیش آمدند و یکی از آن معضلات حل نشد تا حال فقیر را معلوم نیست که صحابی از اجتهاد خود بحسن تقریر مرتضی رجوع کرده باشد!]

و نیز در «قرّة العینین» در مقام تنقیص سداد رأی جناب امیر المؤمنین علیه السلام گفته: [اما در حلّ و عقد امور خلافت رجحان مرتضی با اعتبار این خصلت بر شیخین غیر مسلم است، زیرا که صدیق در وقت ارتداد عرب تدبیرها اندیشید و همه مشر فواید خویش گشتند، و فاروق از فتح قادسیه و یرموک و بناء بصره و کوفه مصلحتها بخاطر بست و همه آن مشر خیرات بسیار و منافع بی شمار گشتند، بخلاف حضرت مرتضی که هر آیام خلافت خود هر تدبیری که اندیشید منعکس گشت و مشر خلافت مطلوب شد و اهل رأی در هر حادثه مشوره دادند و مشوره ایشان پیش مرتضی درجه پذیرائی نیافت. ابن عباس اینهمه ماجرا را اجمالاً تقریر کرد، «قال: کان والله قدسلی» علماً و حلماً من رجل غرته سابقته و قرابته، فقل ما أشرف علی شیء من الدنیا إلا فاته، أخرجه أبو عمرو، و امام حسن مجتبی رضی الله عنه تفصیلاً «عن طارق بن شهاب قال: جاءنا قتل عثمان، فذكر الفقه حتى إذا كنت بالربذة إذا علي بها فصلی بهم العصر فلما سلم أسند ظهري في مسجدنا واستقبل القوم قال: فقام إليه الحسن بن علي يكلمه وهو بكى، قال: فقال له علي: تكلم ولا تحزن حنين الجارية، قال: أمرتك حين حصر الناس هذا الرجل أن تأتي مكة فتقيم بها فعصيتني ثم أمرتك حين قتل أن تلزم بيتك حتى ترجع إلى العرب عواذب أحلامها فلو كنت في حجر ضب لضربوا إليك آباط

الإبل حتى يستخرجوك من جحرک فعصيتي و أنا أشدك بالله أن تأني العراق فنقتل بحال مضیعة ، قال : فقال علي : أتا قولك آني مكة فلم أكن بالرجل الذي تستحل بي (به . ظ) مكة ، و أتا قولك قتل الناس عثماني فما ذبني إن كان الناس قتلوه ، الحديث ، أخرجه ابن أبي شيبة . پس سداد رأی نتوان شناخت إلا بآنکه هر تدبیری که اندیشد منجر بر کلت گردد ، چون تراحم واقع شود در آرا و وی رأی زند خارج مستحق رأی او گردد ، و این معنی در شیخین بوجه اتم ظهور نمود بخلاف مرتضی [.

و نیز در « قرۃ العینین » در مقام تنقیص خوارق عادات جناب امیر المؤمنین علیه السلام گفته : [باید دانست که خوارق عادات از شیخین و مرتضی همه ایشان منقول است ، لیکن اینجا سخنی باقیست و آن آنستکه کرامات شیخین بمصارف رسیده اند بطریق نقل صحیح بخلاف کرامات مرتضی !] .

و نیز در « قرۃ العینین » در مقام تنقیص اخوت جناب امیر المؤمنین علیه السلام گفته : [مع هذا قضیة مواخاة مشربانست که آنحضرت صلی الله علیه و آله با اعتبار حاجت خود هیچ کس را برادر خود نداشت زیرا که آنحضرت را رفقا و خدم بسیار بودند از مهاجرین و انصار ، و چون رفقی و یگانی در حضرت مرتضی مشاهده فرموده بود بجهت حاجت او را تشریف اخوت داد !] .

و نیز در « قرۃ العینین » در مقام انکار کثرت انتفاع از جناب امیر المؤمنین علیه السلام گفته : [ببايد دانست که فی الحقیقة کثرة انتفاع در اسلام بشیخین واقع شده است زیرا که جمع قرآن و حمل ناس بر روایت حدیث و تنقیح مسائل شرعی و فتح عرب و عجم بروقت شیخین واقع شده ، و اکثر اهل اسلام حنفیان و مالکیان و شافعیان اند ، و اصل مذاهب ایشان معتمدست بر مسائل اجماعیه شیخین بجز در مسائلی چند بر آثار مرتضی اعتماد ندارند ، و بردست مرتضی فتح اسلام واقع نشد ، و در هیچ قتی از فنون شرع اعتماد کلی بر آثار مرتضی بظهور نیامد ، و بردست ایشان خلافت منتظم نگشت ، پس انتفاع اتم بشیخین أعظم است از انتفاع ایشان بمرتضی ، بلکه مقررست که بکثرت اتباع ثواب بمتبوع می رسد و اتباع شیخین اهل سنت اند که غالب و فاش در

بلدان اسلام ایشان اند ، و از ذریه حضرت مرتضی سه فرقه ضالّه برآمدند که هیچ تقصیر نکردند در برهم زدن دین محمدی اگر حفظ اوتعالی شامل حال این ملت نبود ا از آنجمله شیعه امامیه که تزویج ایشان قرآن بنقل ثقات ثابت نیست زیرا که نقل صحابه و قرآء سبعه پیش ایشان حجت نیست و روایت از ائمه ایشان منقطع است و همچنین احادیث مرفوعه روایت ندارند و استفاضه احادیث پیش ایشان متصور نیست و در ختم نبوة زندقه پیش گرفته اند ، وزیدیه اکثر عقائد اسلامیه که با احادیث ثابت شده منکراند و سبب جنگها و جدلها شدند ، و اسماعیلیه خود اخیثا اند از همه ، بحقیقت مذهب ایشان مست کردن اسلام است و بدعات بیشمار در عقیده و عمل اهل اسلام ازین سه فریق پیدا شده که تفصیل آن طولی تمام می طلبد ، اگر چه حضرت مرتضی از لوث ایشان بریست ، و بال ایشان راجع نیست مگر بریشان ، لکن ثواب هم از جهة ایشان بحضرت مرتضی راجع نشد ؛ پس بشیخین انتفاع بیشتر شد و انتفاع از ایشان غیر مشوبست بضرر ، و ثوابی که بشیخین راجع است باعتبار تابعان اکثرست از ثوابی که بحضرت مرتضی راجع شود ، پس شیخین افضل اند باعتبار کثرة ثواب [۱].

و نیز در « قرّة العینین » در جائیکه تنقیص کمالات نفسانیّه و بدیّه و خارجیّه جناب امیر المؤمنین علیه السلام نموده گفته : [و اگر در اولاد حضرت مرتضی اخبار اعلام پیدا شده اند غیر ایشان نیز پیدا شده ، اند که مصدر اخلال عالم گشته و منشأ اسمعیلیّه و زیدیه و امامیه بوده ، در تاریخ قریب صد علوی را توان یافت که خروج کرده عالمی را بباد داده اند ؛ آخر همه خود نیز بباد رفتند و از اولاد شیخین هیچ کس پیدا نشده إلا ائمه هدی مثل عبدالله ابن عمر و حضرت عائشه و سالم و قاسم و عبدالله بن عمر عمری و غیر ایشان ، و بعد از آن ائمه طریقه مانند شیخ شهاب الدین سهروردی و اصحاب تصنیف مانند امام رازی و صاحب « مشکوة » و غیر ایشان ، و جماعات بسیار سبب ایشان مهتدی شده اند ؛ یا عوام لال الناس و لاعلیهم ، و هیچ کس از ایشان خروج نکرده و سبب قتال مسلمین نه گشت [۱].

و از جمله عجائب دهر و غرائب عصر اینست که این عِدْوِ الله را برین همه مزخرفات واهی که مشتمل بر خزعبلات نامتناهی است و از جانب خود آنرا بر صفحه فرطاس ناصبیت اساس ریخته است سیری حاصل نگردید تا آنکه در همین کتاب پر کذب و مین اغنی «قرة العینین» از جانب نواب شام و حروریته لثام و کالت فضولی اختیار نموده - نمود بالله من ذلك - بذکر مطاعن جناب امیر المؤمنین علیه السلام باطناب و اسباب تمام صراحةً مسلك مهلك نصب و خروج باقدام جسارت سراسر خسارت پیموده و چنان بی باکانه مهملات باطله و ترهات عاطله مرقوم ساخته و بنحوی سوی تسطیر اکاذیب سریععه و مفتریات فضحیه تاخته که اگر ارواح حیثه آن اشقیا بر آن مطلع شوند یقیناً اعتراف بمقوق این و کیل پر تسویل و تضلیل بر خود نمایند و بمقاد «کم ترک الاول للآخر» اذعان نموده در ترویج روح آن شمس جنوح إلى أقصى الغایه بیفزایند، و چون نقل آن کلام ضلالت إلتیام بعد عبارات مذکوره آنفاً چندان ضروری نبود لهذا از ذکر آن اعراض ورزیدیم، لیکن ناظر بصیر اگر خواهد رجوع بکتاب مذکور نماید و دریابد که چگونه این و کیل فضولی نواب و خوارج از جانبشان هنگام تقریر علم تزویر برافراخته و در مقام تحریر جواب از راه قلت حیا سپر انداخته، و لیس هذا بأول قارورة کسرت فی الاسلام، کما لایخفی علی اولى الالباب والأحلام.

قوله :

بخلق شیعه که هیچ فرقه ایشان جمیع اهل بیت را دوست ندارد، بعضی

يك طائفه را محبوب می سازند و بقیه را مبغوض میدانند، و بعضی طائفه

دیگر را] .

أقول :

در سابق بحمد الله المنان المتعالم بتفصیل تمام واضح و مبرهن و معلوم و متیقن گردیده که در حدیث ثقلین و حدیث سفینه مراد از اهل بیت صاحبان عصمت و طهارت علیهم السلام هستند و بلایب فرقه حقه شیعه اثنا عشریة جمیع اهل بیت عصمت و

طهارت صَلَاةً را از صمیم قلب دوست می‌دارند و ایشانرا مقترض الطاعة و واجب الاتباع دانسته همت خود را بر اطاعت و انقیاد و تمسک و اتباعشان بر می‌گمارند، اما فرق ضالّه زیدیه و اسماعیلیه و غیرهم که خود را مقتضی بشیعه ساخته‌اند و بسبب عداوت با بعض ائمه اثنا عشر سلام الله علیهم اجمعین و اعراض از اتباعشان و نصب غیر معصومین بجای معصومین یقیناً تارک عمل بر حدیث ثقلین و متخلف از سفینه نجات می‌باشند، پس هرگز در حقیقت شیعه نیستند بلکه مثل نواصب و خوارج هستند و ادعای ایشان تشیع را مثل ادعای باطل اهل سنت است که خود را شیعه اولی می‌گویند و آیات و احادیث مدح شیعه را بر خود فرود آوردن میخواهند، و ذلك عند اولى الالباب باطل و محال، و هم بجا داون الله و هو شدید المحال.

قوله :

[وضمن است حال اتباع که اهل سنت و طائفه را خاص نمی‌کنند]

از هر همه روایات دین خود می‌آرند بدان تمسک می‌جویند چنانچه کتب

تفسیر و حدیث و فقه برایشان گواه است .

أقول :

بر اولی الالباب در حیز خفا و اجتناب نیست که حال اتباع اهل بیت علیهم السلام را مثل حال اتباع منافقین است برای جناب خاتم النبیین صلوات الله علیه و آله اجمعین، بلکه بدتر از آن می‌باشد زیرا که ادعای اتباع اهل بیت علیهم السلام آغاز نهادن و باز خود را در اصول دین اشعری و ما نریبدی و کرامی گفتن و در فروع دین خویش را حنفی و مالکی و شافعی و حنبلی و نمودن، طرفه ماجراست و چیزیست که منافقین هم جسارت بر آن نداشتند، زیرا که منافقین در انحراف از اتباع نبوی اگرچه هر گونه مشاقت و معاندت و مخالفت و معادات آنجناب را ارتکاب میکردند لیکن خود را با عادی آنجناب نمی‌پسند و خویشان را یهودی و نصرانی و صابی و مجوسی نمی‌گفتند، و این حضرات با وصف دعوی اتباع اهل بیت صَلَاةً باعدا و مخالفین اهل بیت سلام الله علیهم اجمعین بالاتر و اجتناب اعتراف و انتساب می‌نمایند و مسالك

پرمها لك ايشانرا در اسول وفروع بلا خوف و خطر می پیمایند .

أما آنچه شاه صاحب درین کلام جالب ملام إدعا نموده اند که **أهل سنت** يك طائفة را خامس نمی کنند ، از همه روایات دین خود می آرند و بدان تمتك می جویند ؛ پس مردود و منقوض است باینکه نقل روایات از **أهل بیت (علیهم السلام)** مثل دیگر آحاد ناس دلیل تمتك و اتباع این نفوس مقدسه نیست تا وقتی که ایشانش را مثل قرآن معصوم ندانند و حکم ایشانش را مثل حکم خدا و رسول **(صلی الله علیه و آله و سلم)** واجب الاتباع نکرده باشند و لنعم ما قال بعض الأعلام لا إجماع مخاطبنا في هذا المقام :

[اگر مجرد نقل روایات از شخصی دلیل محبت و اتباع او باشد پس بخاری که از خوارج روایات را نقل کرده تابع و راکب سفینه خوارج باشد ، فلا يكون من راکبی سفينة أهل البيت **(علیهم السلام)** وإلا لزم اجتماع التقيضين] انتهى ملخص کلامه زاد الله في إكرامه .

و علاوه برین هرگز ثابت نیست که **أهل سنت** از جمیع **أهل بیت (علیهم السلام)** روایات دین خود می آرند و بدان تمتك می جویند ، مگر نمیدانی که اکابر و أجلة سنیّه در حق مرویات و أقوال ائمه طاهرین سلام الله علیهم اجمعین بلکه در باب ذوات قدسیه این حضرات من حیث النقل و الروایة و المذهب و العلم و غیر ذلک چه خیالات فاسده و مزعومات کاسده دارند ، و در شان ایشان کدامین کلمات ردیه موبقه و جملات مردیه مزهفه بر زبان خلاعت ترجمان می آرند ، و اگر چه برای ذکر این چنین کلمات باطله و هفوات عاطله تفصیلاً دفاتر طوال هم کفایت نمی کنند لیکن اجمالاً مطالعه « منهاج » ابن تیمیه - خذ له الله - و « إزالة الغم » و « قرّة العینین » شاه ولی الله و ملاحظه همین کتاب « تحفه » مخاطب برای این مطلب کافی و وافیه است ، و ما درین مقام بنهایت اختصار بعض عبارات از کتب علمای سنیّه متعلق بآئمه اثنی عشر **(علیهم السلام)** نقل می نمائیم تا ناظر بصیر از آن حسن اعتقاد کبرای **أهل سنت** نسبت بأهل بیت (علیهم السلام) دریافت نماید و حال کمال اتباع و اقتدایشان بذریع طاهره سلام الله علیهم اجمعین بر رأی العین مشاهده نموده در تشریب و ملام شاه صاحب و أسلافشان إلى أقصى الغایة پیفزاید .

«اما جناب امیر المؤمنین علیه السلام»

پس متعلق بآن جناب عبارات عدیده آتفاً مذکور شده و در اینجا نیز بعض عبارات باید دید تا الحراف حضرات اهل سنت لزاتیباء آن جناب اظهار من الشمس گردد .
ابن تیمیه در منهاج ، در ذکر کتب مشتمله بر احکام زکوة گفته : [و اما الكتاب المنقول من علي ففيه أشياء لم يأخذ بها أحد من العلماء ، مثل قوله في خمس وعشرين : خص شاة] .

و نیز ابن تیمیه در منهاج ، گفته : [وقد جمع الشافعي وعنه بن نصر المروزي كتاباً كبيراً فيما لم يأخذ به المسلمون من قول علي لكون قول غيره من الصحابة أتبع للكتاب والسنة] .

و نیز ابن تیمیه در منهاج ، گفته : [ولم يعرف لابي بكر فتياً ولا حكمٌ مخالف نقاً وقد عرف لعمر وعثمان وعلي من ذلك أشياء ، والذي عرف لعلي أكثر مما عرف لهما مثل قوله في الحامل المتوفى عنها زوجها إنها تعتد أبعد الأجلين ، وقد ثبت في «الصحاحين» عن النبي - ص - أنه قال لسبيعة لعا وضعت بعد وفاة زوجها بلبال : فانكحي من شئت ، ولعا قالت له : إن أبا السنابل قال : ما أنت بنا كحة حتى يمضي عليك آخر الأجلين ، قال : كذب أبو السنابل ، وقد جمع الشافعي في كتاب خلاف علي وعبدالله من أقوال علي التي تركها الناس لمخالفتها النص أو معنى النص جزواً كثيراً وجمع بعده محمد بن نصر المروزي أكثر من ذلك] .

و سبکی در طبقات شافعیه ، در ترجمه محمد بن نصر المروزی گفته : [وقال الشيخ أبو اسحاق الشيرازي : صنف محمد هذا كتاباً ضمّنها الآثار والفقه وكان من أعلم الناس باختلاف الصحابة ومن بعدهم في الأحكام وصنف كتاباً فيما خالف فيه أبو حنيفة علياً وعبدالله رضي الله عنهما] .

و ولی الله در قرّة العینین ، گفته : [أما أفضليّة شيخين باعتبار نشر علوم دين . بيان آن آنستكه أفضل علوم قرآن عظيم است و جمع كننده قرآن و نصب كننده قاريان در آفاق شيخين اند و حضرت مرتضى هر چند روايت قرآن کرده است اما

روایت آن نکرده اند **إِلَّا أَصْحَابُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ** از **أَهْلُ كُوفَةٍ** مثل **زُرِّ بْنِ جَبْرِ** (۱) و **أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلْمِيُّ**، وایشان **أَوَّلُ بَارِقِ الْآنَ** را بر **عَبْدَ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ** خوانده بودند و بر مرضی دوباره گذرانیدند و اگر نمی گذرانیدند هم روایت ایشان صحیح می بود.

« **عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلْمِيِّ عَنْ عَثْمَانَ بْنِ النَّبِيِّ** (۲) **قَالَ: خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلِمَهُ، قَالَ: وَأَفْرَأَنِي** (۳) **أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ فِي أَمْرَةِ عَثْمَانَ حَتَّى كَانَ الْحِجَاجُ، قَالَ: وَذَلِكَ الَّذِي أَفْعَدَنِي مَقْعَدِي هَذَا. أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ. وَبَعْدَ** از **قُرْآنٍ عَظِيمٍ حَدِيثِ آنحضرت است** (۴) و **فَارُوقِ مُحَدَّثِينَ** را در آفاق فرستاد و **أَصْلَ عِلْمِ حَدِيثِ هَمَانِ**، از جمله ایشان **عَبْدَ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ** بود در **كُوفَةٍ** و روایت او در **كُوفَةٍ** ثابت است، و از جمله ایشان **أَبُو مُوسَى وَجَعْلَى** دیگر در **بَصْرَةٍ**، و همچنان در **شام** جمعی از صحابه. **أَمَّا مَرَضِي** در **بِلَادِ كَسَى** را نصب نکرد؛ وی در حدیث مثل **عَبْدَ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ** است لیکن اینجا فرقی هست که **أَهْلُ حَدِيثِ آنرا** می دانند و آن آنست که **أَصْحَابُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ** ثقات و فقها اند و رواة حضرت مرضی لشکریان مستور الحال؛ و حدیث مرضی بدرجه صحت نرسیده **إِلَّا آئِجَهُ أَصْحَابُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ** روایت کرده اند. « **عَنْ أَبِي مَلِيكَةَ، قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ أَسْأَلُهُ أَنْ يَكْتُبَ لِي كِتَابًا وَمَحْفَى عَنِّي، فَقَالَ: وَلَدُ نَاصِحٍ أَنَا أَخْتَارُ لَهُ الْأُمُورَ اخْتِيَارًا وَأُحْفَى عَنْهُ. وَقَالَ: فِدَا بَقِضِ عَلِيٍّ فَيَجْعَلُ يَكْتُبُ مِنْهُ أَشْيَاءَ وَيَمَرِّبُهُ الشَّيْءَ، فَيَقُولُ: وَاللَّهِ مَا فَضِيَ بِهَذَا عَلِيٍّ إِلَّا أَنْ يَكُونَ ضَلًّا؛ وَعَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: لَعَنَّا أَحَدَ ثَوَا تِلْكَ الْأَشْيَاءِ بَعْدَ عَلِيٍّ قَالَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ عَلِيٍّ: فَأَعْلَمَهُمُ اللَّهُ: أَيُّ عِلْمٍ أَفْسَدُوا. وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: سَمِعْتُُ الْمُفِيرَةَ. أَقُولُ: لَمْ يَكُنْ يَصْدُقْ عَلِيٌّ عَلِيٌّ فِي الْحَدِيثِ عَنْهُ إِلَّا مِنْ أَصْحَابِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ. رَوَى الْأَحَادِيثُ الثَّلَاثَةُ مُسْلِمٌ فِي مُقَدِّمَةِ صَحِيحِهِ. »**

(۱) الصحيح جيش بهيمة ووحدة ومعجبة مصفراً كما في «التقريب» ۱۴.

(۲) الصحيح سعد بن عبيدة، كما لا يخفى على ناظر «التهديب» و«التقريب» وغيرها من كتب علم الرجال. (۱۴. ۵).

(۳) ليس في هذا الكلام أثر من قراءة أبي عبد الرحمن السلمي على عبد الله بن مسعود، فنبه. (۱۴. ۵).

وَأَمَّا أَهْلُ مَدِينَةٍ وَأَهْلُ شَامٍ لَزَّ حَضْرَتِ مَرْثَضَى حَدِيثُ نَدَارْتَدُ إِلَّا قَلِيلًا. وَبَعْدَ ذَلِكَ
 قُرْآنَ وَحَدِيثِ مَدَارِ إِسْلَامٍ بِرَفْقَةٍ هَسَتْ وَأَقْمَاتِ فُقَهٍ مَسَائِلِ إِجْمَاعِيَّةٍ عَمْرٍ فَارُوقِ سَتِ !!!
 وَاکْرَأْ کَثْرَ أَهْلِ إِسْلَامٍ رَا بِنَظَرِ إِمْتِحَانٍ نَکَاهُ کُنْیَ حَنْفِیَّانِ وَمَالَکِیَّانِ وَشَافِیَّانِ اَنْدَ .
 اَمَّا مَذْهَبُ مَالِکِ پَسِ مَبْنِی (مَبْنِی . ظ) اَنْ « مَوْطَأٌ » اَسْتُ وَدَرِ مَوْطَأٌ اَزْ رِوَايَتِ
 مَرْثَضَى بِجَزْچَنْدِ حَدِيثِ مَرْفُوعَةٍ (مَرْفُوع . ظ) وَچَنْدِ اَثَرِ شَمْرَدِه مَنقُولِ نِیَسْتُ ، وَ
 هَمِچَنِینِ دَرِ « مَسْنَدِ اَبِی حَنِیْفَه » وَ « اَثَارِ اِمَامِ عَمَد » کِه مَبْنِی فُقَه حَنِیْفَه اَسْتُ اَزْ رِوَايَتِ
 مَرْثَضَى بِجَزْچَنْدِ حَدِيثِ مَرْفُوعِ وَچَنْدِ اَثَرِ شَمْرَدِه شُدِه اَزْ اَنْچِه دَرِ « مَوْطَأٌ » اَسْتُ
 بِقَلِيلِی مَنقُولِ نِیَسْتُ ، وَهَمِچَنِینِ دَرِ « مَسْنَدِ شَافِعِی » کِه مَبْنِی مَذْهَبِ شَافِعِیَّه اَسْتُ اَزْ
 رِوَايَتِ مَرْثَضَى بِجَزْچَنْدِ حَدِيثِ مَرْفُوعِ وَچَنْدِ اَثَرِ مَوْقُوفِ کِه بِه نَسَبِ اَحَادِیثِ مَرْوِیَّه اَخَرِ
 دِیْکَرانِ دَرِ هَیْأَتِ قُلْتِ اَسْتُ مَنقُولِ نِیَسْتُ . وَکَسِیْکِه بِرِاصُولِ وَاَقْمَاتِ اِیْنِ مَذَاهِبِ
 اِطْلَاعِ دَارْدِ شَکَ نَمِی کَنْدِ دَرِ اَنْ کِه اَصْلِ اِیْنِ مَسَائِلِ إِجْمَاعِیَّه فَارُوقِ اَسْتُ وَاَنْ مَانَنْدِ
 اَمْرِ مُشْتَرِکِ اَسْتُ دَرِ مِیْآنِ هَمِه اَنْهَا ، بَعْدَ اَزْ اَنْ اِعْتِمَادِ بِرِفَقَهَی سَحَابِه اَزْ أَهْلِ مَدِیْنَه
 مَانَنْدِ اِبْنِ عَمْرٍ وَعَاشَه وَفَقْهَا ، سَبْعَه اَزْ کِبَارِ تَابِعِیْنَ وَزَهْرِی وَمَانَنْدِ اَنْ اَزْ سَفَارَتِ تَابِعِیْنَ
 مَدِیْنَه اَصْلِ مَذْهَبِ مَالِکِ اَسْتُ کِه صَوْرَتِ خَاصِ مَذْهَبِ او اَزْ اَنْ پِیْدَا شُدِه ، هَمِچَنِینِ
 اِعْتِمَادِ بِرِفَتَاوِی عَبْدِاللهِ بِنِ مَسْعُودِ دَرِ غَالِبِ حَالِ وَبِرِ قَضَا بِاَمْرِ مَرْثَضَى دَرِ بَعْضِ اَحْوَالِ بَاَنْ شَرَطِ
 کِه اَصْحَابِ عَبْدِاللهِ بِنِ مَسْعُودِ رِوَايَتِ کَرْمَه بَاشَنْدِ وَاثْبَاتِ نَمُودِه ، وَبَعْدَ اَزْ اَنْ بِرِ حَقِیْقَاتِ
 اِبْرَاهِیمِ نَخْعِی وَشَعْبِی وَتَخْرِیْجَاتِ اِیْشَانِ اَصْلِ مَذْهَبِ اَبِی حَنِیْفَه اَسْتُ کِه بِسَبَبِ اَنْ
 صَوْرَتِ خَاصِ مَذْهَبِ او پِیْدَا شُدِه ، هَمِچَنِینِ تَفْتِیْشِ مَعْتَمَدِ فُقَهَی مِکْهَ وَمَدِیْنَه وَعَرَضِ
 اَقْوَالِ اِیْشَانِ بِرِ اَحَادِیثِ مَرْفُوعَه وَتَشْغِیْفِ اَنْهَا بِرِ قَوَاعِدِ اُصُولِ وَبِرِ تَطْبِیْقِ مَخْتَلَفَاتِ اَزْ
 اَنْهَا وَمَأْخِذِ اَنْ سَبَبِ صَوْرَتِ خَاصِ مَذْهَبِ شَافِعِی شُدِه اَسْتُ ، وَجَمْعِ وَتَنْقِیْحِ اَحَادِیثِ
 مَرْثَضَى وَاَثَارِ مَرْوِیَّه وَی بَعْدِ تَقْرِیرِ اِیْمِ مَذَاهِبِ وَتَأْسِیسِ مِیْآنِی اَنْ وَاَقِعِ شُدِه اَسْتُ ،
 پَسِ اِعْتِمَادِ کُلِّی دَرِ فُقَهِ وَبِرِ مَذَاهِبِ مَشْهُورَه بِرِ اَثَارِ مَرْثَضَى نِیَسْتُ ، اَمَّا اِیْنِ مَعْنِی رَا بِجَزْ
 مَاهِرِ دَرِ اُصُولِ وَاَقْمَاتِ اِیْنِ مَذَاهِبِ نَمِی تَوَانَدِ شِناخْتِ] .

وَلِیْزُولِی اللّٰهَ دَرِ قَرَةِ الْعِیْنِیْنِ « کَگَته : [بَايْدِ دَانَسْتُ کِه حَضْرَتِ مَرْثَضَى یَکِی

از کاملان و مکتلاست و تحقیق است بآنکه جمیع فضلا باو استناد کنند، لیکن در خارج اگر کسی را دیده حق شناس باشد بضرورت عقل میداند که استاد جمیع فضلا به شیخین اکثر است از استاد ایشان بحضرت مرتضی . تفصیل این اجمال آنکه فضلا را چون بر شگافیم چند جماعتند : قرا و قضا ، و مفسرین و اصولیین و صوفیه و متکلمین و اهل عربیت .

اما قرا ، پس اشرای ایشان هفت کس اند و اصل مذهب ایشان اختیار موافقت روایت است با رسم مصحف عثمانی ، و مصحف عثمانی مأخوذ از شیخین است ، و روایت فرائد با انواع مختلفه بود و فیصل کننده این اختلاف رجوع است بقرارداد شیخین لا غیر ، و سلسله این قرا نمیرسد الا بجمعی که فاروق ایشانرا بجهت تعلیم قرآن نصب فرمود مکرز بن حبیش و ابو عبد الرحمن التلمی که بعد از آنکه قرآنرا بر عبدالله بن مسعود گذرانیده بودند بر مرتضی دوباره گذرانیدند ، و آنچه امروز از روایت مرتضی پیش قرا باقیست روایت این دو کس است فقط و اکثر روایت ایشان از عبدالله بن مسعود است . اما قضا ، پس اشرای ایشان حنفیان و شافعیان و مالکیان اند و بنای مذهب ایشان إجماعیات فاروق است و اقامت کتب ایشان از مرتضی روایت ندارند الا اندکی ، و کسی که در اینجا شبهه دارد گوید موطا ، و مسند شافعی ، و آثار امام محمد ، و مسند ابی حنیفه ، بین .

و اما محدثین ، پس اقوی حدیث و اکثر آن پیش ایشان روایت ابو هریره و ابن عمرو و عائشه و عبدالله بن مسعود و عبدالله بن عباس و انس و ابوسعید خدری و جابر است ، و ایشان مستقی بمکترین اند ، و بعد از ایشان جمعی که فاروق ایشان را در آفاق نصب کرده بود چون ابو موسی بصره و ابودردا بشام و عبدالله بن عمرو بن العاص ، و علی هذا القیاس . و چون به تحقیق در می نگریم علم همه ایشان مستقیمست از شیخین ، یا آنست که از شیخین روایت کرده اند و ارسال نموده یا آنست که اصل حدیث ایشانرا مسعود بود از آنحضرت صلی الله علیه و آله اما تحقیق و تثبیت کرده اند انرا بر شیخین . و اهل مدینه و اهل شام و اهل یمن و اهل مصر از مرتضی روایت ندارند الا در غایت قلت و اهل کوفه روایت

دارند اما پیش محدثین اکثر رواة حضرت مرتضی مستور الحال اند غیر حفاظ و روایت از مرتضی، پیش ایشان صحیح نشده است الا لزقبیل اصحاب عبدالله بن مسعود، «عن ابن عباس قال: سمعت المغيرة يقول: لم يكن يصدق على علي في الحديث عنه الا من اصحاب عبدالله بن مسعود». أخرجه مسلم في مقدمة صحيحه «و چون حضرت مرتضی در خطب و مجالس شیخین حاضر میشد و در مشاوره مسائل فقه مشارکت میکرد در اقہات علم حدیث استمدادها نموده است از شیخین !! چنانکه از تتبع قرائن احوال ظاهر میشود، مع هذا از مکررین نیست و از حدیث او صحیح نشده الا اندکی، بلکه یکی از عجائب اینست که مثل ابوهریره که صحبت او با حضرت علیه السلام قلیل است و در فقه به پایهای بسیار فرود تر از مرتضی پنجهزار حدیث روایت کرده باشد !! و ثقات از وی آنرا یاد کرده باشند، و حضرت مرتضی با وجود صحبت دائمی و کمال فقاہت و تمام حفظ و انضمام استماع حدیث از صدیق و فاروق بسیاری را از حدیث با مسموعات خویش و عدم مانع از روایت که عبارت از قلت بقاست بعد آن حضرت علیه السلام چنانچه در صدیق اکبر بوده است یا اشتغال با امور ناس در تمام عمر خود چنانکه در فاروق بود یا قلت اشتغال بمشاورة در مسائل فقهیه چنانکه در طلحه و زبیر بود؛ مذہبهای دراز بمدینه باشد و روایت نکند و مردمان از وی حدیث یاد نگیرند! باز در کوفه چون روایت کند حدیث او نمایانند برسد و آن نیز مختل گردد و بشرط صحت نرسد الا قلیلی! / ولکن الله يفعل ما يريد.

و در ماسبق دانستی که ولی الله در «قرّة العینین» در مقام انکار کثرت انتفاع از جناب امیر المؤمنین علیه السلام گفته: [و اکثر اهل اسلام حنفیان و مالکیان و شافعیان اند و اصل مذہب ایشان مستعدست بر مسائل اجماعیة شیخین، بجز در مسائلی چند بر آثار مرتضی اعتماد ندارند، و بردست مرتضی فتح اسلام واقع نشد، و در هیچ فنی از فنون شرع اعتماد کلی بر آثار مرتضی بظہور نیامد و بردست ایشان خلافت منتظم نگشت!] انتہی.

و از جمله طامات موبقة ولی الله است آنچه در آخر قرّة العینین، گفته:

[تنبیه . باید دانست که رسوم صوفیه واسم تصوف در زمان صحابه و تابعین نبود، ترك اكتساب و لباس مرقع و ترك نكاح و نشستن در خانقاهات در آن زمان عادت نداشتند و اشارات توحید و رموز اضمحلال همه اشیا و وجود واحد از ایشان منقول نشد، آنچه از آن قرون منقول شده است توزیع اوقات بر عبادات است و احوالیکه از تهذیب لطیفه عقل و قلب و نفس خیزد و این مقدمه کالبدیهیست نزدیک تتبع آثار سلف که بروایت صحیحیه در کتب معتبره مروی شده است . ظن اهل زمان آنست که من بین آن قرون از حضرت امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه و حضرت حسنین خاصه امثال این امور منقول است، و این ظن محل نظرست، زیرا که کتب معتبره اهل سنت را تتبع کردیم هیچ جا کلمه ازین باب دیده نشد و از حضرت حسنین و امام زین العابدین خود روایت بسیار کم آمده است و اگر کلمات زهدیه و وعظیه این بزرگواران شمریم آن از قبیل لطائف بارزه خواهد بود و سائر صحابه و تابعین نیز در آن مشارک اند، کما لایخفی، و اگر ظهور کرامات و خرق عادات را اعتبار کنیم آن نیز در آن طبقه قلیل الوقوع است و غیر مخصوص به حضرت امیر و فرزندان ایشان]. انتهی کلامه و لاینتهی ملامه.

* * *

« اما جناب حسنین علیهما السلام »

پس نسبت بایشان نیز بعض عبارات باید شنید .

ابن تیمیّه - خذله الله - در « منهاج » جائیکه بر نقل ائمه معصومین علیهم السلام از جد بزرگوار خود صلوات الله علیه و آله کلام کرده گفته : [وأما الحسن والحسين فعات النبي « صلعم » وهما صغيران في سن التمييز فروايتهما عن النبي « صلعم » قليلا]. و نیز ابن تیمیّه - خذله الله - در « منهاج » جائیکه فضائل حسنین علیهم السلام را رد کرده گفته : [وأما كونهما ازهد الناس وأعلمهم في زمانهم فهذا قول بلا دليل . وأما قوله : وجاهدا في الله حق جهاده حتى قتلاه فهذا كذب عليهما].

و عبارت اواخر « قرّة العینین » که عنقریب گذشته نیز مثبت کمال انحراف سنتیه از جناب حسنین علیهم السلام می باشد .

وسبکی دره ابهاج - شرح منهاج ، گفته : [لکن الحسن رضی الله عنه لم تتسع مهلته ولم یبرز أوامره ولا عرف طریقته لقلة المتة] .

ازین عبارات ظاهر است که مهلت جناب امام حسن علیه السلام وسیع نشد و اوامر آنجناب ظاهر نگردید و طریقه آنجناب معروف نگشت بسبب قلت مدت . و پر ظاهر است که هر گاه نزد حضرات اهل سنت طریقه جناب امام حسن علیه السلام معروف نباشد چگونه این حضرات را اتباع آنجناب نصیب خواهد شد .

و از جمله عجائب اینست که بعضی اکابر این حضرات با وصف دعوی سنیت در بودن جناب امام حسن علیه السلام خامس خلفای راشدین کلام دارند و بتقریر منافقانه نفی خلافت از آنجناب می نمایند و هر بن عبدالعزیز را خامس خلفای راشدین قرار میدهند ! چنانچه ابن حجر مکی دره منیع مکیه ، شرح فسیده همزیه ، گفته : [ومما یبطل توجیه تلك الكلمة ما ذکرته فی مختصری « تاریخ الخلفاء » للحافظ السیوطی أن رجلاً سقی یزید أمير المؤمنين فامر عمر بن عبدالعزیز - خامس أو سادس الخلفاء الراشدين ولا یرد الحسن - رضی الله تعالی عنه ، علی الذین عبروا بالاول فایت و إنکن منهم بمنى الحديث الصحيح علی أن الخلافة بعده علیه السلام ثلاثون سنة و مدة خلافته ستة أشهر تکملة هذه الثلاثین لأنها لم تطل ولم یدن له ما دان للأربعة من جمیع بلاد الإسلام فكانت اندرج فی خلافة أبید فهما کرجل واحد فهو من الأربعة وحينئذ یعین أن خامسهم عمر رضی الله عنه - بضربه عشرين سوطاً] إلخ .

و از جمله عبارات نامسبت آیات که دلیل برین اعتراف از جناب امام حسن علیه السلام می باشد عبارت ابن الهمام است که در آن اسائن ادب را در حق آنجناب می پرده بعمل آورده ، چنانچه دره فتح القدير ، در کتاب الطلاق گفته : [وأما وصفه فهو أبيض المباحات الى الله تعالى ، علی مارواه أبو داود وابن ماجه عنه علیه السلام أنه قال : إن أبيض المباحات عند الله الطلاق ، فمن علی إباحته و كونه مباحاً وهو لا یستلزم ترتب لازم المكروه الشرعی إلا لو كان مکروهاً بالمعنى الاصطلاحی ولا یلزم ذلك من وصفه بالبعض إلا لو لم یصفه بالإباحة لکنه وصفه بها لأن أفعل التفضیل بعض ما

أُضيف إليه ، وغاية ما فيه أنه مبغوض إليه سبحانه وتعالى ولم يترتب عليه عار تب على المكروه ، ودليل نفى الكراهة قوله تعالى : لا جناح عليكم إن طلقتم النساء ما لم تمسوهن ، وطلاقه عليه السلام حصة ثم أمره سبحانه وتعالى أن يسراجها فإنها صوامع قوامه . وبه يبطل قول القائلين : لا يباح إلا لكبر ، لطلاق سيده ، أوربية ؛ فإن طلاقه حصة لم يقرن بواحدٍ منهما وإنما ما روي : لمن الله كل ذواق مطلق ، فمحملة الطلاق بغير حاجة بدليل ما روي من قوله عليه السلام أنهما امرأة اختلعت من زوجها بغير شوز فعليها لعنة الله والملئكة والناس أجعين . ولا يخفى أن كلامهم فيما سألني من التعليل بصرح بأنه محظور لما فيه من كفران نعمة النكاح والمحدثين المذكورين وغيرهما . وإنما أبيع للحاجة والحاجة ما ذكرنا في بيان سببه ، فبين الحكمين منهم تدافع ، والأسح حظه إلا لحاجة للأدلة المذكورة ، ويحمل لفظ المباح على ما أبيع في بعض الأوقات أعني أوقات تحقق الحاجة المبيحة وهو ظاهر في رواية لا يـ داود عليه السلام ما أحل الله شيئاً أبغض إليه من الطلاق ، وأن الفعل لا عموم له في الزمان غير أن الحاجة لا تقتصر على الكبر والريبة ، فمن الحاجة المبيحة أن يلقي إليه عدم اشتهاؤها بحيث يصجز أو يتضرر بإكراهه نفسه على جماعها ، فهذا إذا وقع فإن كان قادراً على طول غيرها مع استبقائها ورضيت بإقامتها في عصمته بلاوطه أو بلا قسم فيكره طلاقه كما كان بين رسول الله عليه السلام وسودة ، وإن لم يكن قادراً على طولها أو لم ترض هي بترك حقها فهو مباح لأن مقلب القلوب رب العالمين وأقامه روي عن الحسن ، وكان قيل له في كثرة تزوجه وطلاقه ، فقال : أحب الغنى ، قال الله تعالى : وإن يتفرقا بمن الله كلاماً من معنائه فهو رأي منه إن كان على ظاهره ، وكل ما نقل عن طلاق الصحابة رضي الله عنهم كطلاق عمر رضي الله عنه أم هانم ، وعبد الرحمن بن عوف تماضر ، والمغيرة بن شعبه الزوجات الأربع دفعة واحدة فقال لهن : أنتن حسنات الأخلاق ناصات الأطواق طويلات الأعناق ، إذعين فانتن طلاق ! فمحملة وجود الحاجة مقاً ذكرنا . وإنما إذا لم تكن حاجة فمحض كفران نعمة وسوء أدب فيكره ، والله سبحانه وتعالى أعلم .

وچون علامه محمد مهين بن محمد أمين سندی در اظهار شتاعت و فطانت اين كلام ناصيت انضمام ابن الهمام إفاده أنيقه مبسوطه رقم نموده و در آن جايجا إمتراف بنام حق فرموده ، لهذا بنقل آن می پردازم .

پس بايد دانست كه علامه مذکور در « دراسات التليپ » بعد ذكر حجيت عمل أهلييت ^{عليه السلام} گفته : [و على هذا الذي أمتقد في أهلييت النبوة أمتقد على إمام الحنفية كمال الدين بن الهمام موضعين من كتابه « فتح القدير » فقد أحرق قلبي بما أفرط فيهم مع وفور علمه وحسن سيرته وشمائله ، فسترنا الله وإياه بجميل عفوه ورحمته ، بحرهم وجاههم ، على جدهم وعليهم أفضل الصلوة والتسليمات ،

أحدهما في مباحث الطلاق حيث ذكر قوله ^{عليه السلام} لعن الله كل ذواق مطلق وحرم بذلك فعله ، ثم قال : وأما ما فعله الحسن (رض) فرأي منه ! يعني ما فعله رضي الله تعالى عنه من كثرة الطلاق فرأي منه في مقابلة النص من غير تمسك بنص آخر ، ولا جواب عن هذا فلا يقبل فإن ما يكون بتمسك من نص أو جواب عما يرد عليه ليس هذا عنوان ذكره فيفيد عدم قبول قوله (رض) مع أن الحنفية يقبلون ألف رأي كذلك عن علمائهم ويرتكبون لأقوالهم تأويل التصوص ، بل يتهمون نسخها حماية لهم ، ولا يأتون في آرائهم بمثل هذا القول الذي جاء به إمام من أئمتهم في رأي الحسن رضي الله تعالى عنه غير مبالي لإصلاحه وطرحه معجوجاً بالحديث !

وقال في باب الننايم حيث تكلم على قول أبي جعفر محمد بن علي الباقري رضي الله تعالى عنهما فيما أخبر به عن جده علي بن أبي طالب رضي الله تعالى عنه أنه كان يرى سهم ذوى القربى لكن لم يعطهم مخافة أن يدعى عليه بخلاف سيرة أبي بكر وعمر رضي الله تعالى عنهما بكلام محصولة كون خبره ذلك خلاف الواقع فيكون ذلك إتما عن جهله بمذهب علي بن أبي طالب (رض) أو سهوه أو نسيانه أو كذبه عليه لترويج مذهبه ومذهب الأئمة من ولده / وكل ذلك تفشع منه جلود الذين يخشون ربهم ، ولو كان رأياً من أبي جعفر رضي الله تعالى عنه فردّه بما بدى له من الدليل لكان أهون من ردّ ما روي وأخبر به ، فالفجيرة كل الفجيرة على الأئمة أن خلت كتب المذاهب

الأربعة عن مذهب أئمة أهل البيت رضي الله تعالى عنهم أجمعين ، ثم إذا وجد فيها شيء من ذلك يعارض بمثل هذا ولقد سبقت منا رسالة مفردة في انتقاد الموضعين تكلمنا فيها على الثاني واستوفينا الكلام في الجواب عن الإمام الحق رضي الله تعالى عنه ، فلنكتف به ولنكتكلم على الأول / فاعلم أن الأئمة الطاهرين رضي الله تعالى عنهم يحرمون الرأي والقياس ولهذا لما دخل أبو حنيفة على جعفر بن محمد رضي الله تعالى عنه على ما حكاه الثمراني في « اللوائح » - قال له : بلغني أنك تقيس ، لا تقس ! فإن أول من قاس إبليس . فاستناد (فاستناد . ظ) ذلك إلى الإمام الحسن باطل وإنما عملهم على التصور والإلهام والكشف والفهم من الله سبحانه في معانيها ، ثم إن النبي ﷺ لمن في هذا الحديث كل ذواق مطلق ، فنصر ماعثم فأفاد النهي عن كثرة الطلاق المسبب بكثرة التلذذ من صاحبه بالنساء لرذيلة حاله في شره شهوته المفضي إلى ارتكاب أبغض المباحات إلى الله تعالى ، فالطلاق لا للمدق بل لأمر صحيح في نفسه لا يتوجه إليه هذا الكمن كالأذى اتفق له في كل زوجة ما لم يضيق الشرع في دفعه عن نفسه كالمرض الساري أو العقم ولم يكن قادراً إلا على نفقة الواحدة أو التشوز أو الفسق أو غيرها أو يكون طيباً يريد الإطلاع على ما يختص بطبائعهن مما لا يتيسر من غير محرميته تكاح بجماعه منهن . وهذا مما أخبر به بعض المتبصرين بالطبائع المختصة بهن عن نفسه وعمله أو يكون قبيحاً يريد الإطلاع على دقائق مسائل الحيض مما يتوقف على المحرمية ؛ وكل ذلك مقاصد صحيحة لكثرة الطلاق ولا يصدق على أحد متن يطلق لما ذكره ذواق ، فإنه ظاهر فيمن حمله كثرة الذوق بعسيلة الجماع على كثرة الطلاق ، فإذا كان اللفظ ظاهراً في مثل هذا المحمل ولم يكن نقياً في معارضة العمل - ن مثله (رض) يجب أن يحمل على أحسن المعامل ولو على الإرسال وعدم التعمين لها فيقال : النهي مخصص بكل حريص شره لا يحمله على الطلاق إلا الشهوة واللذة . وأدنى المقبلين على الآخرين (الآخرة . ظ) فضلاً عن المتوجّهين إلى الله تعالى يستكف أن يرتكب ذلك لذلك كما لا يخفى هذا على من شاهد بعده من بعض المشتغلين بالخير في زماننا . فما

ظنك بالإمام الحق سيد أقطاب الله في أرضه .

فكان الواجب أن يقول : وأما ما فعله الإمام الحسن - رضى الله تعالى عنه -
فله في ذلك مقاصد حسنة لا نردّ بها الحديث حجة ، فما أحوجه إلى ذلك وترك ما قال
لما عرفت أن الحديث ليس متعيناً في معارضة فعله رضى الله تعالى عنه ، بل عندنا
معارضة الأحاديث الصحيحة بعمل هؤلاء الأئمة رضى الله تعالى عنهم و الثابت عنهم
ثبوت الحديث المعارض عن النبي ﷺ على فرض وجودها لها حكم معارضة النصوص
بعضها ببعض ، فإن فهم الجمع فيها وإلا يتوقف مع الجزم بأن لا تعارض بينهما (بينهما) (ظ)
في نفس الأمر .

ثم إن الإرسال في محمل حسن لعمله رضى الله تعالى عنه يكفينا في الجواب
بعد ما اتضح عليك أن النص لا يقوم معارضاً بعمله (رض) إلا بالتزام أنه فعله لما
يستتزره منه أصيباء الطريقة و الجزم بتعيينه فيه متى بعد جوداً بأهل هذا البيت
المقدس « رض » أعاذ الله سبحانه كل مسلم عن ذلك ، وقد بدى لي بحمد الله سبحانه
وجهاً لفعله (رض) اللائق بحاله على المعنى من ذلك .

أحدهما أن للعارفين في مجالى النساء تجلّي إلهي خاص أشار أعرف خلق الله
صلّى الله تعالى عليه وسلم إلى ذلك بقوله : حُبّ إلى من دنياكم ثلث ، و ذكر
النساء . و مر ذلك يطلب من الحكمة الفردية في النفس المختتم به كتاب « فصوص
الحكم » وفي غيره من كلام الشيخ الأكبر - رحمه الله تعالى - وعلّون العارف بالتجليات
الإلهية خير عنده من التعكّن وكل شيء من الأشياء فيه سر إلهي يختص بذلك
الشيء ، فمباشرة كثرة النساء تمرض للنفحات الإلهية المتجددة ولا يتيسر تلك
الكثرة إلا بكثرة الطلاق والآنكحة ، وفي حل النكاح سر ليس في ملك اليمين فإنه
وهب وقبول لسر متحرك وبين الزوجين صلة بين المتفرقين ولا يوجد ذلك في ملك اليمين
فإن حل المباشرة فيه عرض طرأ على الملك وليس العقد عقد الوصلة وجمع التفرقة
والنكاح والتزويج ينبئان لغة عن ذلك ، إذ النكاح بمعنى الضم والتزويج بمعنى
التفريق وهو ليس سر الملك ومعناه من حيث أنه ملك كما هو معنى النكاح والتزويج

وسرهما من حيث الحقيقة . وهذا يؤيد مذهب الشافعي من أن النكاح لا ينعقد بلفظ التمليك للمباينة بينهما معنى لأن لوازم المعاني غير داخلية في أصلايها ، فلزوم التلفيق والضم شرعاً بملك اليمين لا يؤثر في زوال المباينة المذكورة كما لا يخفى . فكثره طلاقه ونكاحه (رض) كان صورة لتلقونه (رض) بالتجليات إلا آية المتلقونة الغير المتكررة ، ويرزق الله عباده الكمل من نفسه بماشاه من مجاليه المعنوية والروحية والمثالية والحسية ، وليس الحس دون العوالم إلا بالنسبة إلى المترفي منه إلى العوالم العلوية . وأما بالنسبة إلى المعارف القاعد الرجوع فالأمر على العكس (عكس . ظ) ذلك ، وهو معنى قولهم « مقام النزول أتم من مقامات العروج » وإليه الإشارة بقوله تعالى / « ولقد كتبنا في الزبور من بعد الذكر أن الأرض يرثها عبادي الصالحون » وبقوله صلى الله عليه وسلم « أعطيت » فجميع خزائن الأرض (وجعل الأرض . صح . ظ) كله مسجداً وطهوراً ، وبيان هذه الأسرار محلها كتابنا « أنوار الوجد » وهذا القدر يكفي منه هنا . وهذا الوجه في فعله (رض) تحفة مهداة إلى أهل الطريق من الفقراء الصادقين ، فقد علم كل أناس مشربهم ، وإن الله يأمركم أن تؤدوا الأمانات إلى أهلها .

وثانيهما أنه قد ثبت في الحديث مادل على أن أهل بيته صلى الله عليه وآله وسلم لا يتزوجون إلا من أهل الجنة ، فأراد رضي الله عنه دخول صهره في هذه البشارة وثقاوة جده لا ينافي سعادة أهله الذين وصلوا بالإمام الحق وكأنه بارادته هذه تنبه رجل من همدان بحيث قال ما قال / وقفة ذلك ما أورده ابن سعد أن علياً رضي الله تعالى عنه لما دخل كوفة قال : يا أهل الكوفة ! إن الحسن رجل عطلاق فلا تزوجوا فقام رجل من همدان فقال : لنزوجنه فما شاء أمسك فما (وما . ظ) شاء طلق انتهى . فذهب بغير الدنيا والآخرة ، وذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم .

وازجمله دلائل حسن اعتقاد حضرات سنيته در باب جناب امام حسن عليه السلام آنست كه آنجناب را بر افعال عصمت اشتغال جناب أمير المؤمنين عليه السلام معترض و خورده كبروا می نمایند ، چنانچه سابقاً شنیدی كه شاء ولي الله در قرّة العینین گفته :

إله رأى در هر حادثه مشوره دادند و مشوره ایشان پیش هر عیسی درجه پذیرائی نیافت ، ابن عباس اینهمه عاجز را و اجمالاً خبر کرد ، قال : كان والله قسماً عظيماً وعلماً وحليماً من رجل غرته سابقته وقرابته ، فقل ما أشرف علي شيء من الدنيا إلا فاته أخرجه أبو عمر . و امام حسن مجتبی رضی الله عنه تفصیلاً عن طارق بن شهاب ، قال : جاءنا قتل عثمان ، فذكر القصة ، حتى إذا كنت بالربذة إذا علي بها فصلى بهم العصر فلما سلم أسند ظهوره في مسجدنا و استقبل الغوم ، قال . فقام إليه الحسن بن علي بكلمه وهو يبكي ، قال : فقال له علي : تكلم ولا تمنح حزين الجارية ! قال : أمرتك حين حصر الناس هذا الرجل ^(۱) أن تأتي مكة فتقيم بها فعصيتي ! ثم أمرتك حين قُتل أن تلزم بيتك حتى ترجع إلى العرب عوارب أحلامها ، فلو كنت في جحر مذب لضربوا إليك آباط الإبل حتى يستخرجوك من جحرك فعصيتي ! وأنا أنشدك بالله إن تأتي العراق فتقتل بحال مضیعة ! قال : فقال علي : أقا قواك آئی مكة فلم أكن بالرجل الذي تستحل بي (به . ط) مكة ، و أقا قواك قتل الناس عثمان ، فما ذلبي إن كان الناس قتلوه ؟ الحديث . أخرجه ابن أبي شيبة [.

و از جمله براهین حسن اعتقاد حضرات اهل سنت در باب جناب امام حسین علیه السلام اعتقاد کلام کفر التیام ابن العربی و أمثال اوست در حق آن جناب و قاتلان آن جناب ، چنانچه ابن حجر مکی در « منیع مکته » حضرت حید الشهدا در ذکر یزید ملعون گفته : [بل قال أحمد بن حنبل بكفره وناهيك به ورعاً و علماً يضيان بأنه لم يقل ذلك إلا لفضايا وقت منه سرعة في ذلك ثبت عنده و ان لم ثبت عند غيره كالغزالي فإنه أطال في رد كثير مما نسب إليه كقتل الحسين فقال : لم يثبت من طريق صحيح أنه قتله ولا أمر بقتله ! ثم بالغ في تحريم سبه ولعنه ، و كافي العربي المالكي ^(۲) فإنه نقل عنه ما يشتم منه

(۱) یعنی عثمان . ۱۴ .

(۲) مقصود قاضی ابوبکر ابن عربی مالکی است که این مطلب شیع را در کتاب

« المواسم والقواسم » گفته است ، چنانکه در ص ۱۰۲ و ۱۰۳ خواهد آمد . م .

الجلد أنه قال : لم يقتل يزيد الحسين إلا بسيف جدّه ، أي بحسب اعتقاده الباطل أنه الخليفة والحسين باغ عليه و البيعة سبقت ليزيد و يكفي فيها بعض أهل الحل والعقد و بيعته كذلك لأن كثيرين أقدموا عليها مختارين لها ، هذا مع عدم النظر إلى استخلاف أبيه له ، أمّا مع النظر لذلك فلا يشترط موافقة أحد من أهل الحل والعقد على ذلك [إلخ .

وليزاين حجر مكي در « منح مكّته » گفته : [وقول بعضهم « لاملام على قتلة الحسين لأنهم إنما قتلوه بسيف جدّه الأمر بسّله على البغاة وقتالهم » لا يعول عليه] إلخ .

ومناوی در « فیض القدير » گفته : [قيل لابن الجوزي وهو على الكرسي : كيف يقال يزيد قتل الحسين وهو بدمشق والحسين بعراق (بالعراق . ظ) ؟ فقال : سهمٌ أصاب وراميه بندي مسلم من بالعراق لقد أبعدت مر ما كان وقد غلب على ابن العربي الغضب من أهل البيت حتى قال : قتله بسيف جدّه] .
ومحمد بن أبي بكر الخليلي الحضرمي در « مشرع روي » در ذکر يزيد لعنه الله گفته : [ولقد وقع لابن العربي المالكي ما يفشمر منه الجلد فإنه قال : لم يقتل يزيد الحسين إلا بسيف جدّه الأمر بسّله على البغاة وقتالهم ، والبيعة سبقت ليزيد و يكفي فيها بعض أهل الحل والعقد و بيعته كذلك لأن كثيرين أقدموا عليها مختارين لها ، هذا مع عدم النظر إلى استخلاف أبيه له أمّا مع النظر لذلك فلا يشترط موافقة أحد من أهل الحل والعقد على ذلك] إلخ .

واز جمله عجائب اینست که ابن خلدون مغربی هم اسامی ادب را در حق جناب امام حسین (علیه السلام) إلى أقصى الغایه رسانیده ، ولهذا بعض اکابر حقاظ سنته که حظی از انصاف داشتند مبالغه در عیب او میفرمودند وبعد ذکر جسارت او بلعن و سب او مبادرت نمودند ، چنانچه سخاوی در « ضوء لامع » در ترجمه ابن خلدون گفته : [قال (۱) : وقد كان شيخنا الحافظ أبو الحسن - يعني الهيثمي - يباليغ في الغضب منه ،

فلما سألته عن سبب ذلك ذكر لي أنه بلغه أنه ذكر الحسين بن علي رضي الله عنهما في تاريخه فقال: قتل بسيف جده؛ ولما نطق شيخنا بهذه اللفظة أردفها بلمن ابن خلدون وسببه وهو يبكي. قال شيخنا^(۱) في «رفع الإصر»^(۲) ولم توجد هذه الكلمة في التاريخ الموجود الآن وكأنه ذكرها في النسخة التي رجع عنها].

ازین عبارت ظاهرست که حافظ ابوالحسن هیتمی مبالغه در عیب ابن خلدون می نمود و بعد استفسار سبب این مبالغه إفاده فرمود که او را خبر رسیده که ابن خلدون در تاریخ خود در حق جناب امام حسین علیه السلام گفته: «قتل بسيف جده» و هر گاه حافظ مذکور باین لفظ نطق نمود در عقب آن ابن خلدون را بلمن و سب بواخت در حالیکه گریه می کرد، و این حجر عقلانی در کتاب «رفع الإصر» اگر چه گفته که این کلمه در تاریخ ابن خلدون، که الآن موجودست یافته نشد لیکن با اینهمه إفاده نموده که گویا ابن خلدون آنرا در نسخه که از آن رجوع کرده ذکر نموده است.

و بر ناظر بصیر واضح و لائحست که تا بحال در «مقدمه تاریخ ابن خلدون» کلمات عدیده متعلق بیزید ملعون و جناب امام حسین علیه السلام موجودست که ابن خلدون در آن خبیث سریرت خود را ظاهر ساخته و پرده از ناصبیت و خارجیت خود بر انداخته چنانچه در فصل ولایت عهد گفته: [و عرض هنا أمور تدعو الضرورة إلى بيان الحق فيها. فالأول منها ما حدث في يزيد من الفسق أتيام خلافته فإتياءك أن تظن بمعاوية رضي الله عنه أنه علم ذلك من يزيد فإتياء أهل من ذلك وأفضل، بل كان يعذله أتيام حيوة في سماع الغناء وينهاه عنه وهو أقبل من ذلك، وكانت مذاهبهم فيه مختلفة، ولما حدث في يزيد ما حدث من الفسق اختلف الصحابة حينئذ في شأنه،

(۱) ای ابن حجر . ۱۴ .

(۲) «رفع الإصر عن قضاة مصر» للشيخ شهاب الدين أحمد بن علي الحروف بابن حجر المصنف المتوفى سنة اثنين وخمسين وثمان مائة . أوله: الحمد لله الذي لا منقب لعنه، الخ . ۱۱ . «كشف الظنون» .

فمنهم من رأى الخروج عليه ونقض بيعته من أجل ذلك ، كما فعل الحسين و عبدالله ابن الزبير رضی الله عنهما ومن اتبعهما في ذلك ، ومنهم من أباه لما فيه من إثارة الفتنة وكثرة القتل مع العجز عن الوفا ، به لأن شوكة يزيد يومئذ هي عصاة بني أمية وجمهور أهل الحل والعقد من قريش وتتبع عصبية مضراً جمع وهي أعظم من كل شوكة ولا تطاق مقاومتهم ، فأقروا عن يزيد بسبب ذلك وأقاموا على الدعا ، بهدايته والراحة منه ، وهذا كان شأن جمهور المسلمين والكل مجتهدون ولا يشكر على أحد من الفريقين ، فمقاسدهم في البر وتحري الحق معروفة ، وقفنا الله للإقتداء بهم] .

ودرین عبارت مشتمل بر جسات ، مضامین چند مندرج گردیده که قابل عبرت آری ب خبرت است .

اول آنکه . ابن خلدون ادعا نموده که فسق يزيد ملعون در ایام خلافت او حادث گردیده ، و فرس از منقلب تبریه يزيد است از فسق در زمان ولایت عهد .
دوم آنکه : بتصریح تمام ناظر را تحذیر نموده لزانکه گمان نماید بمعاویه که او فسق يزيد را میدانست .

سوم آنکه : معاویه طافیه را که بنص نبوی داعی إلى النار بود و مخازی و مطاعن او لزحد حمرو حجاب افزونست اعدل و افضل گفته .

چهارم آنکه : گفته که معاویه يزيد را در ایام حیات خود در باب سماع غنا ملامت می کرد و بیهی می کرد و این امر اقل از فسقست و مذاهب أصحاب و تابعین در آن مختلف بود .

پنجم آنکه : بار دیگر حدوث فسق يزيد را مدعی شده و گفته که هر گاه فسق يزيد حادث شد صحابه در باب او مختلف شدند .

ششم آنکه : بتصریح صریح نسبت خروج و نقض بیعت بجناب امام حسین (علیه السلام) و ابن الزبير و تابعین ایشان نموده .

هفتم آنکه : نسبت بفريق دیگر صحابه گفته که ایشان از خروج و نقض بیعت

یزید انکار کردند و آنرا سبب اِثاره فتنه و کثرت قتل دانستند .

هشتم آنکه : جمهور اهل حلّ و عقد را از قریش همراه یزید و نمود .
نهم آنکه : فریق دیگر صحابه را که تاب مقاومت یزید نداشتند از جمله داعیان هدایت یزید و حصول راحت از او ظاهر کرده و جمهور مسلمین را در بناب با ایشان شریک دانسته .

دهم آنکه : هر دو فریق صحابه را مجتهدوا نموده و کسی را قابل انکار دانسته و مقاصدشانرا در نیکوی و طلب حق معروف گفته و از خدا دعا کرده که او را رأمال او را توفیق اقتدا بایشان کرامت کند .

و این خلدون در « مقدمه تاریخ خود » عبارتی دیگر آورده که کشف بسیاری از اسرار و هاتك کثیری از اُستار می باشد ، چنانچه گفته : [وأما الحسين فإنه لقا ظهر فسق يزيد عند الكافة من أهل عصره بمشتيعة أهل البيت بالكوفة للحسين أن يأثمهم فيقوموا بأمره ، فرأى الحسين أن الخروج على يزيد متمين من أجل فسقه لاسيما من له القدرة على ذلك وظنّها من نفسه بأهليته و شوكته ، فأما الأهلية فكانت كما ظنّ وزیادة ، وأما الشوكة فنظط برحمه الله فيها ؛ لأن عصية مضر كانت في قریش وعصية قریش في عبد مناف وعصية عبد مناف إنما كانت في بنی أمية تعرف ذلك لهم قریش وسائر الناس ولا ينكرونه وإنما نسي ذلك أول الإسلام لما شغل الناس من الذّول بالخوارق وأمر الوحي و تردّد الملائكة لنصرة المسلمين فأغفلوا أمور عوائدهم وذهبت عصية الجاهلية ومنازعها ونسيت ولم يبق إلا العصية الطّبيعية في الحماية والدّفاع ينتفع بها في إقامة الدّين وجهاد المشركين ، والدّين فيها محكم والعادة معزولة حتّى إذا انقطع أمر التّبوّة والخوارق المهولة تراجع الحكم بعض الشيء للموائد فعادت العصية كما كانت ولعن كانت ، وأصبحت مضر أطوع لبني أمية من سواهم بما كان لهم من ذلك قبل ، فتبين لك غلط الحسين ؛ إلا أنّه في أمر دنيوي لا يضرّه الغلط فيه ؛ ، وأما الحكم الشرعي فلم يغلط فيه لأنّه منوطٌ بظنّه وكان ظنّه القدرة على ذلك ولقد عدّله ابن العباس وابن الزّبير وابن عمر

وابن الحنفية أخوه وغيره في مسيره إلى الكوفة وعلّموا غلظه في ذلك ، ولم يرجع عتقا
هو بسبيله لما أراد الله ، وأما غير الحسين من الصحابة الذين كانوا بالحجاز و مع
يزيد بالشام والعراق ومن التابعين لهم فرأوا أنّ الخروج على يزيد وإن كان فاسقا
لا يجوز لما ينشأ من الهرج والدماء ، فأقصرُوا عن ذلك ولم يتابعوا الحسين ولا أنكروا
عليه ولا أئتموه لأنّه مجتهدٌ وهو أسوة المجتهدين ، ولا يذهب بك الغلط أن تقول
بتأثير هؤلاء بمخالفة الحسين وقعودهم عن نصره فإنّهم أكثر الصحابة وكانوا مع
يزيد ولم يروا الخروج عليه وكان الحسين يستشهد بهم وهو يقاتل بكر بلاه على فضله
وحقّه ويقول : سلوا جابر بن عبد الله وأبا سعيد الخدري وأُس بن مالك وسهل بن
سعيد (سعد ، ظ) وزيد بن أرقم وأمثالهم ، ولم ينكر عليهم قعودهم عن نصره ولا تعرض
لذلك لعلمه أنّه عن إجتهادٍ منهم كما كان فعله عن إجتهادٍ منه . وكذلك لا يذهب
بك الغلط أن تقول بتصويب قتله لما كان عن إجتهاد وإن كان هو على إجتهاد ويكون
ذلك كما يحقّ الشافعي والمالكى الحنفى على شرب النبيذ . واعلم أنّ الأمر ليس
كذلك و قتاله لم يكن عن إجتهاد هؤلاء وإن كان خلافه عن إجتهادهم وإنّما انفرد
بقتاله يزيد وأصحابه ولا تقول إنّ يزيد وإن كان فاسقا ولم يجر هؤلاء الخروج عليه
فأفعاله عندهم صحيحة . واعلم أنّه إنّما ينفذ من أعمال الفاسق ما كان مشروعا و قتال
البغاة عندهم من شرطه أن يكون مع الإمام العادل وهو مفقود في مسئلتنا فلا يجوز
قتال الحسين مع يزيد ولا ليزيد بل هي من فعلاته المؤكّدة لنفسه و الحسين فيها
شهيدٌ مثابٌ وهو على حق وإجتهاد ، والصحابة الذين كانوا مع يزيد على حق أيضا و
اجتهادا وقد غلط القاضي أبو بكر بن العربي المالكي في هذا فقال في كتابه الذي
سماه « بالمواصم والقواصم » ما معناه أنّ الحسين قتل بشرع جدّه ، وهو غلطٌ حملته
عليه الغفلة عن اشتراط الإمام العادل ومَن أُعِدل من الحسين في زمانه في إمامته و
عدالته في قتال أهل الآراء . [

ودرين عبارت نفاق آميز و شقاق انگیز با وصف احتراش و احتراز از ظهور

عداوت شدیده ، ابن خلدون مضامین عذیده آورده که تشبیه بر آن لازم است .

اول آنکه : بقول خود « فرأى الحسين أن الخروج على يزيد متعين ، إلخ » معاذ الله نسبت خروج بریزید بجناب امام حسین علیه السلام نموده .

دوم آنکه : بقول خود « وأما الشوكة فغلط يرحمه الله فيها » ثابت نموده که جناب امام حسین علیه السلام معاذ الله در کمان شوکت خود غلط کرده .

سوم آنکه : تصریح نموده باینکه ابن عباس و ابن الزبیر و ابن عمر و ابن الحنفیه ملامت کردند جناب امام حسین علیه السلام را در رفتن آنجناب بسوی کوفه و غلط آن جناب را درین باب دانستند .

چهارم آنکه : اعتراف نموده باینکه صحابه که در حجاز بودند و صحابه که در شام همراه یزید بودند و صحابه که در عراق بودند و تابعین این صحابه رایشان این بود که خروج بریزید جائز نیست اگرچه او فاسق باشد ، پس باز ماندند از آن و متابعت جناب امام حسین علیه السلام نکردند .

پنجم آنکه : بصراحت تمام منع کرده از قول بگناهکاری اشخاصی که مخالفت جناب امام حسین علیه السلام نمودند و از نصرت آنجناب قعود کردند و همراه یزید بودند و رایشان نبود که خروج بریزید واقع شود .

ششم آنکه : بقول خود « ولا تقولن إن يزيد ، إلخ » بار دیگر ظاهر نموده که نزد اصحاب خروج بریزید جائز نبود .

هفتم آنکه : بقول خود « و قتال البغاة عندهم من شرطه أن يكون مع الإمام العادل وهو مفقود في مسئلتنا فلا يجوز قتال الحسين مع يزيد ولا يزيد » ظاهر نموده که معاذ الله جناب امام حسین علیه السلام باغی بود ؛ لیکن چون مقاتلین آنجناب امام عادل همراه خود نداشتند لهذا قتال آنجناب جائز نبود ، مقتضای این عبارت آنست که اگر مقاتلین آنجناب امام عادل همراه خود میداشتند قتال آنجناب جائز می شد !!! .

هشتم آنکه : بقول خود « والصحابة الذين كانوا مع يزيد على حق أيضاً و إجتها د » اعتراف صحیح نموده باینکه صحابه که همراه یزید بودند بر حق بودند و مجتهد بودند .

نهم آنکه : جسارت سراسر خسارت ابن العربی را در باب جناب امام حسین علیه السلام محض معبر بنط نمود ، حال آنکه وصول آن بمرتبه کفر و إلحاد أظهر من الشمس و آیین من الأمس است .

دهم آنکه : جسارت سراپا خسارت ابن العربی را از راه حسن ظن محمول بر غفلت از حکم اشتراط امام عادل دانسته براه کرم عذری برای او و أمثال او تراشیده ، ولا ینفی علی الناظر الکیب أن کلّ ذلك من خدعه التي لا تریده غیر تنبیہ .

و از جمله دلائل واضحه انحراف أسلاف این حضرات از جناب امام حسین علیه السلام آنست که عبدالله بن عمر صحابی آنحضرت را - معاذ الله من ذلك - طالب دنیا میدانست و آنجناب را بر سفر عراق ملامت نمود و بعنوانی منع کرد که برای اهل ایمان و اصحاب عرفان خیلی دلخراشست ، و نیز بعد سفری شدن آنجناب در حق آنجناب کلمات خرافات سمات که کثرت از کمال سوء سریرت اوست بر زبان میآورد .

سیوطی در تاریخ الخلفاء در ذکر جناب امام حسین علیه السلام گفته : [وقال له ابن عمر : لا تخرج / فان رسول الله صلی الله علیه و آله خیر الله بین الدنیا والآخرة فاختر الآخرة وإنك بضعة منه ولا تنالها ، یعنی الدنیا ؛ واعتنقه وبكى و ودعه . فكان ابن عمر يقول : غلبنا حسين بالخروج ولعمري لقد رأى في أبيه وأخيه عبرة !] .

وسهودی در « جواهر العقدين » گفته : [وجاء ابن عمر للحسين (إلى الحسين . ظ) رضي الله عنهم وقد بلغه مسيره وهو بماله ولحقه على مسيرة يومين أو ثلاثة ولامه على المسير وذكروا قاله ابن عباس . فلما رآه مقراً على المسير قبل ما بين ميينه وبكى وقال : أستودعك الله من قتل . وفي رواية للشعبي أن ابن عمر قال للحسين : إن رسول الله صلی الله علیه و آله خیر بين الدنیا والآخرة فاختر الآخرة وإنكم بضعة من رسول الله صلی الله علیه و آله ، وفي رواية أنه لن ينالها - یعنی الدنیا - ولا يبتها أحد منكم فارجع فأبى فاعتنقه وقال : أستودعك الله من مقتول ، والسلام / وقد أخرجه البزار برجال ثقات عن الشعبي إلا أنه قال : فقال - أي الحسين - إني أريد العراق ، فقال : لا تفعل ! فان رسول الله صلی الله علیه و آله قال : « خیرت بين أكون نبياً ملكاً أو نبياً عبداً . فقيل لي : تواضع ! »

فاخترت أن أكون نبيّاً عبداً ، وإنك بضعة من رسول الله ﷺ فلا تخرج ! فأبى فودعه وقال : استودعك الله من مقتول] .

وشيوخ بن عبد الله بن العيبروس يعني دره عقد نبوي ، كفته : [وجاء ابن عمر إلى الحسين لما توجه إلى العراق فأدركه بعد مديرتين أو ثلاث فقال : ناشدتك الله ! إن أهل العراق قوم قتلوا أباك وخذلوا أخاك . فلما يس منه عاتقه وقبل بين عينيه وقال : أستودعك الله من قتيل ! سمعت رسول الله صلعم يقول : إن الله عز وجل أبقى لكم الدنيا] .

وليز دره عقد نبوي ، كفته : [وقال ابن عمر للحسين : لا تخرج فإن رسول الله ﷺ خيره الله بين الدنيا والآخرة فاختر الآخرة وإنك بضعة من رسول الله ﷺ وإنه لن ينالها - يعني الدنيا - ولا يبتها أحد منكم ، فارجع ! فأبى فاعتنقه وبكى وودعه وقال : استودعك الله من مقتول والسلام . وكان ابن عمر يقول : غلبنا حسين بالخروج ولعمري لقد رأى في أبيه وأخيه عبرة ورأى من الفتنة وخذلان الناس لهم ما كان ينبغي له أن لا يتحرك ما عاش وأن يدخل في صالح ما دخل فيه الناس فإن الجماعة خير] .

ومحمد بن أبي بكر الشلي الحضرمي دره مشرع روي ، در ذكر جناب إمام حسين ﷺ كفته : [وجاءه ابن عمر وكان بحال له - أي بأرض - فلحقه على مسيرة يومين ولامه على السير وقال : إن رسول الله ﷺ خير بين الدنيا والآخرة فاختر الآخرة وإنك بضعة من رسول الله ﷺ وإنه لن ينالها ولا يلبتها أحد منكم فارجع فأبى ، فاعتنقه وقبل بين عينيه وبكى وقال : أستودعك الله من قتيل] .

وشيوخ محمد صبان مصري دره إسعاف الرافضين ، كفته : [فخرج الحسين من مكة قاصداً للعراق ولم يعلم بخروجه ابن عمر فخرج خلفه فأدركه على ميلين من مكة فقال : أرجع ! فأبى فقال : إني محدثك حديثاً : إن جبرئيل أتى النبي صلعم فخير بين الدنيا والآخرة فاختر الآخرة وإنك بضعة منه والله لا يليها أحد منكم فقال : إن معي حملين من كتب أهل العراق ببيعتهم ، فقال : ما تمنع بقوم قتلوا

أباك وخذلوأ أخاك فأبى إلا العضي فاعتنقه وبكى وقال : أستودعتك الله من قتيل
ثم سافر. فكان ابن عمر يقول غلبنا الحسين بالخروج و لعمرى لقد رأى في أخيه
وأبيه عبرة] .

و خود مخاطب در رساله « سرالشیاه دین » گفته : [و أخرج البيهقي عن
الشمي قال : إن ابن عمر قدم المدينة فأخبر أن الحسين قد توجه إلى العراق فلحقه
في مسيره ليلتين من الرينة فقال له : إن الله تعالى خير نبيته بين الدنيا والآخرة فاختار
الآخرة ولم يرد الدنيا وإنكم بضعة منه والله لا يليها أحد منكم أبداً وما صرفها الله
عنكم إلا للذي هو خير لكم فارجموا (فارجم . ظ) فأبى فاعتنقه ابن عمر وقال :
أستودعك الله من قتيل] .

وقیامت کبری ایست که بنا بر مروتات این حضرات أبوسعید خدری که
صحابی جلیل بود - ألیاذ بالله - یزیدوا إمام جناب إمام حسین علیه السلام میدانست و آن
جناب را از خروج بر او منع می کرد .

چنانچه شیخ بن عبدالله العیدروس الیمنی در « غدیبوی » گفته : [وقال أبوسعید
الخدری : غلبني الحسين على الخروج وقد قلت له اتق الله في نفسك و الزم بيتك
فلا تخرج على إمامك] .

و از جمله پراهمین بیمنه إن عرف ابن حضرات از جناب سید الشهدا علیه السلام ایست
که آن جناب را - ألیاذ بالله - در سفر شهادت ظفر خود مخالف وصیت برادر عالی
مقدار خود قرار میدهند و در بنیاب آنچه افترا کرده اند مخبر از کمال جسارت و
کاشف از نهایت خسارت است .

ابن عبدالبر قرطبی در « استیعاب » در ترجمه جناب امام حسن علیه السلام گفته :
[وروينا من وجوه أن الحسن بن علي لما حضرته الوفاة قال للحسين أخيه : يا
أخي ! إن أبانا - رحمه الله تعالى - لما قبض رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم استشف لهذا الأمر
ورجا أن يكون صاحبه فصرفه الله عنه و وليها أبوبكر، فلما حضرت أبابكر الوفاة
تشوف إليها فصرفته عن عمر، فلما احتضر عمر جعلها شورى بين ستة هو أحدهم فلم

يشك أنها لا تعدوه فصرفت عنه إلى عثمان ، فلما هلك عثمان ببيع ثم نوزع حتى جرد السيف وطلبها فما سفا له شيء منها ، وإني والله ما أرى أن يجمع الله فينا أهل البيت النبوة والخلافة !! فلا عرفنا ما استخفك سفا ، أهل الكوفة فأخرجوك] .

وسيطي دره تاريخ الخلفاء ، كفته : [قال ابن عبد البر : ورونا من وجوه أنه لما احتضر قال لأخيه : يا أخي ! إن أباك استشف لهذا الأمر فصرفه الله عنه ووليها أبو بكر ثم استشف لها فصرفت عنه إلى عمر ثم لم يشك وقت الشورى أنها لا تعدوه فصرفت عنه إلى عثمان فلما قتل عثمان ببيع على ثم نوزع حتى جرد السيف فما سفت له وإني والله ما أرى أن يجمع الله فينا النبوة والخلافة : فلا عرفنا ما استخفك سفا ، الكوفة فأخرجوك] .

وسمهودي دره جواهر العقدين ، كفته : [وقد كان فيما قاله الحسن عند ما احتضر لأخيه الحسين رضي الله عنهما : أي الله أن يجعل فينا أهل البيت النبوة والدنيا والخلافة والملك فأبأك وسفا ، أهل الكوفة أن يستخفوك فيخرجوك فيسلموك فتندم ولات حين مناص : وقال أبو عمر النعماني (الثمري : ظ) ورونا من وجوه أن الحسن ابن علي لما حضرته الوفاة قال للحسين أخيه رضي الله عنهما : يا أخي : إن أباك حين قبض رسول الله ﷺ استشف لهذا الأمر ورجا أن يكون صاحبه فصرفه الله عنه ووليها أبو بكر رضي الله عنهما ، فلما حضرت أبا بكر الوفاة شوف إليها أيضاً فصرفت عنه إلى عمر رضي الله عنهما ، فلما قبض عمر جعلها شوري بين ستة هو أحدهم فلم يشك أنها لا تعدوه فصرفت عنه إلى عثمان رضي الله عنهما ، فلما هلك عثمان ببيع له ثم نوزع فجرد السيف فطلبها فما سفا له شيء منها وإني والله ما أرى أن يجمع الله فينا أهل بيت النبوة النبوة والخلافة فلا عرفنا ما استخفك سفا ، أهل الكوفة فأخرجوك . قلت : وقد تذكرك ذلك الحسين ليلة قتله فكان يترحم على أخيه الحسن رضي الله عنهما] .

وابن حجر مكي دره سواعق ، در حال جناب امام حسن عليه السلام كفته : [ولما احتضر قال لأخيه : يا أخي ! إن أباك قد استشف لهذا الأمر فصرفه الله عنه ووليها أبو بكر ثم استشف لها وصرفت عنه إلى عمر ثم لم يشك وقت الشورى أنها لا تعدوه

فصرفت عنه إلى عثمان فلما قتل عثمان بومع ثم نوزع حتى جرد السيف فما صفت له
وأتى والله ما أرى أن يجمع الله فينا النبوة والخلافة فلا عرفن بما استخفك سفهاء
الكوفة فأخرجوك] .

وليزاين حجر مكي در « صواعق » در حال جناب امام حسين عليه السلام كفته : [ومرت
قول أخيه الحسن له : إياك وسفهاء الكوفة أن يستخفوك فيخرجوك ويسلموك فتندم
ولات حين مناس . وقد تذكر ذلك ليلة قتله فترحم على أخيه الحسن رضي الله عنهما] .

وليزاين حجر مكي در « منح مكية » در ذكر جناب امام حسن عليه السلام كفته :
[ومن جملة كلامه لأخيه لقا احتضر : يا أخي ! ان أباك استشفى لهذا الأمر المرة
بعد المرة فصرفه الله إلى الثلاثة قبله ثم ولي فنوزع حتى جرد السيف فما صفت له
وأتى والله ما أرى أن يجمع الله فينا النبوة والخلافة وربما يستخفك سفهاء الكوفة
فيخرجوك] .

وشيع بن عبد الله بن شيخ بن عبد الله العيدير واليمني در « عقد نبوي » كفته : [وقال
أبو عمر التميمي : روينا من وجوه أن الحسن بن علي لقا حضرته الوفاة قال للحسين
أخيه رضي الله عنهما : يا أخي ! ان أباك حين قبض رسول الله صلى الله عليه وآله استشفى لهذا الأمر
ورجا أن يكون صاحبه فصرفه الله عنه ووليها أبو بكر رضي الله عنهما فلما حضرت أبا بكر
الوفاة تشوف لها أيضاً فصرفت عنه إلى عمر رضي الله عنهما فلما قبض عمر رضي الله عنه
جعلها شورى بين ستة هو أحدهم فلم يشك أنها لا تعدوه فصرفت عنه إلى عثمان فلما
هلك عثمان بومع له ثم نوزع حتى جرد السيف فطلبها فما صفى له شيء منها وأبى الله
أن يجمع فينا أهل البيت النبوة والدين والخلافة والملك ، فإياك وسفهاء أهل الكوفة
أن يستخفوك فيخرجوك] .

وليزاين در « عقد نبوي » كفته : [وقد كان فيما قاله الحسن عند ما احتضر لأخيه
الحسين رضي الله عنهما : أبى الله أن يجمع فينا أهل البيت النبوة والدين والخلافة و
الملك فإياك وسفهاء أهل الكوفة أن يستخفوك فيخرجوك ويسلموك فتندم ولات
حين مناس] .

و محمد بن ابی بکر الشلی الحضرمی در مشروع روی « در ذکر جناب امام حسین علیه السلام گفته : [وقد کان فیما قاله الحسن عند ما احتضر لأخیه الحسین : أبی الله أن یجعل فینا أهل البیت النبوة والدنیا والخلافة والملك فأیاك وسفهاء أهل الکوفة أن یتخفوک فیخرجوک ویتسلّمون (یتسلّموک . ظ) فتندم ولات حین مناصاً یا أخی ! إن أباک حین قبض رسول الله ﷺ استشف لهذا الامر ورجا أن یكون صاحبہ فصرفه الله عنه و ولیه أبوبکر رضی الله عنه فلما حضرت الوفاة أبابکر تشوّق (تشوف . ظ) لها أيضاً فصرفت عنه إلى عمر فلما قبض عمر جعلها شورى بین ستة هوأحدهم فلم یشک أنها لا تمده فصرفت عنه إلى عثمان فلما هلك عثمان بویع له ثم یوزع حتّى جرد السیف وطلبها فما سفا له شیء منها وإتى والله ما أرى أن یجمع الله فینا أهل البیت النبوة والخلافة فلا عرفنّ ما استخفک سفهاء الکوفة . وقد تذكّر ذلك الحسین لیلة قتله فكان یترجّم علی أخیه الحسن] .

ولیزدر مشروع روی « در ذکر امام حسن علیه السلام گفته : [ولما احتضر قال لأخیه الحسین : إیاک وسفهاء أهل الکوفة ، إلى آخر ما مرّ] .

و محمد صبان مصری در إسعاف الراغیین « در ذکر جناب امام حسن علیه السلام گفته : [ولما احتضر قال لأخیه الحسین : یا أخی ! أوصیک أن لا یتطلب الخلافة فأتى والله ما أرى أن یجمع الله فینا النبوة والخلافة فأیاک أن یتخفک سفهاء الکوفة ویخرجوک فتندم من حیث لا ینفعک الندم] .

و از جمله عبارات فاصیبت سمات : عبارت غوث حضرات سنیّه است که در باب روز شهادت جناب امام حسین علیه السلام بقلم حروریت رقم بر صفحه فرطاس خارجیت أساس ریخته ؛ رسن دین و ایمان خود را با نامل نک و قسوط و مروق تار تار کسیخته ، چنانچه در غنیة الطالبین « در ذکر روز عاشورا گفته : [فصل . وقد طعن قوم علی من صام هذا الیوم العظیم وما ورد فیہ من التعظیم وزعموا أنه لا یجوز صیامه لأجل قتل الحسین بن علی رضی الله عنهما وقالوا : ینبغی أن یكون المصیبة فیہ عامةً لجميع الناس لفقد فیہ وأنتم تتخذونه یوم فرح و سرور وتأمرّون فیہ بالتوسعة علی العیال

والتفقه الكثيرة والتدفة على الفقراء والضعفاء والمساكين، وليس هذا من حق الحسين رضي الله عنه على جماعة المسلمين .

وهذا القائل خاطئ، ومنهجه قبيح فاسد لأن الله تعالى اختار لسبط نبيه صلى الله عليه وسلم الشهادة في أشرف الأيام وأعظمها وأجلها وأوقعها عنده ليزيده بذلك رفعة في درجاته وكراماته مضافة إلى كرامته وبلغه منازل الخلفاء الراشدين الشهداء بالشهادة، ولوجاز أن يتخذ يوم موته يوم مصيبة لكان يوم الاثنين أولى بذلك ان (لأن ظ) قبض الله تعالى نبيه ﷺ فيه، وكذلك أبو بكر الصديق رضي الله عنه قبض فيه، وهو ما روى هشام بن عروة عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال أبو بكر رضي الله عنه: أي يوم توفي النبي ﷺ فيه؟ قلت: يوم الاثنين، قال رضي الله عنه: إني أرجو أن أموت فيه. فمات رضي الله عنه فيه، وفقد رسول الله ﷺ وفقد أبي بكر رضي الله عنه أعظم من فقد غيرهما وقد اتفق الناس على شرف يوم الاثنين وفضيلة صومه وأنه تعرض أعمال العباد فيه وفي يوم الخميس ترفع الأعمال كذلك يوم عاشورا لا يتخذ يوم مصيبة ولأن يوم عاشورا ان اتخذ يوم مصيبة ليس بأولى من أن يتخذ يوم فرح وسرور لما قدمنا ذكره وفضله من أنه يوم نجى الله تعالى فيه أنبياءه من أعدائهم وأهلك فيه أعدائهم الكفار من فرعون وقومه وغيرهم وأنه تعالى خلق السموات والأرض والأشياء فيه وآدم ﷺ وغير ذلك وما أعد الله تعالى لمن صامه من الثواب الجزيل والعطاء الوافر وتكفير الذنوب وتمحيص السيئات فصيام عاشورا بمثابة بقية الأيام الشريفة كالعيدين والجمعة وعرفة وغيرهما ثم لوجاز أن يتخذ هذا اليوم يوم مصيبة لا يتخذ الصحابة والتابعون رضي الله عنهم لأنهم أقرب إليه منا وأخص به، وقد ورد عنهم الحق على التوسعة على العيال فيه والصوم فيه .

من ذلك ما روى عن الحسن رحمه الله تعالى عليه أنه قال: كان صوم يوم عاشورا فريضة وكان علي رضي الله عنه يأمر بصيامه فقالت لهم عائشة رضي الله عنها: من يأمركم بصوم يوم عاشورا؟ قالوا علي رضي الله عنه، قالت: إنه أعلم من بقي بالسنة . وروي عن علي رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: من أحيا ليلة عاشورا أحياه الله تعالى

ماشاء . فدلّ علی بطلان مذهب إلیه هذا القائل ، والله أعلم .

« اما امام زين العابدين عليه السلام »

پس قلت روایت اهل سنت از آنجناب حسب إعتراف شاه ولیّ الله در «قرّة العینین»
کما سبق دانستی .

و از جمله عجائب مرموعات فاسدة این حضرات آنست که معاذ الله جناب امام
زين العابدين عليه السلام را آخذ و مستفید از مردمان دُون پست مرتبه میدانند و آنجناب را
منتفع از آن جماعه دُون و آنهم در دین و امی نمایند !

ابن حجر عسقلانی در « تهذیب التهذیب » در ترجمه آنجناب گفته : [وقال
مالك : قال نافع بن جبیر بن مطعم لعلی بن الحسین : إنك مجالس أقواماً دُونَنا
فقال علی بن الحسین : إني أُجالس من أتنفع بمجالسته في ديني]

و از جمله افعراء ات بیته اهل سنت که برای تنقیص شأن جناب سید سجاد
علیه آلاف سلام ربّ العباد بر یافته اند اینست که - معاذ الله - آنجناب علاوه بر فلان
و بهمان از مروان بن الحكم لعین بن لعین که با قطع نظر از دیگر مطاعن قبیحه و مشائن
فضیحه او ناصبیّتش بحدی رسیده که بحسب إعتراف مخاطب مارئیس گروه شقاوت
پژوه نواصب بود روایت میفرموده : و این امر در شناعة و فظاوت بحدی رسیده که
أحدی از عقلا در کذب صریح و افک قبیح بودنش ادرعیاب نمی کند .

حالا بعضی از عبارات که مشتمل بر این بهتان واضح البطلان میباشد باید شنید .

محبی الدین نووی در « تهذیب الأسماء و اللغات » در ترجمه جناب امام
زين العابدين عليه السلام گفته : [سمع أبياء و ابن عباس و المسور و أبا رافع و عائشة و أم
سلمة و صفیة أزواج النبی ﷺ و مروان بن الحكم : و سمیع بن المسيّب و آخرین
من التابعین] .

و این تیمیه - خذله الله - در « منهاج » در ذکر جناب امام زين العابدين عليه السلام
گفته : [أخذ من أبيه و ابن عباس و المسور بن محزومة و أبي رافع مولى النبی ﷺ]

وعائشة و أم سلمة وصفيّة أمّها المؤمنین وعن مروان بن الحكم وسعيد بن المسيّب وعبدالله بن عثمان و ذکوان مولى عائشة وغيرهم !] .

وذهبی در « کشف » گفته : [مروان بن الحكم الأموي ولد سنة اثنين ولم يصح له سماع وله عن عثمان وسيرة ، وعنه عروة ومجاهد وعلي بن الحسين] .

واین حجر عقلانی در « تهذیب التهذیب » گفته : [(ع) . علي بن الحسين

ابن علي بن أبي طالب الهاشمي ، أبو الحسين و يقال أبو الحسن و يقال أبو محمد و يقال أبو عبدالله المدني زين العابدين ، روى عن أبيه وعنه الحسن وأرسل عن جده علي بن أبي طالب وروى عن ابن عباس والمصور بن معزمه وأبي هريرة وعائشة وصفيّة بنت حمي و أم سلمة و بنتها زينب بنت أبي سلمة وأبي رافع مولى النبی ﷺ وابنه عبيدالله ابن أبي رافع ومروان بن الحكم وعمرو بن عثمان و ذکوان أبي عمرو مولى عائشة وسعيد بن المسيّب وسعيد بن مرجانة و بنت عبدالله بن جعفر] .

وایز این حجر عقلانی در « تهذیب التهذیب » گفته : [(خ . ع) . مروان بن

الحكم بن أبي العاص بن أمية بن عبدشمس بن مناف بن قصي الأموي أبو عبدالله الملك و يقال أبو القاسم و يقال أبو الحكم ، أمّه آمنه بنت علقمة بن صفوان الكناني و تكنى أم عثمان المدني ، ولد بعد الهجرة بستين و قيل بأربع وروى عن النبی ﷺ ولا يصح له منه سماع ؛ وروى أيضاً عن عثمان وعلي وزيد بن ثابت و أبي هريرة وبسرة بنت صفوان وعبد الرحمن بن الأسود بن عديفوث ، روى عنه ابنه عبدالله الملك و سهل بن سعد الساعدي وهو أكبر منه وسعيد بن المسيّب وعلي بن الحسين ! وعروة ابن الزبير وأبو بكر بن عبد الرحمن بن الحارث وعبيدالله بن عبدالله بن عتبة ومجاهد وأبوسفيان مولى ابن أبي أحمد] .

وولي الدين الخطيب التبريزي در « رجال مشكوة » در ترجمه مروان گفته :

[روى عن نفر من الصحابة منهم عثمان وعلي ، وعنه عروة بن الزبير وعلي بن الحسين رضي الله تعالى عنهم] .

وعبدالحق دهلوی در « رجال مشكوة » در ترجمه مروان گفته : [روى عن

نفر من الصحابة منهم عثمان وعلي، وروى عنه عروة بن الزبير وعلي بن الحسين
أعني الإمام الجليل زين العابدين وغيرهما [.

وليز گمان فاسد اکابر سنیہ آنست کہ جناب امام زین العابدین علیہ السلام مثل آحاد
مسلمین تعلم حدیث از علماء حدیث میگرد ، چنانچه ابن تیمیہ - خذله الله - در «منهاج»
گفته : [وأما قوله : وأخذوا أحكامهم الفروعية عن الأئمة المعصومين الثقلين عن
جدهم رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم ، إلخ ؛ فيقال أولاً : القوم المذكورون إنما
كانوا يتعلمون الحديث من العلماء به كما يتعلم سائر المسلمين ، وهذا متواتر عنهم ،
فعلي بن الحسين يروي ثارة عن أبان بن عثمان بن عفان عن أسامة بن زيد مولى
النبي صلى الله تعالى عليه وسلم « لا يرث المسلم الكافر ولا الكافر المسلم » رواء البخاري
ومسلم وأبو جعفر محمد بن علي يروي عن جابر بن عبد الله حديث « مناسك الحج الطويل »
وهو أحسن ما روي في هذا الباب ومن هذه الطريق رواء مسلم في صحيحه من حديث جعفر
ابن محمد عن جابر] .

و از جمله دلائل انحراف سنیہ از جناب امام زین العابدین علیہ السلام آنست که ابن
حجر عسقلانی در «فتح الباری» در شرح جملة « وقال علي بن الحسين : يعني مثني أو
ثلاث أو رباع » گفته : [وهذا من أحسن الأدلة في الرد على الرافضة ، لكونه من
تفسير زين العابدين وهو من أئمتهم الذين يرجعون إلى قولهم ويعتقدون عصمتهم] .
وعيني در «عمدة القاري» گفته : [واستدلالة بقول علي بن الحسين زين -
العابدين رضي الله عنه من أحسن الأدلة في الرد على الروافض لكونه من أئمتهم الذين
يرجعون إلى قولهم ويدعون أنهم معصومون] .

و قسطلانی در «إرشاد الساري» گفته : [قال في «الفتح» : وهذا من أحسن
الأدلة في الرد على الرافضة لكونه من تفسير زين العابدين وهو من أئمتهم الذين يرجعون
إلى قولهم ويعتقدون عصمتهم ، انتهى] .

ازین عبارات ثلثة ابن حجر عسقلانی وعینی و قسطلانی ظاهرست که احتجاج
بخاری بکلام جناب امام زین العابدین علیہ السلام از احسن أدله است در رد رافضه زیرا که

جناب امام زین العابدین علیه السلام از آن ائمه روافض است که ایشان بسوی قولشان رجوع میکنند و اعتقاد عصمت ایشان دارند، و این کلمات بلحن قول دلالت می نماید بر آنکه حضرات اهل سنت آنجناب را امام نمیدانند و بسوی قولشان رجوع نمیکنند و معتقد عصمتشان نیستند، و از اینجا فرق حق و باطل بر ناظر بصیر کالقیح العنیر روشن و مستنیر میشود، و بطلان دعوی شاه صاحب در باب اتباع جملة اهل بیت علیهم السلام کالشمس فی رابعة النهار آشکار میگردد.

« تنبيه لكل عاقل نبيه »

مخفی نماند که در آیه « فانكحوا ما طاب لكم من النساء مثنى وثلاث ورباع » هرگز کسی از اهل حق خلاف قول جناب امام زین العابدین علیه السلام نرفته است، و نسبت تجویز زیادت بر اربع بایشان باطل محض میباشد، پس اینهمه خوشوقتیهای ابن حجر و عینی و فسطائی بذکر نمودن بخاری قول جناب امام زین العابدین علیه السلام را خیلی بی محل و سراسر بیجاست، و آنرا احسن أدله بر رد قول اهل حق دانستن محض تهجم و تهجس و تقول و اعتداست.

آری، در أسلاف حضرات اهل سنت بعض بزرگان دین چنان گذشته اند که از آیه مذکوره جواز نکاح زیاده از چار زن گمان نموده راه عدوان و طغیان پیموده اند!

مگر میدانی که فخرالدین عثمان بن علی الزلمی الحنفی در « تبیین الحقائق

فحای اهل سنت	شرح كنز الدقائق » گفته : [و قال القاسم بن ابراهيم :
بجواز نکاح	يجوز التزوج بالتسع لأن الله تعالى أباح نكاح ثنتين بقوله
له زن !	« مثنى » ثم عطف عليه « ثلاث ورباع » بالواو و هي للجمع
	فيكون المجموع تسماً ، و مثله عن النخعي ^(۱) وابن أبي -

(۱) قال النووي في كتابه « تهذيب الاسماء واللفات » : [ابراهيم بن يزيد بن

قيس بن الأسود بن عمرو بن ربيعة بن زهل بن سعد بن مالك بن النعمان النخعي الكوفي، فقيه أهل الكوفة، كنيته أبو عمران، تكرر في « المختصر » وذكره في « المهذب » في ميراث أهل الفرض ثم في الشهادات في مسئلة التوبة، وأمه مليكة بنت يزيد بن قيس -

ليلي^(١) .

وبدر الدين محمود بن أحمد العيني الحنفى در « رمز الحقائق » - شرح كنز الدقائق - كفته : [وقال القاسم بن ابراهيم : يجوز التزوج بالتسع ، ومثله عن النخعي

« أخت الأسود بن يزيد . وهو ناجى جليل دخل على عائشة (رض) ولم يثبت له منها سمع ، وسمع جماعات من كبار التابعين ، منهم علفة وخلاء الأسود وعبد الرحمن ابنا يزيد وسروق و أبو عبيدة بن عبد الله وغيرهم . روى عنه جماعات من التابعين ، منهم السبيعي وابن عوف وجيب بن أبي ثابت وسماك بن حرب والحكم والأعشى وابن عون وحباد بن أبي سليمان شيخ أبي حنيفة . وأجمعوا على توثيقه وجماله وبراعته في الفقه . رويانا عن الشعبي أنه قال حين توفي النخعي : مات ترك أحداً أعلم منه أو أفقه . قيل : ولا الحسن وابن سيرين قال : ولا الحسن ولا ابن سيرين ولا من أهل البصرة ولا الكوفة ولا العباد ولا الشام !!! ورويانا عن أحمد بن صالح العجلي قال : لم يحدث النخعي عن أحد من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم وقد أدرك منهم جماعة ورأى عائشة . ورويانا عن الأعشى قال : كان النخعي صديقاً في الحديث ، وقال أبو ذرعة : النخعي علم من أعلام أهل الاسلام . وقال العجلي : كان النخعي صالحاً فقيهاً متوقفاً قليل التكلف توفي سنة ست وتسعين وهو ابن تسع وأربعين سنة . وقال البخاري ابن ثمان وخمسين سنة] .

(١) قال النووي في كتابه « تهذيب الاسماء واللقاب » : [عبد الرحمن بن أبي ليلى . مذكور في « المختصر » في تفريق الجنس وفي « السهل » في أواخر العيام وفي أول باب إقامة الحد . هو أبو عيسى عبد الرحمن بن أبي ليلى واسم أبي ليلى يسار وقيل بلال وقيل بليل وقيل داود ، الأنصاري الأوسي الكوفي . وأبو ليلى صحابي شهد أحداً وما بعدها من المشاهد مع رسول الله صلى الله عليه وسلم ، ثم انتقل إلى الكوفة لسكنها ، وحضر مع علي بن أبي طالب (رض) مشاهده ، وقتل معه بعضين . وأما ابنه عبد الرحمن صاحب الترجمة فتابعي كبير جليل ولد له ست سنين بقيت من خلافة عمر بن الخطاب (رض) روى عن عمرو عثمان وعلي وسعد وأبي بن كعب وابن مسعود وأبي ذر وحذيفة وابن عمر والقناد وأبي أيوب وأبي الدرداء وزيد بن أرقم وأنس بن مالك وكعب بن عجرة و صهيب وخوات بن جبير وأبى موسى والبراء بن عازب وسهل بن حنيف وأبي سعيد الخدري وسيرة بن جندب وأبي جحيفة وعبد الله بن زيد وقيس بن سعد وأبيه أبي ليلى وأم هانئ رضي الله عنهم . روى عنه ابنه عيسى وعجاءة وثابت والحكم والشعبي وابن سيرين وعمرو بن ميمون وعمرو بن مرة وآخرون من التابعين ، واتفقوا على توثيقه وجماله . »

وابن أبي ليلى لأن الواد للجمع .

وقاضى القضاة محمد بن علي بن محمد الشوكاني حقه في الأوطار كفته : [وذهبت الظاهرة إلى أنه يعدل للرجل أن يترجح سمياً ، ولعل وجه قوله تعالى مثني وثلك ورباع ، ومجموع ذلك لباختبار ما فيه من العدل تسع ، وحكى ذلك عن ابن الصباغ ^(١) والصمراي ^(٢)] .

قال يحيى بن معين : لم يسمع عبد الرحمن بن أبي ليلى عن من الخطاب ولم يره ، فقبل له الحديث المروي « كناسم عمر قترايا الهلال » فقال : ليس بشيء . قال الشافعي وغيره : لم يدرك ابن أبي ليلى بلالاً لأن بلالاً توفي سنة عشرين بالشام وولد ابن أبي ليلى قبل ذلك بنحو سنة بالكوفة . قال عطاء بن السائب : قال عبد الرحمن بن أبي ليلى : أدركت عشرين ومائة من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم كلهم من الأنصار . وقال عبد الملك ابن هبيرة : رأيت عبد الرحمن بن أبي ليلى في حلقة فيها نفر من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم يستمعون لحديثه وينصتون له ، منهم البراء بن هازب . وقال عبد الله بن الحارث : ماشرت أن نساء ولدين مثل عبد الرحمن بن أبي ليلى . توفي سنة ثلاث وثمانين .

(١) قال أبو بكر الاسدي في كتابه « طبقات الشافعية » : [عبد السيد بن محمد بن عبد الواحد بن أحمد بن جعفر ، أبو نصر بن الصباغ البغدادي ، فقيه المراق ، مولده سنة أربع مائة . أخذ عن القاضي أبي الطيب الطبري ، ورجع في المذهب على الشيخ أبي اسحق ، وكان خيراً ديناً ، درس بالنظامية أول ما فتحت ، وذلك في سنة تسع وخمسين ، ثم عزل بعد عشرين يوماً بالشيخ أبي اسحق ، ودرس بها بعد موت الشيخ سنة وأربعين فتولاها التولي فعمله أهله على طلبها فخرج إلى نظام الملك بأصبهان فأمر أن يبنى له فيها غداً من أصبهان ومات بعد ثلاثة أيام من عودته . وكان ورعاً نزهة تيناً صالحاً زاهداً فقيهاً أصولياً محققاً . توفي في جمادى الأولى وقيل في شعبان سنة سبع وأربع مائة ودفن بداره ثم نقل إلى باب حرب . ومن تصانيفه « الشامل » وهو الكتاب الجليل السروف وكتاب « الكامل » في الخلاف يتناوب بين العتقة وهو قريب من حجم الشامل وكتاب « الطريق السالم » وهو مجلد قريب من حجم « التنبية » مشتمل على مسائل وأحاديث وبعض تصوف ورفائق] . ١٢ .

(٢) قال أبو بكر الاسدي في كتابه « طبقات الشافعية » : [يحيى بن أبي الخير ابن سالم ، أبو الخير الصمراي البصري ، صاحب « البيان » ، ولد سنة تسع وثمانين وأربع مائة . تفقه على جماعات منهم زيد البقاعي ، كان شيخ الشافعية ببلاد اليمن وكان =

ولفهام الدين ليسابوري در تفسيره « غرائب القرآن » در تفسير آية « فانكحوا ما طاب لكم من النساء مثنى وثلاث ورباع » دو مسئله ذکر کرده و بعد بیان مسئله اولی گفته : [الثانية . ذهب جماعة إلى أنه يجوز التزوج بأي عدد أريد ، لأن قوله « فانكحوا ما طاب لكم من النساء » إطلاق في جميع الأعداد ، لصحة استثناء كل عدد منه . وقوله « مثنى وثلاث ورباع » لا يطلع مختصاً لذلك العموم لأن تخصيص بعض الأعداد بالذكر لا ينافي ثبوت الحكم في الباقي ، بل نقول : ذكرها يدل على نفي الحرج والحجر مطلقاً فإن من قال لولده : افعل ما شئت ، اذهب إلى السوق وإلى المدرسة وإلى البستان ؛ كان تصريحاً في أن زمام الاختيار بيده ولا يكون تخصيصاً وأيضاً ذكر جميع الأعداد متعذر فذكر بعضها تنبيه على حصول الإذن في جميعها . ولئن سلمنا لكن الواو للجمع المطلق فيفيد الإذن في جمع تسعة بل ثمانية عشر لتضعيف كل منها . وأما السنة فلما ثبت بالتواتر أنه [مات عن عمر] مات عن تسع وقد أمرنا باتباعه في قوله « فاتبعوه » وأقل مراتب الأمر الإباحة ، وقد قال [الشيخ] فمن رغب عن سنتي فليس مني .

= اماماً زاهداً ورعاً عالماً خيراً مشهوراً باسم بعيد الصب عارفاً بالفقه واصوله والكلام والنحو ، من أعلام أهل الأرض تصانيف الشيخ أبي اسحق الشيرازي في الفقه والاصول والخلاف يحفظ « المهذب » عن ظهر قلب ، وقيل انه كان يقرأ في كل ليلة واحدة ، وكان ورده في كل ليلة اكثر من مائة وكمة سبع من القرآن العظيم : رحل إلى الطلبة من البلاد . قال النووي في « التنقيح » انه يعكس طريقة المراقبين وفي بعض الاماكن ينقل الطريقتين . توفي سنة ثمان وخمسين وخمسائة ، ومن تصانيفه « البيان » في نحو عشر مجلدات ، جمع فيه فروعاً زائدة على « المهذب » من كتب معدودة ، و كتاب « السؤال عن ما في المهذب من الاشكال » وهو مختصر و « الفتاوى » مختصر ايضاً و « غرائب الوسيط » و « مختصر الاحياء » وله في علم الكلام كتاب « الانتصار في الرد على القدوية » وابتداً بتصنيف « الزوائد » في ستة سبع عشرة فمك فيها أربع مئتين الا قليلاً وكان ذلك منه باشارة شيخه زيد البقاعي وابتداً بتصنيف « البيان » سنة ثمان وعشرين و فرغ منه في ثلاث وثلاثين . (ذاكر حسين الموسوي) .

والمعتمد عند الجمهور في جوابهم أمران : أحدهما الخبر كنحو ما روي أن نوفل بن معاوية أسلم ومحتة خمس نسوة فقال عليه السلام : أمسك أربعاً وفارق واحدة ، وزعم بأن القرآن دل على عدم الحصر ونسخ القرآن بخبر الواحد غير جائز ، وبأن الأمر بمفارقة الزائدة قد يكون لما نفع النسب أو الرضاع . وأقول إن القرآن لم يدل على عدم الحصر ؛ غاية أنه لم يدل على الحصر فيكون مجعلاً وبيان المجمل بخبر الواحد جائز ، وأيضاً قوله : أمسك أربعاً على الإطلاق وكذا « فارق واحدة » دليل على أن المانع هو الزيادة على الأربع لا غيرها ، وكذا في نظائر هذا الحديث وثانيهما إجماع فقهاء الأمصار ، وضعف بأن الإجماع مع وجود المخالف لا ينعقد ، وبتقدير التسليم فإن الإجماع لا ينسخ ولا ينسخ به . والجواب أن المخالف إذا كان شاذاً فلا يعبأ به ، والقرآن لم يدل على عدم الحصر حتى يلزم نسخ الإجماع إياه . ولكن الإجماع دل على وجود ميتين في زمان الرسول عليه السلام ، ولئن سلم أن القرآن دل على عدم الحصر فالإجماع يكشف عن وجود ناسخ في عهده وذلك جائز بالاتفاق . لا يقال فعلى تقدير الحصر كان ينبغي أن يقال مثنى أو ثلاث أو رباع ، بأو الفاصلة ، لأننا نقول : يلزم حينئذ أن لا يجوز النكاح إلا على أحد هذه الأقسام فلا يجوز لبعضهم أن يأتي بالتثنية ولغيره ثلث بالثلاث ولآخرين بالتربيع ، فيذهب معنى مجوز الجمع بين أنواع القسمة الذي دلت عليه الواو .

* * *

« امام محمد باقر عليه السلام »

پس درغرض و تنقیص آئیناب اگرچه عبارت سابقه « منهاج » کافی و وافیهست لیکن مزید بر آن باید شنید که ابن تیمیة خذله الله دره منهاج » گفته : [و أقاسائر الإثنى عشر فلم يدركوا النبي عليه السلام فقول النبي « كذا . م » انهم نقلوا عن جدهم ، إن أراد بذلك أنه أوحى إليهم ما قال جدهم ؛ فهذه نبوة كما كان يوحى إلى النبي عليه السلام ما قاله غيره من الأنبياء ، وإن أراد أنهم سمعوا ذلك من غيرهم ؛ فيمكن أن يسمع من ذلك الغير الذي سمعوه منهم سواء كان ذلك من بني هاشم أو غيرهم . فأي منزلة لهم في النقل

عن جدّهم إلا بكمال العناية والإهتمام؛ فإنّ كلّ من كان أعظم اهتماماً وعنايةً بأحاديث النبی صلی الله تعالی علیه وسلم وتلقیها من مطائنها كان أعلم بها، وليس من خصائص هؤلاء بل في غیرهم من هو أعلم بالسنة من أكثرهم كما يوجد في كلّ عصر من غیر بنی هاشم أعلم بالسنة من أكثر بنی هاشم. قال زهري أعلم بأحاديث النبی ﷺ و أحواله و أقواله باتفاق أهل العلم من أبي جعفر محمد بن علي !! وكان معاصراً له [.

و در این عبارت علاوه بر دیگر مضامین إلحاد آگین، بصراحت مذکورست که - معاذ الله - زهري باتفاق اهل علم أعلمت بأحاديث جناب رسالت ﷺ و أحواله و أقوال آنجناب از امام محمد باقر ﷺ ؛

و فبائع و فضائح زهري على العموم و بخصوص در باب نقل و روایت احاديث بجنائست که بر ناظر متبّع پوشیده باشد، و قد سمعت شطراً منها في حديث مدينة العلم، فياللمجب؛ که شيخ الاسلام سنیه این چنین مقدوح مجروح را از جناب امام محمد باقر ﷺ أعلم گوید و باز حضرات سنیّه إدعای موالات و اتباع آنجناب نمایند؛ و نیز این تهمیه - خذله الله - در «منهاج» جائیکه إنكار فضائل جناب امام محمد باقر ﷺ آغاز نهاده گفته: [و أمّا کونه أعلم أهل زمانه فهذا يحتاج إلى دليل و الزهري من أقرانه و هو عند الناس أعلم منه، و نقل تسميته بالباقر عن النبی ﷺ لا أصل له عند أهل العلم، بل هو من الأحاديث الموضوعة، و كذلك حديث مبلّغ جابر له السلام هو من الموضوعات عند أهل العلم بالحديث؛] .

و سابقاً از عبارت «دراسات اللیب» دانستی که علامه محمد معین سندی در آن إفاده نموده که ابن الهمام در «فتح القدير» در دو مقام در حقّ اهل بیت علیهم السلام کلامی آورده که إحراق قلب علامه مذکور کرده، در مقام اول کلامی متعلّق بکثرت طلاق جناب امام حسن ﷺ نموده و در آن کلام جناب امام حسن ﷺ را - معاذ الله - مرتکب رأی بمخالفت نصّ ظاهر ساخته، و در مقام دیگر در باب جناب امام محمد باقر ﷺ کلامی ذکر کرده که محمول آن اینست که خبر آنجناب در باب سهم ذوی القربی

خلاف واقع است و منشأ آن یا جهل است ب‌مذهب علی بن ابی طالب (علیه السلام) یا سهو و نسیان است یا کذب است بر آن جناب برای ترویج مذهب خود و مذهب ائمه از اولاد آن جناب ! و هر امر ازین امور چیز است که مقتضی می‌شود از آن جلوگیری نمود آنکه خوف میکنند از پروردگار خود . و نیز دانستی که علامه مذکور افاده نموده که اگر آنچه امام محمد باقر (علیه السلام) فرموده است رأی آن جناب می‌بود و ابن الهمام آنرا رد می‌کرد بدلیلی که برای او ظاهر شده بود آهون بود از رد آنچه آن جناب روایت آن فرموده و خبر آن داده . و بعد ازین علامه موصوف از سرائف گفته که مصیبت تمام مصیبت بر ائمت است که کتب مذاهب اربعه از مذهب ائمه اهل بیت (علیهم السلام) خالی است و بعد ازین اگر چیزی از آن در آن یافته می‌شود بمثل اینکلام معارضه کرده می‌آید ! و فی کذلک ما افاده هذا العلامة عبرة لأهل الدین والاستقامة .

* * *

« امامام جعفر صادق علیه السلام »

پس بعض عبارات نسبت به آن جناب هم باید شنید و بکنه عدوان و طعنان سنیّه در حق آن جناب باید رسید .

ابن تیمیه - خذله الله - در منهاج گفته : [وبالجملة ، فهؤلاء الأئمة الأربعة ليس منهم من أخذ عن جعفر شيئاً من قواعد الفقه لكن رَوَاهُ عن الأحاديث كما رَوَاهُ عن غيره ، وأحاديث غيره أضعاف أحاديثه ، وليس بين حديث الزهري وحديثه نسبة لافي القوة ولا في الكثرة !!! وقد استراب البخاري في بعض حديثه لما بلغه عن يحيى ابن سعيد القطان فيه كلام فلم يخرج له ويمتنع أن يكون حفظه للحديث كحفظ من من يحتج بهم البخاري !] .

وذهبی در « میزان الاعتدال » در ترجمه جناب امام جعفر صادق (علیه السلام) گفته : [لم يحتج به البخاري ، قال يحيى بن سعيد : مجالد أحب إلي منه ! في نفسي منه شيء ! وقال مصعب عن الدروري ، قال : لم يرو مالك عن جعفر حتى ظهر أمر بني العباس . عن مصعب بن عباس : كان مالك لا يروي عن جعفر حتى يضقه إلى أحد ! وقال أحمد

ابن سعد بن أبی مریم : سمعت یحیی یقول : كنت لأسأل یحیی بن سعید عن جعفر بن محمد فقال لی : لم لم تسألنی عن حدیث جعفر ؟ قلت : لأریده ! فقال لی : إنا کان یحفظ حدیث أبیه المسند .

ولیز ذهبی دره مغنی ، بترجمه آنجناب گفته : [لم ینخرج له البخاری وقد وثقه ابن مین وابن عدی و أمّا القطان فقال : مجالد أحبّ إلی منه] .

ولیز ذهبی دره تهذیب ، بترجمه آنجناب گفته : [قال ابن المدینی : سئل یحیی القطان عن جعفر بن محمد فقال : فی نفسی منه شیء] .

ولیز ذهبی دره کشف ، بترجمه آنجناب گفته : [سمع أباه والقاسم وصفا ، و عنه شعبة والقطان ، وقال : فی نفسی منه شیء] .

ابن حجر عسقلانی دره تهذیب ، بترجمه آنجناب گفته : [قال الدراوردي : لم یرو مالک عن جعفر حتی ظهر أمر بنی العباس . وقال مصعب الزبیری : کان مالک لا یروی عنه حتی یضقه إلی آخر . وقال ابن المدینی : سئل یحیی بن سعید عنه فقال : فی نفسی منه شیء . ومجالد أحبّ إلی منه] .

ولیز ابن حجر دره تهذیب ، بترجمه آنجناب گفته : [وقال سعید بن أبی مریم : فیل لأبی بکر بن عیاش : مالک لم تسمع من جعفر وقد أدر کته ؟ قال سألتاه عما یحدث به من الأحادیث : أشیء سمعته ؟ قال : لا ، ولکنها رواية رویناها عن آبائنا] .

ولیز دره تهذیب ، بترجمه آنجناب گفته : [وقال أحمد بن سعید بن أبی مریم عن یحیی : كنت لأسأل یحیی بن سعید عن حدیثه فقال لی : لم لا تسألنی عن حدیث جعفر بن محمد ؟ قلت : لأریده ! فقال لی إنه کان یحفظ] .

ولیز دره تهذیب ، بترجمه آنجناب گفته : [وقال ابن سعد : کان کثیر الحدیث ولا یحتاج به ویستضعف ، سئل مرّة : هذه الأحادیث من أیک ؟ فقال : نعم ، وسئل مرّة فقال : إنما وجدتها فی کتبه . قلت : یحتمل أن یكون السؤالان وقعا عن أحادیث مختلفة فذكر فیما سمعه أنه سمعه وفیما لم یسمعه أنه وجد ، وهذا یدلّ علی تنبّه] .

و مناوی در « فیض القدیر » در شرح حدیث « اذ یوا اولادکم علی ثلث خصال : حب نبیکم و حب اہلبیتہ و قرائۃ القرآن » در مقام قدح این حدیث گفته : [لم یرمز له بشیء و هو ضعیف لأن فیہ صالح بن أبی الأسود ، له منا کبر . و جعفر بن محمد الصادق ، قال فی « الکشف » عن القطان : فی النفس منه شیء .]

* * *

« امام موسی بن جعفر الکاظم علیہ السلام »

پس نسبت با نجنا ب هم بعض عبارات باید شنید :

ابن تیمیہ - خذله الله - در « منهاج » گفته : [وأما موسی بن جعفر و علی بن موسی و محمد بن علی فلا یستریب من له من العلم نصیبٌ أن مالک بن أنس و حنّاد بن زید و حنّاد بن مسلمة و الولّیث بن سعد و الأوزاعی و یحیی بن سعید و وکیع بن الجراح و عبد الله بن المبارك و الشافعی و أحمد بن حنبل و إسحاق بن راهویه و أمثالهم أعلم بأحادیث النبی صلی الله تعالی علیه وسلم من هؤلاء !! و هذا أمرٌ تشهد به الآثار التي تعاین و تسمع ، كما تشهد الآثار بأن عمر بن الخطاب رضی الله عنه كان أكثر فتوحاً و جهاداً بالمؤمنین و أقدر علی قمع الکفار و المنافقین من غیره مثل عثمان و علی رضی الله عنهم أجمعین ! . و مما یبیین ذلك أن القدر الذي ینقل عن هؤلاء من الأحكام المسندة إلى النبی صلی الله تعالی علیه وسلم ینقل عن أولئك ما هو أضعافه] .

و ذهبی در « میزان الاعتدال » بترجمه امام موسی الکاظم (علیه السلام) گفته : [روی عنه بنوه علی الرضا و ابراهیم و اسمعیل و حسین و أخواه علی و محمد ، وإنما أوردته لأن العقيلي ذكره في كتابه و قال : حدیثه غیر محفوظ ، یعنی فی الایمان ، قال : الحمل فیہ علی أبی القلت الهروی ، قلت : فاذا كان الحمل فیہ علی أبی القلت فما ذنب موسی تذکره] .

و ابن حجر عسقلانی در « تهذیب التهذیب » بترجمه آنجناب گفته : [روی عن أبیه و عبد الله بن دینار و عبد الملك بن قدامة الجمحی] .

و نیز در « تهذیب » بعد نقل متواتر شدن آنجناب در سنه ثمان و عشرين و مائه

کہتے : [قلت : إن ثبت أن مولده سنة ثمان فروايته عن عبدالله بن دينار منقطعة ، لأن عبدالله بن دينار توفي سنة سبع وعشرين] .

و ابن حبان در کتاب الثقات ، در ترجمہ جناب امام جعفر صادق علیہ السلام کہتے : [يحتاج بروايته ما كان من غير رواية أولاده عنه ! لأن في حديث ولده عنه من أكبر كثرة ! وإنما مرّ من القول فيه من مرّ من أنقضا ، لما روي في حديثه من رواية أولاده ، وقد اعتبرت حديثه من حديث الثقات عن مثل ابن جريح والثوري وما لك وشعبة وابن عيينة و وهب بن خالد وذويهم فرأيت أحاديث مستقيمة ليس فيها شيء يخالف حديث الأثبات ، ورأيت في رواية ولده عنه أشياء ليست من حديثه ولا من حديث أبيه ولا من حديث جده ، ومن المحال أن يلزق به ما جئت به غيره] .

و ابن حجر عسقلانی در تہذیب در ترجمہ جناب امام جعفر صادق علیہ السلام نقلاً عن ابن حبان آورده : [يحتاج بحديثه من غير رواية أولاده عنه] .

و ازینجا آنچہ از بی ادبی و جسارت در شان والا شان جناب موسی الکظم علیہ السلام ظاہر می شود محتاج بہ بیان نیست .

« اما جناب امام رضا علیہ السلام »

پس بعض عبارات ناصبت آیات نسبت بآنجناب ہم مذکور می شود .
ابن تیمیہ - خذله اللہ - در منہاج علاوہ بر عبارت سابقہ چنانکہ انکار فضائل جناب امام رضا علیہ السلام بالخصوص نموده کہتے : [أما قوله (۱) : «كان أزهق الناس وأعلمهم» فدعوى مجردة بلا دليل ، فكل من غلا في شخص أمكنه أن يدعى له هذه الدعوى ، كيف والناس يعلمون أنه كان في زمانه من هو أعلم منه وأزهق منه ، كالشافعي واسحق بن راهويه وأحمد بن حنبل وأشهب بن عبد العزيز وأبي سليمان الداراني ومعروف الكرخي وأمثال هؤلاء ، هذا ولم يأخذ عنه أحد من أهل العلم بالحديث شيئاً ولا روى له حديثاً في كتب السنة وإنما يروي له أبو القلت الهروي

وَأَمْثَالُهُ نُسَخًا عَنْ آبَائِهِ فِيهَا مِنَ الْأَكَاذِيبِ مَا نَزَّاهُ عَنْهُ الْقَادِفِينَ مِنْهُمْ . وَأَقْبَلَا قَوْلَهُ فَإِنَّهُ أَخَذَ عَنْهُ الْفَقَهَاءُ الْمَشْهُورُونَ كَثِيرًا ، فَهَذَا مِنْ أَظْهَرِ الْكُذْبِ هَؤُلَاءِ فَقَهَاءُ الْجُمْهُورِ الْمَشْهُورُونَ لَمْ يَأْخُذُوا عَنْهُ مَا هُوَ مَعْرُوفٌ ، وَإِنْ أَخَذَ عَنْهُ بَعْضُ مَنْ لَا يَعْرِفُ مِنْ فَقَهَاءِ الْجُمْهُورِ فَهَذَا لَا يَنْبَغُ فَإِنَّ طَلِبَةَ الْفَقَهَاءِ قَدْ يَأْخُذُونَ عَنِ الْمُتَوَسِّطِينَ فِي الْعِلْمِ وَمَنْ هُمْ دُونَ الْمُتَوَسِّطِينَ !] .

وَمُحَمَّدُ بْنُ طَاهِرٍ مُقَدِّسِي دَرَدُ تَذَكُّرَةِ الْمَوْضُوعَاتِ ، كَقَوْلِهِ : [اذْهَبُوا بِالْبَنَفْسِجِ فَإِنَّهُ حَارٌّ فِي الشِّتَاءِ بَارِدٌ فِي الصَّيْفِ . رَوَاهُ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرَّضَا عَنْ آبَائِهِ ، كَانَ يَأْتِي عَنْهُمْ بِالْعَجَائِبِ !] .

وَلَيْزٌ مُقَدِّسِي دَرَدُ تَذَكُّرَةِ الْمَوْضُوعَاتِ ، كَقَوْلِهِ : [كَانَ إِذَا عَطَسَ قَالَ لِعَلِّي : رَفَعَ اللَّهُ ذِكْرَكَ . فِيهِ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الْمَعْرُوفُ بِالرَّضَا ، كَانَ يَأْتِي عَنْ آبَائِهِ بِالْعَجَائِبِ !] .

وَلَيْزٌ مُقَدِّسِي دَرَدُ تَذَكُّرَةِ الْمَوْضُوعَاتِ ، كَقَوْلِهِ : [لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ سَقَطَ مِنْ عِرْقِي فَتَبَتَ مِنْهُ الْوَرْدُ . فِيهِ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرَّضَا كَانَ يَأْتِي عَنْ آبَائِهِ بِالْعَجَائِبِ] .

وَلَيْزٌ مُقَدِّسِي دَرَدُ تَذَكُّرَةِ الْمَوْضُوعَاتِ ، كَقَوْلِهِ : [مَنْ أَكَلَ رَقْمَانَةً حَتَّى يَتَقَبَّهَا أَنْارَ اللَّهُ قَلْبَهُ . فِيهِ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرَّضَا كَانَ يَأْتِي عَنْ آبَائِهِ بِالْعَجَائِبِ] .

وَلَيْزٌ مُقَدِّسِي دَرَدُ تَذَكُّرَةِ الْمَوْضُوعَاتِ ، كَقَوْلِهِ : [مَنْ أَدَّى فَرِيضَةً فَلَهُ عِنْدَ اللَّهِ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ . فِيهِ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى يَأْتِي عَنْ آبَائِهِ بِالْعَجَائِبِ] .

وَلَيْزٌ مُقَدِّسِي دَرَدُ تَذَكُّرَةِ الْمَوْضُوعَاتِ ، كَقَوْلِهِ : [الْإِيمَانُ مَعْرِفَةٌ بِالْقَلْبِ وَافْتِرَارٌ بِاللِّسَانِ وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ . فِيهِ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرَّضَا ، يَأْتِي عَنْ آبَائِهِ بِالْعَجَائِبِ] .

وَلَيْزٌ مُقَدِّسِي دَرَدُ تَذَكُّرَةِ الْمَوْضُوعَاتِ ، كَقَوْلِهِ : [الْحَنَاءُ بَعْدَ الثَّوْرَةِ أَمَانٌ مِنَ الْجَذَامِ . فِيهِ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرَّضَا كَانَ يَأْتِي عَنْ آبَائِهِ بِالْعَجَائِبِ] .

وَنَهْزٌ دَرَدُ تَذَكُّرَةِ الْمَوْضُوعَاتِ ، كَقَوْلِهِ : [السَّبَبُ لَنَا وَالْأَحَدُ لَشِيعَتِنَا وَالْإِثْنَيْنِ لِبَنِي أُمَيَّةٍ وَالثَّلَاثَةِ لَشِيعَتِهِمْ وَالْأَرْبَعَاءُ لِبَنِي الْعَبَّاسِ وَالْخَمِيسُ لَشِيعَتِهِمْ وَالْجُمُعَةُ لَسَائِرِ النَّاسِ وَلَيْسَ فِيهِ سَفَرٌ . فِيهِ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرَّضَا كَانَ يَأْتِي بِالْعَجَائِبِ !] .

وَعَبْدُ الْكَرِيمِ سَمْعَانِي دَرَدُ كِتَابِ « الْأَنْسَابِ » ، كَقَوْلِهِ : [الرَّضَا ، بِكُسر الرَّاءِ مَوْفُوحٌ

القادر المعجزة . هذا لقب أبي الحسن علي بن موسى بن جعفر بن محمد بن علي بن الحسين ابن علي بن أبي طالب الهاشمي المعروف بالرضا . قال أبو حاتم بن حبان البستي : يروي عن أبيه المجائب . روى عنه أبو القلت وغيره ، كأنه كان بهم ويخطي [.

وذهبي دره میزان الاعتدال « بترجمة جناب امام رضا عليه السلام » كفته : [قال ابن طاهر : يأتي عن أبيه بمجائب . قلت : إنما الشأن في ثبوت السند إليه وإلا فالرجل قد كذب عليه و وضع عليه نسخة سائرها الكذب على جده جعفر الصادق ، فروى عنه أبو القلت الهروي أحد المتهمين ، ولعلي بن مهدي القاضي عنه نسخة ولأبي أحمد عامر بن سليمان الطائي عنه نسخة كبيرة ، ولداود بن سليمان القزويني عنه نسخة . مات سنة ثلث ومائتين . قال أبو الحسن الدارقطني : أنا ابن حبان في كتابه ، قال : علي بن موسى الرضا يروي عن أبيه عجائب ، بهم ويخطي] .

ونيز ذهبي دره مغنى « بترجمة آئجناب كفته : [قال ابن طاهر : يأتي عن آياته بمجائب . قلت الشأن في صحة الاسناد إليه فإنه كذب عليه وعلى جده] . وابن حجر عسقلاني دره تهذيب التهذيب « بترجمة آئجناب كفته : [وقال أبو سعد بن التميمي في الانساب : قال أبو حاتم بن حبان : يروي عن أبيه المجائب كأنه كان بهم ويخطي] .

« واما باقي ائمه معصومين عليهم السلام »

پس در شأن این حضرات هم بعض عبارات نامیبت آیات علمای سنیہ علاوہ ہر آئجہ در ماسبق گذشتہ باید شنید .

فخر رازی درہ نہایۃ القول « كفته : [والعجب أنهم يزعمون في التقى والنقى والحسن العسكري أنهم كانوا عالمين بجميع المسائل الأصولية والفروعية جملها و تفصيلها مع أنهم كانوا في زمان كثير خوض العلماء في أصناف العلوم وكثرت تصانيفهم ومع ذلك فلم يظهر من أحد منهم شيء من العلوم إلا بالقليل ولا بالكثير ! ولم يحضروا محفلاً ولا تكلّموا في شيء من المسائل مع الصّالّفين ! ولم يظهر منهم تصنيف

منتفع به كما ظهر من الشافعي رضي الله عنه وعنه بن الحسن رحمه الله عليه وغيرهما من الفقهاء والمتكلمين والمفسرين !] .

وابن تيمية - خذله الله - دره منهاج ، كفته : [الثالث أن يقال : القول بالرأي والاجتهاد والقياس والاستحسان خيرٌ من الأخذ بما ينقله من يعرف بكثرة الكذب عمن يميم ومخطئ نقل غيره متق عن قائل غير معصوم ، ولا يشك عاقل أن رجوع مثل مالك وابن أبي ذئب وابن الماجشون والليث بن سعد والأوزاعي والثوري وابن أبي ليلى وشريك وأبي حنيفة وأبي يوسف وعنه بن الحسن وزفر والحسن بن زياد والكواري والشافعي والبويطي والمزني وأحمد بن حنبل وأبي داود التيجستاني والأثرم وإبراهيم العربي والبخاري وعثمان بن سعيد الدارمي وأبي بكر بن خزيمة وعنه بن جرير الطبري وعنه بن نصر المروزي وغير هؤلاء إلى اجتهادهم واعتبارهم ، مثل أن يعلموا سنة النبي ﷺ الثابتة عنه ويجتهدوا في تحقيق مناط الأحكام وتنقيحها ومخرجها ؛ خيرٌ لهم من أن يتمسكوا بنقل الرافض عن العسكريين وأمثالهما ؛ فإن الواحد من هؤلاء لأعلم بدين الله ورسوله من العسكريين أنفسهم ؛ فلو أفتاه أحدهما بفتيا كان رجوعه إلى إجتهاذه أولى من رجوعه إلى فتيا أحدهما ، بل ذلك هو الواجب عليه فكيف إذا كان ذلك نقلاً عنهما من مثل الرافضة ، والواجب على مثل العسكريين وأمثالهما أن يتعلموا من الواحد من هؤلاء !!!] .

وليزابن تيمية - خذله الله - دره منهاج ، كفته : [الثاني أن يقال : القياس ولو أنه ضعيف هو خيرٌ من تقليد من لم يبلغ في العلم مبلغ المجتهدين ، فإن كل من له علم وإنصاف يعلم أن مثل مالك والليث بن سعد والأوزاعي وأبي حنيفة والثوري وابن أبي ليلى ومثل الشافعي وأحمد وإسحق وأبي حنبل وأبي ثور أعلم وأفقه من العسكريين وأمثالهم ؛ وأيضاً فهؤلاء خيرٌ من المنتظر الذي لا يعلم ما يقول !!!] .

وليزابن تيمية - خذله الله - دره منهاج ، جائيكه إنكار فضائل أئمة عليهم السلام آغاز نهاده كفته : [وأما من بعد موسى فلم يؤخذ عنهم من العلم ما يذكروه أخبارهم في كتب المشهورين ونوارسهم فإن أولئك الثلاثة توجد أحاديثهم في الصحاح والسنن

والمساند وتوجد فتاويهم في الكتب المصنفة في فتاوي السلف مثل كتب ابن المبارك وسعيد بن منصور وعبد الرزاق وأبي بكر بن أبي شيبة وغير هؤلاء ، وأما من بعدهم فليس له رواية في الكتب الأئمة من الحديث وافتاوي في الكتب المعروفة التي نقل فيها فتاوي السلف ولا لهم تفسير ولا غيره ولا لهم أقوال معروفة .

وابن الجوزي در كتاب «الموضوعات» در باب فضل فاطمة سلام الله عليها كفته : [الحديث الثاني في ذكر حسن فاطمة . أخبرنا أبو بكر محمد بن أبي طاهر البزار قال : أبا القاسم أبو الحسين بن المهدي ، قال : حدثنا أبو الفرج الحسن بن أحمد ، قال : حدثنا عبد الله بن محمد بن جعفر بن شاذان ، قال : ثنا أحمد بن محمد بن مهران الجعفي قال : حدثني الحسن بن علي صاحب العسكر ، قال : حدثني علي بن محمد ، قال : حدثني أبي محمد بن علي ، قال : حدثني أبي موسى الرضا ، قال : حدثني أبي موسى بن جعفر ، قال : حدثني أبي جعفر بن محمد ، عن أبيه محمد بن علي ، عن جابر بن عبد الله ، قال : قال رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وسلم : لما خلق الله آدم عليه السلام وحوا تبخترا في الجنة وقالوا : ما خلق الله خلقاً أحسن منا ، فبينما هما كذلك إذا هما بصورة جارية لم ير الراؤون أحسن منها ، لها نورٌ شعشعاني يكاد يطفى الأبصار ، على رأسها تاجٌ وفي أذنيها قرطان . فقالا : يارب ما هذه الجارية ؟ قال : سورة فاطمة بنت محمد سيدة ولدي « ولديك . ظ . م » فقال : ما هذا التاج على رأسها ؟ قال : هذا يعملها علي بن أبي طالب . قال : فما هذا القرطان ؟ قال ابتهاج الحسن والحسين ، وجد ذلك في غامض علمي قبل أن أخلقك بألفي عام . قال المصنف هذا حديث موضوع والحسن بن علي صاحب العسكر هو الحسن بن علي بن محمد بن علي بن موسى بن جعفر أبو محمد العسكري أحد من يعتقد فيه الشيعة الإمامة . روي هذا الحديث عن آباءه وليس بشيء .]

وسيوطنی در « لآلی مصنوعه » كفته : [أبو الحسين بن المهدي بالله في فوائده : أنا أبو الفرج الحسن بن أحمد بن علي الهمامي ، ثنا عبد الله بن محمد بن جعفر بن شاذان ، ثنا أحمد بن محمد بن مهران بن جعفر الرازي بحضرة أبي خيثمة ، حدثني مولاي الحسن ابن علي صاحب العسكر ، حدثني أبي علي بن محمد ، حدثني أبي محمد بن علي ، حدثني

أبي علي بن موسى الرضا ، حدثني أبي موسى بن جعفر ، حدثني أبي جعفر بن محمد ، عن أبيه محمد بن علي ، عن جابر بن عبد الله ، مرفوعاً : لما خلق الله تعالى آدم وحواً تبعثرا في الجنة وقال : ما خلق الله خلقاً أحسن منا ؛ فبينما هما كذلك إذ هما بصورة جارية لم ير الزاؤون أحسن منها ، لها نورٌ شمسانيٌّ يكاد يطفى الأبصار ، على رأسها تاجٌ وفي أذنيها قرطان ، فقالا : يا رب ! ما هذه الجارية ؟ قال : صورة فاطمة بنت محمد سيد ولدك ! فقال ما هذا التاج على رأسها ؟ قال : هذا بعلها علي بن أبي طالب ، قال : فما هذان القرطان ؟ قال ابناها الحسن والحسين ، وجد ذلك في غامض علمي قبل أن أخلقك بألفي عام . موضوع . الحسن العسكري ليس بشيء [۱۱۱] .

وشيخ رحمة الله السندی در « مختصر تنزيه القریمة » گفته : [حدیث لما خلق الله تعالى آدم وحواً تبعثرا في الجنة وقال : ما خلق الله خلقاً أحسن منا ، الحديث ، وآخره : وجد ذلك في غامض علمي قبل أن أخلقك بألف (بألفي . ظ) عام . ابن المهدي في فوائده : فيه عبد الله والحسن ولعله من وضع أحدهما [۱۱۱] .

و محمد طاهر گبرائی فتنی در « قانون الموضوعات » که در اول آن گفته : [لما استرحت من أعباء جمع الموضوعات وما فيها من تنقيدات الفضلاء البررة حرر كني بعض الأعزّة وميز الأحبّة وسدق الطوّية وفرط المعجبة أن أجمع الضعفاء من الرواة الكذابين وأسرد الوضّاح والمقترين ليكون قانوناً كليّاً في معرفة أخبار الموضوعات وضبط الضعفاء والمقترين] ، در حق جناب امام حسن عسكري عليه السلام میگوید : [الحسن ابن علي صاحب العسكر ، ليس بشيء] .

و عبد الوهاب بن محمد غوث المدرسی در « كشف الأحوال في نقد الرجال » که آنرا برای ذکر ضعفاء و متروکین و غیرهم تصنیف نموده گفته : [الحسن بن علي صاحب العسكر ، ليس بشيء ، سمع علي بن محمد ، روى عنه أحمد بن محمد بن مهران الرازي في مناقب أهل البيت] .

و ابن تیمیّه - خذله الله - در « منهاج » در مقام انکار فضائل ائمه اطهار عليهم السلام گفته : [واما قوله : « وكن ولده الحسن العسكري عالماً زاهداً فاضلاً ماهداً أفضل

أهل زمانه وروى عنه العاقل كثيراً ، فهذا من فلاح عاقله من الدعاوى المجردة والكاذب
المشبهة ، فإن العلماء المعروفين بالرواية الذين كانوا في زمن هذا الحسن بن علي
المسكري ليست لهم عنه رواية مشهورة في كتب أهل العلم ، وشيوخ أهل كتب السنة
البخاري ومسلم وأبي داود والترمذي والنسائي وابن حبان كانوا موجودين في ذلك
الزمان وقريباً منه قبله وبعده ، وقد جمع الحافظ أبو القاسم بن عساكر أسماء شيوخ
الكل ، يعني شيوخ هؤلاء الأئمة ، فليس في هؤلاء الأئمة من روى عن الحسن بن علي
المسكري مع روايتهم عن ألف مؤلف من أهل الحديث ، فكيف يقال : روى عنه
العاقل كثيراً ، وابن هذه الروايات ؟ وقوله : « أنه كان أفضل أهل زمانه » ، هو من
هذا النمط .

ونيز ابن تيمية - رحمه الله - ذكره مناج ، در ذكر جناب امام ثاني عشر عليه السلام
كفته : [وهذا لو كان موجوداً معلوماً لكان الواجب في حكم الله الثابت بنص القرآن
والسنة والإجماع أن يكون محضاً عند من يحضنه في بدنه كأنه وأم أمه ونحوها
من أهل الحضنة وأن يكون ماله عند من يحضنه إماماً وصي أبيه إن كان له وصي وإما
غير الوصي إماماً قريب وإما نائب لدى السلطان فإنه يتيم لموت أبيه والله تعالى يقول
(وابتلوا اليتامى حتى إذا بلغوا النكاح فإن آنستم منهم رشداً فادفعوا إليهم أموالهم
ولا تأكلوها إسرافاً وبداراً أن يكبروا) فهذا لا يجوز تسليم ماله إليه حتى يبلغ النكاح
ويونس منه الرشد كما ذكر الله تعالى ذلك في كتابه فكيف يكون من يستحق الحجر
عليه في بدنه وماله إماماً لجميع المسلمين معصوماً لا يكون أحد مؤمناً إلا بالإيمان
به . ثم هذا باتفاق منهم سواء قدر وجوده أو عدمه لا ينتفعون به لأفئ الدين ولا في الدنيا
ولا لهم أحد شيئاً ولا عرف له صفة من صفات الخير ولا الشرف لم يحصل به شيء من
مقاصد الإمامة ومصالحها لا الخاصة ولا العامة ، بل إن قدر وجوده فهو ضرر على أهل
الأرض بالانفع أصلاً ، فإن المؤمنين به لم ينتفعوا به أصلاً ولا حصل لهم به لطف ولا
مصلحة ، والمكذبون به يعذبون عندهم على تكذيبهم به ، فهو شر محض لا خير فيه ؛ و
خلق مثل هذا ليس من فعل الحكيم العادل] .

و نیز این تئیمیه - خذله الله - دره منهاج ، گفته : [ثم انهم يقولون إن الله يجب عليه أن يفعل أصلح ما يقدر عليه للعباد في دينهم و دنياهم وهو ممكن الخوارج الذين يكفرون به بدار لهم فيها شوكة و من قتال أعدائهم و يجعلهم و الأئمة المعصومين في ذلك أعظم من ذلك اليهود و النصارى و غيرهم من أهل الذمة ؛ فإن أهل الذمة يمكنهم إظهار دينهم و هؤلاء الذين يدعى أنهم حجاج الله على عباده و لطفه في بلاده و أنه لا هدى إلا بهم و لا نجاة إلا بطاعتهم و لا سعادة إلا بمتابعتهم قد غاب خاتمهم من أربعمائة و خمسين سنة فلم ينتفع به أحد في دينه و دنياه ؛ و هم لا يمكنهم إظهار دينهم كما تظهر اليهود و النصارى دينهم ؛] .

و از جمله عبارات داله بر سوء اعتقاد در باب حضرات ائمه عليهم السلام عبارتی است که فخر رازی در کتاب « محصل » آورده ، چنانچه در آخر بحث امامت جائیکه ذکر تئیه بمیان آورده گفته : [و لنختم هذا الكلام بما يحكى عن سليمان بن جرير الزيدي أنه قال : إن أئمة الرافضة وضعوا مقالاتين لشيعتهم لا يظفر معهما أحد عليهم : الأول القول بالبدا ، فإذا قالوا إنه سيكون لهم قوة و شوكة ثم لا يكون الأمر على ما أخبروه قالوا : بدأ الله تعالى فيه ؛ قال زرارة بن أعين - من قدماء الشيعة و هو يخبر عن علامات ظهور الإمام - رضى الله عنه - هذه الآيات :

فذلك إمارات تجيء بسوقتها	و ما لك عما قدر الله مذهب
و لولا البدا سقيته غير فائت	و نعت البدا نعت لمن يتقلب
و لولا البدا ما كان ثم تصرف	و كان كسار دهرها تلهب
و كان كضوء مشرق بطبيعة	و لله عن ذكر الطبائع مرغب

و الثاني التقيّة ، فكلما أرادوا شيئاً يتكلمون به ، فإذا قيل لهم هذا خطأ و ظهر بطلانه قالوا : إنما قلناه تقيّة [.

از این عبارات ظاهرست که فخر رازی کلام جسارت اشیام سلیمان بن جریر زیدی را که از راه خبیث نفس نسبت به حضرات ائمه عليهم السلام تفوه بآن نموده با پتھاج تمام در

خاتمه کلام خود آورده طریق تسلیم و قبول آنرا با اقدام سرور و ابتهاج بيموده، و ذلك
أظهر دليل على اتباع الرازي وميرة النواصب الكُثام ووطئة قدة الخوارج الأغثام .
ومخفى لماند كه مقالة شيعه سليمان بن جرير را محمد بن عبد الكريم
الشهرستاني الشافعي هم در كتاب « ملل و نحل » وارد نموده ، چنانچه در ذكر سليمان
مذكور گفته : [ثم أتته طعن في الرافضة فقال : إن أئمة الرافضة قد وضعوا مقالاتين
لشيعتهم لا يظهر أحد قطُّ بهما عليهم : إحداهما القول بالبداء فإذا أظهروا قولاً أنه
سيكون لهم قوة وشوكة وظهور ثم لا يكون الأمر على ما أخبروه قالوا : بدا لله تعالى
في ذلك : والثانية التفتية وكل ما أرادوا تكلموا به ، فإذا قيل لهم ذلك ليس بحق و
ظهر لهم البطلان قالوا : إنما قلناه تفتية وفعلناه تفتية] .

و از جمله عجائب جسارت مخاطب فطيم الحركات اينست كه او در بعض
حواشي همین كتاب « تحفه » عبارت مذكورة « ملل و نحل » شهرستاني را بتعريف
و تبديل كلمات و جملات عديده و إضافة و إقحام خرافات و مهملات عتيده وارد ساخته
برده از دين و ديانيت و صدق و أمانت خود بدست خویش برانداخته ، چنانچه در حاشيه
كيد صد و هفتم از باب مكاييد خود گفته : [قد نقل صاحب « الملل و النحل » عن
سليمان بن جرير من الزيدية أنه قال : إن أئمة الرافض وضعوا مقالاتين لشيعتهم لا
يظهر أحد قطُّ بهما عليهم ، أحدهما القول بالبداء ، فإذا تليت عليهم الآيات السدالة
على مدح الصحابة والثناء الحسن عليهم أولوها بالبداء وقالوا : بدا لله تعالى في
حالهم ؛ وكذا إذا أخبروا أتباعهم بأنه سيكون لهم شوكة وقوة ثم لا يكون الأمر
على وفق ما وعدوه قالوا : بدا لله في ذلك . والثانية : التفتية ، فكلمنا رويت عندهم
عن أمير المؤمنين والأئمة ما يدلُّ على الثناء الحسن في حق الصحابة والأئمة معهم
والمؤانسة بهم والمصاهرة والمواكلة والمشاركة والقلوة خلف الخلفاء ورواية الحديث
عنهم ولهم قالوا : هذا كله محمولٌ على التفتية ؛ بل بعض فضلائهم إذا تكلم بكلام
باطل فتميل له : هذا باطل عندك وعلى وفق قواعدك وقواعد أصحابك وروايات أئمتك
قال : إنما قلناه تفتية وتليبساً للأمر . وأقول : هي هنا مقالة ثالثة هي حصنهم الحصين

وحرزهم الحرز ! وهي الترجمة ؛ فإن الآيات الدالة على غلبة الحق وأهله وكذا الأحاديث المبشرة بحصول الأمن والغنى والبقاء والثروة إذا أوردت عليهم قالوا : هذه المواعيد كلها يكون عند الترجمة .

و درین عبارات شاء صاحب علاوه بر تحریفات جزئیته که از نظر ناظر بصیر پوشیده نیست مرتکب تحریفات کلیه و اضافات عظیمه گردیده اند .

از آنجمله آنکه در مقام ذکر این عبارت سراسر جسارت افزوده اند : « فاذا تليت عليهم الآيات الدالة على مدح الصحابة و الثناء الحسن عليهم أولوها بالبدا وقالوا : بدا لله في حالهم » ، و این جسارتی است که علاوه بر تحریف سریع و اتمام فاضیح مشتمل بر کذب ظاهر و بهتان باهرست .

و از آنجمله آنکه در مقام ذکر تفتیه این عبارت سراپا خسارت افزوده اند : « فكلما رويت عندهم عن أمير المؤمنين والأئمة ما يدل على الثناء الحسن في حق الصحابة والأئمة معهم والمؤانسة بهم والمصاهرة والمواكلة والمشاركة والقلاوة خلف الخلفاء ورواية الحديث عنهم وإهم قالوا : هذا كله محمول على التفتية » .

و از آنجمله آنکه بجای این عبارت اصلی ملل و نحل « و كلما أرادوا تكلموا به فإذا قيل لهم ذلك ليس بحق وظهر لهم البطلان قالوا إنما قلناه تفتية و فعلناه تفتية » این عبارت مسوخته آورده « بل بعض فضلائهم إذا تكلم بكلام باطل فقيس له هذا باطل عندك وعلى وفق قواعذك وقواعد أصحابك وروايات أئمتك قال إنما قلناه تفتية وتلبساً للأمر » .

و از آنجمله آنکه بعد این همه تحریفات عظیمه و تصرفات ملیمه عبارتی که مشتمل بر ذکر رجعت است افزوده و آنرا مصدربه « أقول » نموده ، تا باشد که ناظر غیر ماهر آنچه قبل از « أقول » مذکور شده بالتام کلام سلیمان بن جریر زعم نماید و مابعد آنرا کلام صاحب « ملل و نحل » گمان کند و کل هذا محققاً بتعجب منه الناظرون المبصرون و یثبت أن المخاطب زعيم الذين قيل في حقهم « إن أنتم إلا مفترون » ۱ و از جمله عبارات ناصیه آيات که کاشف اسرار و هاتک أستار و مثبت انحراف

أهلست از حضرات ائمه اطهار - سلام الله علیهم ما اختلف الليل والنهار - میباشد ، عبارت جلال دوانی است در « شرح عقائد عضدی » چنانچه
 ملاحلال دوانی در شرح مذکور جائیکه عضدی در عقائد حدیث افتراق امت
 در « شرح عقائد بر هفتاد و سه فرقه ذکر کرده و بعد آن دعوی فرقه ناجیه
 عضدی » بودن اشاعره آغاز نهاده ، مسطور است : [فان قلت : كيف حکم

بأن الفرقة الناجية هم الأشاعرة و كل فرقة تزعم أنها الناجية ؛ قلت : سياق الحديث
 مشعر بأنهم مقتدون بما روي عن النبي ﷺ وأصحابه ، وذلك إنما ينطبق على
 الأشاعرة فإنهم يتمسكون في عقائدهم بالأحاديث الصحيحة المروية عنه ﷺ وعن
 أصحابه رضي الله عنهم لا يتجاوزون عن ظواهرها إلا بضرورة ولا يسترسلون مع عقولهم
 كالمعتزلة ومن يحدو حدوهم ، ولا مع النقل عن غيرهم كالشيعة المتشبهين بما روي عن
 أئمتهم لاعتقادهم العصمة فيهم ، انتهى] .

این کلام بآسرح دلالات دلالت دارد بر آنکه شیعه اتباع احادیث مرویه از
 ائمه علیهم السلام که اعتقاد عصمت آنها دارند می کنند و حضرات اهلست از آن محاشی و
 انکار تمام بر زبان می آرند و برین معنی فخر و مباهات مالا کلام دارند ، بلکه ترك اتباع
 اهلبيت علیهم السلام را دلیل حقیقت خود می پندارند .

وحسين خلعالي در حاشیه شرح عقائد ، قیامت کرده اعتقاد محفوظیت ائمه
 اهلبيت علیهم السلام را از کذب و افترا باطل و شیع انکاشته باظهار حال واقعی مذهب
 اهلحق و مشرب خود پرداخته ، حیث قال : [قوله : المتبعين (المتشبهين . ظ) بما روي عن
 ائمتهم من غير استنادهم (إسنادهم . ظ) المروي إلى النبي ﷺ وأصحابه ، و
 ذلك الاتباع منهم لأجل اعتقادهم العصمة في ائمتهم و عدم صدور الكذب والافتراء
 منهم ، انتهى] .

و این بانك بی هتعام و کلام ناصبیست نظام سر محبت درین که اعتقاد عصمت
 ائمه علیهم السلام و عدم صدور کذب و افترا از حضرات مخصوص اهلحق است ، والله الحمد
 علی ذلك حمد الشاکرین ، و سنیّه باین اعتقاد نمی گرایند و تصویب آن نمی نمایند ،

بلکه آنرا منکر و قبیح می‌شمارند ، و مخالفت آنرا دلیل حقیقت مذهب خود می‌پندارند .
پس این مذهب منتهی را مبارکباد که لیافت اعتقاد آن جزایشان کسی ندارد !
و هیچ مسلمی را تاب آن نیست که تصور آن نماید فکیف که راه تصدیق آن پیماید !

قوله :

[و اگر کتب اهل سنت را اعتبار نکنند مرویات شیعه را که از عقائد الهیه

گرفته تا فروع فقهیه موافق اهل سنت درین رساله نقل کرده شد چه جواب است ؟]

أقول :

جواب استدلال فاسد و احتجاجات کاسه شاه صاحب بمرویات شیعه که
از راه چهل یا پنجاه در مباحث اصول و فروع آورده اند - بحمد الله المنعم - علمای
اعلام و محققین فخام اهل حق کرام در مصنفات خود که برای نقض ابواب « تحفه »
مردوده تصنیف فرموده اند بنحوی مرقوم و مسطور نموده اند که اولیای شاه صاحب
بملاحظه آن غریق بحر فکر و منحصس لجة تحیر شده از عالم قیل و قال می گذرند و تخلف
خود را از سفینه اهل بیت علیهم السلام برای العین مشاهده نموده خلاص و نجات خود را از محالات
می شمارند ! و لقد کان لهم أن يعتبروا بقول الله رب العالمین « و أغرقنا الذین کذبوا
بآیاتنا انهم کانوا قوماً عین » .

قوله :

و درین مقام بعضی از خوش طبعان شیعه تقریری دارد خیلی دلفریب

لا بد ذکر آن تقریر و حل آن تزویر نموده آمد ، گفته است که تشبیه اهل بیت

درین حدیث بسینه اقتضا می نماید که محبت جمیع اهل بیت و اتباع کل ایشان

در نجات و فلاح ضروریست ، زیرا که اگر شخصی در یک کنج کشتی جا گرفت

بلا شبهه از غرق او را نجات حاصل شد ، بلکه دوران در تمام کشتی و گاهی

بکنجی نشستن و گاهی بکنج دیگر معمول و عادی نیست ، پس شیعه چون

متمسک به بعض اهل بیت شدند و اتباع بعضی از ایشان پیش گرفتند بلا شبهه

ناجی باشند و طعنی که اهل سنت بر ایشان بابت انکار بعضی اهل بیت می نمایند

دفع شد ، والحمد لله] .

أقول :

این تقریر سفاقت تخمیر را هرگز کسی که از شیعه بر زبان نمی آرد و لودر مقام خوش طبعی باشد ، همانا که شاه صاحب از راه خدع و ترویج این تقریر را بعضی از خوش طبعان شیعه نسبت نموده در سفاقت و وقاحت خود افزوده اند ، و غالب آنست که این تقریر عمل بد خود شاه صاحب می باشد که بفرض توهین و تهجین اهل حق و یقین و تشیط قلوب تدافین و تساجین اهل نحل خود آنرا بر متوال حیاکت و حکایت نسج ساخته بجواب آن پرداخته اند ، والا اولیایشان بیان فرمایند که کدام شیعه خوش طبع این تقریر را بمقابله اهل سنت یا بجای خود بمعرض بیان آورده ؟ و اگر همین جور تقریرات را مناط رد و قدح و نقض و ابرام ساخته آید و در مقام مناظره و کلام و محاجه و خصام دست آوریز خود کرده شود یقیناً بساط تحقیق و تدقیق نور دیده و عالم ناقل و تدقیق مبتلای انقلاب گردیده بنظر خواهد آمد .

سبحان الله ! شاه صاحب را یارای آن نیست که متعلق بحديث سفینه تقریری از تقریرات اهل حق از کتب و اسفارشان نقل نمایند و جواب آن خواه بنهج معقول باشد یا غیر معقول رقم فرمایند ، لیکن این چنین طاقات و هفوات را که این هبنقه را هم از آن لها و استنکاف عارض می شود خواه میخواه بگردن شیعه می اندازند و جواب آن بزعم خود داده ناظرین ماهرین را مبتلای حیرت و استعجاب می سازند .

بالجملة ما هرگز قبول نمی کنیم که کسی از اهل ایمان این چنین تقریر بادی الهوان را بر زبان جاری کرده باشد ، و هر که ادنی هتوری بر اعتقادات اهل حق دارد هرگز باور نخواهد کرد که کسی از عوام مؤمنین هم گفته باشد که محبت جمیع اهل بیت و اتباع کل ایشان در نجات و فلاح ضرور نیست ، یا آنکه جاهلی از امایه نفوذ نموده باشد که « شیعه چون متمسک ببعض اهل بیت شدند و اتباع بعضی از ایشان پیش گرفتند بلا شبهه ناجی باشند » ، هل هذا الا کذب بهتان لا یتقوه به أحد من اهل الا ایمان .

آری ، اگر اهل سنت اینچنین تقریر واهی و تفتوه موجب هلاک و تباهی بر زبان آرند بجاست و نزد ایشان اظهار اینمعنی رواست ، زیرا که ایشان با وصف ادعای محبت اهل بیت عصمت و طهارت ؛ مسلک مملکت محبت أعدا و مخالفین ایشان میسپارند و در حق ائمه معصومین علیهم السلام کلمات نامحبت آیات که شطری از آن شنیدی بلامعنا بر زبان می آرند ، و اجماع اهل بیت علیهم السلام را حجت نمیدانند ، بلکه این ارکان دین را قابل تقلید بلکه لائق اخذ احادیث و روایات هم ندانسته مرکب کفر مهین در راه ضلال مین میرانند .

و هر چند بعد این کلام ها که کشف اسرار و هاتک اُستار مخاطب خلیع المذارست حاجتی نیست که توجهی بسوی کلمات بارده و هفوات شارده مخاطب که در جواب این تقریر مخترع آورده کرده اید ، لیکن برای مزید افحام و الزام خللی که در خلال نسج عنکبوتی مخاطب مندمج می باشد به معرض اظهار می آرم و پس از انکشاف تلبیس و تزویر مخاطب عظیم التفریر آنچه در حق آن سالک مسالك تخصیر لازم می آید بناظر بصیر و معین خیر می سپارم .

قوله :

[اهل سنت درین جواب او بد و وجه سخن دارند . اول بطریق نفی

آلکه درینصورت امامیه را باید که زبیدی و کیسانی و ناوسیه و افطحیه را

گمراه ندانند و ناجی و مفلح انگارند ، زیرا که هر یکی ازین فرق مذکوره

و امثال ایشان کشتی ازین کشتی وسیع گرفته و در آذکنج جای خود ساخته

و یک کنج کشتی برای نجات از غرق کالیست] .

اقول :

بحمد الله در ماسبق بأدلة قاهره و براهین باهره معلوم شد که مصداق حدیث سفینه نفوس قدسیه ائمه معصومین سلام الله علیهم اجمعین میباشند و را کب سفینه اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام همان کس است که این حضرات را بوصف جمیل عصمت متصف بداند و جمله اُفوال و اُفعالشان را مثل آیات قرآن مجید و فرقان حمید

از خطا و خلل و عثار و زلل مبرا دانسته عصمت و امامتشان را جزو اعتقاد خود گرداند .
و چون این معنی در زبیده و کیساتیه و ناوسیه و افطحیه و أمثالهم یافته نمی شود ، لهذا ایشان
از رکوب سفینه ناجیه منجیه بر احوال قاصیه دور و در گرداب هلاک و خسار و بهاب و
تبار منغمس و مغمور می باشند . و هر گاه ایشان را اصل رکوب نصیب نشده باشد
چگونه میتوان گفت که هر یکی از ایشان کنجی ازین کشتی وسیع گرفته و در آن کنج
جای خود ساخته و بیک کنج کشتی برای نجات از غرق کافی است ؟ هل هذا إلا إفك
و بهتان و قول بما یکذبه المشاهدة والعیان ۱۲ .

قوله :

[بلکه درین صورت تعین اله اثنی عشر نیز مخدوش گشت ، زیرا که هر کنج

کشتی در نجات بخشیدن از دریا کافیت و معنی امام همینست که اتباع او

موجب نجات آخرت باشد ، و تمام مذهب اثنی عشریه بلکه امامیه برهم شد .]

أقول :

چون بنصوص نبویه - علی صاحبها و آله آلاف السلام و التحية - و إرشادات خود
أهل بیت علیهم السلام و دیگر أدلة قاطعه و براهین ساطعه ثابت گردیده که مصداق حدیث
سفینه ائمه معصومین اثنی عشر علیهم السلام هستند ؛ باز چگونه این مطلب حق بأمثال این
شبهات و کیکه واهییه مخدوش می تواند شد ؟ و بر کسی که ادلی شعوری داشته باشد
واضح و لائحست که هر گاه رکوب سفینه ناجیه موقوف بر اعتقاد عصمت و
إمامت ائمه اثنی عشر علیهم السلام شد تحقق رکوب سفینه ناجیه منجیه برای غیر امامیه
اثنا عشریه از جمله محالات گردید . و در کمال ظهورست که بغیر رکوب سفینه هیچ
کنج کشتی حاصل نمی تواند شد چه جای نجات از موج دریا ؟ پس تصور رکوب
کشتی و حصول کنجی و نجات از موج دریا برای غیر امامیه اثنا عشریه مصداق
« ظلمات بعضها فوق بعض » می باشد و کسی که معتقد امامت ائمه اثنی عشر علیهم السلام
نیست برای اظهار سوء حال و خسران مآل او قول خداوند عالم / أو ظلمات فی بحر
البحر بنشأ موج من فوقه موج من فوقه محاب ظلمات بعضها فوق بعض إذا

أخرج يده لم يكذب يراها ومن لم يجعل الله له نوراً فما له من نور؟ كافي و واقفي ست .
بالجملة ، برهمی مذهب اثنا عشریه بعد فهم معنای حقیقی حدیث سفینه خیال
معالست ، و هر که مطلب صحیح این حدیث شریف فهمیده نزد او بنای مرسوم
این مذهب حق آرسخ من الجبال ست .

قوله :

[و اگر این کلمه را زبیده گویند همین حرف در مقابل آنها گفته خواهد

شد] .

أقول :

اگرچه ما کاری بزبیده نداریم و ابشار را بسبب عقائد باطله و مذاهب فاسده
شان از فرق ضالّه هالکه می شماریم ، لیکن اینقدر می گوئیم که زبیده هرگز نخواهند
گفت که تشبیه اهل بیت درین حدیث بسفینه اقتضا می نماید که محبت جمیع اهل بیت
و اتباع کُلّ ایشان در نجات و فلاح ضرور است ، الی آخر ماساقه المخاطب ، زیرا
که این کلام سخافت انضمام در فساد و بطلان یحّدی رسیده که هر محقّ و مبطل از آن
إبا می نماید و هرگز زبان خود را بآن نمی آلود ، و هر که کلمات زبیده را متعلّق
به حدیث سفینه دره ذخیره المال ، عجیلی و غیر آن دیده باشد می داند که ایشان اگر
چه خلط حقّ یا باطل نموده کلمات بسیار چاویده اند لیکن کسی از ایشان بمثل این
کلام سخافت التیام متفوّه نگردیده .

قوله :

پس تعین مذهبی برای خود هیچ فرقه را از فرق شیعه درست نیست

بلکه جمیع مذاهب را باید که حق دانند و صواب انگارند] .

أقول :

چون احدی از فرق شیعه متفوّه بتقریر إختراعی شاه صاحب شده ، پس این
کلام نافرجام شاه صاحب سراسر بیجاست و از قبیل بناء الفاسد علی الفاسد می باشد ،
آری حضرات اهل سنت خصوصاً شاه صاحب اگر جمیع مذاهب را حق بدانند حق

ایشانست زیرا که بمذاق شان همه لزومست بلکه همه اوست .

قوله :

[حال آنکه در میان مذاهب اینها تناقض و تضاد واقعست ، و هر دو جانب

تناقض را حق دالمتن در غیر اجتهادیات قائل باجماع نقیضین شدتست که

بدیهی الاستحالة است] .

أقول :

این تقریر وفاحت مخمیر که شاه صاحب برای اظهار معقولیت خود بر زبان صفاقت ترجمان آورده اند در مفاد آن اگر قدری تأمل میکردند هرگز متعوه بان نمی شدند ، زیرا که اختلاف مذاهب پیشوایان اهل سنت از ظهور من الشمس و این من الهمس است ، و هر که ادنی نظری بر کتب و أسفار سنیّه بیندازد لزوم اختلاف مذاهبشان در اصول و فروع متحیر میگرد و اختلافاتی که در طبقات اُملاف و أخلاف ایشان گذشته و موجودست ناظر بصیر را بچار موجّه حیرت می اندازد !

و از جملة عجائب اینست که محبت بعضی حضرات اهل سنت باختلاف مذاهب بعدی رسیده که تعدد مذاهب را بعدد صحابه بنظر قبول و استحسان می نکرند و مذاهب صحابه را بیک لك و چارده هزار مذهب رسانیده هر یکی را قابل اقتدا و موجب اعتدال گمان می نمایند !

علامة عجیبه در ذخیره المال ، گفته : [وقد وضع الشیخ الربانی و إمام أهل الكشف عبدالوهاب الشعرانی^۱ قدس الله روحه فی میزانه لاختلاف المذاهب فمثال (مثالاً . ظ) كالشجرة و كتب علیه : فانظر يا أخي إلى العین التي فی أسفل الشجرة وإلى الفروع والأغصان والتفرع منها كلها متفرعة من أصل الشجرة وهي الشريعة ، والفروع الكبار مثال أقوال أئمة المذاهب ، والفروع الصغار مثال أقوال المقلدین ، و الأغصان المتفرعة من جوانب الفروع مثال أقوال الطلبة المقلدین ، والنقط الحمر التي فی أعلى الأغصان مثال المسائل المستخرجة من أقوال العلماء ، فلم يخرج أحد من عین شریعتہ وشجرة علمه ، وما من قول من أقوال هؤلاء الأئمة إلا وهو متفرع من هذه الشجرة

وفروعها وأغصانها ! ثم وضع مثالا آخر لاتصال سائر المذاهب بعين الشريعة وخطوطاً كثيرة تشرع إلى العين الوسطى من سائر الجوانب ولم يحصرها في أربعة ولا خمسة بل ذكر نحو ثمانية عشر مذهباً كما جعلها غيره مائة ألف وأربعة عشر ألفاً على عدد الصحابة (رض) وبآئهم اقتديتم اهتديتم !!!] .

وبالآخر از اینهمه آنست که بعضی از اکابر این حضرات در تصویب مذاهب مختلفه بحدی مبالغه دارند که از جناب رسالت مآب ﷺ حدیثی می آرند باین مضمون که آنجناب - معاذ الله - إرشاد فرموده که شریعت من برسی صد و شصت طریقه آمده است ، نپروود کسی در طریقه از آن طرق مگر اینکه نجات می یابد ! وبعد از آن تأییدش بحديث نجوم می نمایند و در محیر اصحاب فضول و أحلام إلى أقصى الغایة می افزایند .
علامه عجبلی در ذخیره المال ، کلامی از شیخ عبدالوهاب شرانی نقل نموده که در آخر آن واقع است : [وقد روی الطبرانی مرفوعاً أن شریعتی جاءت علی ثلثمائة وستین طریقه ماسلك أحد منها طریقه إلا ونجا ! ویؤیده حدیث أصحابی کالتجوم بآئهم اقتديتم اهتديتم . انتهى کلام الشرانی نفع الله به] .

فوله :

[دوم بطریق حل آنکه جا گرفتن در يك کنج گشتی وقتی نجات بخش از

غرق در یاست که در کنج دیگر از آن گشتی رخنه نکند و چون در يك کنج

نشت و در کنج دیگر رخنه کردن آغاز نهاد بلا شبهه غرق خواهد شد ، و هیچ

فرقه از فرق شیعه نیست الا در يك کنج این گشتی نشسته و در کنج دیگر رخنه

پیدا کرد] .

اقول :

این کلام سفاکت انضمام شاه صاحب از کلام سابق او هنر و افسدست و آنچه بطریق حل إفاده میفرمایند از آنچه بطریق تمس إفاده نموده بودند طریف تر افتاده است ، زیرا که هر صاحب فهم میداند که جناب رسالت مآب ﷺ در حدیث سفینه اهل بیت خود را مثل سفینه نوح قرار داده و مصداق اهل بیت آنجناب درین حدیث مثل حدیث

ثقلین ائمه اثنا عشر علیهم السلام هستند، کما ثبت مره بعد مره، پس کسی که اثنا عشری نباشد او را رکوب سفینه اهل بیت علیهم السلام کی نصیب شده تا گفته شود که دریک کنج کشتی نشسته است و کنج دیگر را رخنه میکند؟ بلکه او متخلف ازین سفینه است و مصداق من تخلف عنها فرق میباشد. اقا اثنا عشریه پس چون بحمد الله را کب سفینه اهل بیت علیهم السلام هستند و همه اجزای سفینه را محترم و معظم و سبب نجات خود میدانند تمور باطل رخنه کردن کشتی نسبت بایشان نقش بر آب است.

واز جمله عجائب روزگار که سرمایه حیرت بی نهایت اولی الأبصار میباشد اینست که شاه صاحب سفینه اهل بیت علیهم السلام را مثل سفینه چوبی که مردمان ناقص القنعه میسازند تصور نموده و لهذا آنرا قابل رخنه کردن تصور می نماید؛ حال آنکه این سفینه خدا سازست که اگر جن و انس مجتمع شوند در آن هیچ رخنه نمی توانند **کرکر** ولو کان بعضهم لبعض ظهیراً

بالجمله، کسانی که را کب این سفینه متینه هستند نسبت بایشان تصور رخنه کردن از هر جهت خیال محال است و کسانی که را کب این سفینه نشدند ایشانرا فرق و هلاک بحر فنا کی قابل این امر گذاشته که تصور باطل رکوب و رخنه اندازی درین سفینه نمایند؛ آری این همه تصورات باطله و توهمات عاطله کار شاه صاحب و اولیای شاست که تفرقه مابین سراب و آب نکرده طریق زیغ و إغوجاج می سپرند و تمییز خطا از سواب ننموده در بحر غمی و ضلال منغمس و غمرند؛

آوله :

[آری اهل سنت هر چند در کنجهای مختلفه سیر و دور می نمایند اما کشتی

ایشان سالم است؛ در هیچ کنج رخنه نکرده اند تا از آن طرف موج دریا در آید

و غرق کند].

اقول :

اینهمه بالاخوانی شاه صاحب مبنی بر مزعومات فاسده و موهومات کاسده ایشان است که در ماسبق بطلان آن بدلائل ساطعه و براهین قاطعه واضح و لائح گردیده و هر که

در بیانات شافیه اهل حق نظری کرده بخوبی میدانند که مصداق اهل بیت در حدیث سفینه
 بالخصوص ائمه اثنا عشر علیهم السلام هستند و را کب سفینه اهل بیت علیهم السلام همان کس است که
 معتقد عصمت و امامت ایشان بوده باشد و در اصول و فروع اتباع و اقتفای ایشان بکند
 و بفلان و بیهان اصلاً کاری ندارد، و بحمد الله ازین فضیلت عظمی و موهبت کبری
 اهل سنت یکسر محروم و بی نصیب هستند و کلمات ناصیهت آیات شان در خصوص ائمه
 اثنا عشر علیهم السلام دلالت صریحه دارد بر اینکه ایشان اهدی مدو این حضرات می باشد و بافعال
 و اقوال خود بغض و عداوت این نفوس فاسقه را واضح و آشکار نموده خاک مذلت و صفار
 بر رؤس خود میاشند! و از اینجا کالتور علی شافع الطور بر هر ذی شعور ظاهر و باهر میشود
 که اهل سنت هرگز را کب سفینه اهل بیت علیهم السلام نیستند و چون ایشان را رکوب این
 سفینه نصیب نشد نه نشستن در کجی برای شان ممکن است و نه میرو دور در کنجهای
 مختلفه در امکان شان میباشد، بلکه ایشان هیچ کشتی و لوشکسته و رخنه دار بوده باشد
 ندارند چه جای آنکه کشتی ایشان سالم بوده باشد! بلی ایشان مثل کفار قوم نوح علیهم السلام
 هستند که بسبب تخلف از سفینه نوح علیهم السلام غرق دریای هلاک گشتند، فسق علیهم
 قوله تبارک و تعالی: *مَّا خَطْبَاؤُهُمْ أَغْرَقُوا فَأَدْخُلُوا نَاراً فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ
 اللَّهِ أَنْصَاراً*

قوله:

[و باختیار روش اهل سنت الزام توان داد نواصب را در انکار این

دو حدیث که بدلیل عقلی در صحت این هر دو قدح کرده اند و گفته اند که

مناد این هر دو حدیث تکلیف بممتنعات عقلیه است که بالبداهه محال است،

زیرا که اگر تمسک بجمیع اهل بیت نموده آید و بلاشبیه در عقائد و فروع

ایشان اختلاف و تناقض روداده؛ میباید که امت مکلف باشد بجمع بین النقیضین،

و هو محال بالبداهه، و اگر تمسک ببعض ایشان کرده آید یا بتعین خواهد بود

یا بتعین، در شق اول ترجیح بالمرجح لازم خواهد آمد، و در روایات

تعین حق بجانب خود نیز اینها را اختلاف واقع است باز همان آتش اجماع

التیضین در گامہ می آید یا ترجیح بلا مرجح ، و اگر شق ثانی مراد باشد لازم آید تبجیز عقائد مختلفہ و ہرالع متفاوتہ در یک دین واحد از خود شارع ، حال آنکہ « لكل جعلنا منكم شرعةً ومنهاجاً » صریح مخالف این تبجیز است و بضرورت دینیہ استحالة آن ثابت . و هیچ فرقه از فرق شیعہ از عہدہ جواب این خدہ آن اشیا نمیتواند برآمد الا چون روش اہلسنت اختیار کند .

اقول :

بر ناظر ہمیر و متبع خیر واضح و مستبرست کہ شاہ صاحب جابجا در کتاب خود و کالت فضولی نواصب اختیار نموده نامہ اعمال خود را سیاء و حال زار خود را تباہ کردہ اند ! و این مقام ہم لز جملہ آن مقامات ست . اگر اولیای شاہ صاحب این مطلب را قبول نکنند و جانی در حق و مہارتی در حق داشته باشند بر شان لازم و واجب است کہ این تفریر نواصب را از کتب ایشان بر آورده پیش اہلحق بگذارند تا صدق و راستی نقل و حکایت شاہ صاحب بر اصحاب انظار و ارباب اُیسا و واضح و آشکار گردد ، فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ اَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ . و حقیقت حال این است کہ این تفریر ضلالت تخمیر کہ شاہ صاحب و کالۃ عن النواصب ذکر کردہ اند مأخوذ از کلمات سخافت آیات بعض علمای اہلسنت است کہ در جواب حدیث ثقلین و حدیث سفینہ مُلجاً و مضطرب شدہ بر السنہ سلیطہ خود آورده اند !

مگر امیدالی کہ ابراہیم کردی کہ از مشائخ اجازہ شاہ ولی اللہ والد مخاطب است و خود مخاطب در ہمین کتاب « تحفہ » در مبحث آیہ « إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ » اورا بکمال تبجیل و تفضیم یاد نموده و بیعض ہفوات او احتجاج کردہ ، در کتاب « نبراس » میگوید : [و اما خبر السفینۃ و « إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ » لادلالۃ فیہ إلا علی أنَّ المتمسکَ بہم غیر ضالّ ، و لادلالۃ فیہ علی أنَّ تَظْلِيلَهُمْ أُولَى ، کما لادلالۃ فیہ علی أنَّ المتمسکَ بغيرہم من التابعین للكتاب والسنة ليس على هدى ! وأقرب ما يثبتن به أنَّه لادلالۃ في ذلك على الأولوية ، أنَّ الأولوية لا تثبت بهذه الأحاديث إلا إذا دلت على أنَّهم لا يخطئون

أهدأ ، ولادلالة فيها على ذلك كما يشهد به الواقع ، لتأمر أنهم قد اختلفوا باعترافكم وتظلمكم في المسائل الأصولية وقد اعترفتم بأن الحق في الأصول واحد ، وإذا كان الحق واحداً وهم قد اختلفوا اختلافاً متناقضاً ؛ دل ذلك على تفرق الخطأ الاجتهادي إليهم قطعاً ولا محيص لإنكاره ، وكلما تفرق إليهم كانوا كسائر المجتهدين من الأمة فلا أولوية بهذه الأحاديث أصلاً] .

وسابقاً شنیدی که خود شاه صاحب در حاشیه کتاب خود در همین مبحث آورده اند : [والحاصل أن المراد بالعترة إمام جميع أهل بيت التكنی أوجمیع بنی هاشم أوجمیع أولاد فاطمة وعلي ، وعلي كل تقدير فالتمسك بالمأمور به إماماً بكل منهم أو بكلهم أو بالبعض المبهم أو بالبعض المعین ، والشقوق كلها باطلة . أمّا الأول فلا يتلزم التمسك بالنقيضين في الواقع لاختلاف العترة فيما بينهم في أصول الدين كما مرّ مفصلاً ، وعلي الثاني يلغو الكلام لأن التمسك بما أجمع عليه كلهم بحيث لا يشذ عنه فرقة لا يجدي نفعاً إذ البحث في المسائل الخلافية ، وعلي الثالث يلزم تصويب الطرفين المتخالفين ويلزم على الإمامية تصويب الزيدية والكيسانية وبالعكس ، و على الرابع يلزم التجهيل والتلبیس في التبليغ إذ البعض المراد غير مذكور في الكلام فيفضي إلى النزاع في تعيينه كما هو الواقع] .

بالجملة ، ازین عبارات بر اولی الأحلام بکمال ظهور منجلی گردید که تقریری که شاه صاحب از جانب بواسط نقل کرده اند مأخوذ از هفوات خود اهل سنت میباشد ، و هر چند بطلان این هفوات وسقطات از إفادات متینه و بحقیقات دزینه ما که در ماسبق ذکر نموده ایم واضح و لایح شده ، لیکن در اینجا باز بفرغ إفاده ناظرین اختصاراً میگویم که :

چون مصداق اهل بیت در حدیث ثقلین و حدیث سفینه بلارب حضرات ائمه اثنی عشر علیهم السلام میباشد و هرگز در عقائد و فروع ایشان اختلاف و تناقض نیست ، لهذا مسافری برای این قیل و قال و محلی برای این مقال ضلالت اشتغال که شاه صاحب بر زبان آورده اند نیست ، و بحمد الله مراد بودن ائمه اثنی عشر علیهم السلام در حدیث ثقلین و

معصوم بودنشان از خطا و زلل و اتفاق و اجتماعشان در مذهب و فقدان اختلاف در میان شان امریست که علاوه بر دلائل قاطعه و براهین ساطعه که اهلحق ذکر می نمایند از إقادات محترمه و إعتراافات مکرره منصفین علمای اهل سنت مثل علامه محمد معین مندی دره دراسات الکیب ، بلا شبهه ثابت و محقق شده ، و هر گاه اعیان اهل بیت علیهم السلام معلوم گردید و عصمت و اتفاقشان در اصول و فروع بمنتهی شهود رسید ؛ همه کلمات سفینه و جمله جملات رکیکه که شاه صاحب بوکالت نواصب نقل کرده اند باطل بر آمد و ظاهر گشت که مکلف شدن امت بجمع بین النقیضین در صورت تمسک بجمیع اهل بیت و احتمال تمسک بپعضشان و بودن آن بتعیین یا بغیر تعین و لزوم ترجیح بلامرجح در شق اول و اختلاف روایات تعین و آمدن آتش اجتماع النقیضین در کاسه یا ترجیح بلامرجح و مجویز غنائد مختلفه و شرائع متفاوته در شق ثانی ؛ همه حرفهای بوج و بی معنی است که سراسر بی محل و بیجا صرف شده و اصلاً ضرری بأهلحق نمیرساند بلکه کمال أجنبیت و کیل نواصب از إدراک حقائق و نهایت بُعد او از ساحت إکتفاء دقائق واضح می گرداند .

و علاوه بر این این تحریر که مخاطب و کالۀ از نواصب لثام آورده اگر واقعی برای آن گذاشته شود هادم اساس اسلام می باشد ، زیرا که مثل آن کفار اشرار در حق کتاب الله نسج می توانند کرد ، ولتعم ما قال بعض علمائنا الأعلام فی هذا المقام :

[أتا آیه این ناصب از نواصب نقل کرده پس آن در حقیقت قدح در اسلام است ، مثلاً کفار را میرسد که بگویند آیات کتاب الهی متناقضند و متخالف و تکلیف بعمل علی کل من المتناقضین محالست ، و اگر تمسک ببعض آیات نمایند پس اگر علی التعمین باشد ترجیح بلامرجح لازم آید ، و ایضاً وجوه منحصه مختلف می باشند و هر کسی بنا بر عقیده خود وجه ترجیحی قرار می دهد ، پس آمدن همان آتش اجتماع النقیضین در کاسه یا ترجیح بلامرجح لازم است و بر شق ثانی مجویز شرائع متفاوته لازم آید . و نیز این تحریر شاه صاحب که بوکالت نواصب اختراع آن کرده اند برای حدیث نجوم که شاه صاحب و اولیا بشان خیلی دل داده آن هستند نهایت مضرت زیرا

که بلاشبیه می توان گفت که إقتدای أصحاب که مثل نجوم اند إقتدا بکُل أصحابست یا ببعض ، علی الاول یلزم اجتماع التقیضین وعلی الثاني بعض معین مراد اند یاغیر معین ، علی الاول یلزم الترجیح بلامرجح ، وایضاً روایات إقتدا بأصحاب وارتدادشان علی الاعتقاد متعارضند ؛ پس همان آتش درکاسه شاه صاحب می آید ، و نیز شیعه چون إقتدا بأفضل أصحاب دارند پس چرا مورد ملام باشند ، وعلی الثاني مجوز المتانیات لازم می آید] . هکذا أفاد بعض الأعلام ، رفع الله مقاسه فی دارالسلام .

وهرگاه اینهمه دالستی بر تو واضح و لاتع گردید که مملکت اهل حق در باب احتجاج و استدلال بحديث ثقلین و حدیث سفینه چنان روشن و مستقیم است که ارباب انصاف را در آن اصلاً کنجایش فیل و قال نیست و تحریر ایشان درین خصوص مثل بنیان مرسومست و بعدتی مبهرم و محکم افتاده که اصلاً خدشه بر آن وارد نمیشود ، و ازینجاست که شاه صاحب گاهی از جانب بعض مجاهیل شیعه در باب حدیث سفینه تحریر عمرانی میفرمایند تا بر آن زنج زنی نمایند ، و گاهی وکالت فضولی نواصب اختیار نموده میخوانند که بدلیل عقلی در سحت حدیث ثقلین و حدیث سفینه قدح کنند و تمام فرق شیعه را از جواب خدشه آن اشقیا عاجز ظاهر سازند ، حال آنکه ازین اضطراب و سرگردانی شان اصلاً آهی بر روی کار نمی آید ، بلکه سعی بی حاصل و جهد لاطائل شان جمله بر باد میرود و بر هر عاقل متدبّر بخوبی منکشف می گردد که آنچه شاه صاحب از بعض خوش طبعان شیعه نقل کرده اند إقترای محض می باشد و خاک مذلت و هوان بر سر خود متعاطب حلیف البهتان می باشد ؛ و آنچه بعنوان وکالت از جانب نواصب لئام بمعرض بیان آورده اند همه از انبان اسلاف با انصاف خود برداشته تخم ناصبیت و انحراف در مزارع قلوب اولیای خود کاشته اند ، و در مقام جواب بنحوی که پهلوانی کرده اند بر ناظر بصیر واضح و مستنیرست .

و عجب تر آنکه با وصف این وکالت سراسر ضلالت دهوی میفرمایند که روش ایشان برای خلاص از خدشه نواصب لئام یگانه تدبیرست ؛ حال آنکه روش ایشان بلا رب روش غرابست و متبّع ایشان بلاشبیه واصل إلی التبار و التباب ؛

و از جمله عجائب مضحکه اینست که شاه صاحب در باب حدیث سفینه بر آنچه در متن کتاب خود ذکر کرده بودند اکتفا نوزیده در حاشیه آن از بعضی علمای خود تقریری ضعیف تر نقل کرده با استحصان آن گرویده اند ، چنانچه می فرمایند :

[ملا یعقوب ملتانی که از علمای اهل سنت است گفته است که در حدیث بیستم تشبیه اهل بیت بسفینه و تشبیه صحابه بنجوم اشاره می کند که شریعت را از صحابه باید گرفت و طریقت را از اهل بیت ؛ زیرا که خوض در حقیقت و معرفت بدون اعمال طریقت و محافطت شریعت محال است ، چنانچه سفر دریای ظاهر بدون رکوب کشتی و احتدا بنجوم محال است ، و فقط سوار شدن بر کشتی هر چند نجات بخش از غرق است اما وصول بمقصد بدون مراعات نجوم محال است ، چنانچه فقط مراعات نجوم بدون کشتی بی اثر و باطل ، درین نکته تأمل باید کرد که بسیار عمیق است] انتهى .

و این تقریر را مرتزوی که اصل ^(۱) و مأخذ آن تقریر سخافت تخمیر بعضی مذکرین بر تقریر می باشد موهون و مردودست بوجه عدیده ویراهین سدیده :

(۱) در « تفسیر کبیر » در تحت آیه مودت مذکورست : [والعامل أن هذه الآية تدل على وجوب حب آل رسول الله صلى الله عليه وسلم وحب أصحابه ، وهذا المنصب لا يسلّم الا على قول أصحابنا أهل السنة والجماعة الذين جمعوا بين حب العترة والأصحاب] وسمعت بعض المذكورين قال : انه صلى الله عليه وسلم قال : مثل أهليتي كمثل سفينة نوح من ركب فيها نجا / وقال صلى الله عليه وسلم : أصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم ؛ ونحن الآن في بحر التكليف ونضربنا أمواج الشبهات والشهوات ، وراكب البحر يحتاج الى أمرين : « أحدهما » السفينة الخالية من العيوب والثقب ، « والثاني » الكواكب الظاهرة الطالعة النيرة ، فاذا ركب تلك السفينة ووقع نظره على تلك الكواكب الظاهرة كان وجاء السلامة غالباً ، فكذلك ركب أصحابنا أهل السنة سفينة حب آل محمد ووضعوا أبحارهم على نجوم الصحابة ، فرجوا من الله تعالى أن يفوزوا بالسلامة والسعادة في الدنيا والآخرة] .

ازین عبارات ظاهرست که تقریر مشتمل بر حدیث سفینه و حدیث نجوم تقریر است که صاحب « تفسیر کبیر » آنرا از بعضی مذکرین شنیده بعنوان استحصان ناقل آن گردیده لیکن بی عیب و غریب است که بعضی از علمای سنیه چنان دلدادگی این تقریر بر تقریر

اول آنکه مبنای این تفسیر بن حدیث اصحابی کالتجوم است ، حال آنکه قدح و جرح آن حسب افادات علمای اعلام سنیّه بتفصیل تمام در ماسبق شنیدی ؛ و حال بر اختلال آن بنظر حقیقت بین دیدی ، پس تمسک ملتانی باین حدیث فاسد المیانى نزد ارباب تحقیق و تنقید موجب نهایت تعییر و تندیدست .

دوم آنکه بر فرض صحت حدیث « اصحابی کالتجوم » مراد لز اصحابی در آن

== هده اند که تماماً یا ذهولاً آنرا بضرردازی نسبت میکنند ؛

مگر نبدانی که علامه طیبی در « کاشف - شرح مشکوٰۃ » در شرح حدیث سفینه گفته :
[شبه الدنيا لما فيها من الكفر والضلالات والبدع والاهواء الزائفة يبحر لبحى بفتنه موج من فوقه موج من فوقه سحاب ظلمات بعضها فوق بعض ، وقد احاط بأكنافه وأطرافه الأرض كلها وليس فيه خلاص ومناص الا تلك السفينة وهى محبة أهل بيت رسول الله (ص) وما أحسن انضمامه مع قوله مثل اصحابى مثل النجوم من اقتدى بشئ منها اهتدى قال الامام فخر الدين الرازى فى تفسيره : نحن معاشر أهل السنة بعهد الله وكنيتنا سفينة محبة أهل بيت النبى (ص) واهتدينا بنجم هدى أصحاب النبى (ص) وخرجوا النجاة من أهوال القيامة ودرجات الجحيم والهداية الى ما يرزقنا الى درجات الجنان والنعيم القيم] .

وعلامه على قارى در « مرقاة - شرح مشکوٰۃ » در شرح حدیث سفینه نقلاً من الطیبی آورده : [شبه الدنيا بما فيها من الكفر والضلالات والبدع والجهالات والاهواء الزائفة يبحر لبحى ينشأ موج من فوقه من فوقه سحاب ظلمات بعضها فوق بعض ، وقد احاط بأكنافه وأطرافه الأرض كلها وليس منه خلاص ولا مناص الا تلك السفينة وهى محبة أهل بيت الرسول صلى الله عليه وسلم وما أحسن انضمامه مع قوله مثل اصحابى مثل النجوم من اقتدى بشئ منه (منها . ظ) اهتدى ، ونتم ما قال الامام فخر الدين الرازى فى تفسيره : نحن معاشر أهل السنة بعهد الله وكنيتنا سفينة محبة أهل البيت واهتدينا بنجم هدى أصحاب النبى صلى الله عليه وسلم ، فخرجوا النجاة من أهوال القيامة ودرجات الجحيم والهداية الى ما يوجب درجات الجنان والنعيم القيم ، انتهى . وتوضيحه أن من لم يدخل السفينة كالنوارج هلك مع الهالكين فى أول وهلة ومن دخلها ولم يهتد بنجوم الصعابة كالروافض ضل ووقع فى ظلمات ليس بخارج منها] .

وبطلان وهوان این هفوات بارده و سقطات شارد از آنچه در متن بجواب ملتانی و بجواب شاه صاحب مذکور میشود بر ارباب الباب ظاهر و باهرست (۹۳ . هه . ره) .

أهلیتی ست ، وبحمد الله این مطلب از تحقیقات آنیقه ما که درین کتاب و در کتاب « إستمعوا الإفحام » بتفصیل تمام مذکور شده ثابت و محقق گردیده . پس هویدا و آشکار گردید که بنا بر حدیث نجوم أخذ شریعت از أهلیت علیه السلام باید کرد نه از اُغیار ، والله الواقی عن سلوک مسلك الثباب والتبار .

سوم آنکه اگر بالفرض در حدیث أصحابی کالنجوم مراد از أصحابی أهلیتی نبوده باشد باز هم چون أهلیت عمر نبوی علیهم السلام بلا شبهه و اِرتیاب داخل در زمره أصحاب بودند بلکه نزد اهل ایمان و یقین رأس و رئیس ایشان محسوب می شدند ، لکن حدیث أصحابی کالنجوم أهلیت علیهم السلام را هم شامل خواهد بود ؛ و پر ظاهرست که هر گاه أهلیت علیهم السلام بسبب اتماف بوصف صحابیت در مصداق حدیث نجوم داخل گشتند أخذ شریعت از ایشان واجب و لازم گردید و تنحیه و تبعیدشان از مقام منیع نشر شریعت و قصر و حصر ایشان در دائره اِرشاد و طریقت بسر حدّ بطلان رسید ، ولقد صدق الله الحمید المجید فی قوله / وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بِعِيدٍ .

چهارم آنکه هر گاه حدیث نجوم بر نفوس قدسیه أهلیت علیه السلام شامل آمد و این حضرات در مصداق آن داخل شدند و حدیث سفینه بلامنازعت مختص با ایشان گشت مصدّق و محقق گردید که این حضرات قدسی صفات بلحاظ جمع بین الفضیلتین أحقّ و اُولی بالتقدیم هستند هم در مقام أخذ شریعت و هم در محلّ أخذ طریقت ، وثابت و مبرهن شد که حدیث نجوم و حدیث سفینه هر دو دلیل واضح و برهان لائح جلالاتشان و عظمت مکان و تقدّم و تفوّق وزعامت و إمامت این ارکان دین مبین و أعلام شرع متین و حجج الله علی العالمین میباشد ، و تقریر سراسر تزویر ملتائی غریب منقلب شده خاک مذلت و هوان بر سر خودش میباشد .

پنجم آنکه اگر بالفرض حدیث نجوم تعلّقی بأهلیت علیه السلام نداشته باشد باز هم مفاد آن هر گز این نیست که شریعت را از اهل بیت علیه السلام نباید گرفت ، و چگونه کسی از عقلا اقدام برین می توان کرد حال آنکه آیات متکثره قرآن مجید و احادیث متضافره رسول ربّ حمید - صلی الله علیه و آله الصّادق مادام للحمام تقرید - أخذ شریعت را

از اُهلِیت عصمت و طهارت واجب و لازم میگرداند ، و بودن اینحضرات معادن علم و حکمت و منابع دین و شریعت بمنتهی شهود میرساند . پس بنابر حدیث نبیوم اصحاب را قابل أخذ شریعت گمان کردن و نفوس قدسیه اُهلِیت عصمت و طهارت علیهم السلام را قابل أخذ شریعت ندانستن غضب خالق را خریدن و روح نبوی را باقیع و جوه رنجایدنست .

ششم آنکه حدیث سفینه را صرف مشیر بآخذ طریقت از اُهلِیت علیهم السلام دانستن و آنرا دلیل أخذ شریعت ازین نفوس قدسیه نگردانیدن خلاف تحقیقات علمای اعلام و محققین عظام منیه است ، و هر که افادات ایشانرا دیده است و جرعه از افاضات شان کشیده بخوبی میداند که ایشان اینحدیث شریف را آمر و حاکم بآخذ شریعت از اُهلِیت علیهم السلام میدانند ، و این مطلب را بعنوان شتی از عبارات و کلمات خویش ظاهر و باهر میگردانند ، و قد رأیت فیما أسلفناه شطراً من عبارات هؤلاء الأعلام ، فعلیک النظر فیها بالایمان والایهام .

هفتم آنکه دلالت حدیث سفینه بر وجوب أخذ شریعت از اُهلِیت علیهم السلام بحدی واضح و لائح است که نصرالله کابلی که خواجه شاه صاحب ست بآن اعتراف نموده و با لجاء قادر علی الاطلاق رجوع خلفاء و صحابه را بسوی جناب امیرالمؤمنین (علیه السلام) در مسائل مشکله ناشی ازینمطلب دانسته ، چنانچه در « صواقع » بعد ذکر حدیث سفینه گفته : [ولانک أن الفلاح منوطٌ بولائهم وهدیهم ، والهلاك بالتخلف عنهم . ومن ثقة كان الخلفاء والصحابة يرجعون إلى أفضلهم فیما أشكل علیهم من المسائل ، وذلك لأن ولاءهم واجبٌ وهدیهم هدی النبی (صلی الله علیه و آله)] .

پس بعد ازین پسندیدن مخاطب خرافت ملتانی را جز آنکه کاشف از عقوق پدر معنوی خود باشد دیگرچه توان گفت ؟

هفتم آنکه دلالت حدیث سفینه بر لزوم أخذ شریعت از اُهلِیت علیهم السلام امریست که از کلام خود شاه صاحب مراحه واضح و آشکارست ، بیانش اینکه شاه صاحب کما سمعت در متن کتاب خود فرموده اند : [و همین قسم حرایت مثل اُهلِیتی

فیکم مثل سفینه نوح من رکبها نجا ومن تخلف عنها غرق ، دلالت نمیکند مگر بر آنکه
فلاح و هدایت مربوط بدوستی ایشان و منوط با اتباع ایشانست و تخلف از دوستی و
اتباع ایشان موجب هلاک] .

ولیز شاه صاحب در متن کتاب خود فرموده اند: [و همینست حال اتباع که
اهلسنت يك طائفة را خاص نمیکند از هر همه روایات دین خود می آرند و بدان تمسک
می جویند ، چنانچه کتب تفسیر و حدیث و فقه ایشان بر آن گواه است] ، انتهى .

و بعد این اعتراف صریح در متن کتاب در حاشیه آن کلام ضعیف ملتانی را
ذکر کردن و حدیث نجوم را دلیل أخذ شریعت از اصحاب و حدیث سفینه را دلیل
أخذ طریقت از اهل بیت علیهم السلام و نمودن علانیه طرق مناقضه و مباهته پیمودنست .
نهم آنکه اگر این تقریر ملتانی حظی از صحت داشته باشد لازم می آید که
جماعت اصحاب و زمره اهل بیت علیهم السلام هر دو - العیاذ بالله - خلاف حکم نبوی
نموده باشند ، زیرا که پرتا هرست که اهل بیت علیهم السلام هرگز أخذ شریعت از
اصحاب ننمودند و همچنین اصحاب راه أخذ طریقت از اهل بیت نه پیمودند و اگر بعضی
را فرض کنیم که سالک این راه بودند اکثر که بلاشبیه منحرف ازین طریق گردیدند .
پس اینک ملتانی را باید که قدری در مال تقریر سفاقت تخمیر خود اندیشه نماید و ببیند
که اینکلام تا فرجامش او را به کدام وادی مهلك می اندازد و بیچه بلای بی درمان مبتلا
می سازد / فلیضحك قليلاً ولیبک كثيراً .

دهم آنکه اظهار ملتانی که خوس در بحر حقیقت و معرفت بدون اعمال طریقت
و محافظت شریعت محال است برای حضرات صوفیه قیامت کبری بر سر می آرد زیرا که
حضراتشان بسیاری از نامقیدان و قلندران را که اصلاً بأعمال طریقت و محافظت
شریعت کاری نداشتند و بجا هر بمنکرات و قبائح می کردند و اعلان بفسق و فجور می نمودند
و اصل بحق و عارف کامل میدانند ، کما لا یخفی علی ناظره لواقع الأنوار ، و در تفحات
الأئس ، و غیر ذلك من کتب المتصوفین الأعلام ، و قد بینا شطراً من أحوالهم فی کتابنا
« إستقصاء الإفحام » .

پس اینهمه بزرگان دین خود را باین کلمه اِزْرَاء و تَهْجِین نمودن سراسر از مصلحت اندیشی دور افتادن و داد انحراف ازین جماعت بدیعه الأطراف دادند .

یازدهم آنکه ادعای ملتانی که سفر دریای ظاهر بدون رکوب کشتی و اِعتدال بنجوم محال است ، دعوی بی دلیل بلکه دلیل بیخبری اوست از واضحات جلیه ، چه هر ذی بصری میداند که ضرورت اِعتدال بنجوم در وقتی لاحق میشود که طریق مظلم باشد ، چنانچه خداوند عالم میفرماید : *و هو الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ* ، لیکن در صورت تبیین طریق و عارف بودن کشتیبان و وزیدن باد مراد و جریان سفینه باذن الله را کب سفینه را هرگز احتیاجی بنجوم نمی افتد و سفینه اش یقیناً بساحل نجات و منزل مقصود می رسد ، و ذلك ظاهر عند الراکب البصیر و لا ینبئک مثل خبیر .

دوازدهم آنکه قول ملتانی که فقط سوار شدن بر کشتی هر چند نجات بخش از غرق است اما وصول بمقصد بدون مراعات نجوم محالست ، کلامیست که اجنبیت او از درك حقائق بر هر صغیر و کبیر واضح و لائح میگرداند ، زیرا که ما عنقریب ثابت نمودیم که در سفر دریا وصول بمقصد بدون مراعات نجوم ممکن است ، و علاوه برین میگوئیم هر گاه مقصود اصلی نجات از غرق بوده باشد سوار شدن در کشتی کفایت میکند و احتیاجی بمراعات نجوم نیست ، کما هو ظاهر عند اُولی البصائر و الا بصار و لکن خفیاً عن النواصب الفاقدين للأنظار .

سیزدهم آنکه کلام ملتانی که فقط مراعات نجوم بدون کشتی بی اثر و باطل است اعترافیست که اُمر حق را بر زبان اوجاری نموده ، لیکن بمقارن کلمه حق یراد بها باطل ، مقصود او ازین کلام غیر محمودست ، زیرا که حسب دستور کلمات سابقه اش باین کلام هم میخواند که حدیث نجوم را در حق اسلاف تا انصاف خود فرود آرد ، حال آنکه بلحاظ بیانات سابقه ما واضح و لائح گردیده که احتجاج اهل سنت به حدیث نجوم بنحور من الأنحاء درست نمی نشیند و هیچ محتملی از محامل مقرره ایشان در اذهان اصحاب انصاف جا نمی گیرند .

چهاردهم آنکه فرمایش شاه صاحب که درین نکته تأمل باید کرد که بسیار عمیق است ! فرمایشی است سراسر بیجا ، زیرا که این نکته سطحیه هرگز عمقی ندارد و آثار فساد و بطلان و اعلام مهانت و هوان بر سطح آن بعدی واضح و نمایان است که هیچ ناظری را بشرطیکه بصیر بوده باشد احتیاج بتأمل در آن نیست .

« تنبیه و ایضاظ »

یرغم آنکه کل جعفری جواظ

بر اصحاب اُیما و ارباب أنظار کالشمس فی رابعة النهار واضح و آشکار است که ملتانی و شاه صاحب هر دو در فهم معنای حدیث سفینه طریق جور و اِحتساف گزیده از مطلب واضح این حدیث شریف تعامی صریح ورزیده اند .

بیانش اینکه جناب رسالتآب ﷺ بلاریب و بلا اشتباه اهل بیت علیهم السلام را بسفینه نوح علی نبینا و آله و علیه السلام تشبیه داده اند نه بسفینه که مردم دیگر آنرا ساخته باشند ، و در کمال ظهور است که سفینه نوح ﷺ هرگز محتاج بنجوم نبود بچند وجه .

اول آنکه مقصود اصلی از رکوب آن سفینه نجات از غرق در طوفانی بود که بعنوان عذاب بر قوم حضرت نوح نازل شده بود و این معنی بمجرد رکوب سفینه مذکور حاصل می شد و هرگز موقوف بر مراعات نجوم نبود ، و بحمد الله در وقت تشبیه اهل بیت ﷺ بسفینه نوح همین مقصود محمود اُصالة پیش نظر جناب رسالتآب ﷺ بود و از اینجاست که فرموده من رکبها نجا ومن تخلف عنها غرق ، پس سفینه که مشابه سفینه جناب نوح ﷺ باشد رکوبش را کافی ندانستن و را کین آنرا محتاج بنجوم و نمودن سراسر راه ضلال و اِضلال بیمودن است .

دوم آنکه همراهی حضرت نوح ﷺ که پیغمبر اولی العزم و نبی معصوم بود برای را کین سفینه از جمله اسباب یقینیه اِعتدا و نجات و موجب بی نیازی از تعامی آثار و علامات بود ، و بعد إدراك این معنی احدی از اُرباب اُحلام بلکه هیچ کسی از سفهای اِخفاء اِلهام هم نخواهد گفت که این چنین کشتی را احتیاجی بنجوم بوده باشد .

سوم آنکه جناب احدیت جل و علا در باب سفینه نوح علیه السلام در سوره هود میفرماید: **واصنع الفلك بأعيننا ووحينا** و در کمال ظهورست کسه هر گاه سفینه نوح علیه السلام بدست حق پرست آنجناب و بیش نظر رب الأرباب و مطابق وحی خالق آب و تراب مرتب شده باشد باز چنین سفینه را در سیر محتاج نجوم گمان کردن سراسر راه ظلم و عدوان و جهل و طغیان سپردن است.

چهارم آنکه حق جل و علا در سوره هود در باب سفینه حضرت نوح علیه السلام فرموده: **بسم الله مجريها ومرسها** و طبری در تفسیر خود در تفسیر این کلام بلاغت نظام گفته: [**حدَّثَنَا أَبُو كَرِيبٍ، قَالَ: ثنا جابر بن نوح، قال ثنا: أبو روق عن الشَّحَّاءِ في قوله: اركبوا فيها بسم الله مجريها ومرسها** قال: إذا أراد أن يرسى قال بسم الله فأرست (فرست. ظ) وإذا أراد أن تجرى قال بسم الله فجرت].

و بقوی در تفسیر معالم التنزیل گفته: [**قال الشَّحَّاءُ: كان نوح إذا أراد أن تجرى السفينة قال بسم الله جرت وإذا أراد أن ترسو قال بسم الله رست**].

و فخرالدین رازی در تفسیر خود گفته: [**قال ابن عباس: تجرى بسم الله وقدرته وترسو بسم الله وقدرته** ، ، وقيل: كان إذا أراد أن تجرى بهم قال بسم الله مجريها فتجری وإذا أراد أن ترسو قال بسم الله مرسها فترسو].

و نظام اعرج نيسابوری در تفسیر خود گفته: [**يروى أنه كان إذا أراد أن تجرى قال بسم الله فجرت وإذا أراد أن ترسو قال بسم الله فرست**].

و علاءالدین الخازن البغدادي در تفسیر خود گفته: [**يعني بسم الله إجراؤها قال الشَّحَّاءُ: كان نوح إذا أراد أن تجرى السفينة قال: بسم الله فتجری وكان إذا أراد أن ترسو يعني تقف قال بسم الله فترسو أي تقف**].

و سیوطی در تفسیر در منشور گفته: [**وأخرج ابن جرير عن الشَّحَّاءِ قال: كان إذا أراد أن ترسى قال بسم الله فارست (فرست. ظ) وإذا أراد أن تجرى قال بسم الله فجرت**].

و در کمال ظهورست که اینچنین سفینه کامله مکمله که بنام خدا جاری شود

و بنام خدا توقف کند محتاج بنجوم نمی تواند « کذا . م » .

پنجم آنکه جناب رب الأرباب در باب سفینه حضرت نوح علیه السلام در سورة قمر میفرماید و حملناه علی ذات ألواح ودسر تجري بأعيننا جزاء لمن كن كفر ، و طبری در « تفسیر » خود آورده : [وقولهم تجري بأعيننا يقول جئ ثناء تجري السفينة التي حملنا نوحاً فيها برأى منا ومنظر . و ذكر عن سفیان في تأويل ذلك ما حدثنا ابن حميد قال : ثنا مهران عن سفیان في قوله تجري بأعيننا يقول : بأمرنا] .

و ثعلبی در « تفسیر » خود آورده : [قوله عز وجل تجري بأعيننا أي برأى منا . مقاتل بن حیان : بحفظنا ، ومنه قول الناس للمودع / عين الله عليك . مقاتل بن سليمان : لوحينا . سفیان : بأمرنا] .

و بغوی در « تفسیر » خود گفته : [تجري بأعيننا أي برأى منا . وقال مقاتل ابن حیان : بحفظنا ومنه قولهم للمودع / عين الله عليك ، وقال سفیان : بأمرنا] .

و خازن بغدادی در « تفسیر » خود گفته : [تجري يعني السفينة بأعيننا يعني برأى منا ، وقيل بحفظنا وقيل بأمرنا] .

و ابن کثیر شامی در « تفسیر » خود گفته : [وقولهم تجري بأعيننا أي بأمرنا برأى منا ونعت حفظنا و كلاتنا] .

و پر ظاهرست که هر گاه جریان سفینه نوح علیه السلام بیش نظر جناب احدث و بحکم او تعالی شانه وزیر حفظ و سیانت آن قادر متعال بود باز چگونه عاقلی میتواند گفت که اصحاب این سفینه محتاج بسکواکب و نجوم بودند ؟

ششم آنکه سفینه نوح علیه السلام چون از عجائب آیات الالهية بود لهذا خود بوحی ربانی مشرف میگشت و با جناب نوح علیه السلام جابجا کلام میکرد ، و در کمال ظهورست که اینچنین سفینه را در سیر و طواف احتیاجی بنجوم نمی افتد .

محمد بن عبدالله الکسائی در « قصص الأنبياء » در قصه حضرت نوح آورده : [قال : و أوحى الله إلى السفينة أن تطوف أقطار الأرض ، فعند ذلك أطبق نوح أبوابها و جعل يتلو صحف شيث وإدريس و كانوا لا يعرفون الليل والنهار في

السفينة إلا بخرزة بيضاء كانت مركبة في السفينة إذا قام ضوءها علموا أنه ليل وإذا زاد ضوءها علموا أنه نهار، وكان الديك يصقع عند الصباح فيعلمون أنه قد طلع الفجر. قال وهب: إذا صقع الديك يقول: سبحان الملك القدوس سبحان من أذهب الليل وجاء بالنهار، يانوح: القلوة، يرحمك الله! قال: والدنيا كلها أطبقت بالماء ولا يرى فيها جبل ولا حجر ولا شجر وكان الماء قد علا أعلى الجبال أربعين ذراعاً وسارت السفينة حتى وقعت بيت المقدس ثم وقعت وقالت: يانوح! هذا البيت المقدس الذي يسكنه الأنبياء من ولدك عليهم السلام، ثم كرت راجعة حتى صارت موضع الكعبة وطافت سبعاً ونطقت بالتلبية فلبى نوح ومن معه في السفينة، وكانت لا تقف في موضع إلا تناديه وتقول: يانوح! هذه بقعة كذا وهذا جبل كذا وكذا حتى طافت بنوح الشرق والغرب، ثم كرت راجعة إلى ديار قومه وقالت: يانوح! يا نبي الله! ألتصم صلسلة السلاسل في أعناق قومك «مقا خطيئاتهم» فافرقوا فأدخلوا ساراً فلم يجدوا لهم من دون الله أسيراً، قال: ولم تزل السفينة كذا ستة أشهر أولها رجب وآخرها ذي الحجة].

هفتم آنکه سبب اصلی سیر سفینه حضرت نوح علیه السلام و نجات از غرق و هلاک ذوات مقدسه اهلبیت عصمت و طهارت عليهم السلام بودند. و بر ظاهرست که هرگاه برای سفینه نوح علیه السلام برکات این نفوس عالیه حاصل باشد باز چگونه احتیاجی بسوی نجوم سما برای آن درمختیله اهل ایمان و ارباب عرفان خواهد گزشت؟! حالا خبری که دلیل این مطلب است و از عجایب آیات الهیه میباشد و حقیقت مذهب اهلبحق از آن کالشمس فی رابعة النهار واضح و آشکارست باید شنید، و جلوه ظهور حق بچشم بصیرت عیاناً باید دید.

حافظ بارع مورخ العصر مفید العراق محب الدین ابو عبد الله محمد بن محمود ابن الحسن بن هبة الله بن محاسن بن التجار البغدادی که از اجله حفاظ اعلام و اثبات عظام سنیه است و جلالت شان و رفعت مکان او بر ناظر تذکرة الحفاظ، ذهبی و غیر، ذهبی و دول الاسلام، ذهبی و فوات الوفيات، صلاح الدین کتبی و وافی بالوفیات،

صلاح الدين صفدي و « مرآة الجنان » يافعي و « طبقات شافعية » تاج الدين سبكي و « طبقات شافعية » جمال الدين اسنوى و « طبقات شافعية » تقي الدين اسدي و « مدينة للعلوم » لزيقي و « أبجد العلوم » و « تاج مكلل » و « إتحاف النبلاء » ولوى صديق حسن خان معاصر، ظاهر و باهر مت، در ذيل كتاب تاريخ بغداد، كه از مشاهير كتب و ممتنات او مى باشد - على ما نقل عنه - در ترجمه حسن بن أحمد المحمدي بسند خود مى آرد :

[عن أنس بن مالك عن النبي (س) أنه قال : لما أراد الله عز وجل أن يهلك قوم نوح (ع) أوحى الله إليه أن شق ألواح الساج ، فلما شقها لم يدرك ماصنع ، فهبط جبرائيل (ع) فأراه هيئة السفينة ومعه ثابوت فيه مائة ألف مسمار وتسعة وعشرون ألف مسمار فسمّر المسمار كلها في السفينة إلى أن بقيت خمسة مسمار فضرب بيده إلى مسمار منها فأشرق في يده وأضاء كما يضيء الكوكب الدري في أفق السماء . فتعجب من ذلك نوح فأطلق الله ذلك المسمار بلسان مطلق ذلق فقال : أنا على اسم خير الأنبياء محمد بن عبد الله ، فهبط جبرائيل فقال له : يا جبرائيل ما هذا المسمار الذي مارأيت مثله؟ قال : هذا بسم خير الأولين والآخرين محمد بن عبد الله (س) أسمره في أولها على جانب السفينة الأيمن . ثم ضرب بيده على مسمار ثان فأشرق وأثار . فقال نوح (ع) : وما هذا المسمار؟ قال : مسمار أخيه وابن عمه على بن أبي طالب ، فأسمره على جانب السفينة اليسار في أولها . ثم ضرب بيده إلى مسمار ثالث فزهر وأثار فقال له جبرائيل (ع) : هذا مسمار فاطمة (ع) فأسمره إلى جانب مسمار أبيها (س) . ثم ضرب بيده إلى مسمار رابع فزهر وأثار فقال له : هذا مسمار الحسن (ع) فأسمره إلى جانب مسمار أبيه (ع) ثم ضرب بيده إلى مسمار خامس فأشرق وأثار وبكى وأظهر النداء فقال : يا جبرائيل ما هذه النداء؟ فقال : هذا مسمار الحسين بن علي سيد الشهداء فأسمره إلى جانب مسمار أخيه . ثم قال النبي (س) : قال الله تعالى : وحملناه على ذات ألواح ودسر . قال النبي (س) : الألواح خشب السفينة ونحن الدسر ، ولولا أنما سارت السفينة بأهلها .

و از جمله صنائع خدائع و بدائع خدائع شاه « صاحب » آنست که بنفرض فاسد صرف حدیث سفینه از مفاد حقیقی و مطلب اصلی آن، در تفسیر خود که مستی به فتح العزیز است « بتقلید فاسدید ملا یعقوب ملتانی تقریری عجیب و تزویری غریب آورده، و اگرچه برای خدع قلوب عوام و تحریر زرافه اقسام مسلك ظاهری تبجیل و إعظام اهل بیت کرام - علیهم الآف الصلوة والسلام - سپرده، لیکن در حقیقت بجانب داری و حمایت اصحاب مستحقین عتاب قصب السبق از خوارج و نقاب پرده و بدکر حدیث نجوم در مقابل حدیث سفینه و احتجاج و استدلال بآن بر دعوای باطله کمال علمی صحابه باقیع وجوه پیشریا خورده، و مادرین مقام عین کلام مخاطب متبوع العوام نقل می نمائیم و بعد از آن بعون الله المنعم تمییز صحیح از فاسد و تزئیل رائج از کاسد نموده در بصیر ناظر غیر می افزائیم.

پس مخفی نماید که شاه صاحب در تفسیر « فتح العزیز » در تفسیر سوره حافه گفته: [« حملناکم فی الجاریة » یعنی برداشتیم شما را در سفینه جاریه که هم در آب طوفان بود و هم غرق نمی شد، پس با وجود شرکت در عذاب شما را محفوظ داشتیم بطفیل آنکه در أصلاب مؤمنین بودید و کشتی شما بر ماده عذاب که آب طوفان بود بکمال آهستگی جاری شد، چنانچه مؤمنین روز قیامت بریل صراط که بر پشت جهنم باشد جاری شوند، و در تعلیم این تدبیر شما را منفعتی دیگر برای شما اراده فرموده ایم که « لنجعلها لکم تذکرة » یعنی تا بگردانیم آن کشتی را برای شما یادگار و در هر جا که خوف غرق داشته باشید و خواهید که سطح آب را قطع کرده از ملکی بملکی و از کناری بکناری انتقال نمائید همین قسم خانه روانی از اجسام نباتیه خشیه درست کرده بکار برید و بتأمل عقلی پی برید که نجات از ثقل طبیعی گناهان که مانند آب غرق کننده اند و در قمر هاویه می اندازند بدون آنکه توسط بکسانی کرده آید که خود را « ظرف ألطف اللطفا » ساخته باشند مانند چوب که خود را ظرف هوای لطیف کرده است ممکن نیست، پس بهر نوع که ممکن شود خود را در دل آن ظروف لطیفه جا باید داد که هر کت آن لطیف که مظلوف آن ظروف است شامل حال ما هم شود،

و بحکم آنکه ما هم مظلوف آن ظروف ایسم و آن لطیف هم مظلوف آن ظروفست
اتحاد ظرف بآن لطیف بهم رسانیم و خود را از ثقل گناهان و اوهانیم ، و آن ظروف
لطیفه در هر وقت کمیاب و نادر الوجود می باشند لاجرم در طلب و تفتیش آنها باید شد
و بدل و جان در متابعت و محبت آنها باید کوشید که در دل های آنها جا پیدا کنیم، و برای
این امت مرحومه آن ظروف لطیفه اهل بیت مصطفوی اند علیهم السلام که محبت ایشان
و متابعت ایشان موجب آن میگردد که در دل های آنها اینکس را جای پیدا شود و چون
آن دلها از نور لطیف حضرت باری جل اسماء معمور و مملوست بسبب مشارکت ظرف
و مجاورت مکان آنجناب مناسبتی پیدا آید که در دفع ثقل طبیعی گناهان حکم تریاق
دارد، و لنعم ما قیل ، بیت :

مور بیچاره موس کرده که در کعبه رسد دست در پای کبوتر زدونا گاه رسید
ولهذا در حدیث شریف واردست که : مثل اهل بیتی فیکم مثل سفینه نوح من
رکبها نجا و من تخلف عنها غرق ، یعنی مثال اهل بیت من در شما مثال کشتی حضرت
نوحست هر که سوار شد در آن کشتی از طوفان نجات یافت و هر کس که پس ماند از
آن کشتی غرق طوفان گشت . و وجه تخصیص حضرات اهل بیت علیهم السلام باین مراتب و
فضیلت آنست که کشتی حضرت نوح علیه السلام صورت کمال علمی آنجناب بود و حضرات
اهل بیت (ع) را نیز حق تعالی صورت کمال علمی جناب خاتم المرسلین (ص) گردانیده
بود که عبارت از طریقت است ، زیرا که کمال علمی آنجناب بدون مناسبت شخص
با آنجناب در قوای روحیه در عصمت و حفظ و فتوت و سماحت متصور نیست که در کسی
جلوه گر شود ، و این مناسبت بدون ولادت و علاقه اصلیت و فریث ممکن الحصول
نیست ، پس این کمال را با جمیع شعب آن که معدن ولایات مختلفه است درین مجری
جاری کردند و از همین ناودان ریختند ، و همینست معنی امامت که یکی مردیگری را
از ایشان بآن وصی ساخت و همین است سر آنکه این بزرگواران مرجع سلاسل
اولیای امت شدند و هر که تمسک بحبل الله می نماید چار و ناچار سند استفاضه او
باین بزرگواران منتهی میگردد و در کشتی می نشیند ، بخلاف کمال علمی آنجناب

که بیشتر در صحابه کرام جلوه گر ماند زیرا که انطباع آن کمال را صحبت تلمیذ با استاد نامدت دراز و تظنن بمرضیات او و آموختن آئین درآمد در حل مشکلات و استخراج مجهولات از ضرورت، و لهذا فرموده اند که «أصحابی کالتبجوم بآئیم اقتدیهم اهتدیتم»، و چون قطع دریای حقیقت بدون جناح علمی و جناح عملی ممکن نیست، مرد مسلمان را بهر دو جناح تمسک ضرور افتاد، چنانچه قطع دریا بدون سواری کشتی و مراعات حال نجوم ناسمت توجه را از غیر سمت توجه امتیازی حاصل شود ممکن نیست، و لهذا فرموده اند: «و نسیها» یعنی ویاد دارد قعنه این کشتی را و کیفیت نجات از غرق طوفان را که مؤمنین را باین تدبیر حاصل شد «أُذُنٌ وَاعِيَةٌ» یعنی گوشي که یاد دارند این قسم امور است.

در حدیث شریف وارد است که چون این آیت نازل شد آنحضرت ﷺ حضرت مرتضی علی - کرم الله وجهه - را فرمودند که «سألت الله أن يجعلها أذنك يا علي» و تخصیص حضرت امیر المؤمنین باین شرف و مرتبت برای همین نکته است که معنی کشتی بودن اهل بیت بدون توسط حضرت امیر متصور نبود، زیرا که اهل بیت آن حضرت ﷺ که قابل امامت این طریق بودند در آنوقت صغیر السن بودند و تربیت ایشان بدیگری حواله کردن منافی شأن کمال آنحضرت بود، لاجرم قواعد نجات از ثقل گناهانرا به حضرت امیر المؤمنین اِلَفا فرمودن و ایشانرا امام ساختن و کمال عملی خود را بصورت ایشان مصور نمودن ضرور افتاد که ایشان بحکم ابوت آل کمال را ترونازه بصاحب زاده رسانند و این سلسله تا قیام قیامت بتوسط ایشان جاری ماند، و لهذا حضرت امیر المؤمنین را «بصوب المؤمنین» خطاب داده اند، و مع هذا جناب حضرت امیر بسبب آنکه در کنار آنحضرت ﷺ پرورش یافته بودند و علاقه دامادی با آنجناب داشتند و از طفلی در هر امر رفیق و شریک مانده حکم فرزند گرفته بودند، و بسبب قرابت فربه که داشتند مناسبت کلی در فوای روحانی با آنجناب ایشانرا حاصل بود، پس جناب حضرت امیر گویا ظل و صورت کمال عملی آنجناب بودند که عبارت از ولایت و طریقت و بدعای آنحضرت ﷺ آن استعداد ایشان

ضعاف پذیرفت و بنهایت مرتبه کمال رسید ، چنانچه آثار آن در ظاهر و باطن اولیاء الله از هر طریق و هر سلسله ظاهر و هویداست و الحمد لله [.

انتهی کلام المخاطب فی تفسیره .

و اینکلام خدع انضمام که مشتمل بر حق و باطل و محتوی بر متحلی و عاطل

می باشد موجب تأنیب و تشریب مخاطب لیبیب اربب است بوجوه عدیده :

اول آنکه شاه صاحب درین کلام معترف شده اند که نجات از ثقل طبیعی

گناهان که مانند آب فرق کننده اند و در قمرهاویه می اندازند بدون آنکه توسط

هکسانی کرده آید که خود را ظرف اللفظ اللطفا ساخته باشند مانند چوب که خود

را ظرف هوای لطیف کرده است ممکن نیست .

و اینکلام اگرچه در بادی النظر مقصور بر مدح اهل بیت علیهم السلام است و مخاطب

بآن می خواهد که اهل بیت علیهم السلام را ذریعه نجات از گناهان قرار دهد ، لیکن - من

حیث لایشمر- برای اصحاب مواد قدح و جرح عظیم فراهم می نماید ، زیرا که ازین

کلام هر عاقل بهنوی پی می برد باینکه در اصحاب کسی نبود که خود را ظرف اللفظ

اللطفا ساخته باشد و احدی ازیشان مثل چوب هم نبود که خود را ظرف هوای لطیف

کرده است ! گو ، در قرآن مجید خداوند عالم برای جمله ازیشان آیه « خشب مستند »

نازل فرموده ابواب عذل و عتاب برایشان گشوده !

دوم آنکه شاه صاحب درین کلام ارشاد می فرمایند که بهر نوع که ممکن شود

خود را در دل آن ظروف لطیفه جا باید داد که برکت آن لطیف که مظهری آن

ظروفست شامل حال ما هم بشود .

و این کلام هم برای اصحاب معظمین اهل سنت اعمی خلفای ثلاثه و احزابهم

سرمایه کمال زجر و ملام بهم میرساند ، زیرا که ایشان گاهی متوجه نشدند که

خود را در دل آن ظروف لطیفه جا دهند ، و برکت آن لطیف خبیر را که مظهری

آن ظروف است شامل حال خود نمایند ، بلکه همیشه در پی کسر آن ظروف لطیفه

ماندند و دلای ایشانرا باقیح وجوه ظلم و اعتدال شکستند ، و هلم جرأ اتباع و اشیاعشان

قرناً بعد قرن و دهرأ بعد دهر پیروی ایشان نموده اند و می نمایند ، و مسالك عجيبه و مناهج غریبه ایذا و ایلام اهل بیت کرام علیهم آلاف التحية والسلام بأقدام حیف و اجرام می بینایند !

سوم آنکه شاه صاحب درین کلام گفته اند که بحکم آنکه ما هم مظلوف آن ظروفایم و آن لطیف هم مظلوف آن ظروف است اتحاد ظرف بآن لطیف بهرسانیم و خود را از ثقل گناهان و ارها نیم .

و این کلام اگرچه بظاهر خود خادع قلوب عوامست لیکن نزد محققین عرفا مقبول نیست ، زیرا که ادعای اتحاد ظرفی عصاة مخلوقین با خالق ولو مجازاً باشد خالی از جسارت و ترك ادب نیست ، آری بزبان ادب ترجمان می توان گفت که به برکت محبت آن ظروف لطیفه و لطف خیر لطیف که خالق آن ظروف لطیفه مظهره است امید باید کرد که ثقل و کثافت ذنوب از ما دوری خواهد گزید و باذن الله جای ما در دل ایشان پیدا خواهد کردید ، و چنانچه در دل شاهان محبت شاهنشاه خود با محبت رعایای خیرخواه خود مجتمع می شود همچنین در قلوب اهل بیت علیهم السلام محبت آل پیبه با محبت شعیان خود صورت اجتماع خواهد گرفت ، و کفی بذلك عزاً و فخراً .

چهارم آنکه شاه صاحب درین کلام معترف شده اند باینکه آن ظروف لطیفه در هر وقت کمیاب و نادر الوجود می باشند ؛ و این اعتراف - راسر إصاف اگر بنظر غائربینی دلیل ظاهر و برهان باهرست بر حقیقت مذهب شیعه ، زیرا که مراد شاه صاحب ازین ظروف لطیفه ذوات قدسیه حضرات اهل بیت علیهم السلام می باشد ، و بالاریب کسانی که مصداق اهل بیت علیهم السلام هستند و در هر وقت کمیاب و نادر الوجود می باشند همان اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام هستند که اهل حق بالاتفاق قائل بعصمت ایشان میباشند و بسیاری از اهل خلاق و شقاق نیز با لجا ، قادر علی الإطلاق معترف بعصمت ایشان شده اند ، پس سعی نامشکور شاه صاحب بجواب آیه تطهیر و حدیث ثقلین و حدیث سفینه و دیگر مقامات در خصوص تعمیم و تکثیر مصداق اهل بیت و گمان اینکه اهل حق

جميع اهل بیت را دوست نمیدارند همه باطل و باطل برآمد؛ و لله الحمد علی ظهور الحق الأبلج، و هو الباطل اللجلج.

پنجم آنکه شاه صاحب درینکلام گفته اند که لاجرم در طلب و تحقیق آنها باید شد و بدل و جان در متابعت و محبت آنها باید کوشید که در دلهای آنها جا پیدا کنیم.

و اینکلام برای ارباب عقول و احلام باعث میشود بر آنکه بن خطاب شاه صاحب عرض نمایند که: هر گاه جناب شما معترف باین امر هستید پس باید که بمقد قلب و إطلاق لسان بیزاری نمایند از کسانی که گاهی بقصد حسن اتباع در طلب و تحقیق آنها نشدند و هرگز بدل و جان در متابعت و محبت آنها نکوشیدند و اصلاً در دلهای آنها جا پیدا نکردند، بلکه همواره طلب و تحقیق نسبت با اهل بیت علیهم السلام بفرص ارتکاب جرم، ظلم و جور و جبر و قهر و کشف بیت و قتل و قتل و قتل و حبس و نهب و غارت و نصب حقوق و اظهار حقوق بعمل آوردند، و طرق ابداع انواع تهجین و تزویل و ایجاد اقسام توهین و تمذیل با اقدام اجرام علی التسلل و التوام سپردند، و بعمول آنها بدل و جان در متابعت و محبت کوشند بهزار دل و جان در بنی و عداوت و معایبت و معایبت کوشیدند، و اخلاف خلاف با بدی جنف و اعتساف در ظروف قلوب پراز عناد و انحراف دوشیدند، و بجای آنکه جادر دلها پیدا کنند بکسر او عیه قلوب برداختند و صدور را آماجگاه سهام ایذا و ایلام ساختند و در میادین بنی و طغیان و غی و عدوان اعلام نصب و خروج بی معایب افراختند و بمعاریه اولیاء الله جای خود در درك أسفل ناریس ساختند، فویل لهم و لا تباههم الجاحدين للحق والمعاندين، و تبأ و سحقاً لهم من یومنا هذا إلى یوم الدین.

ششم آنکه شاه صاحب درینکلام بصراحت معترف شده اند که برای این امت آن ظروف لطیفه اهل بیت مصطفوی اند علیهم السلام که محبت ایشان و متابعت ایشان موجب آن میگردد که در دلهای آنها اینکس را جایی پیدا شود، و چون آن دلها از نور لطیف حضرت باری جل اسمہ معمور و مملو است بسبب مشارکت ظرف و مجاورت مکان

بأنجناب مناسبتی پیدا آید که در دفع ثقل طبعی کناهان حکم تریاق دارد، و لنعم
ماقیل، بیت :

مورببچاره هوس کرد که در کعبه رسد دست در پهای کبوتر زدو ناگاه رسید
و این اعتراف شاه صاحب نزد اهل انصاف دلیل آنست که اهل بیت علیهم السلام
بلا ریب افضل خلائق و اکرم برایا و شفعا مذنبین و موصلین متوسلین الی قرب رب
المالین هستند، و بعد ازین نزد هر عاقلی واضح وائع میشود که کلمات باطله و
مقالات عاطله شاه صاحب و شاه ولی الله و دیگر اسلاف ناانصافشان در باب تقدیم و
ترجیح اغیار بر اهل بیت اطهار علیهم السلام آناه اللیل و اطراف النهار همه ناشی از
وسوس خدوع غرور و از قبیل تفضیل ظلمات بر نور میباشد و گونه دین و ایمان ایشانرا
بناخن کفر و الحاد می خراشد، ولا یحیی المکر السی، إلا باهله.

هفتم آنکه شاه صاحب درین کلام بعد احتجاج بحدیث سفینه گفته اند که
وجه تخصیص حضرات اهل بیت علیهم السلام باین مراتب و فضیلت آنستکه کشتی حضرت
نوح علیه السلام کمال عملی آنجناب بود و حضرات اهل بیت را نیز حق تعالی صورت
کمال عملی جناب خاتم المرسلین گردانیده بود که عبارت از طریقست.

و این کلام شاه صاحب مصداق « کلمة حق براد بها باطل » می باشد، زیرا که
بلا شک و ریب حق تعالی حضرات اهل بیت علیهم السلام را صورت کمال عملی جناب رسالت
عزیز گردانیده بود، لیکن این نفوس قدسیه نه تنها مظهر کمال عملی آنجناب
بودند بلکه کمال علمی و کمال عملی آنجناب هر دو علی وجه الکمال و التمام از
اهل بیت کرام علیه وعلیهم آلاف السلام من الرب المنعم كالشمس فی رابعة النهار
واضح و آشکار بود، و این ذوات با برکات مظاهر کامله و مجالی تامة جمله صفات
فائزله و ملکات عالیة جناب خاتم النبیین - محمد بن عبد الله الطیبین - بودند، و نزد محققین
علما و محققین عرفا در بودن این حضرات حکام شریعت و هدایا طریقت و ائمة امت و
حجج بریت اصا کلامی نیست؛ و من أراد التفصیل فلیراجع « جواهر العقیدین »
للعلامة السمرودی النیل و « ذخیرة المال » للفاضل المعجل الجلیل، ففیهما من

الكلمات الحقّة ما هو حجة في هذا الباب ، وفيه تذكرة و ذكری لأولی الالباب .
 هشتم آنکه شاه صاحب درین کلام تصریح فرموده اند که کمال عملی آن
 جناب بدون مناسبت شخص با آنجناب در قوای روحیه در عصمت و حفظ و فتوت و
 سماحت متصور نیست که در کسی جلوه گر شود ، و این مناسبت بدون ولادت و علاقه
 اصلیت و فرعیت ممکن الحصول نیست .

و ازین کلام برأولی الاحلام بکمال ظهور و وضوح واضح و لائح می شود که
 که کمال عملی جناب رسالتآب ﷺ و مناسبت با آنجناب در قوای روحیه
 و عصمت و حفظ و فتوت و سماحت و شرف ولادت و علاقه اصلیت و فرعیت همه بحمد الله
 نصیب اهل بیت کرام ﷺ است و برای اصحاب ممدوحین اهل سنت خصوصاً حضرات
 ثلثه حصول این فضائل عالیّه و مناقب متعالیه متصور و ممکن هم نیست چه جای آنکه
 محقق بوده باشد .

و بر ظاهر است که با وجود اینگونه نفوس قدسیه که دارای کمال عملی
 جناب رسالتآب ﷺ بودند و مناسبت با آنجناب در قوای روحیه داشته باشند و
 عصمت و حفظ و فتوت و سماحتشان محقق باشد و شرف ولادت نبویه برایشان حاصل
 بود و علاقه اصلیت و فرعیت در میان جناب رسالتآب ﷺ و این ذوات با برکات
 ثابت گردد ؛ چگونه عقل عاقلی حکم می توان کرد که ایشان را در باب خلافت
 مهجور و متروک باید داشت و برای خلافت آنجناب فلان و فلان و فلان را که هرگز
 نگردد کاروان این جامعین فضائل و مناقب نرسیده و اصلاً کرد این قباب عزّ و جلال
 نگردیده اند منصوب ساخته بی حجابانه رایات خلافت و شفاق و اعلام اعتناق و
 افتراق باید افراشت !!!

نهم آنکه شاه صاحب درین کلام معترف شده اند باینکه کمال عملی جناب
 رسالتآب ﷺ را با جمیع شعب آن که معین ولایات مختلفه است درین مجری
 یعنی نفوس قدسیه اهل بیت ﷺ جاری کردند و از همین ناودان ریختند و همین
 است معنی امامت که یکی مر دیگری را ازیشان وصی ساخت .

و این اعتراف اگر چه افضلیت اهل بیت علیهم السلام را کالشمس فی رابعة النهار واضح و آشکار می کند و ریشه اعتقاد فاسد رجحان اغیار را از بین وین برمی کند، لیکن چون مقصود منکود شاه صاحب از آن اثبات کمال علمی جناب رسالت صلی الله علیه و آله است در اهل بیت علیهم السلام دون الکمال علمی؛ پس بوجوه لاتعد ولا تحصى جالب ملام ارباب عقول و احلام است، زیرا که وصول کمال علمی جناب رسالت صلی الله علیه و آله با اهل بیت عصمت و طهارت سلام الله علیهم اجمعین و اعلمیت این حضرات از قاطبه مخلوقات و تمامی کائنات امر است که نزد اهل ایمان و بصیرت از شدت وضوح و ابجلا محتاج بدلیل و برهان نمائند، و اگر أدله این مطلب از آیات قرآنی و احادیث نبویه و قضایای علویه و وقائع رجوع اصحاب و دیگر براهین مبهره اولی الالباب بیان کرده آید دفاتر کبار هم برای آن وفا نمی کند، و بحمد الله بسیاری از أدله قاطعه و حجج ساطعه اینمطلوب و مرام در مجلد حدیث «أنا مدینة العلم و علی بابها» بنهجی مبتن و مبرهن شده که ارباب وجود و انکار را هم جای دم زدن در آن باقی نیست. پس تفصیر شاه صاحب در اثبات کمال علمی اهل بیت علیهم السلام سوای آنکه کاشف از سوء سریرت و نقص بصیرتشان باشد اصلاً تقی بایشان نمی بخشد، و هرگز بآن پای اعتقاد ارباب صدق و سداد نمی بخشد.

و هر که ادنی تأملی در حقائق نماید بخوبی پی میبرد باینکه اعتراف شاه صاحب در حق اهل بیت علیهم السلام با امامت ایشان و وصی ساختن یکی مرد دیگر را صراحة تأیید مذهب اهل حق می نماید و بصرو بصیرت منصفین را الی اقصی الغایة می افزاید، لیکن حمل آن بر امامت مطلقه اهل تصوف که مد نظر شاه صاحب است هرگز درست نیست و قطع نظر از أدله و براهین کثیره که اهل حق در مبحث امامت ذکر می کنند؛ آنچه نحیف متعلق بدلالات حدیث ثقلین و حدیث سفینه درین مجلد بمعرض بیان آورده ام قطعاً واضح و لائح می نماید که این هر دو حدیث بسوجوه عدیده دلالت بر خلافت و امامت ظاهره حضرات اهل بیت علیهم السلام دارد، پس سعی ناهشکورشام صاحب در اینجا در ستر حق و کتمان حقیقت محض بی ثمر می باشد.

و علاوه برین بطلان قصر امامت و وصایت ائمه اطهار - علیهم آلاف السلام - ما اختلاف الذلیل و الثمار - بر قطبیت و ارشاد و منبعیت فیض ولایت ، در مجلد حدیث تشبیه بجواب کلام شاه صاحب بتفصیل تمام مذکور شده ، و بدلائل باهره و حجج قاهره ثابت گردیده که این حضرات برای ریاست عباد و حکومت بلاد و خلافت مصلحه متکلمین نقاد و امامت معروفه بین العلماء الامجاد ، منصوب من الله بودند و در مقامات اطهار حق مملک هدایت خلق باظهار زعامت کبری و افتراض طاعت خود در جمیع امور دین و دنیا می پیمودند .

دهم آنکه شاه صاحب درین کلام اعتراف فرموده اند که این بزرگواران یعنی اهل بیت علیهم السلام مرجع سلاسل اولیای اقب شدند و هر که تمسک بحبل الله می نماید چار و ناچار سند استفاضه او با این بزرگواران منتهی می گردد و درین کشتی می نشیند .

و این اعتراف اگر چه ناقص ظهور ظالمین اهل بیت علیهم السلام و قاصم املاک غاصبین حقوق ایشان می باشد ، مرغم آناف منکرین و جادع معاطس جاحدین فضل ایشان نیز هست ، مگر نمیدانی که این نیمه حرانی بلکه والد صوری مخاطبشان در انکار این مطلب چها خرافات شیعه و مزخرفات فطیحه بر زبان آورده طریق انکار ثبات وجود و اضحات سپرده اند ؛ و ذلك ظاهر لمن طالع منها ج السنة ، و ازالة الخفاء ، و قرّة العینین ، و قد نقلنا بعض عباراتها فی مجلد حدیث التشبیه باظهاراً لکذب اهل الدین .

یازدهم آنکه شاه صاحب درین کلام تفریر انضمام بعد اینهمه اعترافات مکرره در حق اهل بیت علیهم السلام آخر بر رو افتاده باظهار انحراف باطنی خود لزیّن حضرات داد ناصبت داده ، حیث قال : « بخلاف کمال علمی آنجناب که بیشتر در صحابه کرام جلوه گر ماند زیرا که انطباع آن کمال را صحبت تلمیذ با استاد تامدت دراز و فطنت بمرضیات او و آموختن آئین در آمد در حل مشکلات و استخراج مجهولات از و ضرور است و لهذا فرموده اند که : أسعاه بی کالتجوم بأیهم اقتدیتم اهتدیتم » انتهى .

واین ادعای باطل که از شاه صاحب سر برزده هرگز نزد اصحاب انصاف حظی از واقعیت ندارد ، و هر که ادنی مروری و عشوری بر کتب و أسفار محققین کبار داشته باشد بیقین می داند که کمال علمی جناب رسالت صلی الله علیه و آله الأطیاب بنهجی که از اهل بیت آنجناب - علیهم آلاف السلام من ربّ الأرباب - بظهور رسیده هرگز از اصحاب آنجناب ظاهر نگردیده ، و کمال علمی اصحاب را با کمالات علمیه اهل بیت علیهم السلام نسبت ذره بافتاب و نسبت قطره بی بحر محیط حاصل نیست ، و چگونه چنین نباشد حال آنکه حضرات اهل بیت علیهم السلام بنا بر تصور کثیره جناب رسالت صلی الله علیه و آله ابواب علم آنجناب هستند و جمله اصحاب مأمور شده اند که بنهج سائلین برین ابواب آمده حظّ و نصیب خود ربایند . و از اینجاست که همه ایشان رجوع بجناب امیرالمؤمنین علیه السلام می نمودند و آنجناب هیچگاه رجوعی بکسی از اصحاب ننموده ، و اگرچه شواهد کثیره این مطلب در مجلّدات حدیث مدینه العلم بالتفصیل بنظرت رسیده باشد لیکن در اینجا هم بعض عبارات مذکور می شود .

فخر رازی در رساله « فضائل شافعی » از شافعی کلامی نقل کرده که در آن در ذکر جناب امیرالمؤمنین علیه السلام واقع است : [وأكثر ما أخذ عنه في زمان عمرو وعثمان لأتهما كانا يسألانه ويرجعان إلى قوله ، وكان عليّ كرم الله وجهه خصّ بعلم القرآن والفقه لأن النبي صلی الله علیه و آله دعا له وأمره أن يقضى بين الناس ، وكانت قضاياء ترفع إلى النبي صلی الله علیه و آله فيمضيها] .

وعلامه نووی در « تهذيب الأسماء » بترجمه جناب امیرالمؤمنین علیه السلام گفته : [وسؤال كبار الصحابة له ورجوعهم إلى فتاواه وأقواله في المواطن الكثيرة والمسائل المعضلات مشهور] .

وکرمانی در « کواکب دزاری » شرح صحیح بخاری « در ترجمه آنجناب گفته : [وسؤال كبار الصحابة ورجوعهم إلى فتاواه وأقواله في المسائل المعضلات أيضاً مشهور] .

واین روزبهان در کتاب « الباطل » خود گفته : [رجوع الصحابة إليه في الفتوى غير بعيد لأنه كان من مفتي الصحابة والرجوع إلى المفتي من شأن المستفتين

ماده
از علوم
نامیر

وَأَنَّ رَجُوعَ عَمْرِ إِلَى كَرْجُوعِ الْأُتَمَّةِ وَوَلَاةِ الْعَدْلِ إِلَى عِلْمَاءِ الْأُتَمَّةِ [.
 وَمَا لِعَلِيِّ قَارِي دَرْدِ شَرْحِ فَهْ أَكْبَرُ، كَفْتَهُ : [وَ الْمَعْضَلَاتِ الَّتِي سَأَلَهُ كِبَارُ
 الصَّحَابَةِ وَرَجَعُوا إِلَى فَتَوَاهُ فِيهَا فُضَائِلُ كَثِيرَةٌ شَهِيرَةٌ تَحَقُّقُ قَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَنَا
 مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا ، وَقَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَنَا كَمِ عَلِيٍّ] .
 وَمَا لِعَنْقُوبِ لَاهُورِيِّ دَرْدِ شَرْحِ تَهْذِيبِ الْكَلَامِ ، كَفْتَهُ : [وَ كَفَاكَ شَاهِدًا عَلَى
 كَوْنِهِ أَعْلَمُ أَنَّ سِلَاسِلَ الْعِلْمَاءِ مِنَ الْمُفَسِّرِينَ وَأَهْلِ الْعَرَبِيَّةِ وَغَيْرِهِمْ وَالْعُرَفَاءِ تَنْتَهِي
 إِلَيْهِمْ وَأَنَّ الْحُكَمَاءَ كَانُوا يَعْظُمُونَهُ غَايَةَ التَّعْظِيمِ وَأَنَّ الْكِبَرَاءَ مِنَ الصَّحَابَةِ يَرْجِعُونَ
 إِلَيْهِ فِيمَا كَانَ بِشَكْلِ عَلَيْهِمْ وَهُوَ الْمَجِيبُ عَنْ شِبْهَاتِ الْيَهُودِ وَظُلُمَاتِ النَّصَارَى كَمَا هُوَ
 الْمَعْرُوفُ وَالْمَشْهُورُ] .

وَشَيْخُ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمِ بْنِ أَحْمَدَ الشَّافِعِيِّ الْمَصْرِيِّ الْقَهِيرِ بِالْحَنْفِيِّ دَرْدِ حَاشِيَةِ
 خُودِ بَرَجَامِعِ صَدِيرٍ ، سَيُوطِي كَفْتَهُ : [قَوْلُهُ : عَيْبَةُ عِلْمِي ، أَيُّ وَعَاءٍ عِلْمِي الْحَافِظُ لَهُ
 فَإِنَّهُ بَابُ مَدِينَةِ الْعِلْمِ وَلِذَا كَانَتِ الصَّحَابَةُ مُحْتَاجِينَ إِلَيْهِ فِي فَكِّ الْمَشْكَالَاتِ] .
 وَعَجَبِي دَرْدِ ذَخِيرَةِ الْمَالِ ، كَفْتَهُ : [وَلَمْ يَكُنْ يَسْأَلُ مِنْهُمْ وَاحِدًا وَكُلَّهُمْ
 يَسْأَلُهُ مُسْتَرَشِدًا وَمَا ذَلِكَ إِلَّا لَخُشُودِ نَارِ السُّؤَالِ نَحْتِ نَوْرِ الْإِطْلَامِ] .

وَأَزْهَمَهُ بِالْأَكْرِ إِيْسَتُكَ نَصْرَ اللَّهِ كَابِلِي كَهْ خَوَاجِهِ عَلَى الْإِطْلَاقِ شَاهِصَاحِبِ
 اسْتِ دَرْدِ صَوَاقِعِ ، بَعْدَ ذِكْرِ حَدِيثِ سَفِينِهِ كَمَا سَمِعْتُ سَابِقًا كَفْتَهُ : [وَلَاشَكُّ أَنَّ الْفَلَاحَ
 مَنْوُوطٌ بِوَلَائِهِمْ وَهَدْيِهِمْ وَالْهَلَاكَ بِالتَّخَلُّفِ عَنْهُمْ ، وَمَنْ ثَقَّةٌ كَانَ الْخُلَفَاءُ ، وَ الصَّحَابَةُ
 يَرْجِعُونَ إِلَى أَفْضَلِهِمْ فِيمَا أَشْكَلَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْمَسَائِلِ وَذَلِكَ لِأَنَّ وَلَائَهُمْ وَاجِبٌ وَهَدْيُهُمْ
 هَدْيُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ] .

وَبَعْدَ أَزِينَ لَازِمَتْ كَهْ شَاءَ صَاحِبِ أَزِ إِفْرَاطِ خَجَلَتْ سِرُّ بَرِنْدَارَنْدِ وَهَمَّتْ خُودُ
 بِرَقُوبِهِ وَانَابَتْ أَزِ مَخَالَفَتِ خَوَاجِهِ خُودِ بِرِ كَعَارَنْدِ وَبِأَجْهَارِ وَ إِعْلَانِ إِعْتِرَافِ نَمَايَنْدِ
 كَهْ حَدِيثِ سَفِينِهِ دَلِيلِ قَاهِرِ وَبِرْهَانِ بَاهِرِ سِتِّ بِرِينَ كَهْ أَهْلِيَّةِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَارِثِ بِالِاسْتِحْقَاقِ
 كَمَالِ عِلْمِي جَنَابِ رَسَالَتِمَآبِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بُوْدَنْدِ وَبِأَنْوَارِ هِدَايَتِ وَ إِرْشَادِ خُودِ بِصِرِّ وَبَصِيرَتِ
 أَهْلِ إِيْمَانِ مِي أَفْزُودَنْدِ .

و منضمی نماید که وراثت کامله کمالات علمیه جناب رسالت صلی الله علیه و آله برای
 اهل بیت عصمت علیهم السلام علاوه بر آنکه از احادیث جناب سرور کائنات - علیه و آله
 افضل التّحیات والتّسلیمات - و ارشادات خود اهل بیت علیهم السلام و اعترافات صحابه ^(۱)
 و ائمه و آل تابعین بنحوی ثابت و محقق است که اصلاً ارباب ایمان و انصاف را در آن
 کنجایش شک و شبهه و ارباب نیست به بحمد الله بسیاری از علمای اعلام و کمالات فخام
 سنیه در کتب و اسفار دینیّه خود قائل و معترف بآن می باشند ، و شطری از عبارات أجلّه
 اهل سنت درین باب در مجلد دوم حدیث مدینه العلم بتفصیل جمیل مذکور گردید ، و
 من شاء فلیرجع الیه .

(۱) از جمله شواهد اعترافات صحابه بوراثت علم برای اهل بیت علیهم السلام
 خبر لطیف مکالمه نافع بن الازرق با ابن عباس است ، و این خبر را شیخ بن عبدالله بن
 شیخ بن عبدالله البیرونی در « عقد نبوی » در حالات جناب امام حسین علیه
 السلام آورده ، چنانچه گفته : [سأل نافع بن الازرق ابن عباس رضی الله عنه فقال له :
 تفتی الناس فی النحلة والقطة ، صف لی الهک الذی تعبد ، فأطرق ابن عباس رضی الله عنه
 و کان الحسین جالساً ناحیه فقال : الی یابن الازرق ؟ فقال : لست اباك اسئل !
 فقال ابن عباس : انه من اهل بیت النبوة وهم ورثة العلم . فأقبل نافع نحو الحسین فقال
 له الحسین : یا نافع ! ان من وضع دینه علی القیاس ثم یزل الدهر فی الالتباس سائراً
 ناکباً عن النهاج ظاهراً بالاهوجاج ضالاً عن السبیل قائلاً غیر الجمیل . یابن الازرق !
 أصل الهی بما وصف به نفسه وأمره بما عرف به نفسه ، لا یدرك بالمعواس ولا یقاس
 بالناس قریب غیر ملتصق وبعید غیر متقبض ، یوحده ولا یمضی مروف بالایات موصوف
 بالعلامات لا اله الا هو الکبیر المتعال . فبکی ابن الازرق وقال : ما أحسن کلامک !
 قال له الحسین : ایها عنک ! انک تشهد علی أبی وعلی اخی بالکفر وعلی ! قال ابن
 الازرق : أما والله یا حسین ! لئن کان ذلك لقد کتتم منار الاسلام و نجوم الاحکام ،
 فقال له الحسین : انی سائلک عن مسألة ، قال : سل ! قال : و أما الجدار فكان
 لخلامین یشیین فی المدینه ، یابن الازرق ! ان حفظ فی التلامین ؟ قال ابن الازرق :
 أبوهما . قال الحسین : فأبوهما خیر ام رسول الله صلی الله علیه و سلم ؟ قال ابن الازرق :
 أنبأ الله تعالی انکم قوم خصمون ! (۱۳ ذکر حسین الموسوی عفا الله عنه) .

و محل کمال عجبست که شاه صاحب درین کلام جالب ملام چنان در گرداب عصیت سر فرو برده اند که برای اثبات جلوه گری کمال علمی جناب رسالتآب صلی الله علیه و آله و سلم در صحابه سه چیز برای ایشان ادعا نماید :

اول صحبت تلمیذانه با آنجناب تا مدت دراز .

دوم : تظن بمرضیات آنجناب .

سوم : آموختن آئین درآمد در حل مشکلات و استخراج مجهولات ، و هرگز خیال نمی کنند که این اوصاف برای اهل بیت علی وجه الکمال و التمام حاصل بود ، و سواي دشمن عقل و انصاف کیست که تحقیق این اوصاف را از نفوس قدسیه این حضرات سلب کند ؟ و ایشانرا دارای صفات تلامذهم نداند ؟

و هرگاه این اوصاف در اهل بیت با کمال وجوه محقق باشد چگونه عاقلی تسلیم خواهد کرد که کمال علمی جناب رسالتآب بیشتر در صحابه جلوه گر بود ؟ حاشا و کلاً ! بلکه هر عاقل بصیر کمالات علمی جناب رسالتآب صلی الله علیه و آله و سلم را در این نفوس قدسیه بیشتر و بالاتر از همه خلائق جلوه گر می بیند ، و جاء میت همین حضرات برای کمالات نبویه بقلبش می نشیند ، زیرا که این حضرات قطعاً و یقیناً اهل بیت نبوت و رسالت هستند و بلا شبهه و اریاب در زمره اصحاب هم منسلک می باشند .

و از اینجا ظاهر و باهر گردید که سنی نامشکور شاه صاحب در تخریق کمال علمی و کمال علمی جناب رسالتآب هرگز فائده بعاشان نبخشید و آفتاب کمالات نبویه با جمیع انوار و انشواء خود از مطالع نفوس قدسیه اهل بیت طلوع نموده بر قلوب موقنین درخشید .

و حیرتم بسوی خود می کشد که چگونه شاه صاحب در مقام تمجید صحابه ذکر صحبت ایشان با آنجناب تا مدت دراز و تظن بمرضیات آنجناب و آموختن آئین درآمد در حل مشکلات و استخراج مجهولات از آنجناب ذکر می فرمایند ، و بخیال نمی آرند که بسیاری از صحابه با وصف طول صحبت تظن بمرضیات آنجناب بهم

نرسانیدند و از آموختن آئین درآمد در حل مشکلات و استخراج مجهولات از آنجناب
بمراحل قاصیه دور و بر کنار بودند.

مگر نمیدانی که ابوبکر و عمر و عثمان که نزد شاه صاحب عمده اصحاب هستند
در مقامات عدیده متفطن به مرضیات آنجناب نشدند بلکه دیده و دانسته خلاف مرضی
آنجناب بعمل آوردند و مستوجب قهر و نهر گردیدند، و بلاد و جهالت ایشان از درک
مسائل واضحه و معارف لایحه بنحوی واضح و آشکار شد که ضرب العثل گردید و بر صبیان
و اطفال بلکه نسوان و ربّات الحجال هم منکشف گشته بعد یقین رسید؛ کما فصل
فی کتاب «تشیید المطاعن» علی وجه یبهر الالباب، و یقین ایضاً فی مجلّد حدیث
مدینه العلم من هذا الكتاب.

دوازدهم آنکه شاه صاحب در اینکلام خلعت انضمام برای اثبات مطلوب
منکوب خود احتجاج بحدیث «اصحابی کالتجوم» نموده خود را عرضه ملام ارباب
احلام فرموده اند، حال آنکه در ماسبق دانستی که این حدیث بنابر تحقیق اکابر حفاظ
و اعظم ایفاط سنّیه نهایت مطعون و موهون است، و باطل و موضوع و مکتوب بودن آن
بحسب تصریح اعلام اخبار و نقاد کبار اهل سنت ثابت و محقق میباشد، و بسیاری از أدلّه
و براهین بطلان و هوان آن باعتبار مضمون متن و مؤدای الفاظ و کلماتش نیز سابقاً
مرقوم و مسطور گردیده.

پس احتجاج شاه صاحب باین حدیث موضوع و آنهم بمقابله حدیث سفینه و
آنهم برای اثبات این معنی که کمال علمی جناب رسالت صلی الله علیه و آله بیشتر از صحابه
جلوه گرماند منظره ظلمات بعضها فوق بعض در انظار اهل اعتبار پیش می نماید
و برای اولیای شاه صاحب سرمایه تخجیل و تشویر بتکثیر و توفیر خارج از حدّ تفریر و
تحریر می افزاید. و اگر چه افادات نقاد اعلام و جهابذّه فخام سنّیه متعلّق بقدرج و
جرح حدیث نجوم بحدیث که در ما مضی بجواب مخاطب فاقد الدرایه مذکور و مسطور
شده مافوق الکفایه است، لیکن درین مقام نیز بعضی عبارات أجلّه علمای اهل سنت که
بایضاح تمام مبدا فساد و بطلان و وهن و هوان آنست مرقوم می شود.

ابن حزم اندلسي در كتاب « الإحكام في أصول الأحكام » در باب ذمّ اختلاف گفته : [وقد غلط قوم فقالوا : الاختلاف رحمة واحتجوا بما روي عن النبي ﷺ أصعابي كالتجوم بأنهم اقتديتم اهتديتم . قال أبو عبد : وهذا من أفسد قول يكون لأنه لو كان الاختلاف رحمة لكان الاتفاق سخطاً ، وهذا مما لا يقوله مسلم لأنه ليس إلا اتفاق أو اختلاف وليس إلا رحمة أو سخط . وأما الحديث المذكور فباطل مكذوب من توليد أهل الفسق لوجوه ضرورية :

أحدها : أنه لم يصح من طريق .

والثاني : أنه ﷺ لم يجز أن يأمر بما نهى عنه وهو عليه السلام قد أخبر أن أبا بكر قد أخطأ في تفسير فتره ، وكتب عمر في تأويل تأوله في الهجرة ، وكتب أسيد بن حضير في تأويل تأوله فيمن رجع عليه سيفه وهو يقاتل ، وخطأ أبا التنا بل في فتيا أفتى بها في العدة ، وقد ذكرنا هذا المعنى في باب إبطال التقليد من كتابنا هذا مستوعباً فأغنى عن إيراد ههنا ، وفيما ذكرنا كفاية . فمن المحال المتمتع الذي لا يجوز ألبتة أن يكون ﷺ يأمر باتباع ما قد أخبر أنه خطأ ؛ فيكون حينئذ أمر بالخطأ ، تعالى الله عن ذلك ، وحاشا ﷺ من هذه القصة ، وهو ﷺ قد أخبر أنهم يخطئون فلا يجوز أن يأمر باتباع من يخطئ إلا أن يكون ﷺ أراد تظلم لما روي عنه ، فهذا صحيح لأنهم ^(١) رضي الله عنهم كلهم ثقة فمن أنهم نقل فقد اهتدى الناقل .

والثالث : أن النبي ﷺ لا يقول الباطل بل قوله الحق ، وتشبيه المصيبة للمصيبين بالنجوم تشبيه فاسد و كذب ظاهر ، لأنه من أراد جهة مطلع الجدي فأمّ جهة مطلع السرطان لم يهتد بل قد ضلّ ضلالاً بعيداً وأخطأ خطأ فاحشاً وخسر خساراً مبيهاً ، وليس كلّ النجوم يهتدى بها في كلّ طريق ، فبطل التشبيه المذكور ووضح كذب ذلك الحديث وسقوطه وضوحاً ضرورياً .

أدبني عبارات ظاهراست كه ابن حزم در قدح وجرح حديث نجوم خيلي مبالغه

(١) هذا هو الذي ذهب اليه الزني وقدينا بطلانه بالكلام البسوط فيما سبق ،

فلانكن من الغافلين . (١٤٠ منه) .

بکار برده و طریق توهین و تهجین آن بلا تردّد و تلعثم بوجوه عدیده سپرده :

اول آنکه : در شأن حدیث نجوم گفته که آن باطل است .

دوم آنکه : در حق آن گفته که مکذوب است .

سوم آنکه : افاده نمود که حدیث نجوم از تولید اهل فسق است یعنی اهل فسق

و فجور این کذب و زور را ساخته و پرداخته اند .

چهارم آنکه : تصریح نموده باینکه برای اینمطلب وجوه ضروری است .

پنجم آنکه : اعتراف نموده باینکه این حدیث از هیچ طریق صحیح نشده .

ششم آنکه : افاده نموده که جائز نیست که جناب رسالت صلی الله علیه و آله امر نماید

بچیزیکه از آن نهی فرموده است . و این افاده دلالت می نماید بر آنکه حدیث نجوم مشتمل بر امر منہی عنه و حرام میباشد .

هفتم آنکه : این حزم درین عبارت برای توهین مضمون حدیث نجوم بهیض

واقعات دالّه بر اینکه جناب رسالت صلی الله علیه و آله و سلم تخطیه و تکذیب اصحاب

خود فرموده است بمعرض بیان آورده ، و درین واقعات واقعه تخطیه ابوبکر و تکذیب

همه نیز مذکور ساخته باظهار انحطاطشان از مرتبه اقتدا کما ینبغی پرداخته .

هشتم آنکه : برای اظهار کمال و هنر و هوان مفاد حدیث نجوم افاده نموده که

از جمله محال معتنع که قطعاً جائز نیست ، اینست که آنجناب امر نماید باتباع چیزی

که خطا میباشد ، پس خواهد بود درینوقت که امر کرده باشد بخطا .

نهم آنکه : برای اظهار شاعت اینمطلب کلمه « تعالی الله عن ذلك » بر زبان

قلم جاری نموده ، و از اینجا ظاهر می گردد که حدیث نجوم دلالت بر چیزی دارد که

بصاحت علیای جناب احدثت نقص را منسوب می نماید و از این جهت این حزم بعد از

آن جمله « تعالی الله عن ذلك » بر زبان قلم جاری می نماید

دهم آنکه : این حزم بقول خود « وحاشاء للمن من هذه القفة » ظاهر نموده که

نسبت امر نمودن جناب رسالت صلی الله علیه و آله بخطا امریست قابل تحاشی ، پس واضح

و لایح گردید که نسبت حدیث نجوم هم بآنجناب همینجور می باشد .

یازدهم آنکه : ابن حزم بفرض توهین حدیث نجوم باز اعتراف نموده باینکه جناب رسالت صلی الله علیه و آله خبر داده است باینکه اصحاب آن جناب خطا نمیکند .
دوازدهم آنکه : بتصریح صریح افاده نموده که جائز نیست که آن جناب حکم کند ماها را باتباع کسیکه خطا می کند .

اما آنچه ابن حزم بعد از این بتقلید ناسدید بعضی اسلاف خود دعوی نموده که کُلُّ اصحاب در نقل « ثقات » هستند . پس بطلان و هزل آن مطلقاً در ماسبق بنحوی بیان شده که هرگز عاقل منصف را در آن شکی و ریبی عارض نمیشود .

سیزدهم آنکه : ابن حزم درین عبارت دلیلی عقلی برای ابطال حدیث نجوم ذکر کرده که کمال بُعد استدلال و محتاجین به حدیث نجوم از ساحت فهم و فراست واضح و لائح می نماید ، و خیلی در تعجیل و تشویرشان می افزاید .

توضیح این مطلب آنکه ابن حزم افاده نموده که جناب رسالت صلی الله علیه و آله سخن باطل نمی فرماید ، بلکه قول آن جناب حق است و تشبیه مشبه برای مصیبت بالنجوم تشبیه فاسد و کذب ظاهر است ، زیرا که هر شخص که اراده جهت مطلع ستاره جدی داشته باشد و اوفسد کند جهت مطلع ستاره سلطان را هرگز مهتدی نخواهد شد بلکه گمراه خواهد شد بضلال بعید و مضطرب خواهد شد بفحش و فاحش و زبان کار خواهد شد بعسران مبین .

و بحمد الله از اینجا ظاهر و باهر گردید که حضرات دلدادگان حدیث نجوم که اقتدای هر صحابی را سبب اهتدا دانسته بر قول او عمل می کنند هرگز مهتدی نیستند بلکه گمراه هستند بضلال بعید و مضطرب هستند بنطای فاحش و زبان کار هستند بعسران مبین .

چهاردهم آنکه : ابن حزم برین افاده متینه اکتفا نکرده بزمید تصریح گفته که « لیس کُلُّ النجوم یهتدی بها فی کُلِّ طریق ، فبطل التشبیه المذکور » یعنی تمام نجوم چنان نیستند که اهتدا بایشان در هر طریق حاصل کردد ، پس تشبیه مذکور باطل شد . و این افاده بنحویکه جگر فریفتگان حدیث نجوم را می خراشد

محتاج بیان نیست .

پانزدهم آنکه : ابن حزم بعد این إفاده خود در آخر کلام گفته : « و وضع کذب ذلك الحديث وسقوطه وضوحاً ضرورياً » یعنی واضح گردید کذب این حدیث وسقوط آن بوضوحی که بدیهی میباشد .

و از اینجا واضح و لائح می گردد که حضرات محتجین و مستدلین بحديث نجوم چنان بی بصیرت و اقصیه اند که از ادراك ضروریات و فهم بدیهیات عاجز و قاصر میباشند ، و باحتجاج و استدلال بچنین حدیث مکذوب و ساقط که ضروری الهوان و بدیهی البطلان است گونه دین و ایمان خود را می خراشند ، و لقد حق أن يتلى في هذا المختل لأهل المقام الأمين : فقطع دابر القوم الذين ظلموا والحمد لله رب العالمين . و نیز ابن حزم اندلسی در کتاب « الإحكام في أصول الأحكام » در باب حق بودن قول واحد و بطلان مصیب بودن هر مجتهد گفته : [واحتجوا بما روي عن النبي ﷺ أصحابي كالتجوم . قال أبو محمد : وقد تقدم إبطالنا لهذا الحديث وبتنا أنه كذب في باب ذم الاختلاف من كتابنا هذا فأغنى عن ترداده] .

ازین عبارت ظاهرست که قائلین بمذهب تصویب احتجاج بحديث نجوم نموده اند و ابن حزم بجوابشان اعتراف ببطلان این حدیث می نماید و صراحة می گوید که متقدم شده باطل کردن ما این حدیث را و بیان کردیم ما که آن کذب می باشد در باب ذم اختلاف ازین کتاب ما ، پس بی نیاز کرد آن إبطال و بیان از تکرار آن .

و ازین عبارت مختصره ابن حزم نیز بوجه هدیده بطلان و کذب این حدیث واضح و لائح می گردد ، کما لا يخفى على الناظر البصير .

و نیز ابن حزم اندلسی در کتاب « الإحكام » در باب إبطال تقلید گفته : [وأما الرواية « أصحابي كالتجوم » فرواية ساقطة وهذا حديث حدثنيه أبو العباس أحمد بن عمر بن أنس العنزي ، قال : أنا أبو ذر عبد بن أحمد بن محمد الهروي الأنصاري قال : أنا علي بن عمر بن أحمد الدارقطني ، ثنا القاضي أحمد بن كامل خلف ، ثنا عبد الله ابن روح ، ثنا سلام بن سليمان ، ثنا الحارث بن غصين عن الأعمش عن أبي سفيان عن

جابر ، قال : قال رسول الله ﷺ : أصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم . قال أبو محمد : أبو سفيان ضعيف والحارث بن غصين هذا هو أبو وهب الثقفي وسلام بن سليمان يروي الأحاديث الموضوعة و هذا منها بلا شك ، فهذه رواية ساقطة من طريق ضعيف إسنادها . و كتب إلى أبو عمر يوسف بن عبد الله بن عبد البر التمري أن هذا الحديث روي أيضاً من طريق عبد الرحيم بن زيد العمى عن أبيه عن سعيد بن المسيب عن ابن عمر ، ومن طريق حمزة الجزري عن نافع عن ابن عمر ، قال : وعبد الرحيم بن زيد و أبو عمرو كان و حمزة الجزري مجهول . و كتب إلى التمري : حدثنا محمد بن إبراهيم ابن سعيد أن أبا عبد بن مفرج حدثهم قال : ثنا محمد بن أيوب القصبوني قال : قال لنا البرار : وأما ما يروي عن النبي ﷺ : أصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم ، فهذا الكلام لا يصح عن النبي ﷺ . قال أبو محمد : فقد ظهر أن هذه الرواية لا تثبت أصلاً بل لا شك أنها مكذوبة لأن الله تعالى يقول في سورة نبيه ﷺ : وما ينطق عن الهوى إن هو إلا وحي يوحى ، فإذا كان كلامه ﷺ في الشريعة حقاً كله و واجباً فهو من الله تعالى بلا شك و ما كان من الله تعالى فلا اختلاف فيه بقوله تعالى : ولو كان من عند غير الله لوجدوا فيه اختلافاً كثيراً . وقد نهى تعالى عن التفرق و الاختلاف بقوله : ولا تنازعوا ، فمن المتعذر أن يأمر رسول الله ﷺ باقتباع كل قائل من الصحابة رضي الله عنهم وفيهم من يحلل الشيء و غيره منهم يحرمه ، ولو كان ذلك لكان بيع الخمر حلالاً اقتداءً بسمرة بن جندب ، و لكان أكل البرد للعائمه حلالاً اقتداءً بأبي طلحة ، و حراماً اقتداءً بغيره منهم ، و لكان ترك الفسل من الأكسال واجباً اقتداءً بعلي (١) و عثمان و طلحة و أبي أيوب و أبي بن كعب و حراماً اقتداءً بمائشة و ابن عمر ،

(١) أقول : ما نسب ابن حزم إلى علي عليه السلام في هذه المسئلة فهو باطل و كذب و افتراء ، و يكفي في رده ما ذكره أعلام أهل السنة و أخبارهم في كتبهم ، و ما نحن ننقل منها بعض عباراتهم .

قال أبو بكر محمد بن أبي سهل السرخسي في كتابه « البسيط » قال : [وإذا التقى الثغنان و غابت العشرة و جب الفسل أنزل أولم ينزل و هو قول المهاجرين : عمرو =

ولكان بيع الشعر قبل ظهور الطيب فيها حلالاً اقتداءً بعمرحراماً اقتداءً بغيره منهم
وكل هذا مروي عندنا بالأسانيد الصحيحة تركناها خوف التشويش بها ، وقد بينا

علي وابن مسعود رضي الله تعالى عنهما . فأما الانصار كأبي سعيد وحذيفة وزيد بن
ثابت الانصاري رضي الله تعالى عنهم قالوا : لا يجب الاغتسال بالاكسال ما لم ينزل ،
وبه أخذ سليمان الاعمش رضي الله تعالى عنه لظاهر قوله صلى الله عليه وسلم « انما الماء
من الماء » . ولنا حديث شاذان (عائشة ع) : النبي صلى الله عليه وسلم قال : اذا التقى الثنتان
وجب الفسل أنزل أو لم ينزل ، وهو قول المهاجرين عمرو بن عبد الله وعلي وابن مسعود ، والاصح
أن عمر رضي الله تعالى عنه لم يسوغ للانصار هذا الاجتهاد حتى قال لزيد : أي عدو
نفسك ! ما هذه الفتوى التي تقشمت عنك ؟ قال : سمعت عمرو بن مسعود من الانصار
يقول ذلك ، فجمعهم عمرو سألهم فقلن : كنا نضل ذلك على عهد رسول الله صلى الله
عليه وسلم ولا تقتل . قال عمر : أو كان يعلم به رسول الله صلى الله عليه وسلم ؟ قلن :
لا ! فقال : ليس بشيء ، وبعث الى عائشة رضي الله عنها فسألها فقالت : فعلت ذلك مع
رسول الله صلى الله عليه وسلم واغتسلنا . فقال عمر رضي الله تعالى عنه لزيد : لئن عدت
الى هذا لا ذنبك ! والمعنى أن هذا الفعل سبب لاستطلاق وكاء النبي عادة فقام
مقام خروج النبي احتياطاً لانه منيب عن بصره فربما لم يقف عليه ما خرج لقلته
فالموضع موضع الاحتياط من هذا الوجه . قال : (ولا يجب الفسل بالجماع فيما دون
الفرج ما لم ينزل) لان ما دون الفرج ليس نظير الفرج في استطلاق وكاء النبي به ،
والدليل عليه حكم الحد ، واليه أشار علي رضي الله تعالى عنه في الاكسال فقال :
يوجب فيه الحد ولا يوجب فيه صاعاً من ماء [انتهى] .

وقال علاء الدين الكاشاني في كتاب « البدائع » في ذكر الامور المشبهة
للجنابة : [والثاني ابلاج الفرج في الفرج في السبيل المعتاد سواء أنزل أم لم ينزل
لما روي أن الصحابة رضي الله عنهم لما اختلفوا في وجوب الفسل بالتقاء الثنتين بعد
النبي صلى الله عليه وسلم ، وكان المهاجرون يوجبون الفسل والانصار لا ، بحثوا أبا
موسى الاشعري الى عائشة رضي الله عنها فقالت : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم
يقول : « اذا التقى الثنتان وغابت العشفة وجب الفسل أنزل أم لم ينزل » فعلت
أنا ورسول الله صلى الله عليه وسلم واغتسلنا فقد روت قولاً وفعلًا . وروي عن علي
رضي الله عنه أنه قال في الاكسال : يوجب الحد أفلا يوجب صاعاً من ماء [انتهى] .
وقال كمال الدين محمد بن عبد الواحد السيواسي المعروف بابن الهمام في «فتح =

آثماً إخباره ﷺ أبابكر بأنه أخطأ ، وقد كان الصحابة يقولون بأرائهم في عصره ﷺ فيبلغه ذلك فيعقوب المصيب وينظري المخطئ ، فذلك بعد موته ﷺ أقسى وأكثر .
ازین عبارت ظاهرست که ابن حزم در باب ابطال تقلید هم بر حدیث نجوم حملات شدید بوجوه عدیده نموده .

اول آنکه : بصراحت اعتراف نموده که روایت اصحابی کالتجوم روایت ساقطه است .

دوم آنکه : حدیث نجوم را مستنداً روایت کرده و بعد از آن إفاده نموده که ابوسفیان که راوی ابن حدیث از جابرست ضعیف است .

سوم آنکه : در باب حارث بن حصین که راوی این حدیث از اعشاست إفاده

« الفهیر » : [وذكر في البسوط : واذا التقى الغثانان وغابت العشة وجب الغسل أنزل أول لم ينزل ، وهو قول المهاجرين كسرو علي وابن مسعود رضي الله عنهم ، و أما الانصار كأي بن كعب وحذيفة وزيد بن ثابت رضي الله عنهم قالوا : لا يجب الاغتسال بالاكسال ما لم ينزل ، وبه أخذ سليمان الاخش نظام قوله عليه السلام : الماء من الماء ولنا أن النهي عليه الصلوة والسلام قال : اذا التقى الغثانان وجب الغسل أنزل أول لم ينزل ، والاصح أن عمر رضي الله عنه لم يسوغ للانصار هذا الاجتهاد حتى قال لزید : أي عذونك ! ما هذه الفتوى التي ظهرت منك ؟ قال : سمعت عومتي من الانصار يقولون كذلك ، فجمعهم عمر رضي الله عنه فسألهم فقالوا : كنا نفضل على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم ولا نتسل ، فقال : أو كان يعلم رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا : لا ، قال : ليس بشيء ، وبث الى عائشة رضي الله عنها فسألتها قالت : فعلت ذلك مع رسول الله صلى الله عليه وسلم واغتسلنا . فقال عمر لزید : لئن عدت الى هذا لا ذيتك ! ولا يمارض هذا الحديث قول عليه السلام « الماء من الماء » لأن الماء موجود في الالتقاء تقديراً لانه سبب الانزال اذ الغالب في مثله الانزال وهو مفيد عن بصره وربما ينفي عليه الانزال لقلة ما قيم السبب الظاهر وهو الالتقاء مقام الانزال فيكون الماء موجوداً تقديراً فيجب الغسل بالحديث فكان هذا منا قولاً بموجب الملة ولانه لما قام مقام الانزال في حق وجوب الحد فلان يقوم مقامه في حق وجوب الالتصال أولى ولهذا احتج على رضي الله عنه على الانصار فقال : يوجبون الرجم ولا يوجبون صاعاً من الماء !] انتهى . (۱۲۰۵) .

نموده که او ابو وهب ثقفی است . وغالباً مقصد این حزم ازین توضیح آنست که این راوی درین سند چون باسم مذکور شده است لهذا حالش مشکبه نشود و واضح گردد که او ابو وهب ثقفی مجروح و مقدوح است . و مؤید این مطلب آنست که علامه ابن عبدالبر قرطبی در کتاب العلم « جائیکه قدح در حدیث نجوم نموده بعد ذکر این حدیث بسندی که در آن حارث بن غصین واقع است گفته : [هذا إسناد لا تقوم به حجة لأن الحارث بن غصین مجهول] .

چهارم آنکه : در باب سلام بن سلیمان که راوی این حدیث از حارث بن غصین است افاده نموده که او احادیث موضوعه روایت می کند .

پنجم آنکه : اشاره به حدیث نجوم نموده گفته : « وهذا منها بلا شك » یعنی این حدیث از آن موضوعاتست که سلام روایت آن می کند ، و پر ظاهرست که برای این حزم در اظهار موضوع بودن حدیث نجوم کافی بود که بگوید « هذا منها » لیکن با لجاج قادر علی الإطلاق کلمه « بلا شك » را هم اضافه نموده طریق اظهار کمال قطعیت به وضع آن پیموده .

ششم آنکه : برین قدر هم اکتفا ننموده بصراحت گفته : « فهذه رواية ساقطة من طريق ضعف إسناده » یعنی این روایت ساقطه است از راه ضعف اسناد آن .

هفتم آنکه : این حزم برای اثبات مزید و هن و هو ان حدیث نجوم از ابن عبید البر نمری نقل نموده که این حدیث از طریق عبدالرحیم بن زید همی از سعید بن المسیب از ابن عمرو از طریق حمزة جزری از نافع از ابن عمر هم مروی شده ، لیکن عبدالرحیم ابن زید و پدرش هر دو متروک هستند و حمزة جزری مجهولست .

هشتم آنکه : این حزم بواسطه ابن عبدالبر مسنداً از حافظ بزار قدح حدیث نجوم نقل نموده .

نهم آنکه : بعد این همه ، این حزم باز بر سر قدح و جرح حدیث نجوم رسیده و بصراحت گفته « فقد ظهر أن هذه الرواية لا تثبت أصلاً » یعنی ظاهر شد که این روایت اصلاً ثابت نیست ! و پر واضحست که در اینجا جمله « وهذه الرواية لا تثبت » برای

بیان و هن و هو آن حدیث نجوم کفایت میکرد، مگر این حزم باضافه کلمه « اصلاً » نهایت فساد و بطلان آن بمنقّه شهود نهاده .

دهم آنکه : بعد ازین کمال ترقی نموده و برای اظهار قطعیت کذب بودن آن گفته « بل لاشک » آنها مکذوبه^۱ ، یعنی بلکه شک نیست که این روایت مکذوبه است ؛ و بر اهل بصیرت و خبرت واضح و عیانست که بجای جمله « بل هی مکذوبه » جمله « بل لاشک » آنها مکذوبه ، آوردن نهایت جزم این حزم را بکذب بودن آن ظاهر و باهر می نماید .

یازدهم آنکه : در مقام توجیه قطعیت مکذوب بودن حدیث نجوم گفته که بتحقیق که خداوند عالم در صفت نبی خود ﷺ می فرماید : « وما ينطق عن الهوى إن هو إلا وحي يوحى » پس هر گاه کلام آنجناب در شریعت کلام حق و واجب شد پس آن بلاشک از خداست و هر چه از خدا باشد در آن اختلاف نیست بسبب قول خدا « ولو كان من عند غير الله لوجدوا فيه اختلافاً كثيراً » و بتحقیق که خدای تعالی از تفرق و اختلاف نهی فرموده است بقول خود « ولا تنازعوا » ، پس از قبیل معالمت که جناب رسالت مآب ﷺ حکم دهد با اتباع هر قائل از صحابه حال آنکه دریشان کسی هست که چیزی را حلال و یا می نماید و غیر او ازیشان همان چیز را حرام و یا می نماید ؛ و این تقریر این حزم بنحویکه استیصال شافه حدیث نجوم می نماید أظهر من الشمس و این من الامرست .

دوازدهم آنکه : این حزم بعد ازین نبذی از فتاوی مختلفه صحابه که در آن اختلاف بین در تحلیل و تحریم و وجوب و حرمت واقع شده بمعرض بیان آورده و بمعرض تشنیع اتباع هر یکی را بنا بر حدیث نجوم صحیح و یا نموده راه إسکات و إفحام مثبتین این حدیث بافدام إلزام سرمه ریز کلوی خصام پیموده ، و اگر چه در مسئله اکسال آنچه نسبت بجناب امیر المؤمنین علیه السلام نموده غلط محض و بهتان بحت است^(۱) لیکن مسائلی که از دیگر صحابه ذکر کرده قابل جعود و انکار نیست .

سیزدهم آنکه : ابن حزم بغرض توهین حدیث نجوم و اظهار بطلان حکم جناب رسالت صلی الله علیه و آله باتباع هر قائل از صحابه گفته که ما بیان کردیم سابقاً خبر دادن آنجناب ابوبکر را باینکه او خطا کرده است ، و غرض ابن حزم ازین مطلب آنست که هر گاه جناب رسالت صلی الله علیه و آله ابوبکر را بخطا بنماید ، او خبر داده باشد محالست که بغرض حدیث نجوم باتباع او حکم فرماید .

چهاردهم آنکه : ابن حزم اظهار نموده که صحابه در عصر آنجناب بآراء خود کلام می کردند و کلامشان بآن جناب میرسید و آنجناب مصیب را تصویب و منطی را منطیه میفرمود ؛ و مقصود ازین کلام آنست که چون جسارت صحابه بر تقول بآراء خود در عصر آنجناب صلی الله علیه و آله معلومست و تصویب و منطیه آنجناب ایشانرا نیز متیقن پس چگونه عاقلی تجویز خواهد کرد که آنجناب حدیث نجوم را بر زبان مبارک آورده باتباع هر مصیب و منطی از صحابه امر فرموده باشد ؟

پانزدهم آنکه : ابن حزم در آخر کلام ظاهر نموده که صحابه از تقول بآراء خویش با وصف تنبیه جناب رسالت صلی الله علیه و آله باز نیامدند و همواره بر همین و تیره بودند بلکه بعد وفات آن جناب این تقولشان افشای و اکثر گردید ، و مقصود ابن حزم ازین اظهار آنست که هر گاه تقول صحابه بآراء خود بعد از نبوی افشای و اکثر گردید و برای ایشان مانعی و رادعی که از راه هدایت و ارشاد تنبیه ایشان میفرمود باقی نماند باز چگونه عاقلی اتباع اقوال مختلفهشان می توان کرد ، و بنا بر حدیث نجوم ایشانرا با وصف اختلاف شدید قابل تقلید و اتباع دانسته مطاع و متبع خود توان ساخت ، و لعمری إن ابن حزم و إنکان لنصبه و عداوته ملوماً مسدحوراً مستحقاً للرجوم ، لکنه يستأهل الترحیب فی إبطاله وإفساده لحدیث النجوم .

و این القیم که از اکابر علمای اعلام سنیّه است بجواب احتجاج بعضی مقلدین بعد از حدیث نجوم وجوه عدیده ذکر کرده و در وجه ثالث بعضی اختلافات صحابه را در مقام تعجیز مقلدین ذکر نموده چنانچه گفته :

[الثالث ان هذا یوجب علیکم تقلید من ورث الجده مع الإخوة منهم و من

اسقط الاخوة به معاً ؛ وتقليد من قال الحرام يمين ومن قال هو طلاق ، وتقليد من حرم الجمع بين الأختين بملك اليمين ومن أباحه ، وتقليد من جوز للمائم أكل البردو من منع منه ، وتقليد من قال تعتد المتوفى عنها بأقصى الأجلين ومن قال بوضع الحمل وتقليد من قال يحرم على المحرم استدامة العيب وتقليد من أباحه ، وتقليد من جوز بيع الدرهم بالدرهمين وتقليد من حرّمه ، وتقليد من أوجب الفصل من الأكسال و تقليد من أسقطه ، وتقليد من ورث ذوى الأرحام ومن أسقطهم ، وتقليد من رأى التحريم برضاع الكبير ومن لم يره ، وتقليد من منع يقيم الجنب ومن أوجبه ، وتقليد من رأى الطلاق الثلاث واحداً ومن رآه ثلاثاً ، وتقليد من أوجب فسخ الحج إلى العمرة ومن منع منه ، وتقليد من أباح لحوم الحمر الأهلية ومن منع منها ، وتقليد من رأى النكح بمن الذكر ومن لم يره ، وتقليد من رأى بيع الأمة طلاقها ومن لم يره ، وتقليد من وقف المولى عند الأجل ومن لم يقفه ؛ وأضاعف ذلك مما اختلف فيه أصحاب رسول الله ﷺ ، فان سوغتم هذا فلا تحتجوا لقول علي قول ومذهب علي مذهب ، بل اجعلوا الرجل مختيراً في الاخذ بأي قول شاء من أقوالهم ولا تنكروا على من خالف مذاهبكم و اتبع قول أحدهم ، وإن لم تسوغوه فأنتم أول مبطل لهذا الحديث ومخالف له وقائل بضد مقتضاه ، وهذا مقال انفكركم منه] .

وعلامه صبي در ابهاج - شرح منهاج ، بعد ذكر حديث « عليكم بسنتي و سنة الخلفاء الراشدين من بعدى ، وحديث « اقتدوا بالذين من بعدي أبي بكر وعمر ، كفته : [واجاب الإمام وغيره عن الخبرين بالمعارضة بقوله « أصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم » وهو حديث ضعيف] .

وليز علامه صبي در ابهاج - شرح منهاج ، بعد ذكر حديث نجوم كفته :
 [واعلم أنّ هذا الحديث رواه ابن منده ، أنا أبي الامام أبو عبد الله محمد بن إسحاق بن منده ، أنا أبو الحسن عمر بن الحسن بن علي ، حدثنا عبد الله بن روح المدائني ، حدثنا سلام بن سليمان ، حدثنا الحارث بن غصين عن الأعمش عن أبي سفيان ، من جابر بن عبد الله رضي الله عنهما ، قال : قال رسول الله ﷺ : مثل أصحابي في أمّتي

مثل النجوم بأنهم اقتديتم اهتديتم . وروى نعيم بن حماد الخزازي^١ عن عبدالرحيم بن زيد العمي عن أبيه عن سعيد بن المسيب عن عمر مرفوعاً : سألت ربّي فيما اختلف فيه أصحابي من بعدي فأوحى إليّ : يا محمد ! إنّ أصحابك عندي بمنزلة النجوم بعضها أضوء من بعض ، فمن أخذ بشيء مما هم عليه على اختلافهم عندي على هدى ، وهذا حديث قال فيه أحمد : لا يصح . ثم إنّه منقطع ، فإن ابن المسيب لم يسمع من عمر شيئاً .
وفيز صبغي در « ابهاج - شرح منهاج » گفته : [واحتج من قال بأن قول الصحابي حجة مطلقاً بما روي من قوله عليه السلام أصحابي كالنجوم بأنهم اقتديتم اهتديتم ، فدلّ على أنّ الاقتداء بهم هدى وطلب الهدى واجب و قد سلف في الاجماع الكلام على هذا الحديث] .

وأبو اسحاق ابراهيم بن موسى اللخمي الشاطبي^(١) در كتاب « الموافقات في أصول الاحكام » در مسئله « الشريعة كلها ترجع إلى قول واحد » در مقام استدلال مدعيان اختلاف در شريعت گفته : [وطائفة أيضاً رأوا أنّ قول الصحابي حجة ، فكل قول صحابي وإن عارضه قول صحابي آخر كل واحد منهما حجة ، وللمكلف في كل واحد منهما متمسك وقد نقل هذا المعنى عن النبي عليه السلام حيث قال : أصحابي كالنجوم بأنهم اقتديتم اهتديتم] .
ودر مقام جواب از استدلال مدعيان اختلاف گفته : [وأما مسألة قول الصحابي فلا دليل فيه لأمرين أحدهما أنّ ذلك من قبيل الظنيات إن سلم صحة الحديث ؛ على أنّه مطعون في سنده ومسلّتا قطعية ولا يعارض الظن القطع] .

واین امير الحاج الحلبي در كتاب « التقرير والتحجير » در مقام ردّ استدلال مصوّبه بحديث نجوم گفته : [على أنّ الحديث له طرق بالفاظ مختلفة و اسم يصح منها شيء ، على ما قالوا ، وقد أشبعنا القول فيه في مسألة « ولا ينعقد بأهل البيت من »]

(١) لابی اسحاق ابراهيم الشاطبي هذا ترجمة مبسوطة في كتاب « نيل الابتهاج بتطريز الدياج » لابی المباس أحمد التنيكي ، فانظر الصفحة (٤٦) من النسخة المطبوعة بصدر علي هامش كتاب « الدياج » لابن فرحون (١٢٠٥) .

مسائل الإجماع^(۱) .

و محمد بن اسمعیل الأُمیرالعتَمانی در رسالہ « إرشاد النقاد إلى تيسير الاجتهاد » کفّہ : [والخامس من أدلة المقلّدين : الحديث المشهور أصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم . والجواب أنّ الحديث قد روي عن عمر من طرق لا يصح منها شيء . قال البزار : وأما ما يروي عن النبي ﷺ « أصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم » فهذا الكلام لا يصح عن النبي ﷺ] .

و عبد العلي بن نظام الدين الأنصاري در فوائج الرحموت - شرح مسلم الثبوت - در مسئلہ « المجتهد بعد اجتهاده ممنوع من التقليد » کفّہ : [قالوا : قال رسول الله صلى الله عليه وآله وأصحابه وسلم : أصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم . قلنا هذا الحديث مضعف] .

سيزدهم آنکہ : شاه صاحب درینکلام إفادہ فرمودہ اند کہ چون قطع دربا ی حقیقت بدون جناح علمی و عملی ممکن نیست ، مرد مسلمان را بہر دو جناح تمسک ضرور افتاد .

و این افادہ شاه صاحب کہ برای اظہار کمال عرفان خود بمعرض بیان آورده اند اگرچہ ناظر غیر ماهر را در بادی النظر درست می نماید لیکن خالی از تخدیع و تلمیع نیست ، زیرا کہ مبنای آن بر تفریق مجالی و مظاهر علم و عمل است و اساس آن زعم فاسد ظهور کمال علمی جناب رسالت ﷺ از اصحاب و ظهور کمال علمی آن جناب از اہلبیت علیہ السلام می باشد . حال آنکہ در ماسبق دانستی کہ بحمد الله اہلبیت آن جناب - علیہ و علیہم آلاف السلام من الملك الوهاب - مجمع بحرین علم و عمل نبوی بودند ، و کمالات علمیہ و کمالات عملیہ آن جناب ہمہ درین نفوس قدسیہ علی وجہ الکمال و التمام جلوه گر بود ، و جناب رسالت ﷺ امت خود را در

(۱) هذا من سبق القلم والا فالمسئلة التي اشمع القول فيها في حديث النجوم هي مسئلة « عدم انعقاد الاجماع بالخلفاء الاربعة وبالشيخين » ، كما لا يخفى على المراجع (۱۲۰ ت) .

مقامات کثیره و مواقف شهیره مأمور و محکوم نموده است که اتباع اهل بیت علیهم السلام که وارث جمیع کمالات نبویه هستند در علم و عمل هر دو نمایند، و حدیث مدینه العلم و حدیث ثقلین و حدیث سفینه و دیگر احادیث متکثره بلکه آیات متوافره قرآن مجید و فرقان حمید که اصحاب ما رضوان الله علیهم در کتب کلامیه خود ذکر کرده اند همه دلالت بر همین مطلب دارد، پس ظاهر گردید که اگر قطع دریای حقیقت بدون جناح علمی و جناح عملی ممکن نیست و مرد مسلمان را بهر دو جناح تمسک ضرور افتاده است محض اتباع اهل بیت علیهم السلام او را برای علم و عمل هر دو یقیناً کافی و وافی است و هر که اعراض از حضرات ورزیده است او مثل طائر مقصوص الجناحین نه حظی از علم دارد نه عمل، والله العاصم عن الوقوع فی الخطاء و الخطل و هو الموفق للإجتنا ب عن الزیغ و الزلل .

چهاردهم آنکه شاه صاحب درین کلام صریح الا سلام در مقام تمثیل فرموده اند که قطع دریا بدون سواری کشتی و مراعات حال نجوم تا سمت توجه را از غیر سمت توجه امتیازی حاصل شود ممکن نیست . و بطلان و هو ان این ادعا در مانحن فیه با وضوح وجوه و اصرح طرق در ماسبق بجواب کلام ملتانی مفصلاً مبین و مبرهن شده و ثابت و محقق گشته که بحث و کلام در سفینه نوح هست و آن سفینه خاصه در سیر و دور خود هرگز محتاج بنجوم نبود و جریان آن بامر الهی و وحی ربانی بظهور می پیوست و گذشته ازین، سفینه عاقله که مردم دیگر می سازند هم در بسیاری از مواقع محتاج بنجوم نمی گردد، کما فعل فی ماسبق بکمال التوضیح و التبیین؛ والله العاصم عن نزغات المتعودین للتخدیع و التفتین .

پانزدهم آنکه شاه صاحب درین کلام معترف شده اند که بحسب دعای مستجاب جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله مصداق اذن واعیه گوش حق نبوت جناب امیر المؤمنین علیه السلام گردید، و بر هر عاقل ذی شعوره کالقیح المسفر بالقیاء و النور - واضح و لایحست که این معنی دلیل صریح و برهان صحیح اعلمتیت مطلقه جناب امیر المؤمنین علیه السلام میباشد، و بحمد الله إفا دات بسیاری از علمای اعلام سنیّه نیز مشتد و

مؤکد این مقصود محمودست *

پس تعجبست و کمال تعجب که چنان شاه صاحب باوجود ثبوت اعلیّت مطلقه جناب ولایت مآب لرحمّتی و کتاب مسلک انحراف از آن می پیمایند و یادهای این معنی که معاذ الله کمال علمی جناب رسالت مآب ﷺ بیشتر در صحابه کرام جلوه گر ماند؛ ترجیح باطل لجلیج بر حق ظاهر ابلج نموده در ظلمت غوایت و اعتساف کج روی اختیار می نمایند؛ و علاوه برین چون اعلیّت دلیل خلافت است - کما بین غیر مرّة - پس چرا اذعان بخلافت بلا فصل جناب امیر المؤمنین نمی کنند و با اعتقاد خلافت فلان و بهمان اساس انصاف بمعاول جور و اعتساف می کنند.

شانزدهم آنکه شاه صاحب در شکلام خدع التیام ادعا نموده اند که تخصیص حضرت امیر المؤمنین ﷺ باین شرف و مرتبت یعنی مصداق اذن واعیه شدن برای همین نکته است که معنی کشتی بودن اهل بیت بدون توسط حضرت امیر ﷺ متصور نبود. حال آنکه این ادعا مسلم نیست و هر که ادنی سیری در حدائق علم و عرفان نموده است بخوبی میداند که چون خداوند عالم جناب امیر المؤمنین ﷺ را بسبب اعلیّت کامله آنجناب مصداق «قل کفی بالله شهیداً بینی و بینکم و من عنده علم الكتاب» گردانیده است و جناب رسالت مآب ﷺ آنحضرت را بمرتبه باب مدینه العلم رسانیده، «إلی غیر ذلک من الایات و الاحادیث الدالة علی غزارة علمه؛ لهذا آنجناب مستحق کامل بود برای اینکه اذن واعیه گردد، و چون آنجناب سبب نجات کشتی نوح ﷺ بود - کما مر فی حدیث المسامیر [ص ۱۰۸] - و نیز مشبه بکشتی نوح ﷺ بود حسب ارشاد باسداد حضرت خیر العباد - علیه آلاف السلام - إلی یوم المعاد - لهذا ذکر آنجناب ﷺ باین وصف جمیل در قرآن مجید بعد بیان حال کشتی نوح علیه السلام اولی و آخری گردید، و بحمد الله معنی کشتی بودن اهل بیت ﷺ برای هر یک از اهل بیت عصمت و طهارت ﷺ استقلالاً متصور بود و هست، و جمله اهل بیت عصمت و طهارت سلام الله علیهم أجمعین - سواء كانوا کباراً أم سفاراً - در عهد نبوی بمرتبه سفینه نوح رسیده و سیله نجات اقامت گردیده بودند، و ذلک ظاهر کُل الظهور

ولكن من لم يجعل الله له نوراً فما له من نور .

هفدهم آنکه شاه صاحب در شکلام ادعا نموده اند که اهل بیت جناب رسالت مآب علیه السلام که قابل امامت این طریق بودند در وقت آنجناب صغیر علیه السلام بودند و تربیت ایشان بدیگری حواله کردن منافی شأن کمال آنحضرت بود ، لاجرم قواعد نجات از ثقل گناهان را بحضرت امیر المؤمنین علیه السلام إلقا فرمودن و ایشان را امام ساختن و کمال عملی خود را بصورت ایشان معصوم نمودن ضرور افتاد که ایشان بحکم ائمت آن کمال را ترویج و تاز به صاحب زاده ها رسانند و این سلسله تا قیام قیامت بتوسط ایشان جاری ماند .

و این تقریر بر تزییر اگر چه بظاهر خود خادع عوام می باشد لیکن نزد ناقد بصیر خالی از مکائد و ممائد تفریط و تضییع نیست زیرا که :

اولاً ، اهل بیت علیهم السلام را قابل امامت کبری و خلافت عظمی ندانستن و امامت ایشان را در امامت طریقت منحصر کردن ظلم صریح و جور قبیح است .

ثانیاً ، حسین علیهما السلام را قابل امامت طریقت بالأصل دانستن و جناب امیر المؤمنین علیه السلام بحسب ضرورت لائق امامت گردانیدن نفاقست عجیب و شقاقست غریب که مثل آن از منافقین عهد نبوی هم ظاهر نشده ، ولو كانوا سابقی الاقدام فی مضمار معاندة أبي الحسنین علیهم السلام .

ثالثاً ، حسین علیه السلام را در عهد نبوی بسبب صغر سن لائق امامت طریقت ندانستن و خالی از کمال عملی جناب رسالت مآب علیه السلام و انمودن ؛ طریق نصب صریح و جهل فضیح پیمودن است .

رابعاً ، سبطین علیهم السلام را در عهد نبوی از علم قواعد نجات از ثقل گناهان عاری ظاهر کردن ؛ ناصبیت بادیه و حرورت عادیست .

خامساً ، اعتراف باینکه تربیت حسین علیه السلام را بدیگری حواله کردن منافی شأن کمال آنحضرت بود و با این اعتراف اعتقاد داشتن بآنکه ابوبکر و عمر و عثمان خلفای برحق بودند و معاذ الله حسین علیه السلام از رعایای ایشان - کما هو مقتضی مذهب

أهل السنة - في وضلال ظاهر وآشکارست ، زیرا که هر گاه زیر تربیت اخبارماندن این دو نور نظر جناب رسالتعاب عليه السلام منافی شان کمال آنحضرت است زیر امارت و ریاست و حکومت و خلافت اخبارماندن حسین عليه السلام بهزار اولویت منافی شان نبوی خواهد بود ، فانكشف بحمدالله عوار منذهب أهل السنة والجماعة ، وبأن قضية خلافة الثلاثة خلاعة وآفة خلاعة .

سادساً ، اظهار اینمعنی که قواعد نجات از قتل گناهان را بحضرت امیرالمؤمنین علیه السلام إلقا فرمودن و ایشان را امام ساختن و کمال عملی خود را بصورت ایشان معّور نمودن ضرور افتاد ، جالب نهایت تفریع برای شاه صاحب میباشد ، زیرا که بر مستتب اخبار و احادیث نبویه واضح و لائحست که جناب رسالتعاب عليه السلام محض قواعد نجات از قتل گناهان را بجناب امیرالمؤمنین عليه السلام إلقا نفرموده بود ، بلکه جمله علوم خود را بآنجناب سپرده بود ؛ چنانچه در مجلدات حدیث مدینه العلم بتفصیل و تشریح تمام مبیین شده .

و نیز آنجناب جناب امیرالمؤمنین عليه السلام را محض امام طریقت و ارشاد ساخته بود ، بلکه امامت کبری و زعامت عظمی و خلافت ظاهره و باطنه هر دو را تفویض جناب امیرالمؤمنین عليه السلام فرموده بود ، و بکرات و مراتب از ابتدای اوقات بعثت تا آخر احویان رسالت قولاً و فعلاً درینباب اتمام حجت بر ائمت نموده بود و نیز محض کمال عملی خود را بصورت جناب امیرالمؤمنین عليه السلام معّور ننموده بود ، بلکه آنجناب را مظهر جمله کمالات علمیه و عملیه و مرآة تمامی فضائل و هبیه و اکتسابیه خود گردانیده بود . و هر چند شواهد صریحه و براهین صحیحه اینمطلب افزون از حدّ وعدّ و حصر و شمارست لیکن آیه « أنفشنا وأنفسکم » و حدیث « أنت مني وأنا منك » اوضح وأصرح أدله است درینباب ، والله العاصم عن التبار والتباب .

سابعاً ، اظهار اینمعنی که ضرورت إلقای قواعد نجات از قتل گناهان بجناب امیرالمؤمنین عليه السلام و امام ساختن ایشان و کمال علمی خود را بصورت ایشان معّور نمودن این بود که ایشان (یعنی جناب امیرالمؤمنین عليه السلام) بحکم اُبوت آن کمال را تر و

تازه بصاحب زاده ها (یعنی حسنین علیهما السلام) برسانند ، دلیل جهل شاه صاحب هست از مراتب اهل بیت علیهم السلام عموماً و از منازل جناب امیرالمؤمنین علیه السلام و حسنین علیهما السلام خصوصاً . زیرا که برمتبّع خبیر و ناظر بصیر واضح و لائح ست که ائمه اهل بیت علیهم السلام و لوصفیر السّنی باشند دارای جملة کمالات علمیه و عملیه نبویه بودند و حسنین علیهما السلام را درین باب امتیاز خاص حاصل بود ، و بحمدالله تعالی این مطلب را بیراهین قاطعه و أدلة ساطعه والد علام - أحکمه الله دار السلام - در « تشیید المطاعن » بیسط تمام مبین و مبرهن فرموده اند ، فمن شاء فلیرجع إلیه . و امام ساختن جناب امیرالمؤمنین علیه السلام بضرورتی که شاه صاحب در متخیله خود دارند هرگز صورت نکرفته بلکه امامت آنجناب با وجود حسنین علیهما السلام بسبب افضلیت آنجناب است بر حسنین علیهما السلام بوجوه عدیده ، و ازینجاست که آنجناب فرموده است : « الحسن والحسین سیدا شباب أهل الجنة وأبوهما خیر منهما » و این حدیث را طرق بسیارست ، کمالا بغنی علی من راجع کتب القوم ، و یکفی للناظر البصیر أنّ ابن ماجة الخبیر صاحب کتاب « السنن » الشهیر ذکره فی فضل علی بن ابی طالب ، علیه آلاف السلام من الملك القدیر .

و نیز آنجناب در حدیث حظیره بنی النجار دوبار فرموده : « هما فاضلان فی الدنیا و فاضلان فی الآخرة و أبوهما خیر منهما » و این حدیث را علامه بدخش در « مفتاح النجا » از حافظ ابن الاخر الجناهدی صاحب « معالم العترة » نقل نموده ، و بحمدالله امامت حسنین علیهما السلام در عهد نبوی بالرب ثابت و محقق شده بود ، و از اینجاست که آنجناب در حق این دو بزرگوار فرموده است : « الحسن و الحسین إمامان قاما أو قعدا » و این حدیث را فاضل معاصر مولوی صدیق حسن خان قنوجی در کتاب « سراج و هاج » آورده ، و نیز آنجناب فرموده است بخطاب جناب امام حسین علیه السلام که : أنت إمام ابن إمام أخو إمام ، و این حدیث را بلخی در « ینایع المودة » ذکر کرده است .

و نیز امام بودن این دو بزرگوار از احادیث کثیره که در شأن ائمه اثنا عشر علیهم السلام

وارد شده و طرفی از آن در ماسبق مذکور گردیده و آینه هم انشاء الله تعالی در محل مناسب مسطور می شود بکمال ظهور و نهایت سفور واضح و لایحست ، فلا یکن من الذاهلین و نعوذ بالله من کید الخادعین الجاهلین .

ثامناً ، اظهار این معنی که مقصود جناب رسالتآب صلی الله علیه و آله از تکمیل جناب امیر المؤمنین علیه السلام بکمال عملی این بود که آنجناب بحکم ابوت این کمال را بحسینین علیهما السلام برسانند ؛ بعد فضی بصر از معروضات سابقه هم درست نمی شود ، زیرا که هر ماقبل ذی شعور که ادنی بهره از معرفت داشته باشد می داند که بعد فرض ادعای شاه صاحب رسانیدن جناب امیر المؤمنین علیه السلام این کمال را بحسینین علیهما السلام بحکم ابوت نبود بلکه بحکم نبوت بود ، آنجناب هر آنچه نسبت بحسینین علیهما السلام می فرمود همه را بحکم نبوی بعمل آورده بود ، پس تعلیل رسانیدن این کمال بحکم ابوت تخصیر صریح و غیر طقیحست .

تاسعاً ، اظهار این معنی که مقصود جناب رسالتآب صلی الله علیه و آله از رسانیدن جناب امیر المؤمنین علیه السلام کمال عملی نبوی را بحسینین علیهما السلام آن بود که این سلسله تا قیام قیامت بتوسط ایشان جاری ماند ؛ خالی از تخصیر بیّن نیست ؛ زیرا که هرگز مقصود جناب رسالتآب صلی الله علیه و آله این نبود که محض سلسله کمال عملی آن جناب تا قیام قیامت بتوسط جناب امیر المؤمنین علیه السلام یا بتوسط حسنین علیهما السلام جاری بماند ، بلکه مقصود محمود آن جناب آن بود که سلسله جمله کمالات علمیه و عملیه آنجناب علی وجه الکمال در اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام تا قیام قیامت جاری ماند ، كما لا یخفی علی من له أدنی بصیرة فی أحادیثه الصحیحة الدالة علی وراثتهم الباقیة الساریة ، و یکفی فی هذا الباب التأمل فی حدیث الثقات و حدیث السفینه الجاریة .

عاشراً ، بعد ذکر صفت حسنین علیهما السلام و قابل تربیت بودنشان إلقاء قواعد نجات از ثقل گناهان را بجناب امیر المؤمنین علیه السلام در مرتبه اولی ذکر کردن ، و اتمام ساختن آن جناب را در مرتبه ثانیه آوردن ، و معذور کردن کمال عملی را بصورت آن جناب در مرتبه ثالثه مذکور ساختن ، و رسانیدن جناب امیر -

المؤمنین علیهم السلام کمال عملی را بحسین علیهما السلام بحکم ابوت در مرتبه رابعه گذاشتن ، و جریان سلسله کمال عملی را تا قیام قیامت در مرتبه خامسه نهادن ، همه برای آنستکه ناظر غیرماهر در حق اهل بیت علیهم السلام مقصر گشته از حق واضح و صدق لایع که امامت مطلقه و خلافت عاقله این حضرات است و حدیث سفینه بکمال ظهور و وضوح بر آن دلالت دارد منصرف الخاطر گردد و آنرا بر امامت طریقت و خلافت ولایت بحسب تخدیع و تلمیع شاه صاحب فرود آرد ، حال آنکه این کید شاه صاحب پیشرفتنی نیست ، ولا یحیی المکر السی . ^۱ **إلا بأهله .**

هجدهم آنکه شاه صاحب در شکلام در مقام تعلیل امام ساختن جناب امیر المؤمنین علیه السلام فرموده اند که لهذا حضرت امیر المؤمنین علیه السلام را یعسوب المؤمنین خطاب داده اند . و این اعتراف صریح نزد عاقل خبیر برای بطلان مذهب شاه صاحب و سبقت مذهب اهل حق کافی و وافی است ، زیرا که هر گاه جناب امیر المؤمنین علیه السلام بنسب بوی مشرف بن خطاب یعسوب المؤمنین مخاطب گردید حق حقیق بمرکز خود رسید و خلافت و امامت و امارت و زعامت آن جناب برای جمله مؤمنین کالشمس فی رابعة النهار واضح و آشکار آمد ، و تقدم ثلثه بر آن جناب موجب تبارکشت ، والله الحمد علی ذلك .

نوزدهم آنکه شاه صاحب در شکلام اعتراف نموده اند که جناب امیر المؤمنین علیه السلام بسبب آنکه در کنار آن حضرت علیه السلام پرورش یافته بودند و علاقه دامادی بآن جناب داشتند و از طفلی در هر امر رفیق و شریک مانده حکم فرزند گرفته بودند . و این اعتراف اگرچه برای ظهور افضلیت ناقد و ثبوت امامت عاقله جناب امیر المؤمنین علیه السلام بحمد الله تعالی بأحسن وجوه کفایت می کند ، لیکن در تحت آن تخدیمی عجیب پوشیده است و آن اینست که ناظر غیر ماهر جناب امیر المؤمنین علیه السلام را در حکم فرزند جناب رسالت صلی الله علیه و آله دانسته در آیه میاهله مصداق « أنفسنا » نداند بلکه مصداق « أبناءنا » گرداند ! و آنچه شاه صاحب در همین کتاب « تحفه » از راه عدوان در مقام آیه میاهله ادعا کرده اند که حضرت امیر در « أبناء » داخل است در ذهن او جا کزین شود ، و حال آنکه بطلان این معنی بر ناظر افاضات علمای اعلام

فریقین واضح و لائح است ، و خدع و تزویر شاه صاحب اصلاً در قلب ناظر بصیر و متبّع خبیر کنجا بشی پیدا نمی کند ، و قد ظهر فساد ما أبدأء المخاطب من اللغو والكذاب فی المنهج الأول من هذا الكتاب .

بستم آنکه : شاه صاحب درین کلام معترف شده اند باینکه جناب امیر المؤمنین علیه السلام را بسبب قرابت قریبه که داشتند مناسبت کلی در قوای روحانی با جناب رسالتآب ﷺ حاصل بود . و این اعتراف جالب صد ملام برای شاه صاحب و اسلاف ایشان میباشد ، زیرا که بعد جناب رسالتآب ﷺ بزرگواری را که دارای قرابت قریبه با آن جناب بوده باشد و مناسبت کلی در قوای روحانی با آن جناب داشته باشد ترك کردن و برای خلافت ابوبکر را که از شرف قرابت قریبه بغراسخ بعیده أبعد بود و در قوای روحانیّه هیچ مناسبتی بجناب نبوی نداشت اختیار کردن ظلمی است شدید و حیثیست عنید و جور است مدید و ضلالتست بعید .

بستم و یکم : آنکه شاه صاحب در آخر این کلام باز مسلك مخدع و تزویر بهموده ابدای زیغ مافی الضمیر خود نموده اظهار کرده اند که جناب امیر المؤمنین ﷺ گویا ظلم و سورت کمال عملی جناب رسالتآب ﷺ بودند که عبارت از ولایت و طریقت است .

و این اظهار چنانچه مکرر دانستی مبنی بر تفریط بادی و تفصیر عادی است ، و هر که بهره از انصاف دارد به لحاظ ادله و براهین لاتعدّ ولا تحصی میداند که جناب امیر المؤمنین ﷺ یقیناً نفس جناب رسالتآب ﷺ الاطیاب بود و ذات والاصفات جناب امیر کّل امیر - علیه آلاف السلام من الملك القدير - مظهر جمله کمالات علمیّه و عملیه آن جناب گشته آئینه وار سورت جناب بشیر و نذیر و سراج منیر ﷺ را می نمود ، و این تجلّی کامل موجب آن گردید که آن جناب بنص خدا و نص رسول - ﷺ ما هبّ القبول - و صیّ برحق و خلیفه مطلق آنحضرت گشته بر اعلای مناصب و ارفع مراتب که ریاست عاقله دینیّه و دنیویّه خلق خداست رسید ؛ و ذلك ظاهر باهر كاشف فی رابعة النهار وإن عمیت عنه عیون الفاقدين للبصائر والابصار .

بست و دوم آنکه : شاه صاحب در آخر کلام اعتراف کرده اند که بدعی
جناب رسالت صلی الله علیه و آله استعداد جناب امیرالمؤمنین علیه السلام تضاعف پذیرفت و بنهایت
مرتبه کمال رسید .

حال آنکه این اعتراف نیز خالی از تخدیع و تلمیع نیست ، زیرا که قصر و
حصر استعداد جناب امیرالمؤمنین علیه السلام یا کمال موجود ذات آنجناب در ولایت و
طریقت ؛ تضجیع حالب التقریع میباشد ، و هر عاقل خبیر و ناظر بصیر که رانحه انصاف
بمشاقش رسیده باشد متیقن می شود باینکه در ذات و الاصفات جناب امیرالمؤمنین علیه السلام
نه تنها استعداد جمله کمالات نبویه موجود بود بلکه تمامی آن کمالات علی الوجه
الاتم الاکمل برأی العین مشهود می شد ، و اگر از همه أدله و براهین قطع نظر کنیم
آیه مباهله و حدیث مدینه العلم برای ثبوت این مطلب کافی و بسنده است ، و تحقیقات
علمای اعلام که مؤید با فادات علمای سنیّه است در خصوص این در دلیل قاطع السن
أرباب إضلال و تضلیل می باشد .

بست و سوم آنکه : شاه صاحب در آخر کلام اعتراف کرده اند که آثار کمال
ولایت و طریقت جناب امیرالمؤمنین علیه السلام در ظاهر و باطن اولیاء الله از هر طریقه و هر
سلسله ظاهر و هویدا است .

و این اعتراف اگرچه اگر منکرین فضائل علویه را می شکند و بسیاری از
طامات این تیمّه بلکه هفوات والد ماجد شاه صاحب را از بیخ و بن بر می کند ، لیکن
باز هم خالی از گوشه تفریط نیست ، زیرا که آثار کمال علوی نه تنها در ظاهر و
باطن اولیاء الله اهل دنیا ظاهر و هویدا است بلکه آثار کمالات علویه از ساکنان
عالم علوی و زمره ملائکه مقربین و معاشرا نبیاء و رسل و نبیین صلوات
الله علیهم أجمعین ظاهر و باهر است . و این معنی بحمد الله بتفصیل تمام در مجلدات حدیث
مدینه العلم و حدیث تشبیه و حدیث نور بتفصیل تمام مبیین و مبرهن گردیده ، من شاه
فلیرجع إلیها .

بالجمله آنچه شاه صاحب در « تفسیر » خود در خصوص حدیث سفینه چا ویده

بودند حقیقتش بنظر بصیرت دیدی و بکنه خدح و تزویر غریزی کما ینبغی رسیدی و دانستی که مقصود منکود شاه صاحب و اولیایشان از ینگونه تفوّهات آنست که امر امامت مطلقه جناب امیرالمؤمنین علیه السلام را که از آیات بسیار و احادیث بیشمار ثابتهست کم وزن و قلیل الاثروا نمایند ، و در پرده اظهار محبت اهل بیت علیهم السلام وادی پر خار لاصیت و حروریت پیمایند ، و لکنهم فی سوء منیعهم و سترشیمهم قاصرون غاسرون . بریدن لیطفوا نور الله بأفواههم والله متم نوره ولو کره الکافرون .

* * *

« الزام و الفهم »

فیه الهدی والرشد لذوی الالباب والافهام

کمال عجبست از شاه صاحب که درین کلام خدیمت انضمام بمقابله حدیث سفینه حدیث « أصحابی کالتجوم » را که حسب تصریحات اکابر و اعلامشان کذب و باطل و موضوعت آوردند و آنرا در مقام ادّعای باطل جلوه گری کمال علمی جناب رسالت صلی الله علیه و آله در صحابه کرام ذکر نموده راه ظلم سریع و جور قبیح سیردند ، و هرگز التفانی ننمودند باینکه در احادیث کثیره اهل سنت تشبیه اهل بیت علیهم السلام بهجوم وارد شده و آنجناب در بسیاری از احادیث اُقت خود را با اقتدای اهل بیت علیهم السلام خود بکمال اهتمام حکم داده ، و از آنجا که استیفای این احادیث و بیان طرق آن خیلی مسیر و دشوارست لهذا نبذی از آن در مقام مذکور و مسطور میشود و ماسوای آن در دیگر مقامات مناسبه انشاء الله تعالی مرقوم و مذکور خواهد شد ،

« پس از آنجمله است حدیث « اهل بیتم کالتجوم یا تم اقتدیتم اهتدیتم » .

و این حدیث بحمد الله در « نسخه تبیط بن شریط اشجعی صحابی » موجودست و این نسخه از شیوخ اهل سنت با سناد عالیه روایت شده است ، کماستعرف عنقرب انشاء الله تعالی .

لیکن کمال عجبست که بعضی از حضرات سنیّه بوجه نهایت تعصب و عدوان و بخی و طغیان ؛ وادی پر خار ردّ و انکار این حدیث شریف پیموده از راه جهل یا جاهل

بیض صحابی را بوصف کذاب ستوده اند -

ترجمه **محمد طاهر فتنی** در « تذکرة الموضوعات » گفته :
نبیض بن شریط [اهل بیتهی کالتجوم بآئیم اقتدیتم اهتدیتم . من نسخة نبیض
 اشجعی و پدرش **الكذاب**] .

وقاضی القضاة شوکانی باوصف آنهمه طول باع وسعت اطلاع که معتقدین
 او اذعان بآن دارند در « فوائد » مجموعه « گفته : [حدیث اهل بیتهی کالتجوم بآئیم
 اقتدیتم اهتدیتم . قال فی « المختصر » : هو من نسخة نبیض الكذاب] .

ویر ظاهر است که وصف نبیض بکذاب هرگز بر اصول اهل سنت « مستقیم نمیشود »
 زیرا که نبیض و پدرش شریط هر دو صحابی جلیل هستند و این حضرات مبالغه که در « بدل
 و تبجیل جمله صحابه دارند مخفی و متعجب نیست ، پس نسبت نبیض صحابی بکذب
 و وصف او بکذاب که صیغه مبالغه است چگونه درست خواهد شد ؟

حالها بعض عبارات کبار اهل سنت که متعلق بصحابت شریط و نبیض است
 باید شنید .

حافظ المغرب ابن عبدالبر القرطبی در « استیعاب » گفته : [شریط بن انس
 ابن مالک بن هلال الأشجعی . شهد حجة الوداع مع النبی ﷺ وسمع منه خطبته و
 كان ردفة يومئذ ابنه نبیض بن شریط و كلاهما مذکور فی الصحابة] .

و ذهبی در « تجرید الصحابه » گفته : [شریط بن انس بن مالک بن هلال
 الأشجعی ، جد سلمة بن نبیض ، و لنیبط صحبة أيضاً . (ب)] .

و ابن حجر عسقلانی در « لسانه » گفته : [شریط - بفتح أوله - بن انس بن
 مالک بن هلال الأشجعی ، والد نبیض . له و لنیبط صحبة . قال ابن السکن : له صحبة
 ورواية ، وهو معدود فی الکوفین ، وروی أحمد من طریق نبیض بن شریط ، قال : إني
 رديف أبي في حجة الوداع إذ تكلم النبي ﷺ فوضعت يدي على عاتق أبي فسمعت
 يقول : إن دما نكم وأموالكم عليكم حرام ، الحديث . وأخرجه البغوي وابن السکن
 من وجه آخر ، فقال : عن نبیض بن شریط عن أبيه شریط بن انس ، وقال ابن السکن :

لم يرو عن النبي ﷺ غير هذا الحديث ، وروى ابن مندة من طريق وكيع : سمعت سلمة بن نبيط يقول : جدي من أصحاب النبي ﷺ . ومن طريق عبد الحميد الحماني عن سلمة ، قال كان أبي وجدتي وعفي من أصحاب النبي ﷺ . وهكذا أخرجه أحمد في كتاب الزهد عن الحماني [.

ومحمد بن رضى الزبيدي در تاج العروس ، كفته : [وشريط - كريب - والد نبيط ، وهو شريط بن أنس بن مالك بن هلال الأشجعي ، صحابي ، ولابنه نبيط صحبة أيضاً ، وله أحاديث قد جمعت في كراسة لطيفة رويناها عن الشيوخ بأما نيد عالية ، روى عنه ابنه سلمة بن نبيط وحديثه في « سنن النسائي »] .

وابن عبد البر قرطبي در استيعاب ، كفته : [نبيط بن شريط بن أنس بن مالك بن هلال الأشجعي ، رأى النبي ﷺ وسمع خطبته في حجة الوداع وكان رديف أبيه يومئذ معدود في أهل الكوفة ، روى عنه أبو مالك الأشجعي ونعيم بن أبي هند وهو والد سلمة بن نبيط المحدث . أخبرنا عبد الله بن محمد ، حدثنا محمد بن عثمان ، حدثنا إسماعيل بن إسحاق ، حدثنا علي بن المديني ، قال : نبيط شريط الأشجعي قد رأى النبي ﷺ وسمع خطبته في حجة الوداع وهو أبو سلمة بن نبيط] .

ومحمد بن عبد الله بن أبي الأثير الجزري در جامع الأصول ، كفته : [نبيط بن شريط هو أبو سلمة نبيط بن شريط بن أنس بن مالك بن هلال الأشجعي . رأى النبي ﷺ وسمع خطبته في حجة الوداع وكان رديف أبيه يومئذ ، وعداده في أهل الكوفة وحديثه عندهم ، روى عنه ابنه سلمة وأبو مالك الأشجعي ونعيم بن أبي هند . نبيط : بضم النون وفتح الباء الموحدة وسكون الياء تحتها نقطتان . وشريط : بفتح الشين المعجمة وكسر الراء . ونعيم بضم النون وفتح الميم] .

وعز الدين ابن الأثير الجزري در أسد الغابة ، كفته : [(ب . د . ع) نبيط ابن شريط بن أنس بن مالك بن هلال الأشجعي . يروى عن النبي ﷺ . روى عنه ابنه سلمة . أخبرنا أبو القاسم يعيش بن علي بإسناده إلى أبي عبد الرحمن النسائي : أخبرنا عمرو بن علي ، حدثنا يحيى بن سفيان ، عن سلمة بن نبيط ، عن أبيه قال :

رأيت رسول الله ﷺ يخطب على جمل أحمر بعرفة قبل القلوة ، خرجه الثلاثة .
 وذهي دره تجريد الصحابة ، كفته : [نبيط بن شريط بن أنس الأشجعي ،
 له أحاديث وعنه ابنه سلمة في « سنن النسائي » (ب . د . ح) .
 ونيز ذهي دره كاشف ، كفته : [نبيط بن شريط الأشجعي كوفي له صحبة ،
 عنه ابنه سلمة ونعيم بن أبي هند] .

و ابن حجر عسقلاني دره إصابه ، كفته : [نبيط بن شريط - بالتصغير فيهما ،
 لكن في « جامع الأصول » و « التفریب » نبيط بالتصغير و شريط بالتكبير - ابن أنس
 ابن مالك بن هلال الأشجعي ، نزل الكوفة ، وقع ذكره في حديث والده شريط ، وله رواية
 عن النبي ﷺ وعن سالم بن عبيد روى عنه ابن سلمة ونعيم بن أبي هند وأبو مالك
 الأشجعي . قال ابن أبي حاتم : له صحبة وبقي بعد النبي ﷺ زماناً] .

وليز ابن حجر عسقلاني دره تهذيب ، كفته : [(د . سم . س . ق) نبيط بن
 شريط الأشجعي الكوفي ، روى عن النبي ﷺ وعن سالم بن عبيد وأنس بن مالك
 وعنه ابنه سلمة ونعيم بن أبي هند وأبو مالك الأشجعي ، قال ابن أبي حاتم : نبيط بن
 شريط الأشجعي الكوفي والد سلمة بن نبيط له صحبة وهو نبيط بن جابر من بني
 مالك بن النجار ، زوجة النبي ﷺ الفريضة بنت سعد بن زرارة وبقي نبيط بعد
 النبي ﷺ زماناً . قال عثمان الدارمي : سألت ابن معين عن نبيط بن شريط فقال :
 هو أبو سلمة ثقة . وكذا قال ابن أبي حاتم ، وقد فرق ابن عبد البر في الصحابة بين
 نبيط بن شريط بن أنس بن هلال الأشجعي وبين نبيط بن جابر الأنصاري التجاري وهو
 الصواب . قلت : واعتمد صاحب « الكمال » قول ابن أبي حاتم فقال إن اسم شريط جابر
 وهذا ليس بشئ ، لأن الأشجعي والتجاري لا يجتمعان في نسب واحد . وممن فرق
 بينهما ابن سعد فذكر نبيط بن جابر فيمن شهد أحداً ، وأبو القاسم البغوي فقال في
 نبيط بن جابر : ليس له حديث ، وقال في نبيط بن شريط بعد أن أورد له حديثه إنه
 قال : كنت مع أبي في حجة الوداع ، الحديث : لأعلم له فيه هذا ، انتهى . وإنما قال
 ابن معين فيه إنه ثقة لأنه ليس عنده إلا مجرد الرؤية فبنى على أنه تابعي ، والله

تعالی اعلم] .

و نیز ابن حجر عسقلانی در تقریب گفته : [نیبط - بسا لتصغیر - ابن شریط -
بفتح المعجمة - الأشجعی الکوفی ، صحابی صغیر یکنی أبا سلمة] .

وصفی الدین خزرجی در « مختصر تهذیب » گفته : [نیبط بن شریط - بفتح
المعجمة - ابن أنس بن مالك بن هلال الأشجعی ، صحابی له حدیث ، وعنه ابن سلمة
ولعیم بن أبی هند] .

و گمانم نیست که احدی از اهل سنت بعد ملاحظه این عبارات در صحابیت
شریط و نیبط شك خواهد نمود و در ثقت و عدالت این هردو صحابی تردّد را بخاطر
خود راه داده مسلك إرتیاب در حدیث ایشان خواهد پیمود .

* * *

* و از آن جمله است حدیث « النجوم أمان لأهل السماء وأهل بيتي أمان
لأهل الأرض » . و این حدیث را بسیاری از علماى سنیّه روایت نموده اند و بذکر آن
در کتب و أسفار دینیّه خود مسلك إرغام أنوف جاحدین پیموده اند .

أحمد بن حنبل شیبانی در کتاب « المناقب » علی ما نقل عنه گفته : [وفيما
كتب إلينا محمد بن علي الحضرمي يذكر أن يوسف بن يعقوب حدثهم قال : حدثنا عبد
الملك بن هارون بن عنترة عن أبيه عن جده عن علي بن أبي طالب (رض) قال : قال
رسول الله (صلى الله عليه وسلم) : النجوم أمان لأهل السماء ، فإذا ذهبت النجوم ذهبوا ، وأهل بيتي
أمان لأهل الأرض فإذا ذهب أهليتي ذهب أهل الأرض] .

و روایت کردن أحمد این حدیث را در کتاب « المناقب » از عبارات دیگر علما
نیز خواهی دانست « انشاء الله تعالى » .

ومحب الدین طبری در « ذخائر العقبی » گفته : [عن علي بن أبي طالب قال : قال رسول
الله ﷺ : النجوم أمان لأهل السماء ، فإذا ذهبت النجوم ذهب (ذهب . ظ) أهل
السماء . وأهل بيتي أمان لأهل الأرض فإذا ذهب (ذهب . ظ) أهليتي ذهب أهل
الأرض . أخرجه أحمد في المناقب] .

وَمَلَكَ الْعُلَمَاءِ شَهَابُ الدِّينِ دَوْلَتِ آبَادِي دَر «هُدَايَةِ السَّعَادَةِ» كَقَتَهُ : [الْجَلْوَةُ
 الثَّلَاثُونَ فِي عَزَمَتِهِمْ بِخُطَابِ «أَمَانِ الْأُمَّةِ وَشَفِيعِ الْقِيَامَةِ» . يَكُنِي أَرْعَزَتْ أَيْشَانَ أَنْتَ
 كَهْ مُصْطَفَى عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيْشَانِراً أَمَانِ وَشَفِيعِ خَوَانِدِ . فِي «الْأَرْبَعِينَ» : أَوْلَادِي أَمَانٌ لِأَهْلِ
 الْأَرْضِ وَشَفِيعِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ . تَرْجَمَهُ : مُصْطَفَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَرَمُود : أَوْلَادِ مِنْ أَمَانَتِ ، تَأَنَّكَ
 دَر دُنْيَا بَاشَدِ عَذَابِ وَفَهْرِ نَازِلِ نَشُودِ ، وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ . جُزْءُ أَرْوَصِ
 كَلِّ وَفَرْعِ أَزْهَكِمْ أَصْلِ خَارِجِ نَيْسْتِ . يَسْ مَعْلُومُ شَدَّ هَرِ كَزِ دَرشَاهِ رَاهِ شَرِيعَتِ وَنَهْجِ
 طَرِيفَتِ خَلْقِي رَوِي نَمَايَدِ وَقَوَاعِدِ وَأَرْكَانِ مَوْصُوصِ وَبَنِيَانِ مَرْصُوصِ مَدْرُوسِ نَكْرَدِ
 وَبِهَرِ كَتِ آنَكِهْ دَر مِيَانِ اِقْتِ اَوْ كِتَابِ آسْمَانِي وَتَنْزِيلِ يَسْزَدَانِي وَنَشُورِ سَبْحَانِي
 مَقْتَدَايِ بَاقِي وَدُودِ مَانِ طَاهِرِ وَخَانْدَانِ ظَاهِرِ لَا يَزَالِي كِهْ أَمَانِ أَهْلِ إِيْمَانِ بِقَدَمِ
 أَيْشَانَتِ وَبِقَاءِ عَالَمِ بِطَفِيلِ أَيْشَانَتِ ، إِذَا انْقَرَضُوا أُنِي لِأَهْلِ الْأَرْضِ مَا يُوْعَدُونَ ،
 كَذَا فِي «شَرَفِ النَّبَوَةِ» . النَّجُومُ أَمَانٌ لِأَهْلِ السَّمَاءِ وَأَهْلُ بَيْتِي أَمَانٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ
 فَإِذَا ذَهَبَتِ النَّجُومُ أُنِي لِأَهْلِ السَّمَاءِ مَا يُوْعَدُونَ (وَإِذَا ذَهَبَ أَهْلِي بَيْتِي أُنِي لِأَهْلِ الْأَرْضِ
 مَا يُوْعَدُونَ . صَحِّحٌ ، ظ) . وَزَادَ فِي غَيْرِهِ : إِذَا انْقَرَضُوا صَبَّ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْعَذَابَ صَبًّا .
 حَاصِلُهُ : مُصْطَفَى فَرَمُود (صَلَعَمْ) : سِتَارِ كَانِ مَرَأَسْمَانِراً أَمَانَتِدِ ، چُونِ سِتَارِ كَانِ بَرِيزَنْدِ
 كَقَوْلِهِ تَعَالَى «وَإِذَا النَّجُومُ انْكَدَرَتْ» قِيَامَتِ آيِدِ آسْمَانِيَانِ رَا ، وَأَوْلَادِ مِنْ أَمَانَتِدِ
 زَمِينِيَانِ رَا ، چُونِ أَيْشَانِ رَا بَرْدَارَنْدِ بَرِيزَنْدِ بَرِزَمِينِيَانِ عَذَابِي سَخْتِ وَقِيَامَتِ شُودِ ،
 وَأَوْلَادِ مِنْ دَر قِيَامَتِ شَفِيعِ بَاشَنْدِ . لَفْظُ شَفِيعِ دَر حَدِيثِ هَرِ چَنْدِ مَفْرُودِستِ مَرَادِ جَمْعِستِ
 كَقَوْلِهِ تَعَالَى : فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ . فِي «الْكَشَافِ» : أُرِيدُ
 بِهِ الْجَمْعُ كَقَوْلِكَ : لَا يَفْعَلُ هَذَا صَالِحٌ مِنَ النَّاسِ ، يَرِيدُ الْجِنْسُ كَقَوْلِكَ : لَا يَفْعَلُهُ مِنْ
 صَالِحِ مِنْهُمْ . وَفِي «التَّرَرِ» الْمُرَادُ مِنْ صَالِحِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ . شَفِيعِ
 بِلَفْظِ وَاحِدِ فَرَمُودِ تَا هَرِ يَكُنِي أَزِيشَانِ صَاحِبِ شَفَاعَتِ بَاشَدِ ، وَابْنِ نِيْزَصَفَتِ خَاصِ رَسُولِ
 اللَّهِ اسْتِ كَقَوْلِهِ تَعَالَى : وَلَسَوْفَ يَعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى . فِي «الْمَعْمَدَةِ» : هُوَ شَفَاعَتُهُ لِجَمِيعِ
 الْمُؤْمِنِينَ وَفِي «التَّرَرِ» قَالَ (صَلَعَمْ) : إِذَا الْأَرْضُ وَوَاحِدٌ مِنْ أُمَّتِي فِي النَّارِ . وَدَر «مَائَةِ
 الْمَسَائِلِ» مَوْلَانَا حَمِيدُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ مِيَكُونِدُ : هَرِ كَرَا مَهْتِي پِيَشِ آيِدِ بُوْسَه بَرِپَايِ

علوی دهد و یا منشورها بر چشم نهد و بگوید : إلهی بحرمت محمد وآل او حاجت من بر آرد ، بخدا که بر آید ، و این تجربه اولی الألباب است تا توبدانی بقاء و تو لزطفیل قدم ایشانست ، حق ایشان گذاری و امیدوار شفاعت ایشان باشی . این اشراف کسانی اند که جبرئیل پدر ایشان حسین را بر آسمان برده و شفیع خود آورده ، وقد ذکرناه فی الجلوة الثالثة من الهدایة الثامنة ، من عمل صالحاً فلنفسه ومن أساء فلعلها ، عصفا الله من المعترض الزنیم] .

و حافظ سخاوی در « استیلاب إرتقاب الغرف » در باب سادس آن که آنرا معنون باین عنوان نموده « باب الأمان ببقایهم والتبجاة فی اقتفاءهم » میفرماید : [وعن علی بن أبی طالب رضی الله عنه ، قال : قال رسول الله صلی الله علیه : التجوم أمان لأهل السماء ، فإذا ذهب النجوم ذهب أهل السماء ، وأهل بیتی أمان لأهل الأرض ، فإذا ذهب أهل بیتی ذهب أهل الأرض . أخرجه أحمد فی « المناقب » و ذکره الذیلمی وابنه معاً بلا إسناد] .

و سمهودی در « جواهر العقدين » در ذکر خامس قسم ثانی که آنرا معنون باین عنوان نموده « الذکر الخامس : ذکر أمانهم أماناً للآمة وأمانهم کسفینة نوح من رکبها بجا ومن تخلف عنها فرق » گفته : [وعن علی رضی الله عنه ، قال : قال رسول الله ﷺ : التجوم أمان لأهل السماء ، فإذا ذهب النجوم ذهب أهل السماء ، وأهل بیتی أمان لأهل الأرض ، فإذا ذهب أهل بیتی ذهب أهل الأرض . أخرجه أحمد فی « المناقب »] .

و ابن حجر مکی در « سواعق » در تحت آیه سابعه مناقب أهل بیت ﷺ گفته : [وفي أخرى لأحمد : فإذا ذهب النجوم ذهب أهل السماء ، وإذا ذهب أهل بیتی ذهب أهل الأرض] .

و نیز ابن حجر در « سواعق » جائیکه تلخیص کتاب « مناقب أهل البيت » تصنیف حافظ سخاوی نموده در باب « الأمان ببقائهم » گفته : [وفي رواية لأحمد و غیره : التجوم أمان لأهل السماء ، فإذا ذهب النجوم ذهب أهل السماء ، وأهل بیتی أمان لأهل الأرض ، فإذا ذهب أهل بیتی ذهب أهل الأرض] .

و شیخ بن عبد الله بن شیخ بن عبد الله العبدروس الیمنی در « عقد نبوی » گفته :
 [وقال الشريف السهمودي في معنى قوله ﷺ : النجوم أمان لأهل السماء و
 أهل بيتي أمان لأهل الأرض فاذا هلك أهليتي جاء أهل الأرض من الآيات ما كانوا يوعدون .
 قال : ويحتمل - وهو الأظهر عندي - أن كونهم أماناً للأمة أهل البيت مطلقاً وأن الله
 لما خلق الدنيا بأسرها من أجل النبي ﷺ جعل دوامها بدوامه و دوام أهليته ،
 فإذا انقضوا طوي بساطها] .

و کمال الدین جهرمی در « براهین قاطعه » گفته : [و دریک روایت از أحمد
 چنین وارد شده که زمانی که نجوم رفت أهل آسمان نیز خواهند رفت و هرگاه که
 اهلیت من رفتند أهل ارض نیز خواهند رفت] .

و ملا علی قاری در « مرقاة - شرح مشکوٰۃ » در ذیل شرح حدیث سفینه گفته :
 [و يؤيده ما أخرجه أحمد في المناقب عن علي قال : قال رسول الله ﷺ : النجوم
 أمان لأهل السماء فاذا ذهب النجوم ذهب أهل السماء ، وأهل بيتي أمان لأهل الأرض
 فاذا ذهب أهليتي ذهب أهل الأرض] .

و أحمد بن فضل مکی در « وسیلة المال » گفته : [عن سيدنا علي - كرم الله
 وجهه ورضي الله عنه - قال : قال رسول الله ﷺ : النجوم أمان لأهل السماء وأهليتي
 أمان لأهل الأرض فاذا ذهب أهليتي ذهب أهل الأرض . أخرجه أحمد بن حنبل
 في المناقب] .

و محمد بن ابی بکر الثعلبی الحضری در کتاب « المشرح الروي » گفته : [وقال
 صلى الله عليه وسلم : النجوم أمان لأهل السماء ، وأهل بيتي أمان لأهل الأرض فاذا هلك
 أهل بيتي جاء أهل الأرض من الآيات ما كانوا يوعدون . وقال ﷺ : النجوم أمان
 لأهل السماء ، فاذا ذهب النجوم ذهب أهل السماء ، وأهليتي أمان لأهل الأرض فاذا
 ذهب أهليتي ذهب أهل الأرض] .

و محمود شیخانی قادری در « سراط - روی » گفته : [وعن علي بن أبي طالب
 رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ : النجوم أمان لأهل السماء ، فاذا ذهب

النجوم ذهب أهل السماء وأهليتي أمان لأهل الأرض فاذا ذهب أهليتي ذهب أهل الأرض . أخرجه أحمد في المناقب .

ومحمد بن اسمعيل بن صلاح الأمير القنعاني دره روضة نديه ، كفته : [وأخرج أحمد في المناقب من حديث علي عليه السلام قال : قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم) : النجوم أمان لأهل السماء وأهليتي أمان لأهل الأرض فاذا ذهب أهليتي ذهب أهل الأرض] .

ومحمد بن علي الصبان المصري دره إسعاد الرافضين ، كفته : [وفي أخرى ^(١) لأحمد : إذا ذهب النجوم ذهب أهل السماء وإذا ذهب أهليتي ذهب أهل الأرض] . وعجيلي دره ذخيره المال ، در شرح شعر :

أمان أهل الأرض مقابوعد مثل النجوم في السماء هدد

كفته : [وفي رواية : أهليتي أمان لأهل الأرض فاذا هلك أهليتي جاء أهل الأرض من الآيات ما يوعدون ، وفي رواية : إذا ذهب النجوم ذهب أهل السماء وإذا ذهب أهليتي ذهب أهل الأرض] .

ومولوى ولي الله لكهنوى در « مرآة المؤمنين » در تحت آيه خاصة فضائل اهليتي عليه السلام بعد نقل بعض أحاديث كفته : [وأيضاً : وأهليتي أمان لأهل الأرض فاذا هلك أهليتي جاء أهل الأرض من الآفات (الآيات . ظ) ما كانوا يوعدون ، وفي رواية أخرى : فاذا ذهب النجوم ذهب أهل السماء وإذا ذهب أهل البيت ذهب أهل الأرض] .

واحمد بن زيني بن احمد دحلان المتكى الشافعي در كتاب « الفتح المبين » كفته : [وفي رواية للإمام أحمد : فاذا ذهب النجوم ذهب السماء (ذهب أهل السماء . ظ) وإذا ذهب أهليتي ذهب أهل الأرض ، وفي رواية : فاذا هلك أهليتي جاء أهل الأرض من الآيات ما كانوا يوعدون] .

وشيع سليمان بلخي دره ينابيع المودة ، كفته : [الباب الثالث . في بيان أن دوام الدنيا بدوام أهل بيته صلى الله عليه وعليهم وبيان أنهم سبب لنزول المعطيات والنعمة

وبیان فضائلهم . أخرج أحمد في المناقب عن علي كرم الله وجهه ، قال : قال رسول الله ﷺ :
 النجوم أمان لأهل السماء فإذا ذهب النجوم ذهب أهل السماء وأهل بيتي أمان
 لأهل الأرض فإذا ذهب أهليتي ذهب أهل الأرض . أيضاً أخرجه ابن أحمد في
 « زيادات المسند » والحموي في « فرائد السعطين » عن علي كرم الله وجهه . أيضاً
 أخرجه الحاكم عن محمد الباقر عن أبيه عن جده عن علي رضي الله عنهم . وأخرج أحمد
 عن أسد رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ : النجوم أمان لأهل السماء و
 أهليتي أمان لأهل الأرض فإذا ذهب أهليتي جاء أهل الأرض من الآيات ما كانوا
 يوعدون . وقال أحمد : إن الله خلق الأرض من أجل النبي ﷺ فجعل دواعيها بدوام
 أهليته وعترة ﷺ [.

وليز بلخي در « بتایع المودة » در همین باب گفته : [أخرج الحموي عن
 أبي سعيد الخدري قال : قال رسول الله ﷺ : أهليتي أمان لأهل الأرض كما أن
 النجوم أمان لأهل السماء . أيضاً أخرجه الحاكم عن قتادة عن عطاء عن ابن عباس .
 أخرج الحاكم عن جابر بن عبد الله وأبي موسى الأشعري وابن عباس رضي الله عنهم .
 قالوا : قال رسول الله ﷺ : النجوم أمان لأهل السماء وأهليتي أمان لأهل الأرض فإذا
 ذهب النجوم ذهب أهل السماء ، وإذا ذهب أهليتي ذهب أهل الأرض] .

وليز بلخي در « بتایع المودة » در باب سادس وخمسون نقلاً عن « ذخائر
 النبی » آورده : [وعن علي مرفوعاً : النجوم أمان لأهل السماء فإذا ذهب النجوم
 ذهب أهل السماء ، وأهليتي لأمان لأهل الأرض ، فإذا ذهب أهليتي ذهب أهل الأرض .
 أخرجه أحمد في المناقب] .

وليز بلخي در « بتایع المودة » در باب تاسع وخمسون در ذیل آیه سابعه
 نقلاً عن « التواتق » آورده : [وفي رواية : وأهليتي أمان لأهل الأرض فإذا هلك
 أهليتي جاء أهل الأرض من الآيات ما كانوا يوعدون ، وفي أخرى لأحمد : النجوم
 أمان لأهل السماء وأهليتي أمان لأهل الأرض فإذا ذهب النجوم ذهب أهل السماء
 وإذا ذهب أهليتي ذهب أهل الأرض] .

و از آن جمله است حدیث « النجوم أمان لأهل السماء وأهليتي أمان لأمتي »
و این حدیث شریف را بسیاری از علمای اهللام و کمالاتی فخام سنیّه در کتب
خود آورده اند .

محب الدین طبری در « ذخائر العقبی » در باب خامس گفته : [ذکر أئمتهم
أمان لأمة محمد « صلعم » . عن أبياس بن سلمة عن أبيه ، قال : قال رسول الله صلعم :
النجوم أمان لأهل السماء وأهليتي أمان لأمتي . أخرجه أبو عمرو والفغاري] .
و أبوالمجامع ابراهيم بن محمد الحموني در کتاب « فرائد السمطين » علی
ما نقل عنه گفته : [حدثنا الإمام الأظهر قطب الدين المرتضى بن محمود بن محمد بن
محمد الحسنی إجازة في شهر سنة إحدى وسبعين وثمانئة بهمدان ، قال : أبانا والذي
« ره » . « ح » : وأخبرنا الإمام مجد الدين أبو الحسن محمد بن يحيى بن الحسن الكرخي
بفرائتي عليه ، ظاهر قرية قهود وهي التي تدعى قلعة سفور ، قال : أبانا جدتي لأمتي
مجد الدين أبو محمد عبدالرحمن بن الإمام مجد الدين أبي القاسم عبدالله بن حيدر ،
أبانا شيخ الإسلام جمال السنّة معين الدين أبو عبدالله محمد بن حنويه الحموي ، قال :
أبانا جمال الإسلام أبوالمحسن علي بن الفضل الفارمدي ، قال : أبانا والذي
شيخ الإسلام أبو علي الفضل بن علي بن محمد الفارمدي ، قال : أبانا الإمام أبو القاسم
عبدالله بن علي شيخ وقته المشار اليه في الطريقة ومتقدم أهل الإسلام والشریعة ، قال :
أبانا أبو زيد عبدالرحمن بن محمد بن أحمد يوم الثلاثاء السابع من شوال سنة ست و
أربعمائة : نبانا أبو العباس محمد بن يعقوب الأسم : نبانا محمد بن سنان الفزاز : نبانا
موسی بن عبيدة : نبانا أبياس بن سلمة بن الاكوع عن أبيه أن رسول الله « ص » قال :
النجوم أمان لأهل السماء وأهليتي أمان لأمتي] .

وجمال الدين زرندي در « نظم درر السمطين » گفته : [و ورد عنه
أنه قال : النجوم أمان لأهل السماء وأهليتي أمان لأمتي . وفي رواية : أمان
لأهل الأرض » .

و جلال الدين سيوطی در « جامع صغیر » گفته : [النجوم أمان لأهل السماء

وأهلیتی أمانٌ لأمتی . «ع^(۱) . عن سلمة بن الأكوع .

و از رمز « ح » که در مقابل این حدیث مرقومست واضح میشود که نزد سیوطی این حدیث حسنست .

و این حجر مکی در « سواعق » در فصل احادیث وارده در شأن اهلیت و اهلیت گفته : [الحدیث الثانی عشر . أخرج أبو یعلی عن سلمة بن الأكوع أن النبی ﷺ قال : النجوم أمانٌ لأهل السماء وأهلیتی أمانٌ لأمتی] .

و ملا علی منتفی در « کنز العمال » گفته : [النجوم أمانٌ لأهل السماء و اهلیتی أمانٌ لأمتی «ع^(۱) . عن سلمة بن الأكوع] .

نیز ملا علی منتفی در « کنز العمال » گفته : [النجوم أمانٌ لأهل السماء و اهلیتی أمانٌ لأمتی «ش^(۲) . و مستد و الحکیم . «ع^(۱) طب^(۳) . و ابن عساکر عن سلمة بن الأكوع] .

و کمال الدین جهرمی در « براهین قاطعه » گفته : [حدیث دوازدهم . روایت کرد أبو یعلی از سلمة بن الأكوع که پیغمبر ﷺ گفت : « النجوم أمانٌ لأهل السماء و اهلیتی أمانٌ لأمتی » . ستارها أمان و حافظ أهل آسمانند و اهلیت من أمان و حافظ أمت من اند] .

و احمد بن فضل مکی در « وسیلة المال » گفته : [و عن أبی بن سلمة عن أبیه ، قال : قال رسول الله ﷺ : النجوم أمانٌ لأهل السماء و اهلیتی أمانٌ لأمتی . أخرجه أبو عمرو و الفخاری و مستد و ابن أبی شیبة و أبو یعلی فی مسانیدهم و الطبرانی] .

و علی عزیزی در « سراج منیر » شرح جامع صغیر گفته : [النجوم أمانٌ لأهل السماء بالمعنی المقرر و اهلیتی أمانٌ لأمتی أراد بأهلیته علماء هم و یحتمل الإطلاق لأن الله تعالى لما خلق الدنیا لأجله جعل دواعیها بدوام اهلیته . «ع^(۱) . عن سلمة بن

(۱) ای أخرجه أبو یعلی (۱۳) . (۲) ای أخرجه ابن أبی شیبة (۱۴) .

(۳) ای أخرجه الطبرانی (۱۴) .

الاکوع وإسناده حسن [.

وہرزا محمد معتمد خان بدخشی درہ مفتاح النجاة ، گفتہ : [وأخرج الحفاظ أبو بكر عبد الله بن محمد بن أبي شيبة العباسي الكوفي وأبو الحسن مسدد بن مسرهد الأسدي البصري في مسنديهما وأبو عبد الله محمد بن علي الحكيم الترمذي في « نوادر الأصول » وأبو يعلى أحمد بن علي التميمي الموصلي في مسنده والطبراني في الكبير وابن عساكر عن أبياس بن سلمة بن الأكوع عن أبيه (رض) عن النبي (ص) قال : النجوم أمان لأهل السماء وأهليتي أمان لأمتي] .

ومحمد صدر عالم دهلوی درہ معارج العلی ، گفتہ : [الآية الرابعة ، قال الله تعالى : وما كان الله ليعذبهم وأنت فيهم . أشار عليه السلام إلى وجود ذلك المعنى في أهليته أنهم أمان لأهل الأرض كما كان هو عليه السلام أماناً لهم . وفي ذلك أحاديث كثيرة ، منها ما أخرج ابن أبي شيبة ومسدد وأبو يعلى والطبراني وابن عساكر عن أبياس بن سلمة ابن الأكوع عن أبيه قال : قال رسول الله عليه السلام : النجوم أمان لأهل السماء وأهليتي أمان لأمتي] .

ومحمد بن اسماعيل بن صلاح الأمير الشعماني درہ روضة نديه ، گفتہ : [وأخرج أبو عمر و الطفاري (الففاري ، ظ) عن أبياس بن سلمة (عن أبيه ، صح . ظ) قال : قال : النجوم أمان لأهل السماء وأهليتي أمان لأمتي] .

وعجلی درہ ذخيرة المال ، در شرح شعر :

أمان أهل الأرض مقابوعد مثل النجوم في السماء ، فقد

گفتہ : [وفي ذلك أحاديث كثيرة ، منها : النجوم أمان لأهل السماء وأهل بيتي أمان لأمتي] .

ومولوی مبین لکهنوی درہ وسیلة النجاة ، گفتہ : [وعن « نبوی الجامع القدير » عن ابن عساكر عن علي : النجوم أمان لأهل السماء وأهليتي أمان لأمتي] .
ومحمد سالم بن سلام الله الدهلوی البخاری در رساله « اصول الايمان » در فصل پنجم آن ہم نقل حدیثی از کتاب « شرف النبوة » أبو سعید گفتہ : [ولینز آورده :

یدرستی که آن حضرت علیه السلام آفتاب فضل و کمال بی نقصان اند و اهل بیت آن حضرت « من » مانند ستارها در آن ، چنانچه وارد شده : فرمود علیه السلام : النجوم امان لاهل السماء واهلیتی امان لأمتی .

وولی الله تکهنوی در « مرآة المؤمنین » گفته : [الآية الخامسة . قوله تعالى : وما كان الله ليعذبهم وأنت فيهم . فی « القواعد » : أشار علیه السلام إلى وجود ذلك المعنى في أهليته فانهم امان لأرض (کذا م) كما كان هو علیه السلام اماناً لهم . قال علیه السلام : النجوم امان لأهل السماء واهلیتی امان لأمتی .]

و أحمد بن زینی بن أحمد دحلان مکی در « فتح مبین » گفته : [أخرج أبو- يعلى عن سلمة بن الأكوع رضى الله عنه أن النبي صلی الله علیه و آله قال : النجوم امان لأهل السماء واهل بيتي امان لأمتی من الاختلاف .]

وسليمان بن ابرهیم بلخی در « ينابيع المودة » در باب ثالث آن گفته : [أخرج الحموي عن سلمة بن الأكوع عن النبي صلی الله علیه و آله قال : النجوم امان لأهل السماء واهلیتی امان لأمتی .]

وليز سليمان بلخی در « ينابيع المودة » در باب ثالث آن گفته : [وفي نوادر الاصول « عن سلمة بن الأكوع قال : قال رسول الله صلی الله علیه و آله : النجوم امان لأهل السماء واهلیتی امان لأمتی . وفي « القواعد » : النجوم امان لأهل السماء واهلیتی امان لأمتی . أخرجه جماعة .]

وليز بلخی در « ينابيع المودة » در باب سادس و خمسون نقلاً عن « الجامع الصغير » گفته : [النجوم امان لأهل السماء واهلیتی امان لأمتی . لأبي يعلى عن سلمة بن الأكوع .]

وليز بلخی در « ينابيع المودة » در باب سادس و خمسون نقلاً عن « ذخائر العقبی » آورده : [وعن أبياس بن سلمة عن أبيه مرفوعاً : النجوم امان لأهل السماء واهلیتی امان لأمتی . أخرجه ابو عمر والفقاري .]

وليز بلخی در « ينابيع المودة » در باب تاسع و خمسون نقلاً عن « القواعد »

گفته : [الآیه السابعة . وما كان الله ليعذبهم وأنت فيهم . أشار ﷺ إلى وجود ذلك المعنى في اهلييته وأنتهم أمان لأهل الأرض كما كان ﷺ أماناً لهم . وفي ذلك احاديث كثيرة منها : النجوم امان لأهل السماء ، واهلييتي أمان لأمتي . أخرجه جماعة] .
 و نیز شیخ سلیمان بلخی در « ینابیع المودة » در باب ناسع و خمسون در ضمن احادیث وارده در فضائل اهلیت سلام الله علیهم أجمعین بفلا عن « القواعق » میگوید :
 [الثاني عشر . اخرج ابو يعلى عن سلمة بن الأكوع مرفوعاً : النجوم امان لأهل السماء واهل بيتي أمان لأمتي] .

و نیز شیخ سلیمان بلخی در باب خامس و ستون گفته : [وفي « فوارد الأصول » : حدثنا أبي قال : حدثنا الحمانی ، قال : حدثنا ابن نمير عن موسى بن عبيدة عن أبياس ابن سلمة بن الأكوع عن أبيه رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ : النجوم امان لأهل السماء وأهليتي امان لأمتي] .

* و از آنجمله است حدیث منقول از جابر بن النجوم امان لأهل السماء فاذا ذهب أمانها ما يوعدون وانا أمان لأصحابي ما كنت فاذا ذهب أمانها ما يوعدون واهليتي امان لأمتي فاذا ذهب أهليتي أمانها ما يوعدون .

و این حدیث شریف را هم کبرای اهل سنت نقل کرده اند ، چنانچه مرزا محمد بدخشی در « مفتاح النجا » گفته : [و اخرج الحاكم في « المستدرک » عن جابر بن عبد الله (رض) ان النبي (ص) قال : النجوم امان لأهل السماء فاذا ذهب أمانها ما يوعدون وانا امان لأصحابي ما كنت فاذا ذهب أمانها ما يوعدون ، واهليتي امان لأمتي فاذا ذهب أهليتي أمانها ما يوعدون] .

و محمد صدر العالم دهلوی در « معارج العلی » در تحت آیه رابعه فضائل اهلیت ﷺ گفته : [و اخرج الحاكم عن جابر قال : قال رسول الله ﷺ : النجوم امان لأهل السماء فاذا ذهب أمانها ما يوعدون ، وانا امان لأصحابي ما كنت فاذا ذهب أمانها ما يوعدون ؛ واهليتي امان لأمتي فاذا ذهب أهليتي أمانها ما يوعدون] .

«وَأَزْ أَنْجُمُهُ اسْتَحْدِثَ مَنْقُولُ إِذَا بَنَى عَبَّاسٌ: «النَّجُومُ أَمَانٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ مِنَ الْفُرْقِ وَاهْلِيَّتِي أَمَانٌ لِأُمَّتِي مِنَ الْإِخْتِلَافِ فَإِذَا خَالَفَتْهَا قَبِيلَةٌ مِنَ الْعَرَبِ اخْتَلَفُوا فَصَارُوا حِزْبَ إِبْلِيسَ» .

واین حدیث را بسیاری از علمای اعلام اهل سنت در کتب خود روایت کرده اند،
 كما عرفت فيما سبق من عباراتهم التي ذكرناها في الجواب عن حديث سنة الخلفاء .
 ودر اینجا نیز بعض عبارات مذکور می شود .

علامه سیوطی در «إحياء الميت - نسخة صغيرة» گفته: [الحديث التاسع والعشرون . أخرج الحاكم عن ابن عباس ، قال : قال رسول الله (ص) : النجوم أمان لأهل الأرض من الفرق واهليتي أمان لأمتي من الاختلاف فإذا خالفتها قبيلة اختلفوا فصاروا حزب إبليس] .

ولیز سیوطی در «إحياء الميت - نسخة كبيرة» گفته: [الحديث الخامس والثلاثون . أخرج الحاكم عن ابن عباس ، قال : قال رسول الله ﷺ : النجوم أمان لأهل الأرض من الفرق واهليتي أمان لآمان (كذا . م) لأمتي من الاختلاف ، فإذا خالفتها قبيلة اختلفوا فصاروا حزب إبليس] .

وكمال الدین جهرمی در «براهین قاطعه» گفته: [و در روایتی که حاکم آنرا بشرط بخاری و مسلم صحیح کرده است آنست که نجوم امان اهل ارض است از فرق ، و اهل بیت من امان اُمت من است از اختلاف ، پس هر گاه که قبيلة از عرب مخالفت اهل بیت کرد اختلاف در میان اُمت واقع شد و الإجماله لشكر إبليس گشتند] .
واحمد بن الفضل بن عُمَد با کثیر المکی در «وسيلة المال» گفته: [وعن ابن عباس رضي الله عنهما انه قال : قال رسول الله ﷺ : النجوم أمان لأهل الأرض من الفرق ، واهليتي أمان لأمتي من الاختلاف ، فإذا خالفتها قبيلة من العرب اختلفوا فصاروا حزب إبليس . أخرجه الحاكم وقال : صحيح الاسناد] .

و محمد بن أبي بكر الشَّيْخُ الحَضْرَمِيُّ در کتاب «المشروع الروي» گفته:
 [وقال ﷺ : النجوم أمان لأهل الأرض من الفرق واهليتي أمان لأمتي من الاختلاف]

فاذا خالفتها قبيلة من العرب اختلفوا فصاروا حزب إبليس] .

و مرزا محمد بدخشی در « مفتاح النجاة » گفته : [واخرج الحاكم وصححه على شرط الشيخين عن ابن عباس رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ : النجوم امان لاهل الارض من الفرق واهليتي امان لأمتي من الاختلاف فاذا خالفتها قبيلة اختلفوا فصاروا حزب إبليس] .

و محمد بن علي التبريزي در « إسعاف الراغبين » گفته : [وفي رواية صححها الحاكم على شرط الشيخين : النجوم امان لاهل الارض من الفرق واهليتي امان لاهل الارض من الاختلاف ، و قد يشير إلى هذا المعنى قوله تعالى : وما كان الله ليعذبهم وانت فيهم . أقیم اهل بيته مقامه في الامان لانهم منه وهو منهم كما ورد في بعض الطرق] .

و مولوی حسین در « وسيلة النجاة » گفته : [وفي رواية صححها الحاكم على شرط الشيخين : النجوم امان لاهل الارض من الفرق واهليتي امان لأمتي من الاختلاف فاذا خالفتها قبيلة من العرب اختلفوا فصاروا حزب إبليس . هذا في « التواقي »] .

و مولوی ولی الله لکهنوی در « مرآة المؤمنين » در تحت آیه خامسه فضائل اهل بیت علیهم السلام گفته : [وفي رواية : النجوم امان لاهل الارض من الفرق واهليتي امان لأمتي من الاختلاف فاذا خالفتها قبيلة من العرب اختلفوا فصاروا حزب إبليس] .

و سليمان بن ابراهيم بلخي در « ينابيع المودة » در باب پنجاه و نهم در ذیل آیه « وما كان الله ليعذبهم وانت فيهم » از آیات وارده در فضائل اهل بیت سلام الله عليهم اجمعين نقلاً من « التواقي » گفته : [وفي رواية صححها الحاكم على شرط الشيخين : النجوم امان لاهل السماء واهليتي امان ^(۱) لاهل الارض من الفرق واهليتي امان لأمتي من الاختلاف فاذا خالفتهم قبيلة من العرب اختلفوا فصاروا حزب إبليس] .

❖ وَاَزَّاجُجْهٖ اسْت: حَدِیْثُ شَمْسِ قَمَرٍ وَزَهْرَةٍ وَفَرْقَدِیْنِ .

وایتحدیث را ابواسحق احمد بن محمد بن ابراهیم الثعلبی که جلالت شان او نزد اهل سنت در مجلد آیه « إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ » و مجلد حدیث غدیر بتفصیل تمام مبین و مبرهن گردیده ؛ در کتاب « المرائس » آورده ، چنانچه در بیان زینت ارض گفته :
 [وزینتها ایضاً بالانبياء عليهم السلام وزین الانبياء بأربعة ابراهيم الخليل عليه السلام وموسى الكليم وعيسى الوجيه و محمد الحبيب صلوات الله عليهم اجمعين ، وهم اهل الكتاب و اصحاب الشرائع و اولوالعزم . وزینها ایضاً بآل محمد عليهم السلام ، وزینهم ایضاً بأربعة علي وفاطمة والحسن والحسين رضي الله عنهم . وروی یزید الرقاشی^۱ عن انس بن مالك قال : صلى بنا رسول الله صلى الله عليه وسلم صلاة الفجر فلما انقضى من الصلاة اقبل علينا بوجه الكريم فقال : معاشر المسلمين ! من افتقد الشمس فليستمسك بالقمر ومن افتقد القمر فليستمسك بالزهرة ومن افتقد الزهرة فليستمسك بالفرقدين . فقيل : يا رسول الله ! ما الشمس ؟ وما القمر ؟ وما الزهرة ؟ وما الفرقدين (الفرقدان . ■) ؟ فقال : انا الشمس وعلي القمر وفاطمة الزهرة والحسن والحسين الفرقدان في كتاب الله تعالى لا يفترقان حتى يردا علي الحوض] .

و نیز این حدیث شریف را ابوالفتح محمد بن علی بن ابراهیم النطنزی که عظمت و جلالت و رفعت و نبالت او نزد حضرات سنیّه بر ناظر کتاب « الانساب » سمعانی و « ذیل تاریخ الخطیب » تصنیف حافظ ابن النجار بغدادی و « وافی بالوفیات » صلاح الدین خلیل بن ایبک الصفدی واضح و لائح است ، کما دریت فی مجلد حدیث غدیر ؛ بسند خود روایت نموده ؛ چنانچه در کتاب « الخصائص العلویة علی سائر البریة » علی ما نقل عنه گفته : [اخبرنا ابوالفتوح المحسد بن ابی طاهر حامد بن محمد بن ابی الصباح المهاذی فیما قرأت علیه من اصل سماعه ، قال : حدّثنا الحافظ ابو مسعود سلیمان بن ابراهیم بن محمد بن سلیمان قال : حدّثنا ابوالحسن علی بن جعفر الإمام قال : حدّثنا عمر بن احمد بن علی بن ابراهیم بن عیسی بن جریر بن موسی البغدادی بالبصرة إماماً سنة سبع وخمسين وثلثمائة ، قال : اخبرني القاضي يوسف بن يعقوب

ابن اسمعیل بن حنّاد بن زید بن درهم ، قال : حدّثنا عمرو بن مرزوق عن شعبه بن الحجاج عن الأعمش عن أبي عبد الرحمن عن انس بن مالك قال : قال رسول الله ﷺ : اطلبوا الشمس فإذا غابت فاطلبوا القمر فإذا غاب القمر فاطلبوا الزهرة وإذا غابت الزهرة فاطلبوا الفرقدين . قلنا : يا رسول الله ! ومن الشمس ؟ قال : أنا . قلنا : ومن القمر ؟ قال : علي . قلنا : فمن الزهرة ؟ قال : فاطمة . قلنا : فمن الفرقدين (الفرقدان) (ظ) ؟ قال : الحسن والحسين عليهما السلام .

ولیزاین حدیث شریف را قمی بن خاوند شاه بن محمود الهروی در تاریخ «روضة القفا» آورده ، چنانچه در جلد سوم آن در حالات جناب امام حسین علیه السلام گفته : [جابر بن عبدالله روایت کرد که حضرت رسول فرمود که «اذهبوا بالشمس فإذا غابت الشمس فاطلبوا القمر فإذا غاب القمر فاطلبوا الزهرة ، فإذا غابت الزهرة فاطلبوا الفرقدين . قيل : يا رسول الله ! ما الشمس وما القمر وما الزهرة وما الفرقدين (الفرقدان. ظ) ؟ قال : الشمس أنا والقمر علي والزهرة فاطمة والفرقدين (الفرقدان . ظ) الحسن والحسين» .

یعنی راه راست طلید بنور آفتاب و اگر غورشید غائب گردد بروشنائی ماء طلب هدایت کنید و اگر ماء محبوب شود بزهره طلب راه راست نمائید و اگر زهره مسدود گردد بنور فرقدان طالب طریق مستقیم شوید . پرسیدند که یا رسول الله ! عبارت از آفتاب کدامست وزهره وفرقدان کیا تند ؟ فرمود که آفتاب منبهماء علی است وزهره فاطمه وفرقدان حسن وحسین اند .

ولیزاین حدیث شریف را غیاث الدین بن همام الدین الحسینی المدعوی بنو اند امیر در «حبيب السیر» ذکر نموده ، چنانچه در ذکر احادیث و اخبار وارده در شأن جناب امام حسین علیه السلام آورده : [ولزجابر بن عبدالله رضی الله عنه منقولست که رسول الله ﷺ گفت که : اذهبوا بالشمس فإذا غابت الشمس فاطلبوا القمر فإذا غاب القمر فاطلبوا الزهرة فإذا غابت الزهرة فاطلبوا الفرقدين . گفتند : يا رسول الله ! آفتاب کدامست وماء کیست وزهره چیست وفرقدان کیا تند ؟ جواب داد که آفتاب

منهم وماه علی بن ابيطالب است وزهره فاطمه زهراست و فرقدین حسن و حسین اند [

* و از آن جمله است : حدیث « یا علی ! إن الحسن و الحسین من أولادك كالبدن
بین النجوم » .

و این حدیث را شهاب الدین دولتآبادی در « هدایة السعداء » ثابت فرموده و
بتشریح آن قلوب نواصب را بقدم صدق یا مال فرموده ، چنانچه در هدایه ناسعه گفته :
[الجلوة الحادی (الحادیة - ظ) والثلاثون . فیما أعزهم رسول الله « صلعم » بخطاب
البدن . یعنی مصطفی (صلعم) عزت ایشانرا « بدن » خواند یعنی ماه شب چهاردهم بی کدورت
و قیل و غش و بی عیب و روشن ، هر که خاک سوی ماه اندازد بر روی او باز گردد ،
هیچ دریا از دهن سگ پلید نشود . فی « الأربعین » : یا علی ! إن الحسن و الحسین
من أولادك كالبدن بین النجوم . ترجمه : مصطفی فرمود « صلعم » : یا علی ! حسن و حسین
میان فرزانگان همچون ماه شب چهاردهم اند [

* و از آن جمله است حدیث کواکب بودن اولاد جناب فاطمه سلام الله علیها .
و این حدیث را شهاب الدین دولتآبادی در « هدایة السعداء » آورده ، و طریق
اثبات و تأیید آن باقدام استدلال و احتجاج واضح الا ببلای سپرده ، چنانچه
در کتاب مذکور در هدایه ناسعه مسطور است : [الجلوة الثانية والثلاثون . فی عزهم
بخطاب الكواکب . یعنی عزت ایشانست که مصطفی « صلعم » فرمود و ایشانرا
کواکب خواند . فی « التشریح » : عن ابن عباس قال « صلعم » : ألا إن الله عز وجل
زین السماء الدنيا بزینة الكواکب ؛ وزین الدنيا بالكواکب . قیل : وما الكواکب
یا رسول الله ؟ قال : أولاد فاطمة . یعنی آگاه باشید خداوند تعالی بیاراست آسمان
را به ستارگان و بیاراست دنیا را با اولاد فاطمه . و فی « تفسیر سورة یوسف » للإمام
عقیل الحق و الدین السنامی « رح » عند قوله تعالی « إني رأيت أحد عشر کواکب » :
دللت الآية علی أن أولاد نبینا کالکواکب أولى ، لأن أولاد یعقوب لکانوا کالکواکب

فلان یكون أولاد نبینا - وهو افضل من یعقوب - کالکواکب اولى . حاصله : امام ضیاء الحق والدین « رح » گفت : از دلالت آیه معلوم می شود که فرزندان یعقوب کواکب باشند فرزندان رسول ما که او از یعقوب بهتر است بر طریق اولى کواکب باشند ، از نجاست که مصطفی فرمود « صلعم » : چگونه هلاک شود اُمت من ؟ در اَوّل ایشان منم و میانه ایشان اولاد من است کواکب دنیا ، رجوماً للشیاطین ، وحفظاً من کل شیطان مارد ، و « ما تمسکتم به لن تضلوا من بعدی » سر این معنی است . یعنی هر که بایشان تمسک کند شیطان و ضلالت از وی دور شود ، عصمتنا الله من المعترض الزییم .

* * *

* و از آن جمله است حدیثی که در آن آنجناب ب خطاب جناب امیر المؤمنین علیه السلام ارشاد فرموده : « مثلك ومثل الأئمة من ولدك بعدی مثل سفينة نوح من ركبها نجي ومن تخلف عنها غرق » و مثلکم کمثل النجوم كلما غاب نجم طلع نجم الى يوم القيمة ، چنانچه سلیمان بن ابراهیم بلخی در « ینابيع المودة » در باب رابع - کما سمعت سابقاً - گفته :

[الحموي في « فرائد السمطين » بسنده عن سعيد بن جبیر عن ابن عباس رضي الله عنهما ، قال : قال رسول الله ﷺ : يا علي ، انا مدينة العلم وأنت بإيها ولن تؤي المدينة إلا من قبل الباب ، و كذب من زعم أنه يحبني ويبغضك لأنك مني وانا منك ، لحبك لحمي ودمك من دمي وروحك من روحي وسريرك من سريري وعلايتك من علايتي ، سعد من أطاعك وشقي من عصاك وريح من نولاك وخسر من عاداك وفاز من لزمك وهلك من فاركك ، مثلك ومثل الأئمة من ولدك بعدی مثل سفينة نوح ، من ركبها نجي ومن تخلف عنها غرق ، و مثلکم کمثل النجوم كلما غاب نجم طلع نجم الى يوم القيمة] .

و بلخی این حدیث شریف را بهمین الفاظ در باب رابع و اربعون نیز آورده ، و این حدیث شریف که هر جمله اش از آیات ماطعه و بیّنات قاطعه است بنحوی که مثبت حقیقت مذهب اهل حق و سدادست هر عاقل بمیر و متأمل خیر آنرا بخوبی میداند

ومضمون بلاغت مشحون آن بودن حضرات اهل بیت علیهم السلام مثل سفینه و مثل نجوم
کالشمس فی رابعة النهار واضح و آشکار می گرداند .

و منطی نماید که برای این احادیث شرطه مؤیدات عدیده است لزارشادات
حضرات اهل بیت علیهم السلام و آثار صحابه کرام و اقوال علمای اعلام .

« اما ارشادات اهل بیت علیهم السلام »

پس از آن جمله است ارشاد باسناد جناب امیر المؤمنین علیه السلام : « ألا إن مثل آل
محمد صلی الله علیه و آله کمثل نجوم السماء إذا خوی نجمٌ طلع نجمٌ » .

و این ارشاد باسناد در ضمن خطبه بلیغه و افشده که الفاظش اینست :

« الحمد لله الناشر فی الخلق فضله والباسط فیهم بالجوود یدہ ، نعمته فی جمیع
أموره و استمینه علی رعایة حقوقه . و شهد أن لا إله غیره و أن محمداً عبده و رسوله
أرسله بأمره صادعاً و بهذا کره ناطقاً ، فأتى أمیناً و مضی رشیداً و خلف فینا رایة الحق ،
من تقدمها مرق و من تخلف عنها زهو و من لزمها لحق ، دلیلها مکیت الکلام بطی ،
القیام سریع ، إذا قام ، فإذا انتم أنتم له رقابکم و أشرتم الیه بأصابعکم جائه الموت
فذهب به ، فلبثتم بعده ماشاء الله حتی یطلع الله لکم من بجمعکم و یضم نشرکم ، فلا
تطمعوا فی غیر مقبل ولا یأسوا من مدبر فان المدبر عسی أن یرزق إحدى قائمتیه و
تثبت الأخری فترجما حتی تثبتا جميعاً » ألا إن مثل آل محمد صلی الله علیه و آله کمثل نجوم
السماء إذا خوی نجمٌ طلع نجمٌ ، فکأنکم قد تکاملت من الله فیکم التنازع و أراکم
ما کنتم تأملون ، »

و علامه عبد الحمید بن ابی الحدید المدائنی البغدادی در شرح نهج البلاغه

در شرح این خطبه بلیغه گفته : [و رایة الحق الثقلان المخلعان بعد رسول الله صلی الله علیه و آله
وهما الكتاب و العتره] .

و نیز در شرح این خطبه گفته : [یقول علیه السلام : من کان منکم متقدماً لها او

متأخراً عنها فقد خرج من الحق و من لازمها لحق الحق] تم قال : دلیلها مکیت

الكلام . یعنی نفسه ﷺ لآتیه المشار الیه من العترة وأعلم الناس بالكتاب [.
 و نیز در شرح این خطبه گفته : [وأعلم أن هذه الخطبة خطب بها أمير المؤمنين (ع) في الجمعة الثالثة من خلافته وكنى فيها عن حال نفسه وأعلمهم فيها أنهم سيفارقونه ويفقدونه بعد اجتماعهم عليه ومطاعتهم لهم (له . ظ . م) وهكذا وقع الأمر] .
 و نیز در شرح این خطبه گفته : [ثم أخبرهم أنهم يلبثون بعده ما شاء الله ولم يحدث ذلك بوقت معين ثم يطلع الله لهم من يجمعهم ويضمهم وهو من أهل البيت (ع) وهذه إشارة إلى المهدي (ع) الذي يظهر في آخر الزمان ؛ عند أسعابنا غير موجود الآن وسيوجد وعند الإمامية موجود الآن] .

و نیز در شرح این خطبه گفته : [ثم ذكر أنهم كنجوم السماء كلما حوى نجم طلع نجم . « حوى » : مال للمغيب . ثم وعدهم بقرب الفرج وقال : إن تكمل صنایع الله عندكم ورؤية ما تأملونه أمرٌ قد قرب وقته وكأنكم به وقد حضر ، وكان وهذا على سبط المواعد الإلهية بقيام الساعة فإن الكتب المنزلة كلها صرحت بقربها وإفكانت بعيدة عندنا لأن البعيد في معلوم الله قريبٌ وقد قال سبحانه : إنهم يرونه بعيداً ونرىه قريباً] .

و از آنجمله است فرمودن جناب امیرالمؤمنین (ع) در حق اهلبیت (ع) : « وهم الدعاء وهم النجاة وهم أركان الأرض وهم التجوم بهم يستضاء » . و این ارشاد باسداد آنجناب در ضمن کلامی واقعه که آنرا حافظ جلیل أبوسعید عبدالملک بن محمد النیسابوری الخرنکوشی در کتاب « شرف المصطفى » آورده کما سمعت سابقاً . و چون إعادة نقل آن کلام بلاغت نظام در مقام مناسبت لهذا بذکر آن باز مستعد میشوم .
 پس باید دانست که حافظ مذکور در کتاب مزبور علی ما نقل عنه آورده که جناب امیرالمؤمنین (ع) قرب بزمان وفات خود بخطاب مسلمین حاضرین ارشاد فرمود : [وفيكم من يخلف من نبيكم « من » ما إن تمسكتم به لن تضلوا وهم الدعاء وهم النجاة وهم أركان الأرض وهم التجوم بهم يستضاء من شجرة طاب فرعها و زيتونة طاب (بورك . ظ) أصلها ، نبتت في الحرم وسقيت من كرم ، من خير مستقر

إلى خير مستودع من مبارك إلى مبارك ، صفت من الأقدار والادناس ومن قبيح مأنية شرار الناس ، لها فروع طوال لا تنال ، حسرت عن صفاتها الألسن وقصرت عن بلوغها الاعناق ، فهم الدعاء وبهم النجاة وبالناس إليهم حاجة ، فاخلقوا رسول الله « من » بأحسن الخلافة فقد أخبركم أنهم والقرآن ثقلان وأنهما لن يفترقا حتى يردا علي الحوض . فالزموهم تهتدوا وترشدوا ولا تفترقوا عنهم ولا تتركوهم ففترقوا وتمزقوا .

* * *

از آ لجملة است قول جناب امام زين العابدين (عليه السلام) : « نحن أمان لأهل الأرض كما أن النجوم أمان لأهل السماء » ، جنانجه سليمان بن ابراهيم بلخي در « ينابيع المودة » در باب ثالث گفته :

[وأخرج الحموي بسنده عن الأعمش عن جعفر الصادق عن أبيه عن جده علي ابن الحسين رضي الله عنهم قال : نحن أئمة المسلمين وحجج الله على العالمين وسادة المؤمنين وقادة الغر المحجلين وموالي المسلمين و نحن أمان لأهل الأرض كما أن النجوم أمان لأهل السماء . ونحن الذين بنا تمسك السماء أن تقع على الأرض إلا بأذن الله وبنا ينزل الغيث وينشر الرحمة وتخرج بركات الأرض ، ولولا ما على الأرض منا لساخت بأهلها . ثم قال : ولم تزل الأرض منذ خلق الله آدم (عليه السلام) من حجة الله فيها ظاهراً مشهوراً أو غائباً مستوراً ولا تخلو إلى أن تقوم الساعة من حجة فيها ولولا ذلك لم يعبد الله . قال الأعمش : قلت لجعفر الصادق رضي الله عنه : كيف ينتفع الناس بالحجة الغائب المستور ؟ قال : كما ينتفعون بالقمر إذا سترها سحب] .

وليز بلخي در « ينابيع المودة » در باب ناسع وثمانون گفته : [وأخرج الشيخ الحموي في « فرائد السمطين » بسنده عن سليمان الأعمش بن مهران عن جعفر الصادق عن أبيه عن جده علي بن الحسين رضي الله عنهم ، قال : نحن أئمة المسلمين وحجج الله على العالمين وسادات المؤمنين وقادة الغر المحجلين وموالي المسلمين ، و نحن أمان لأهل الأرض كما أن النجوم أمان لأهل السماء ، و بنا يمسك السماء أن تقع على الأرض إلا بأذنه وبنا ينزل الله الغيث وتنشر الرحمة وتخرج بركات الأرض

ولولا ما على الأرض من الساخت بأهلها : ثم قال : ولم تملأ الأرض منذ خلق الله آدم عليه السلام من حجة الله فيها إماماً ظاهراً مشهوراً أو غائباً مستوراً ولا تملأ الأرض إلى أن تقوم الساعة من حجة فيها . ولولا ذلك لم يعبد الله . قال سليمان : فقلت للمتأدق جعفر رضي الله عنه : كيف ينتفع الناس بالحجة الغائب المستور ، قال : كما ينتفعون بالشمس إذا سترها سحب .

« أما آثار صحابه كرام »

بسم الله الرحمن الرحيم است قول حضرت ابن عباس - عليه رضوان رب الناس - در حق أهل بيت علي عليه السلام : « فهم الأئمة الدعاء والسادة الولاء والقادة الحماية والخيرة الكرام والقضاء والحكام والنجوم والأعلام والعترة الهادية والقذوة العالية والأسوة القافية » . وابن ارشاد باعداد در ضمن كلام طويل واقع شده است كه حضرت ابن عباس آنرا بخطاب بعضی اعراب در قالب فصاحت و بلاغت ریخته است ، چنانچه عاصمی در « زین الفتی » گفته : [وأما الاسماء التي سماء بها ابن عتقه حبر الأئمة وبحرها عهد الله بن عباس رضي الله عنه ، فإنه روى عن سعيد (سعد . ظ) بن طريف عن الأصمغ بن نبانة ، قال : أسلم أعرابي على يدى أمير المؤمنين على بن ابي طالب رضي الله عنه فخلع عليه على (ع) حلتين وخرج الأعرابي من عنده فرحاً مستبشراً وبعضه الباب قوم من الخوارج ، فلما أن نظروا إلى الأعرابي وفرحه بإسلامه على يدى على (ع) ، حسدوه على ذلك وقال بعضهم لبعض : أما ترون فرح هذا الأعرابي بإسلامه ؟ لما لو ننزله عن ولايته ونردّه عن إمامته فأقبلوا بأجمعهم عليه وقالوا له : يا أعرابي ! من أين أقبلت ؟ قال : من عند أمير المؤمنين (ع) . قالوا : وما الذى صنعت عنده ؟ قال : أسلمت على يديه ، قالوا : ما أصبت رجلاً أسلم على يديه إلا على يدى رجل كافر !! . فلما سمع ذلك الأعرابي غضب غضباً شديداً وثار القوم في وجهه وقالوا : لا تغضب ! بيننا وبينك كتاب الله . فقال : املوا ! قتلا بعضهم : إن الذين آمنوا ثم كفروا ثم آمنوا ثم كفروا ، إلى قوله : سبيلاً . فقال لهم الأعرابي : ويلكم ! فيمن

بیانات عالی
ابن عباس در
اوصاف امیر
علیه السلام

هذه الآية ؟ قالوا : في صاحبك الذي أسلمت على يديه ، فازداد الاعرابي غضباً وضرب
بيده إلى قائمة سيفه وهم بالقوم . ثم إنه رجع إلى نفسه وكان عاقلاً فقال : لا والله
لا جعلت على القوم وأسئل عن هذا الخبر ، فإن كان كما يقولون خلعت علياً وإن كان
على خلاف ما يقولون جالدتهم بالسيف إلى أن تنهب نفسي . قال : فأتى ابن عباس
وهو قاعد في مسجد الكوفة فقال : السلام عليك يا ابن عباس ، قال له ابن عباس :
وعليك السلام . قال : ما تقول في أمير المؤمنين ؟ قال : أي الأمرأه تعني يا أعرابي ؟
قال : علي بن أبي طالب . قال : وكان ابن عباس متكئاً فاستوى قاعداً ثم قال له :
لقد سألت يا أعرابي عن رجل عظيم يحب الله ورسوله ويحب الله ورسوله ، ذاك
والله صالح المؤمنين ، وخير الوصيين ، وقامع الملحدين (الملحددين . ظ) وركن المسلمين
ومحبوب المؤمنين ، ونور المهاجرين ، وزين المتعبددين ، ورئيس البكائين ، وأصبر
القاهرين ، وأفضل القائمين ، وسراج الماضين ، وأول السابقين من آل يس ، المؤيد
بجبرئيل الأمين ، والمنصور بميكائيل المتين ، والمحمود بجند السماء أجمعين ، و
المحامي عن حرم المسلمين ، ومجاهد أعدائه التامسين ، ومطفي نيران الموقدين ، و
أصدق بلاهل الناطقين ، وأفخر من مشى من فرش أجمعين ، عين رسول رب العالمين
و وصي نبيه في العالمين ، وأمينه على المخلوقين ، وقاصم المعتدين ، وجرار المارقين
وسهم من مرأى الله على المناقين ، ولسان حكم العابددين ، ناصر دين الله في أرضه
وولي أمر الله في خلقه ؛ وعيبة علمه ، وكوف كتبه ، سمع سعي سند حيي بهلول
بهي منحنج جوهر زكي رضى مطهر أبطحي باسل جرى قزم همام صابر
سقام مهذب مقدم ، قاطع الأصلاب ، عالي الرقاب ، مفرق الأحزاب ، المنتقم من
البحال ، المبارز للأبطال ، النكيال في كل (مكيال . ظ) الافعال ، أضبطهم هفناً ،
وأثبتهم جنناً ، وأعضاهم عزيمة ، وأشدتهم شكيمة ، وأشدتهم تهيبه ، أسد بازل صاعقة
مبرقة ، يطعنهم في الحروب إذا ازدلفت الأسنة وقرنت الأعنة ، طعن الرحي بسفاليها ويذروهم
ذرو الرمح الهشيم ، باسل بازل منديد (شديد . ظ) هزير ضرام عازم عزام خطيب حصيف
(مصقح . ظ) محجاج مقول نتجاج كريم الأصل شريف الفضل تقي المعيرة فاضل القبيلة مهمل

الذراع طويل الباع مدحوح في جميع الأفق (طلق ، ذلق . ظ) ، أعلم من مضى وأكرم من مضى وأوجب من ولي بعد النبي المصطفى ، من ، ليث العجاز وكيش العراق ، معاصم الابطال والمنقمة من الجبال ، زكي (ركين . ظ) الزكاة منيع الصيانة صلب الامانة ، من هاشم القسام ابن عم نبي الانام ، السيد الهمام الرسول الامام مهدي الرشاد المجاب للفساد الاشعب العائم (الحاطم . ظ) والبطل المعاجم (المهاجم . ظ) والليث المزاحم ، بدرى احدى حنفي مكى مدنى شععاني روحاني نوراني ، له من الجبال ثواضعها ومن الهضاب ذراها وفي الوضي ليشها ومن العرب سجدتها ، الليث المقدم والبدر التمام والماجد الهمام مبدل الحرمين ووارث المشعرين وأبو القبطين الحسن والحسين من اهل بيت اكرمهم الله بشرفه وشرفهم بكرمه واعزهم بهداه وختمهم لدينه واستودعهم سره و استعظمهم علمه ، (جعلهم . صح .) عمداً لدينه وشهداء على خلقه وأوتاد أرضه ونجوى (نجباء . ظ) في علمه ، اختارهم واسطفاهم وفضلهم واجتباهم علماً لعباده (ومناراً لبلاده . صح . ظ) ، أولاهم (وولاهم . ظ) على القراط ، فهم الأئمة الدعاة والقادة الولاة والقادة الحماة والخيرة الكرام والقضاء والحكام والعجوم والاعلام والعترة الهادية والقنوة العالية والأسوة القافية ، الرائب عنهم مارق واللاق بهم لاحق ، هم الرحم الموسولة والاتقة المتغيرة والباب المبتلى به الناس ، من انامهم نجى ومن نأى عنهم هوى ، حطة لمن دخلهم وحقبة على من تركهم ، هم الفلك الجارية في الكبح الغامرة ، يفوز من ركبها ويفرق من جانبها ، يتصدق عنهم الأنهار المنشعبة وينطلق عنهم الأفاويل الكاذبة ، هم الحصن الحصين والتور الممين وهدى لقلوب المهتدين والبحار السائفة للطاربين وأمان لمن تبعهم أجمعين . إلى الله يدهون وبأمره يعملون وإلى آياته يرشدون ، فيهم توات رسله وعليهم هبطت ملائكته وإليهم بعث الروح فضلاً من ربه (ربههم . ظ) ورحمة ، فقلهم لذلك وختمهم وضربهم مثلاً لخلقهم وآمانهم مالم يؤت أحداً من العالمين من اليمن والبركة ، فروع طيبة وأصول مباركة ، معدن الرحمة وورثة الانبياء ، بقيه التقباء وأوصياء الاصبياء ، منهم الطيب ذكره المبارك اسمه أحمد الرضي ورسوله الأُمِّيُّ من الشجرة المباركة ، صحيح الأديم واضح

البرهان والمبلغ من بعده ببيان التأويل و بحكم التفسير علي بن أبي طالب، عليه من الله الطلوة الرضية والزكوة السنية، لا يجهت إلا مؤمن تقي ولا يفضيه إلا منافق شقي.

قال : فلما سمع الأعرابي ذلك ضرب بيده إلى قائمة سيفه وقام مبادراً فضرب ابن عباس يده إليه وقال : إلی أين یا أعرابی ؟ قال : أجالد القوم أو تذهب نفسي ؟ قال ابن عباس : أقعد یا أعرابی ؟ فإن لعلي محبين لو قطعتمهم (قطعهم . م) إرباً إرباً ما زادوا له إلا حباً ، وإن لعلي بن أبي طالب مبغضين لو ألغتهم المعدل ما زادوا له إلا بغضاً ، قال : فعد الأعرابي وخلع عليه ابن عباس حلتين حمراوين .

وإن أجمعه اسی کلام بلاغت نظام حضرت مقداد علیه آلاف الرحمة من رب العباد که در آن وصف اهل بیت علیهم السلام بنجوم وارد شده . و این کلام حقائق نظام در حقیقت از جمله آیات واضحه و یقینات لائحه حقیقت مذهب اهلحق میباشد و انوار فضائل عترت نبویه را بر قلوب اهل ایمان و عرفان با کمال وجوه میباشد .

أبو بكر أحمد بن عبد العزيز الجوهري در « كتاب السقيفة » على ما نقل عنه بسند خود آورده : [عن المعروف بن سويد ، قال : كنت بالمدينة أيام بويح عثمان فرأيت رجلاً في المسجد جالساً وهو يصفق باحدى يديه على الأخرى والناس حوله وخول : واعجبوا من قرين واستيتارهم بهذا الأمر على أهل هذا البيت) (الذين أنزل الله فيهم هذه الآية : إنما يريد الله ليذهب عنكم الرجس أهل البيت ويطهركم تطهيراً . أهل بيت النبوة و . صح . ط) معدن الفضل و نجوم الارض و نور البلاء ، والله إن فيهم لرجلاً ما رأيت بعد رسول الله صلى الله عليه وآله أولى منه بالحق ولا أفضى بالمعدل ولا آمر بالمعروف ولا ينهي عن المنكر . فسألت عنه ، فقيل هذا المقداد ، فتقدمت إليه وقلت : أسلحك الله من الرجل الذي تذكر ؟ فقال : ابن عم نبيك علي بن أبي طالب (ع) . قال : فلبثت ماشياً . ثم إنني لقيت أبي ذر (كذا . م) رحمه الله فحدثته ما قال المقداد فقال : صدقاً قلت : فما يمنعكم أن تجعلوا الأمر فيهم ؟ قال : أي ذلك قومهم . قلت : فما يمنعكم

أن تعينوهم ؟ قال : مه ، لا تقل هذا ، إياكم والفرقة والاختلاف ! قال : فسكت عنه .
ثم كان من الأمر بعد ما كان [.

وجمال الدين محدث شيرازي دره أربعين ، خود گفته : [وعن المعروف بن
سويد ، قال : كنت بالمدينة حين بويج عثمان فرأيت رجلاً وهو يسبق باحدى يديه
على الأخرى ، فقلت : ماشأنك يا هذا ؟ قال : صعباً لقرش واستيثارهم بهذا الأمر عن
أهل هذا البيت الذي أنزل الله فيهم هذه الآية : إنا ما يريد الله لينهب عنكم الرجس
أهل البيت ويظهركم تطهيراً ، أهل بيت النبوة ومعدن الفضيلة ونجوم الأرض ونور
البلاد . والله إن فيهم رجلاً ما رأيت رجلاً بعد عهد محمد صلى الله عليه وآله أقول بالحق ولا أقضي بالعدل
ولا آمر بالمعروف منه . قلت : من أنت ؟ يرحمك الله ! قال : أنا المقداد بن عمرو .
قلت : من هذا الذي ذكرت ؟ قال : ابن عم رسول الله صلى الله عليه وآله علي بن أبي طالب . قال :
فلبثت ماشاء الله ثم لقيت أباذر فحدثته بما قال المقداد فقال : صدق اخي [.

* * *

وإن أنجمه است كلام هدايت إلتيام خاصة باری حضرت ابی ذر الغفاري
که در آن ابواب إحقاق حق بکمال إعلان وإجهار کشاده و باظهار بودن اهلبیت عليهم السلام
مثل نجوم هادیه با ذکر دیگر فضائل و مناقب ؛ داد فصاحت و بلاغت داده ، چنانچه
علامه احمد بن اسحق بن جعفر بن وهب بن واضح الکاتب العباسی المعروف باليعقوبي
دره تاریخ ، خود آورده :

[وبلغ عثمان أن أباذر يقدم في مسجد رسول الله ويجمع إليه الناس ويحدث
بما فيه الطعن عليه وأنه وقف بباب المسجد فقال : أيها الناس ! من عرفني فقد
عرفني ومن لم يعرفني فانا أبوذر الغفاري ، أنا جندب بن جنادة الربيعي ، إن الله اصطفى
آدم ونوحاً وآل إبراهيم وآل عمران على العالمين ، ذرية بعضها من بعض والله سميع
عليم . فهم القفوة من نوح والآل من إبراهيم والسلالة من إسماعيل والعتره الهادية
من عهد آية شرف شرفهم ، واستحقوا الفضل في قومهم فينا كالسما المرفوعة وكالكعبة
المستورة أو كالقبة المنصوبة أو كالشمس الفاحية أو كالقمر الساري أو كالنجوم

الهادية أو كالشجرة الزيتونة ، أضواء زيتها وبورك زبدتها ، و عهد وارث علم آدم وما قبلت به النبيون ، وعلى بن أبي طالب (ع) وصي عهد (س) و وارث علمه . أيتها الأئمة المتعيرة بعد نبيها ! أما ! لو قدتم من قدم الله وأخرتم من أخر الله وأقررتهم الولاية والوراثة في أهل بيت نبيكم لا كلكم من فوق رؤوسكم ومن تحت أقدامكم ولما عال ولي الله ولا طاش سهم من فرائض الله ولا اختلف اثنان في حكم الله إلا وجدتم علم ذلك عندهم من كتاب الله وسنة نبيه . فأما إذا فعلتم ما فعلتم فنزفوا وبال أمركم ، وسيعلم الذين ظلموا أي منقلب ينقلبون] .

« أما اقوال واهادات علما »

« متعلق ببودن اهليت ^{اهل بیت} مثل نجوم و کواکب در هدايت خلق وامان اهل ديا وغير ذلك ، پس بسیار از بسیارست ، شطری از آن در مقام مذکور می نمایم .

پس باید دانست که ملک العلماء شهاب الدین بن شمس الدین دولتا بادی در « هداية السعدا » جلوه ثالثة از هدايت ثانيه بعد ذکر حديث تمسك بكتاب الله و اهليت (ع) گفته : [و بعد از من ، گفت از آنکه چون نور رسالت میتافت بر روشنائی ستارگان حاجت نبود چون آفتاب رسالت غروب شد بستارگان توجه لازم آمد ، با وجود آفتاب نظر بعه نکنند چون منه نگرند ستاره کم شمرند] انتهى .

و نیز شهاب الدین دولتا بادی در « هداية السعدا » در جلوه اولی از هدايت رابعة عشر گفته : [نکته و دقیقه اینجا آن بود چون در خیر القرون آفتاب رسالت تابان و روشنست در حالت غروب علی ولی مقابل خود كالشمس للبدر المنير نائب خود داشته : يا علي ! إنك متى بمنزلة هارون من موسى ولا نبي بعدى ، من كنت مولاه فعلى مولاه . تا افراض عالم بر من ایمان و بر تو اعتقاد آرند و چون زمانه آخر آید و مانند شب تار شود : ظهر الفساد فى البر و البحر . فساد القلوب على قدر فساد الزمان ، ثم يفسد الكذب ، و در آنوقت که ماهتاب ولایت علی ولی غروب کند بستارگان ولایت که خلفاء علی ولى اند اذن و اجازت یابنده و باقی باشد ، و بالتجهم بهم یهتدون ، و بآئهم اقتديتم اجتديتم . چون مسطی مانند آفتاب و علی مانند ماهتاب و خلیفه کان

علی ولیّ مثل ستارگان اند؛ باوجود آفتاب همه نشکرند و باوجود ماه ستارگان بشمرند] . انتهى .

وابن الصباغ مالکی در «فصول مهتبه» در ذکر فضائل جناب امام محمد باقر علیه السلام آورده : [روی عنه معالم الدّین بقایا الصحابة رضی الله عنهم أجمعین ووجوه التّابعین و سارت بذکر علومه الأخبار وانشئت فی مدائحه الاشعار ، فمن ذلك ما قاله مالک ابن أمین الجعفی من قصیده یمدحه بها :

إذا طلب الناس علم القُرأ	ن كانت قریش علیه عیالا
وإن قال ابن ابن بنت النبی	تلقت یداء فروعاً طسوالاً
نجوم تهلك للمدحین	جبال تورث علماً جبّالاً]

وحسین بن علی الکاشفی در «رساله علیه» گفته : [زبان در صفت آل محمد بکلال منسوبست وجمال با کمال ایشان لزبانه بصیرت ارباب قول و قال محبوب ، چرا که ایشانند که نجوم بروج هدایت اند و بروج نجوم ولایت ، سلاطین اقالیم عصمت خواقین مدائن حکمت ، شیران پیشه فتوت ، فارسان عرصه مروت ، مسند نشینان قمر حرمت ، سلطان نشانان مصر عزّت ، ثمرات شجرة کرامت ، قطرات رشحات امامت ، عالمان اسرار ربّانی ، خازنان فیوض سبحانی ، مالکان طریق رشاد ، سالکان طرق ارشاد ، خاصان بارگاه الهی ، نائبان محمد رسول الله صلی الله علیه و آله] انتهى .

ونور الدین مهودی در «جواهر العقدين» در تنبیه اول لزتنیبات ذکر خامس گفته : [یحتمل أنّ المراد من أهل البيت الذّین هم أمان الأئمة علمائهم الذّین یقتدی بهم کما یقتدی بنجوم السماء ، وهم الذّین إذا خلت الأرض منهم جاء أهل الأرض من الآیات ما كانوا یوعدون و ذهب أهل الأرض ، و ذلك عند موت المهدیّ الذّی أخبر صلی الله علیه و آله به] .

وابن حجر عسکری در «سواعق» در بحث آیه سابعه فضائل اهلیت علیهم السلام گفته : [و قال بعضهم : یحتمل أنّ المراد بأهل البيت الذّین هم أمان علمائهم ، لأنّهم الذّین یقتدی بهم کالنجوم والذّین إذا فُقدوا جاء أهل الأرض من الآیات ما یوعدون] .

و شیخ احمد بن الفضل بن محمد با کبیر المکی الشافعی در « وسیلة المال فی عدۃ مناقب الآل » گفتہ : [وأخرج الدار قطنی فی الفضائل عن معقل بن یسار رضی اللہ عنہ ، قال : سمعت أبا بکر رضی اللہ عنہ یقول : علی بن أبیطالب عترۃ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ، ای الذین حثّ النبی ﷺ علی التمسک بهم والأخذ بهديهم ، فإتّهم نجوم الهدی من افتدی بهم اهتدی ، وخصه أبو بکر بذلك رضی اللہ عنہ لأنه الامام فی هذا الشأن وباب مدينة العلم والعرفان فهو إمام الأئمة وعالم الأئمة] .
و محمود بن محمد بن علی شیخانی قادری مدنی در « صراط سوی » بعد ذکر حدیث امان بودن اہلبیت علیہم السلام گفتہ : [قال شیخنا : المراد من أهل البيت الذین هم أمانٌ للأئمة علما لهم الذین یهتدی بهم كما یهتدی بنجوم السماء ، وهم الذین إذا خلت الارض منهم جاء أهل الارض من الآیات ما كانوا یوعدون وذهب أهل الارض ، وذلك عند موت المهدي الذي أخبر النبی ﷺ (صلعم) به] .

و فاضل شیراوی در کتاب « الإتحاف » گفتہ : [وقد اکرم الله تعالى آل بیت المجدد علی نبیہ بأن جعل فیهم القطبائیه ، ومنهم المجدد علی رأس کل سنة لهذه الأئمة أمر دینہا ، فقد قال الرشید لموسی الکاظم وهو جالس عند الکعبة : انت الذي تبایعک الناس سرّاً ؟ فقال له : انا امام اهل القلوب وانت امام الجسوم ! وما احسن ما قیل :

ملوک علی التحقيق لیس لغيرهم من الملك إلا وزره و عقابه ؛
شموس الهدی منهم ومنهم بدوره وأنجعه منهم ومنهم شہابه] .

و نیز شیراوی در « إتحاف » در ذکر جناب امام محمد باقر علیہ السلام گفتہ : [سارت بذکر علومه الاخبار وأنشدت مدائحه فی الاشعار ، فمن ذلك قول مالک الجہنی فیہ :
إذا طلب الناس علم القرا ن كانت علیہ قریش عیالاً
وإن فامیہ ابن بنت النبی تلقت یداء فروعاً طوالا
نجوم تهلل للمدالجین فتهدی بأنوارهن الرجالا]

و أحمد بن عبد القادر عجمی در « ذخیرۃ المال » گفتہ : [وقد أوجدہم اللہ

فی کل عصر ومصر، ووجودهم امانٌ من العذاب كالنجوم امان لأهل السماء، وما كان الله ليعذبهم وأنت فيهم، وهو متهم وهم منه كما ورد].

ولیز عجیلی در ذخیره المال، گفته :

[ولم أحلّ عاطلاً عن الحلّی]

فإنّهم رضی الله عنهم حلّیة الوجود، ولذلك ورد « اهل بیتى كالنجوم » امان لاهل الارض، ومع كونها اماناً فهى زینةٌ وهدایةٌ كما نطق به القرآن واهل البيت كذلك].

ولیز عجیلی در ذخیره المال، گفته :

[أمان اهل الارض مقابوعده مثل النجوم فى السماء تقد

قال الله : وما كان الله ليعذبهم وأنت فيهم، وقد أشار عليه السلام إلى وجود ذلك المعنى فى أهلبیته وأنّهم امان اهل الارض من العذاب كما كان (صلعم) اماناً لهم فى حياته، وفى ذلك أحادیث كثيرة منها : « النجوم امان لاهل السماء واهل بیتى امان لأمتى » إلخ].

ولیز عجیلی در ذخیره المال، گفته :

[وحرمة الله مصابيح الدجی أهل المحارب إذا الليل سجدی

وذلك أنّهم احد الحرمات الثلاث و كالنجوم لاهل الارض، وفى صفات خواصهم قال الحدّاد :

قومٌ إذا أرخى الظلام سدوله لم تلفهم رهن الوطا والمضجع]

ولیز عجیلی در ذخیره المال، قصیده از ابن علوان آورده که در آن مذکورست :

[خنعا هدیت فانتها إملاء مقن له ابدأ علیه ولا،

من أفجم نبویة علویة سطمت فلیس لنورها إخفاء]

ومحمد سالم الدهلوی البخاری در رسالة « اصول الإیمان » گفته : [حاضل

آنکه در فضل و شرف مراتب و جزئیات با آنحضرت صلی الله علیه و آله مثل این چهار کس یعنی حضرت

علی کرم الله وجهه و حضرت فاطمة الزهرا و امام حسن و امام حسین علیهم الصلوة والسلام

هیچکس نرسد ،

فإنه شمس فضلهم كواكبها يظهرن انوارها للناس في الظلم
یعنی بدرستی که آنحضرت آفتاب بزرگی اند و ایشان کواکب آن ، ظاهر شده
انوار ازیشان برای مردمان در تاریکی [انتهى] .

و نیز محمد سالم بخاری در رساله « اصول الایمان » بعد نقل حدیثی از کتاب
« شرف النبوة » گفته : [و نیز آورده : بدرستی که آنحضرت ﷺ آفتاب فضل و کمال
بی نقصان اند و اهل بیت آنحضرت (س) مانند ستارها در آن] انتهى .

و شبلی نجفی در « نور الأبصار » گفته : [ولأبي الحسن بن جبير، رحمه الله :

أحب النبي المصطفى وابن عمه علياً وسبطيه وفاطمة الزهرا

هم أهل بيت أذهب الله عنهم وأظلمهم أفق الهدى أنجماً زهرا

« والآنهم فرض على كل مسلم وحبهم أمني الذخائر للأخرى]

و فاضل معاصر شیخ حسن عدوی حمزای در « مشارق الانوار » در ذکر فاطمه
بنت الحسین علیها السلام گفته : [و معجبتی مدحاً فی حضرتها و آل البيت علی العموم الذین
شيدوا الدين وصاروا في الإهداء بهم كالنجوم : قول الإمام الفاضل الإمام الكامل ولدنا
الشيخ أحمد المالكي لقباً الشافعي مذهباً الأبياري بلداً] إلخ .

* * *

و از جمله احادیث دالّه بر وجوب اقتدای اهل بیت علیهم السلام این ارشاد جناب
رسالتآب صلی الله علیه و آله است : « من سرّه أن يحيى حيواناً ويموت مماتى ويسكن جنة
عند فرسها ربى فليوال علياً من بعدى وليوال وليه وليقتد بالائمة من بعدى » .
الحديث .

و این حدیث را بروایت ابن عباس اکابر علمای اعلام و حفاظ فخام سنیّه
روایت کرده اند .

ابونعیم أحمد بن عبدالله اصفهانی در « حلیة الاولیاء » در ترجمه جناب امیر-
المؤمنین علیه السلام گفته : [حدثنا قهين المظفر : نا : عهين جعفر بن عبد الرحيم ، نا

أحمد بن محمد بن یزید بن سلیمان ، نا عبد الرحمن بن عمران بن أبي ليلى أخو محمد بن عمران ، نا يعقوب بن موسى الهاشمي عن ابن أبي رواد عن إسماعيل بن أمية عن عكرمة عن ابن عباس ، قال : قال رسول الله ﷺ : من سره أن يحيى حيوتى ويموت مماتى ويسكن جنة عدن فرسها ربى فليوال علياً من بعدى وليوال وليه وليقتد بالائمة من بعدى فإنتهم عترتى ، خلّفوا من طيبتى ، رزقوا فهماً وعلماً ، ويل للمكذّبين لفضلهم من أمتى القاطمين فيهم صلتى ، لا أنا لهم شفاعتى !] .

و نیز ابو نعیم اصفهانی در کتاب « منقبۃ المطهرین » علی ما نقل عنه بسند خود آورده : [عن ابن عباس ، قال : قال رسول الله (صلم) : من سره أن يحيى حيوتى ويموت مماتى ويسكن جنة عدن فرسها ربى فليوال علياً من بعدى وليوال وليه وليقتد بالائمة من بعدى فإنتهم عترتى خلّفوا من طيبتى رزقوا فهماً وعلماً ، ويل للمكذّبين لفضلهم من أمتى القاطمين فيهم صلتى ، لا أنا لهم شفاعتى] .

وعبد الكريم بن محمد الرافعي الشافعي در کتاب « التدوين » گفته : [الحسن ابن حمزة الملوي الرازي أبو طاهر . قدم قزوین وحدث بها عن سليمان بن أحمد ، روى عنه أبو مضر ربيعة بن علي الحلبي فقال : ثنا أبو طاهر الحسن بن حمزة الملوي ، قدم علينا قزوین سنة أربع وأربعين وثلاثائة ، ثنا سليمان بن أحمد ، ثنا عمر بن حفص السدوسي ، ثنا إسحق بن بشر الكاهلي ، ثنا يعقوب بن المغيرة الهاشمي ، عن ابن أبي رواد عن إسماعيل بن أمية ، عن عكرمة ، عن ابن عباس ، قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : من سره أن يحيى حيوتى ويموت مماتى ويدخل جنة عدن فليوال علياً من بعدى وليقتد بأهليتي من بعدى فإنتهم عترتى خلّفوا من طيبتى ورزقوا فهمي وعلمي ، ويل للمكذّبين من أمتى لا أنا لهم شفاعتى] .

و حموي در « فرائد السمطين » علی ما نقل عنه آورده : [أخبرني الخطيب نجم الدين عبدالله بن أبي السعادات بن منصور بن أبي السعادات الناصري بقرائتي عليه ببغداد بجامع المنصور ، أنبأنا الشيخ الإمام أحمد بن يعقوب بن يعقوب بن عبدالله المارستاني سماعاً عليه ، قال : أنبأنا أبو الفتح محمد بن عبد الباقي بن أحمد المعروف

باب البطلی إجازةً إن لم یکن سماعاً ، قال : أنبأنا أبو الفضل محمد بن أحمد الإصبهانی قال : أخبرنا أبو نعیم أحمد بن عبد الله الحافظ ، قال : حدَّثنا محمد بن المنظر ، قال : حدَّثنا محمد بن جعفر بن عبد الرحیم ، حدَّثنا أحمد بن محمد بن یزید بن سلیم ، حدَّثنا عبد الرحمن بن عمران بن أبي لیلی أخو محمد بن عمران ، حدَّثنا یعقوب بن موسى الهاشمي عن ابن أبي رواد عن اسمعيل بن أمية عن عكرمة عن ابن عباس ، قال : قال رسول الله (ص) : من سره أن يحيى حياته ويموت مماتى ويسكن جنات (عدن . صح . ظ) غرسها ربى فليوال علياً من بعدى وليوال وليه وليقتد بالائمة من بعدى فإنهم عترتي خلّفوا من طينتي ورزقوا فهماً وعلماً ، ويل للمكذّبين بفضلهم من أمتي القاطعين فيهم صلتى ، لأنّهم الله شفاعتى] .

وحافظ محمد بن يوسف كنجدى شافعى در كفاية الطالب ، گفته : [الباب السادس والخمسون : في تنصيب علي عليه السلام بكونه إمام الأولياء . . أخبرنا أبو طالب عبد اللطيف بن محمد الجوهرى وغيره ببغداد ، أخبرنا أبو الفتح محمد بن عبد الباقي ، أخبرنا أبو الفضل بن أحمد ، حدَّثنا أحمد بن عبد الله ، حدَّثنا محمد بن المنظر ، حدَّثنا محمد بن جعفر ابن عبد الرحيم ، حدَّثنا أحمد بن محمد بن یزید بن سلیم ، حدَّثنا عبد الرحمن بن عمران بن أبي لیلی أخو محمد بن عمران ، حدَّثنا یعقوب بن موسى الهاشمي عن أبي رواد عن اسمعيل بن أمية عن عكرمة عن ابن عباس ؛ قال : قال رسول الله (ص) : من سره أن يحيى حيوتى ويموت مماتى ويسكن جنّة عدن التي غرسها ربى عز وجل فليوال علياً من بعدى وليوال وليه وليقتد بالائمة بعدى فإنهم عترتي خلّفوا من طينتي ورزقوا فهماً وعلماً ، ويل للمكذّبين بفضلهم من أمتي القاطعين فيهم صلتى لأنّهم الله شفاعتى] .

وملا علی متقی در كنز العمال ، آورده : [من سره أن يحيى حيوتى ويموت (يموت . ظ) مماتى ويسكن جنّة عدن غرسها ربى فليوال علياً من بعدى وليوال وليه وليقتد بأهلييتى من بعدى فإنهم عترتي خلّفوا من طينتي ورزقوا فهمي وعلمي

فویل للمکذبین بفضلهم من اُمتی القاطمین فیہم صلتی ، لا انا لهم الله شفاعتی . (طب^{۱۱})
والرافعی^{۱۲} عن ابن عباس^{۱۳} .

وعبدالحق دهلوی در تحقیق الإشارة إلى مصیم البشارہ ، گفته : [من سرہ
أن یحیی حیاتی ویموت مماتی و یسکن جنة عدن فرسها ربی فلیوال علیاً بعدی و
لیوال ولتہ ولیقتد بأہلبیتی من بعدی فإ نهم عترتی خلّقوا من طینتی و رزقوا فہمی
وعلمی ، فویل للمکذبین بفضلهم من اُمتی والقاطمین فیہم صلتی ، لا انا لهم الله شفاعتی .
رواہ الطبرانی^{۱۴} والرافعی^{۱۵} عن ابن عباس^{۱۶}] .

ولیز عبدالحق در رجال مشکوٰۃ ، در ذکر احادیث فضائل اہل بیت علیہم السلام
گفته : [وفولہ « من سرہ أن یحیی حیوتی ویموت مماتی و یسکن جنة عدن فرسها
ربی فلیوال علیاً من بعدی ولیقتد بأہلبیتی من بعدی ، فإ نهم عترتی خلّقوا من طینتی
ورزقوا فہمی وعلمی ، فویل للمکذبین بفضلهم من اُمتی القاطمین فیہم صلتی ، لا انا لهم الله
من شفاعتی] .

وسلیمان بن ابراہیم بلخی در ینابیع المودة ، در باب ثالث وأربعون آورده :
[أخرج أبو نعیم الحافظ والعموش^{۱۷} عن عکرمۃ عن ابن عباس^{۱۸} ، قال : قال رسول
الله صلی اللہ علیہ وسلم : « من سرہ أن یحیی حیوتی ویموت مماتی و یسکن جنات عدن التي فرس
فیہا قضیباً ربی فلیوال علیاً ولیوال ولتہ ولیقتد بالآئمة من ولده من بعدہ فإ نهم
عترتی خلّقوا من طینتی و رزقوا فہماً وعلماً ، و ویل للمکذبین بفضلهم من اُمتی
القاطمین فیہم صلتی ، لا انا لهم الله شفاعتی] .

ولیز در « ینابیع المودة » نقلاً عن شرح « نهج البلاغہ » آورده : [الثاني عشر :
« من سرہ أن یحیی حیوتی و یموت مماتی و یسکن جنة عدن عند شجرة طوبی التي
فرسها ربی فلیوال علیاً من بعدی ولیوال ولتہ ولیقتد بالآئمة من بعدی فإ نهم عترتی
خلّقوا من طینتی و رزقوا فہماً وعلماً ، فویل للمکذبین من اُمتی القاطمین فیہم
صلتی ، لا انا لهم الله شفاعتی . ذکرہ صاحب « الحلیۃ » ایضاً] .

(۱) ای أخرجه الطبرانی فی معجمه الكبير . (۱۴) .

وازیجمله شواهد و مؤیدات این حدیث حدیثیست که بعضی علمای اعلام اهل سنت آنرا بروایت جناب امام حسین علیه السلام آورده اند ، چنانچه ابوالمؤید موفق بن أحمد الخوارزمی در کتاب « المناقب » گفته : [وأخبرنا الإمام الأجل أخى شمس الأئمة أبو الفرج محمد بن أحمد بن المكي ، قال : أخبرنا الإمام الزاهد أبو محمد إسماعيل ابن علي بن إسماعيل ، قال : حدثنا الإمام السيد الأجل المرشد بالله أبو الحسن يحيى بن الموفق بالله ، قال : أخبرنا أبو طاهر محمد بن علي بن محمد بن يوسف الواعظ ابن العلاف ، قال : أخبرنا أبو جعفر محمد بن أحمد بن محمد بن حنّاد المعروف بابن سيم ، قال : أخبرنا أبو محمد القاسم بن جعفر بن محمد بن عبد بن محمد بن عمر بن علي بن أبي طالب قال : حدثني جعفر بن محمد عن أبيه محمد بن علي الباقع عن أبيه علي بن الحسين بن علي عن أبيه الحسين الشهيد ، قال : سمعت جدّي رسول الله صلی الله علیه و آله يقول : من أحب أن يحيى حيوتى ويموت مماتى ويدخل الجنة التى وعدنى ربى فليتولّ علي بن أبي طالب وذريته الطاهرين أئمة الهدى ومصابيح الدجى من بعده فإنهم لن يخرجوك من باب الهدى إلى باب الضلالة] .

ولیز از جمله شواهد و مؤیدات این حدیث حدیثیست که بعضی حفاظ عظام سنتیه آنرا بروایت زیاد بن مطرف صحابی إخراج کرده اند ، چنانچه حافظ جلیل أبو جعفر محمد بن جریر طبری در کتاب « ذیل المذیل » گفته : [حدثني زكريا بن يحيى بن أبان المصري ، قال : ثنا أحمد بن اشكاب ، قال : ثنا يحيى بن يعلى المحاربى عن عمار بن رزق القصبى عن أبي إسحاق الهمداني عن زياد بن مطرف ، قال : سمعت رسول الله (صلم) يقول : من أحب أن يحيى حيواتى ويموت ميتى ويدخل الجنة التى وعدنى ربى قضباناً من قضبانها فرسها في جنة الخلد فليتولّ علي بن أبي طالب وذريته من بعده فإنهم لن يخرجوهم من باب هدى ولن يدخلوهم في باب ضلالة] .

و چون این احادیثِ سیرۃ جناب رسالت صلی اللہ علیہ وسلم را کہ نسبت بدیگر احادیثِ کثیرۃ آنجناب در حقِ اہلبیت علیہم السلام مثل قطرۃ از دریا و لمعۃ از بیضا می باشد؛ بیچشمِ حقیقت بین دیدی و بلوائحِ عظمت و جلالت و رفعت و نبالت و اِمامت و خلافت و ریاست و عصمت این حضرات بقدرِ فہمِ خود و رسیدی، نہایت بطلان و فساد کلامِ مخاطب مبطنِ ضغینہ متعلق بحدیثِ ثقلین و حدیثِ سفینہ بار دیگر بر تو کالشمس فی رابعۃ النہار واضح و آشکار گردید، و بنہایِ تمسکِ **شاہ صاحب** با احادیثِ موضوعہ اُسلافِ خود خصوصاً استدلالشان بحدیثِ «اقتدوا بالذین من بعدی اہی بکرو عمر» و احتجاجشان بحدیثِ «اصحابی کالتجموم» بآب رسید.

و ہر گاہ کلامِ حقائقِ نظامِ ما منتهی باین مقام شد مناسب چنان مینماید کہ در آخرِ کلامِ حدیثی از کتبِ بعضِ حفاظِ اعلامِ سنیہ نقل نمایم کہ از جملہ دلائلِ قاطعہ باشد برای ایتماعی کہ متبعینِ ثقلینِ بحمدِ اللہ شیعیانِ جنابِ امیر المؤمنین علیہ السلام و قائلینِ باہامتِ آنجناب هستند و انشاء اللہ تعالی روز قیامت ہمین اشخاص با اختصاصِ زیرِ رایتِ آنجناب بر حوضِ کوثر وارد خواهند شد، و از جانبِ جنابِ اُحدیثِ جنابِ رسالت مآب صلی اللہ علیہ وسلم آثارِ جلیلہ کرامتِ برایشان بظہور خواهد رسید، و آن حدیثی است کہ خاصۃً باری جنابِ اُبی ذرّ غفاری آنرا از جنابِ رسالت مآب صلی اللہ علیہ وسلم روایت فرمودہ و بتحدیثِ آن در ایمانِ اہلِ یقین و عرفانِ الی اقصی النایہ افزودہ.

حالاً آن حدیثِ جلیل را کہ از جملہ حجج و آیاتِ حق و سداد و اعلام و رایاتِ صواب و رشاد می باشد و ہر جملہ اش صحتِ منہبِ اہلِ حق را کالتور علی شاہقِ الطور بوضوح و ظہور رسانیدہ أضواءِ صفا و ولا بر قلوبِ اُسفیا و اولیا الی مالانہایہ لہ می باشد باید شنید، و یککہ افضالِ ربّ متعال کہ شاملِ احوالِ مؤمنینِ نیکِ مآل در دنیا و آخرت است باید رسید.

حافظ جلیل و ناقدِ نبیل سنیہ محمد بنِ یوسف کنجی شافعی در کتابِ «کفاۃ الطالب» کفّہ: [الباب السادس] فی کرامۃ اللہ لعلی بنِ اُبی طالب و فضلِ محبتہ. اخیر نا محمد بنِ عبدالواحد بنِ أحمد بنِ المتوکل علی اللہ ببخداد، عن محمد بنِ عبید اللہ،

حدَّثنا عبد الحميد بن عبد الرحمن ، حدَّثنا محمد بن عبد الله ، حدَّثنا حسين بن محمد بن
 الفرزدق ، حدَّثنا حسين بن علي بن بزيح ، حدَّثنا يحيى بن الحسن بن الفرات ،
 حدَّثنا أبو عبد الرحمن المسمودي وهو عبد الله بن عبد الملك ، عن الحرث بن حصيرة
 عن صخر بن الحكم الفزاري ، عن حيان بن الحرث الأزدي ، عن الربيع بن جميل
 القتيبي ، عن مالك بن حمزة الدوسي ، عن أبي ذر الغفاري (ره) قال : قال رسول الله
 (ص) : ترد علي الحوض راية أمير المؤمنين وإمام الغر المحجلين فأقوم فأخذ بيده فيبسط
 وجهه ووجوه أصحابه وأقول : ما خلفتموني في الثقلين بعدى ؟ فيقولون : تبعنا الأكبر
 وصدقناه وولانا الأصغر ونصرناه وقاتلنا معه . فأقول : ردوا رواه مرويان ! فيشربون
 شربة لا يظمأون بعدها ، وجه إمامهم كالشمس الطالعة ووجوههم كالقمر ليلة البدر
 أو كأضواء نجوم في السماء .

وفي هذا الخبر بشارة ونذارة من النبي (ص) . أمّا البشارة فلمن آمن بالله
 عز وجل ورسوله وأحب أهل بيته . وأمّا النذارة فلمن كفر بالله ورسوله وأبغض أهل بيته
 وقال ما لا يليق بهم ورأى رأي الخوارج والتواصب ، وهو بشارة لمن أحب أهل بيته
 وأنه يرد الحوض ويشرب منه فلا يظمأ أبداً ، والظمأ هو عنوان دوام العطش وحرمان
 دخول جنة المأوى . وأمّا الثقلان فأحدهما كتاب الله عز وجل والآخر هجرة النبي
 وأهل بيته عليهم السلام ، وهما أجل الوسائل وأكرم القفعا ، عند الله عز وجل .

ویر ناظر بصیر و مستبصیر خیر پوشیده نیست که این حدیث شریف بسیاقی که
 حافظ کتبی آنرا آورده جزو است از حدیث طویل و خمس آیات ، که جناب ابی ذر
 غفاری علیه آلاف الرحمة من الله الباری آنرا بتعامه و کماله از جناب رسالت مبارک صلی الله علیه و آله
 روایت فرموده ، کما لا یخفی علی ناظر البیاب التاسع والستین بعد المائة من کتاب
 الیقین ، لیکن حافظ کتبی یا کسی دیگر از مشائخ او بکدامی مصلحت سانحه آنرا
 مختصر نموده و این سیاق مختصر نیز برای ظهور حق و ذهوق باطل کافی و وافی است . و بعد
 ملاحظه احادیث سابقه و این حدیث ، عاقل لیب و منصف ارب را شبهه باقی نمی ماند

در منکه جناب امیر المؤمنین (علیه السلام) و دیگر ائمه اهل بیت (علیهم السلام) که از ذرّبت آنجناب
میباشند خلفای برحق و واجب الاقتدا و لازم الاتباع هستند خلافت و امامت و عصمت
و کرامت شان محتوم و متیقن است ، و اینکه متبعین تقلید و را کین سفینه اهل بیت بجز
شیعه اثنا عشریه که قائل بخلافت و امامت ایشان هستند کسی دیگر نیست و حسن
عاقبت و خوبی خاتمه مخصوص بایشانست .

والحمد لله المفضل المنعم علی هذا الفضل والانعام
وصلی الله علی سیدنا ابی القاسم محمد المصنوع
وآله البررة الکرام شفعا يوم العشر والقیام
و کفلاء خیر العاقبة و حسن الختام

تمت کتابة هذا الكتاب المستطاب علی يد افقر عباده الفنی
سفر حسین الکظیمی . عفا عنه ربه يوم الحساب
فی اوسط شهر جمادی الآخر سنة ۱۳۵۱ هجرى
والحمد لله رب الارباب . وصلی الله علی
محمد وآله الاطیاب

بايان طبع
۱۶ ربيع دوم ۱۳۸۲
« مطبعه جبل التين - اصفهان »

بسم الله الرحمن الرحيم

مپاس افزون لز حد و قیاس خداوند تبارك و تعالى را که ما را یاری فرمود تا وظیفه خود را در انجام طبع این کتاب شریف بسر حد کمال رسانیدیم ، و با تمام موانع و مشکلات بزرگی که در سر راه بود عاقبت پیروزی یافته این سند افتخار جهان دانش شیعه را در دارالعلم اصفهان و مهد دانش ایران بصورتی کامل و پسندیده تقدیم از باب معرفت و بینش نمودیم .

أجزاء این کتاب شاهد زنده مجاهدات و کوششهای مداوم ما است که در مدت چهار سال شب و روز خود را صرف خدمت باین اثر بزرگ نموده همه اوقاتمان را درس این کار گذاردیم و هر گونه مکروه و نامالایمی را ناچیز گرفته برای رسیدن به کمال مطلوب از هیچ پیش آمد هراس بدل راه ندادیم و با توکل بذات اقدس احدیت و استمداد از ارواح طحّیه خاندان رسالت صلوات الله علیهم ؛ تمسک بذیل عنایت ثقلین عظیمین و توسل به سلیمه نجات اهل بیت علیهم السلام نموده ، با توجهات حضرت بقیة الله القائم عجل الله تعالی فرجه ، همت بر تجدید طبع و تکثیر نسخ این مجموعه فضائل دودمان محمدی صلی الله علیه وعلیههم گمارده ؛ تشنگان زلال مودت و بحر فضائل آل الله علیهم صلوات الله را از منهل عذب این دریای حجاج دانش و لب ریز از در و کهر سیراب نمودیم .

اکنون که این خدمت به خاتمت گراییده و طبع أجزاء دوازدهمین مجلد کتاب مبارک « عبقات الانوار » پایان یافته است وظیفه خود میدانیم از بزرگانی که درین راه طویل و کار سنگین عظیم بیاری ما برخاستند بنیکی یاد کنیم و دهای خیر بهره وران ازین کتاب مقدس را بآنان هدیه نماییم ، و بیش از هر کس بیش از هر کار درود فراوان نثار روح پاک نابغه زمان و باقیه اوان ، محیی آثار سلف و هادی دوران خلف ، یگانه

پیشوای روشن ضمیر دل آگاه ، رضوان جایگاه ، ستید الفقهاء علی الاطلاق ، شرف العترة
فی الافاق حجة الاسلام والثائب المرضی^ه عن الامام علیه السلام ، آية الله الحاج آقا حسین
الطباطبائی البروجردی ، حشره الله تعالى مع أجداده الکرام فی دار السلام ؛ که آن
مرد بزرگ در آغاز کار از اقدام ما در تجدید طبع این کتاب شریف بسی تشویق و تقدیر
و مجلیل فرمود ، و هنگامی که مقداری از اجزاء کتاب بنیود طبع آراسته شد و بنظر
مبارکش رسید یکصد دوره خریداری فرمود که اسباب ادامه کار فراهم گردید . رحمه الله
تعالی رحمة واسعة ، وأفاض علی تربته المقتسة ثآییب المغفرة .

سپس درود فراوان نثار روان قدسی آشیان ستید العلماء العظام و فخر المجتهدين
الکرام علم الاعلام و حجة الاسلام ، أروع أهل زمانه وأفقه فقهاء أوانه ، آية الله الباهره ،
ستیدنا الامام السيد عبدالهادی الحسینی الشیرازی النجفی ، قدس الله تعالى سره
و أجزل فی مفر رحمة منوبته و بره ؛ که آن امام جلیل البرکات و پیشوای ملکوتی صفات
نیز بمجرد اطلاع از امر طبع کتاب شصت دوره امتیاع فرمود و بر تقویت اساس این بنا
خیر افزود . جزاء الله تعالى عن الاسلام و أهله خیر الجزاء .

همچنین فرض ذمت است که از سائر علماء اعلام و مجتهدين عظام زمامداران
بزرگ حوزه های علمی نجف اشرف و قم و اسفهان و دانشمندان دیگر شهرستانها که
درین راه صمیمانه یاری فرموده اند سپاس گزاریم و دوام عزت و توفیقشان را از درگاه
حضرت احدیت جلّت عظمته خواستار شوم .

امید که با ادامه کمک و یاری آنان توفیق طبع و نشر سائر مجلدات این کتاب
مبارک نیز نصیب گردد ، بمنه و کرمه .

✓ ~~~~~

فہارس
وضمائے کتاب

فهرست

ماخذ أجزاء حديث ثقلين

« أ »

- ١- « أبجد العلوم » مولوي صديق حسن خان قنوجي .
- ٢- « إبطال رأي وقياس واستحسان وتعليل وتقليد » ابن حزم أندلسي ظاهري .
- ٣- « أفكار الأفكار » أبو الحسن علي بن أبي علي آمدي .
- ٤- « إبهاج - شرح منهاج » تقي الدين سبكي .
- ٥- « الإنصاف بحسب الأشراف » شيخ الإسلام عبد الله بن محمد بن عامر شبراوي .
- ٦- « إنصاف النبلاء » مولوي صديق حسن خان قنوجي .
- ٧- « إمام الدرایة لقراءة النقاية » جلال الدين عبدالرحمن سيوطي .
- ٨- « إثبات نبوات والدين جناب رسالتآب » جلال الدين سيوطي « مؤلف ثالث » .
- ٩- « الأحاديث » أبو الحسن علي بن محمد مدائني .
- ١٠- « الأحكام في أصول الأحكام » ابن حزم أندلسي .
- ١١- « أحكام الدلالة » زين الدين زكريا أنصاري .
- ١٢- « أحكام القرآن » أبو بكر أحمد بن محمد جصاص رازي حنفي .
- ١٣- « إحياء العلوم » غزالي .
- ١٤- « إحياء الميت بفضائل أهل البيت » جلال الدين سيوطي « نسخة كبير وصغير » .
- ١٥- « أخبار النساء » ابن القيم حنبلي .
- ١٦- « أخبار الأخيار » شيخ عبد الحق دهلوي .
- ١٧- « أربعين » أسعد بن إبراهيم بن الحسن بن علي إربلي .
- ١٨- « الأربعين في مناقب أمير المؤمنين » أبو عبد الله محمد بن مسلم بن أبي الفوارس رازي .

- ۱۹ - « أربعين - فضائل أمير المؤمنين » عطاء الله بن فضل الله شيرازي ، جمال الدين محدث .
- ۲۰ - « أربعين رتبه » خواجه پارسا .
- ۲۱ - « إرشاد » شاه ولي الله دهلوي پندرشاه صاحب .
- ۲۲ - « إرشاد الساري » فسطاني .
- ۲۳ - « إرشاد النحول إلى تحقيق الحق من علم الأصول » قاضي محمّد بن علي شوكاني .
- ۲۴ - « إرشاد النقاد إلى تيسير الاجتهاد » محمّد بن اسمعيل بن صلاح أمير صنعاني .
- ۲۵ - « إزالة الخفاء » شاه ولي الله دهلوي .
- ۲۶ - « إزالة الغين » حيدر علي فيض آبادي .
- ۲۷ - « أساس في مناقب بني العباس » جلال الدين سيوطي .
- ۲۸ - « أساس الاقتباس » اختيار الدين بن غياث الدين هروي .
- ۲۹ - « أساس البلاغة » زمخصري .
- ۳۰ - « استجلاب ارتقاء الغرف بحبّ أقرباء الرسول ذوي الشرف » شمس الدين سخاوي .
- ۳۱ - « استيعاب » ابن عبد البر قرطبي .
- ۳۲ - « أسد الغابة » ابن الأثير جزري .
- ۳۳ - « إسعاف الراغبين في سيرة المصطفى وفضائل أهليته الطاهرين » محمّد صبان .
- ۳۴ - « أسماء رجال الصحيحين » محمّد بن طاهر مقدسي .
- ۳۵ - « أسماء رجال مشكوة » شيخ عبدالحق دهلوي .
- ۳۶ - « أشعة اللّمعات ترجمه (شرح) مشكوة » شيخ عبدالحق دهلوي .
- ۳۷ - « إصابه » ابن حجر عسقلاني .
- ۳۸ - « الأصول (كتاب -) » فخر الاسلام علي بن محمّد بزدوي .
- ۳۹ - « أصول الايمان » محمد سالم بن سلام الله دهلوي بخاري .
- ۴۰ - « أصول حديث » شاه صاحب .
- ۴۱ - « إعلام الموقعين » ابن القيم .
- ۴۲ - « الاعلام » جمال الدين زرندي .

- ۴۳ - «أفصان أربعة» مولوي ولي الله لکهنوی .
- ۴۴ - «الإكتفاء في فضل الأربعة الخلفاء» ابرهیم بن عبدالله وصافی یعنی .
- ۴۵ - «الإکلیل» أبو محمد حسن بن أحمد بن یعقوب همدانی یعنی .
- ۴۶ - «إكمال إكمال المعلم» أبو عبدالله محمد بن خلفه وشتانی أبي مالکی .
- ۴۷ - «الإمامة والسياسة» عبدالله بن مسلم بن قتيبة دینوری .
- ۴۸ - «أمالی» أبو عبدالله حسین بن اسمعيل بن محمد ضبی محاملی .
- ۴۹ - «الأمثال (کتاب -)» میدانی .
- ۵۰ - «إمداد بمعرفة علو الإسناد» سالم بن عبدالله بن سالم بصري .
- ۵۱ - «إنافة في رتبة الخلافة» جلال الدين سيوطی .
- ۵۲ - «الإنباء على قبائل الرواة» ابن عبدالبر قرطبی .
- ۵۳ - «أنس جليل» قاضي مجيرالدين حنبلی .
- ۵۴ - «الأنساب» عبدالکريم بن محمد سمعانی .
- ۵۵ - «أنساب الأشراف» أحمد بن يحيى بن جابر بلاذري .
- ۵۶ - «إنسان العيون في سيرة الأئمة والعامة» نورالدين علي بن ابرهیم حلبی .
- ۵۷ - «إنصاف في بيان سبب الاختلاف» شاه ولي الله دهلوي .
- ۵۸ - «أنوار التنزيل (تفسير -)» قاضي بیضاوي .
- ۵۹ - «الأوائل (کتاب -)» أبو هلال حسن بن عبدالله عسکری .
- ۶۰ - «الأوراق» أبو بکر صولی .
- ۶۱ - «إيضاح لطافة المقال» رشيدالدين خان دهلوي «فاضل رشيد» .

« ب »

- ۶۲ - «الباطل (کتاب -)» ابن روزبهان .
- ۶۳ - «بحر رائق - شرح كنز الدقائق» زين الدين ابن نجيم مصري .
- ۶۴ - «بحر محيط (تفسير -)» أبو حنيفة محمد بن يوسف اندلسی فرناطی .
- ۶۵ - «بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع» ملك العلماء علاء الدين أبو بکر کاشانی .

- ٦٦ - « البدر الطالع بمحاسن من بعد القرن التاسع » قاضي محمد بن علي شوكاني صنعاني .
 ٦٧ - « البدور السافرة عن أمور الآخرة » جلال الدين سيوطي .
 ٦٨ - « براهين قاطعة - ترجمه صواعق محرقة » كمال الدين جهرمي .
 ٦٩ - « بستان المحدثين » شاه صاحب .
 ٧٠ - « بنية الوعاة في طبقات اللغويين والنحاة » جلال الدين عبدالرحمن سيوطي .

« ت »

- ٧١ - « تاج الدرّة - شرح فصيده برده » بدر الدين محمود بن احمد رومي .
 ٧٢ - « تاج العروس من جواهر القاموس » سيد محمد مرتضى زبيدي واسطى .
 ٧٣ - « تاج مكنزل » مولوي صديق حسن خان قنوجي .
 ٧٤ - « تأخير الظلامة إلى يوم القيمة » جلال الدين سيوطي .
 ٧٥ - « تاريخ » ابن عساكر أبو القاسم علي بن حسن بن هبة الله دمشق .
 ٧٦ - « تاريخ الاسلام » شمس الدين ذهبی .
 ٧٧ - « تاريخ اصبهان » حافظ أبو نعيم احمد بن عبدالله اصفهاني .
 ٧٨ - « تاريخ بغداد » أبو بكر احمد بن علي خطيب بغدادی .
 ٧٩ - « تاريخ الخلفاء » جلال الدين سيوطي .
 ٨٠ - « تاريخ الخميس » حسين بن محمد ديار بكری .
 ٨١ - « تاريخ صغير » بخاري صاحب صحيح .
 ٨٢ - « تاريخ طبري » أبو جعفر محمد بن جرير طبري .
 ٨٣ - « تاريخ مظفري » ابن أبي الدم ابراهيم بن عبدالمنعم همداني .
 ٨٤ - « تاريخ يعقوبي » أحمد بن أبي يعقوب جعفر بن وهب ابن واضح كاتب عباسي .
 ٨٥ - « تاريخ يميني » أبو نصر محمد بن عبدالجبار هتبي .
 ٨٦ - « تأسيس النظر » أبو زيد عبيد الله بن عمر بن عيسى دبوسي .
 ٨٧ - « تأويل مختلف الحديث » عبدالله بن مسلم ابن قتيبة دينوري .
 ٨٨ - « تبیین الحقائق - شرح كنز الدقائق » فخر الدين عثمان بن علي زيلعي .

- ٨٩ - « تنقيح المختصر في أخبار البشر » ابن الوردي .
- ٩٠ - « تنقيح صواعق محرقه » ابن حجر مكي .
- ٩١ - « تنقيح معرفة الصحابة » محمد بن عمر بن احمد بن عمر اصفهاني ، أبو عيسى مديني .
- ٩٢ - « تجريد الصحابة » شمس الدين ذهبي .
- ٩٣ - « التحرير » كمال الدين محمد بن عبد الواحد سيواسي ، ابن الهمام .
- ٩٤ - « تحفة اثناعشرية » شاء صاحب دهلوي ، كتاب موضوع رد .
- ٩٥ - « تحفة الأحياء من مناقب آل العبا » جمال الدين محدث شيرازي .
- ٩٦ - « تحفة الاشراف بمعرفة الاطراف » حافظ مرزي .
- ٩٧ - « تحفة المحبين لآل طه ويس » محمود شيخاني قادري .
- ٩٨ - « تحقيق الاشارة إلى تميم البشار » شيخ عبدالحق دهلوي .
- ٩٩ - « تخریج أحاديث إحياء العلوم » زين الدين عبد الرحيم بن حسين عراقي .
- ١٠٠ - « تخریج أحاديث كشف » ابن حجر عسقلاني « الكاف الشاف » .
- ١٠١ - « تخریج أحاديث مختصر ابن الحاجب » ابو الفدا اسمعيل بن عمر قرشي ، ابن كثير .
- ١٠٢ - « تخریج أحاديث منهاج بيضاوي » حافظ زين الدين عراقي .
- ١٠٣ - « تدريب الراوي » شرح تقريب النواوي ، جلال الدين سيوطي .
- ١٠٤ - « التدقيقات الراسخات في شرح التحقيقات الشامخات ، الملقب بسبيل الذباج إلى بحصيل الفلاح » مولوي تراب علي .
- ١٠٥ - « التدوين » عبدالكريم بن محمد رافعي .
- ١٠٦ - « تذكرة الابرار » سيد محمد بخاري .
- ١٠٧ - « تذكرة الحفاظ » شمس الدين محمد بن أحمد ذهبي .
- ١٠٨ - « تذكرة خواص الأمة » شمس الدين يوسف بن قزغلي بندادي سبط ابن الجوزي .
- ١٠٩ - « تذكرة الموضوعات » عبدالحق بن فضل الله المحمدي الهندي .
- ١١٠ - « تذكرة الموضوعات » محمد بن طاهر بن احمد مقدسي .
- ١١١ - « تذكرة الموضوعات » محمد طاهر فتني .

۱۱۲- « تہذیب التہذیب » شمس الدین ذہبی .

۱۱۳- « تراجم الحفاظ » میرزا محمد بدخشانی .

۱۱۴- « ترجمہ منتقى » محمد بن احمد بن محمد سمرقندی .

۱۱۵- « تسلیۃ الفؤاد » مولوی غلامعلی آزاد بلگرامی .

۱۱۶- « تشیید المطامن » علامہ سید محمد قلی موسوی نیشابوری ، والد مؤلف .

۱۱۷- « تعلیق تخریج احادیث منہاج بیضاوی » حافظ زین الدین عراقی .

۱۱۸- « تفریح الأحباب فی مناقب الآل والاصحاب » میرزا حسن علی (جمال الدین) محدث لکهنوی .

۱۱۹- « تفسیر آیات احکام » معروف بتفسیر احمدی ، ملا جیون ، شیخ احمد بن ابی سعید صالحی .

۱۲۰- « تفسیر ابن کثیر » اسمعیل بن عمر ابن کثیر قرشی دمشقی .

۱۲۱- « تفسیر ابو حنیان » محمد بن یوسف بن حیان اندلسی قرطابی .

۱۲۲- « تفسیر ابوری » عبدالوہاب بن محمد بن رفیع الدین بخاری .

۱۲۳- « تفسیر البغوی » .

۱۲۴- « تفسیر جلالین » حافظ جلال الدین سیوطی .

۱۲۵- « تفسیر حسینی » ملا حسین واعظ کاشفی « مواہب علیہ » .

۱۲۶- « تفسیر زاهدی » ابونصر احمد بن حسن بن احمد درواجکی زاهد .

۱۲۷- « تفسیر شاہی » محمد محبوب عالم .

۱۲۸- « تفسیر طبری » ابو جعفر محمد بن جریر طبری .

۱۲۹- « تفسیر کبیر » امام فخر الدین محمد بن عمر رازی « مفاتیح الغیب » .

۱۳۰- « تفسیر معیی الدین » ابن عربی اندلسی .

۱۳۱- « تفسیر واحدی » ابو الحسن علی بن احمد واحدی .

۱۳۲- « التفضیل (کتاب -) » ابو جعفر محمد بن عبداللہ اسکافی .

۱۳۳- « تہذیب التہذیب » ابن حجر احمد بن علی عسقلانی .

- ۱۳۴- «التقرير والتحبير في شرح التحرير» ابن أمير الحاج محمد بن محمد حلي .
- ۱۳۵- «التقييد والايضاح لما أطلق وأغلق من كتاب ابن الصلاح» حافظ زين الدين عبد الرحيم بن حسين عراقي .
- ۱۳۶- «تكملة تفسير مفاتيح الغيب» أبو العباس أحمد بن محمد قمولي .
- ۱۳۷- «تكملة مجمع البحار» محمد طاهر قنتي كجراتي .
- ۱۳۸- «تلخيص الخبر في تخرج أحاديث الرافعي الكبير» ابن حجر عسقلاني .
- ۱۳۹- «تلخيص سيرت ابن اسحق» ابن هشام أبو محمد عبد الملك .
- ۱۴۰- «تلخيص المستدرک» شمس الدين ذهبي .
- ۱۴۱- «تمييز الطيب من الخبيث» عبدالرحمن بن علي شيباني .
- ۱۴۲- «تنوير الحوالك» شرح موطأ مالك» جلال الدين سيوطي .
- ۱۴۳- «تنزيه العقود السنية بتمهيد الدولة الحسنية» رضي الدين بن محمد بن علي بن حيدر الحسيني .
- ۱۴۴- «تهذيب الآثار» محمد بن جرير طبري .
- ۱۴۵- «تهذيب الأسماء واللغات» أبو زكريا يحيى بن شرف نووي .
- ۱۴۶- «تهذيب التهذيب» ابن حجر عسقلاني .
- ۱۴۷- «تهذيب اللغة» أبو منصور محمد بن أحمد بن طلحة أزهرى .
- ۱۴۸- «تيسير» شرح جامع صغير» عبدالرزاق بن تاج العارفين مناوى .
- ۱۴۹- «تيسير الوصول إلى جامع الأصول» عبدالرحمن بن علي ابن ديبع شيباني دمنى .
- ۱۵۰- «توضيح الدلائل على ترجيح الفضايل» شهاب احمد سبط قطب الدين ايجي .
- « ث »
- ۱۵۱- «الثقات (كتاب -)» أبو حاتم محمد بن حبان تميمي بسني .
- ۱۵۲- «ثمار القلوب في المضاف والمنسوب» أبو منصور عبد الملك بن محمد ثعالبي نيسابوري .
- « ج »
- ۱۵۳- «جاسوس على القاموس» أحمد فارس اقدى .

- ۱۵۴ - «جامع الأصول» مجد الدين ابن الأثير جزري .
- ۱۵۵ - «جامع بيان العلم» أبو عمر يوسف بن عبدالله ابن عبدالبر نمرى قرطبي .
- ۱۵۶ - «جامع السلاسل» مجد الدين بدخشاني .
- ۱۵۷ - «جامع صغير» جلال الدين سيوطي .
- ۱۵۸ - «جامع مسانيد أبو حنيفة» أبو المؤيد محمد بن محمود خوارزمي .
- ۱۵۹ - «الجمع بين الصحاح الستة» أبو الحسين رزين بن معاوية عبدي .
- ۱۶۰ - «الجمع بين الصحيحين» أبو عبدالله محمد بن فتوح بن عبدالله أزدي حميدي .
- ۱۶۱ - «جمع الجوامع» حافظ جلال الدين سيوطي .
- ۱۶۲ - «جمع الفوائد» محمد بن محمد بن سليمان فاسي روداني مغربي .
- ۱۶۳ - «جواهر العقدين في فضل الشرفين» شرف العلم الجلي والنسب العلي «نور الدين علي بن عبدالله سمهودي» .
- ۱۶۴ - «جواهر مضيه في طبقات الحنفية» عبدالقادر بن محمّد قرشي .
- ۱۶۵ - «الجواهر النقى في الرد على البيهقي» ابن التركماني علاء الدين علي بن عثمان .
- « ح »
- ۱۶۶ - «حاشيه أنساب سمعاني» ميرزا محمّد بدخشي .
- ۱۶۷ - «حاشيه جامع صغير سيوطي» شيخ محمد بن سالم بن احمد مصري حفني .
- ۱۶۸ - «حاشيه شرح عقائد عضدي» حسين خلغالي .
- ۱۶۹ - «حاشيه مشكوة» ميرسيد شريف جرجاني .
- ۱۷۰ - «حبيب السير في أخبار أفراد البشر» غياث الدين خواند أمير .
- ۱۷۱ - «حجة الله البالغة» شاه ولي الله دهلوي .
- ۱۷۲ - «حسن المعاصرة في أخبار مصر والقاهرة» جلال الدين سيوطي .
- ۱۷۳ - «حصر الشارد» محمد عابدين احمد علي سندي .
- ۱۷۴ - «حصول المأمول من علم الأصول» مولوي صديق حسن خان .
- ۱۷۵ - «الحق المبين في فضائل أهلبيت سيد المرسلين» مولوي محمد رشيد الدين خان .

دهلوی فاضل رشید .

۱۷۶ - « حلیۃ الاولیاء » حافظ ابونعیم اصفهانی .

« خ »

۱۷۷ - « الخراج (کتاب -) » قاضی ابویوسف یعقوب بن ابراهیم .

۱۷۸ - « خزائن الادب » شیخ عبدالقادر بن عمر بغدادی .

۱۷۹ - « خصائص » ابوعبدالرحمن أحمد بن شعيب نسائي .

۱۸۰ - « الخصائص العلویة علی سائر البریة » ابوالفتح محمد بن علی طنزی .

۱۸۱ - « الخصائص الكبرى » حافظ جلال الدین سیوطی .

۱۸۲ - « خلاصة الأثر فی أعيان القرن الحادی عشر » محمد بن فضل الله محبی .

۱۸۳ - « خلاصة التذهیب » صفی الدین خزرچی .

۱۸۴ - « خلاصة الوفاء » نور الدین سمهودی .

« خمیس » : « تاریخ الخمیس » .

« د »

۱۸۵ - « دراسات الکیب فی الأسوة الحسنة بالحبيب » محمد معین بن محمد امین سندی .

۱۸۶ - « الدرر الکبیر من البحر المحیط » تاج الدین أحمد بن عبدالقادر قیس .

۱۸۷ - « درّ منشور (تفسیر -) » حافظ سیوطی .

۱۸۸ - « درّ ثیر - مختصر نہایہ ابن اثیر » جلال الدین سیوطی .

۱۸۹ - « الدرّ النضید » شیخ الاسلام أحمد بن یحیی بن محمد حنفیہ هروی .

۱۹۰ - « الدرر العوال » لحلّ ألفاظ بدء الآمال » محمد بن محمد مصری .

۱۹۱ - « الدرر الکلمة فی أعيان المائة الثامنة » ابن حجر عسقلانی .

۱۹۲ - « درر منتشر » جلال الدین سیوطی .

۱۹۳ - « دستور الحقائق » فخر الدین هانوی .

۱۹۴ - « دول الاسلام » شمس الدین ذهبی .

« ذ »

- ١٩٥ - « ذخائر المعقبی فی مناقب ذوی القربی » محب الدین احمد طبری مکی .
 ١٩٦ - « ذخیره المعقبی فی ذکر فضائل اثنته الہدی » عاشق علیخان دہلوی .
 ١٩٧ - « ذخیرہ المال فی شرح عقد جواهر الآلات » احمد بن عبدالقادر عجبلی .
 ١٩٨ - « الذریۃ الطاهرہ » أبو بشر محمد بن أحمد أنصاری دولابی .
 ١٩٩ - « ذیل کتاب تاریخ بغداد » محب الدین محمد بن محمود بغدادی ، ابن النجار .
 ٢٠٠ - « ذیل ضوء لامع » جارا اللہ بن فہد مکی [ج ٢ ص ٦٠٩] .
 ٢٠١ - « ذیل طبقات حنبلیہ » زین الدین عبدالرحمن ، ابن رجب دمشقی .
 ٢٠٢ - « ذیل المذیل » أبو جعفر محمد بن جریر طبری .

« ر »

« رجال مشکوۃ » : « أسماء رجال مشکوۃ » .

- ٢٠٣ - « رسالہ أسانید » شیخ أحمد نخلی .
 ٢٠٤ - « رسالۃ اسانید » محمد امیر ازہری .
 ٢٠٥ - « رسالہ عقائد » ملا یعقوب ہنبانی لاہوری .
 ٢٠٦ - « رسالہ علیہ فی الأحادیث النبویہ » ملاحین بن علی واعظ کاشفی .
 ٢٠٧ - « رسالہ قوامیہ » أبو المظفر منصور بن محمد سمعانی « فضائل الصحابہ » .
 ٢٠٨ - « رسالہ کلامیہ » شیخ أحمد بن عبدالأحد عمری ، مجتہد سہروردی .
 ٢٠٩ - « رسالہ مدح أهل البيت » عمرو بن بحر بصری ، جاحظ .
 ٢١٠ - « رسالہ مدح خلفاء » شیخ الاسلام عز الدین عبدالعزیز سلمی دمشقی .
 ٢١١ - « رسالہ موضات » ملا علی قاری .
 ٢١٢ - « رشحات » ملاحسین بن علی واعظ کاشفی .
 ٢١٣ - « رمز الحقائق - شرح کنز الدقائق » بدر الدین محمود بن أحمد عینی .
 ٢١٤ - « روض الأخیار المنتخب من ربيع الأبرار » محیی الدین محمد ابن الخطیب .
 ٢١٥ - « الروض الأنف » عبدالرحمن بن عبداللہ سہیلی .

۲۱۶ - « روض المناظر فی علم الآ وائل والآ و آخر » ابوالولید محمد ابن الشحنة حلبی .
 ۲۱۷ - « روضة الأحاب فی سیر النبی و الآل و الأصحاب » جمال الدین عطاء اللہ بن فضل اللہ شیرازی محدث .

۲۱۸ - « روضة الصفا » محمد بن خاوند شاه بن محمود ہروی .

۲۱۹ - « روضة العلما » علی بن یحیی الزندوبستی .

۲۲۰ - « روضہ ندیہ - شرح تحفہ علویہ » محمد بن اسمعیل امیر یمانی صنعانی .

۲۲۱ - « ریاض مستطابہ » حماد الدین یحیی بن ابی بکر عامری .

۲۲۲ - « ریاض نضرہ » محبت الدین احمد بن عبد اللہ طبری .

۲۲۳ - « ریحانة الألباء » شہاب الدین احمد خفاجی .

« ز »

۲۲۴ - « زبدة المقاصد فی تجرید الزوائد » عبدالحق محمدی ہندی .

۲۲۵ - « زہر الآ دب و ثمر الألباب » ابرہیم بن علی حمیری قیروانی .

۲۲۶ - « زین الفتی فی تفسیر سورة هل أتى » أحمد بن محمد بن علی عاصمی .

« س »

۲۲۷ - « سبعة المرجان » مولوی غلام علی آزاد بلکرامی .

۲۲۸ - « سبل الہدی و الرشاد فی سیرۃ خیر العباد » شمس الدین محمد بن یوسف دمغی صالحی « سیرہ شامیہ » .

۲۲۹ - « سراج منیر (تفسیر) » محمد بن أحمد شربینی خطیب .

۲۳۰ - « سراج منیر - شرح جامع صغیر » علی بن أحمد عزیز ی بولاقی .

۲۳۱ - « سراج و ہاج - من کشف مطالب صحیح مسلم بن الحجاج » مولوی صدیق حسن خان قنوجی .

۲۳۲ - « ستر الشہادین » شامصاحب دہلوی .

۲۳۳ - « سعادة الکونین فی بیان فضائل الحسنین » محمد اکرام الدین دہلوی .

۲۳۴ - « السنۃ (کتاب) » ابوبکر احمد بن عمرو نبیل ، ابن ابی عاصم شیبانی .

۲۳۵۔ « سنن » ابن ماجہ محمد بن یزید قزوینی .

۲۳۶۔ « سنن » أبوداؤد سلیمان بن أشعث سجستانی .

۲۳۷۔ « سنن (صحیح) » ترمذی .

۲۳۸۔ « سنن » نسائی أحمد بن شعیب .

۲۳۹۔ « السنن الکبری » أحمد بن الحسین بیہقی .

۲۴۰۔ « سیر النبلاء » شمس الدین ذہبی .

۲۴۱۔ « سیرہ » ابن ہشام .

۲۴۲۔ « سیف مسلول » ثناء اللہ پانی پتی .

« ش »

۲۴۳۔ « شرح إحياء العلوم » محمد مرتضی واسطی زبیدی .

۲۴۴۔ « شرح ألفیۃ الحدیث » زین الدین عراقی .

۲۴۵۔ « شرح تہذیب الکلام » ملا یعقوب لاہوری .

۲۴۶۔ « شرح دیوان منسوب بجناب امیر المؤمنین (علیہ السلام) » کمال الدین حسین میبیدی .

۲۴۷۔ « شرح رسالہ اعتقادیہ » فضل بن روزبہان خنجی شیرازی .

۲۴۸۔ « شرح السنہ » معینی السنہ حسین بن مسمود قرآء بغوی .

۲۴۹۔ « شرح شفاء قاضی عیاض » أبوذر أحمد بن ابرہیم حلبی .

۲۵۰۔ « شرح شفاء قاضی عیاض » ملا علی قاری ، علی بن سلطان محمد ہروی .

۲۵۱۔ « شرح صحیح مسلم » محمّد بن خلفہ وشتانی اُبی .

۲۵۲۔ « شرح صحیح مسلم » محمّد بن محمّد بن یوسف سنوسی .

۲۵۳۔ « شرح عقائد عضدی » ملا جلال دوانی .

۲۵۴۔ « شرح قصیدہ ثانیہ فارسیہ » سعید الدین محمد بن أحمد فرغانی .

۲۵۵۔ « شرح فارسی مشکوٰۃ » شیخ عبدالحق دہلوی .

۲۵۶۔ « شرح فقہ اکبر » ملا علی قاری .

۲۵۷۔ « شرح کنز الدقائق » عثمان بن علی زبیلی .

- ۲۵۸۔ «شرح کنز الدقائق» محمود بن محمد عینی۔
 ۲۵۹۔ «شرح مسلم الثبوت» ولی اللہ بن حبیب اللہ لکھنوی۔
 ۲۶۰۔ «شرح مقاصد» سعد الدین مسعود بن عمر تفتازانی۔
 ۲۶۱۔ «شرح منہاج بیضاوی» برہان الدین عبید اللہ بن محمد ہیری فرقانی۔
 ۲۶۲۔ «شرح منہاج بیضاوی» محمد بن محمد بن عبدالرحمن قاہری ابن امام الکاملیہ۔
 ۲۶۳۔ «شرح مواہب لدینیہ» محمد بن عبدالباقی زرقانی۔
 ۲۶۴۔ «شرح مواقف» میرسید شریف جرجانی۔
 ۲۶۵۔ «شرح موطأ» محمد بن عبدالباقی زرقانی۔
 ۲۶۶۔ «شرف النبوءہ» شرف المصطفیٰ، أبو سعد عبدالملک بن محمد نیشابوری خرکوشی۔
 ۲۶۷۔ «شرح نہج البلاغہ» عبدالحمید بن ہبة اللہ ابن ابی الحدید مدائنی۔
 ۲۶۸۔ «شرح ہدایہ» بدر الدین محمود بن أحمد عینی۔
 ۲۶۹۔ «الشریعہ (کتاب)» ابوبکر محمد بن الحسین آجری۔
 ۲۷۰۔ «الشفاء» بشریف حقوق المصطفیٰ ﷺ، قاضی عیاض یحصبی۔
 ۲۷۱۔ «شفاء الأسماع فی زیارة خیر الأنام» تھی الدین علی سبکی۔
 ۲۷۲۔ «شواہد النبوءہ» عبدالرحمن بن أحمد جامی۔

« ص »

- ۲۷۳۔ «صبح الاعشی» قلعشندی۔
 ۲۷۴۔ «صبح صادق» شرح منار، ملا نظام الدین سہالوی۔
 ۲۷۵۔ «صحاح الکفہ» ابونصر اسمعیل بن حاتم جوہری۔
 ۲۷۶۔ «صحیح (جامع)» محمد بن اسمعیل بخاری۔
 ۲۷۷۔ «صحیح (جامع)» ترمذی ابو عیسیٰ محمد بن عیسیٰ بن سورہ۔
 ۲۷۸۔ «صحیح» مسلم بن حجاج قشیری۔
 ۲۷۹۔ «صراط سوی فی مناقب آل النبی» محمود بن محمد بن علی شیخانی قادری مدنی۔
 ۲۸۰۔ «صواعق محرقہ» شہاب الدین احمد بن محمد بن علی ابن حجر ہیتمی مکی۔

٢٨١ - « مواقع » نصر الله كابل .

« ض »

٢٨٢ - « الضعفاء والمتروكين » (كتاب -) بخارى .

٢٨٣ - « الضعفاء والمتروكين » (كتاب -) صائى .

٢٨٤ - « ضميعة أغصان أربعة » مولوي محمد إنعام الله بن ولي الله .

٢٨٥ - « ضوء لامع لاهل القرن التاسع » شمس الدين سخاوى .

٢٨٦ - « ضوء المعالي - شرح قصيده بدء الأمالى » ملا على قارى .

« ط »

٢٨٧ - « الطالبين » (كتاب -) أبو بكر محمد بن عمر تميمى ؛ ابن الجعافى .

٢٨٨ - « طبقات » ابن سعد محمد بصرى كاتب واقدى .

٢٨٩ - « طبقات الحفاظ » جلال الدين هيدالرحمن سيوطى .

٢٩٠ - « طبقات الشافعية » تقي الدين أبو بكر أسدى .

٢٩١ - « طبقات الشافعية » هيدالرحيم أسنوى .

٢٩٢ - « طبقات الشافعية » عبد الوهاب سبكى .

٢٩٣ - « طبقات القراء » شمس الدين محمد بن محمد الجزري .

٢٩٤ - « طبقات المفسرين » شمس الدين محمد بن على بن أحمد داودى مالكى .

٢٩٥ - « طرق حديث إنسى تارك فيكم الثقلين » (كتاب -) أبو الفضل محمد بن طاهر

ابن أحمد بن علي شيباني مقدسى ، ابن القيسرانى .

٢٩٦ - « طريقه مثلى » مولوى سديق حسن خان فنوجى .

« ع »

٢٩٧ - « العبر في خبر من خبر » شمس الدين ذهبى .

٢٩٨ - « العرائس » (تفسير -) أبو اسحق أحمد بن محمد بن إبراهيم ثعلبى .

٢٩٩ - « العقد الفريد » أحمد بن عبد ربه قرطبى .

٣٠٠ - « العقد النبوى والقرآن المطفوى » شيخ بن عبد الله ، ابن عيدروس يمنى .

- ۳۰۱۔ « العلل » عبد الرحمن بن أبي حاتم رازی .
- ۳۰۲۔ « العلل المتناهية في الاحاديث الواهية » ابن الجوزي .
- ۳۰۳۔ « علوم الحديث » ابن الصلاح تقي الدين أبو عمرو عثمان بن عبد الرحمن .
- ۳۰۴۔ « عمدة الأحكام » عبد الغني بن عبد الواحد جما عیلى مقدسی .
- ۳۰۵۔ « عمدة القاری » شرح صحيح بخاری « بدرالدین محمود بن أحمد عینی .
- ۳۰۶۔ « عنایه » اکمل الدین محمد بن محمود با برمی .
- ۳۰۷۔ « العواصم والقواصم » قاضی أبوبکر ابن عربي مالکی .
- ۳۰۸۔ « عين الاصابه » جلال الدين سيوطي .
- ۳۰۹۔ « عيون الاخبار » ابن فتيبة دينوري .
- « غ »
- ۳۱۰۔ « غرائب القرآن » (تفسیر -) نظام الدين حسن بن محمد نيشابوري أعرج .
- ۳۱۱۔ « غرائب مالك » أبو الحسن علي بن محمد دارقطني .
- ۳۱۲۔ « غنية الطالبين » غوث حضرات سنتيه [مقصود کتابي است در آداب تصوف از شيخ عبدالقادر كيلاني كه بنام « الغنية لطالبي طريق الحق هزوجل » مكرر بطبع رسیده است . ۲] .
- « ف »
- ۳۱۳۔ « فائق » جارا لله زمخشری .
- ۳۱۴۔ « فتح الباری » ابن حجر عسقلانی .
- ۳۱۵۔ « فتح البيان » (تفسیر -) « مولوی صديق حسن خان » .
- ۳۱۶۔ « فتح العزيز » (تفسیر -) « شاء صاحب (مؤلف تحفه) » .
- ۳۱۷۔ « فتح الغدير » كمال الدين محمد بن عبد الواحد سيواسي ، ابن همام .
- ۳۱۸۔ « الفتح المبین » أحمد بن زینی دحلان .
- ۳۱۹۔ « فتح المتعال في مدح التعال » شيخ أحمد بن محمد مقرئ .
- ۳۲۰۔ « فرائد السمعين في فضائل المرتضى والبتول والسبطین » صدر الدین ابراهيم حمونى .

۳۲۱۔ « فردوس الاخبار » دیلمی .

۳۲۲۔ « فصل الخطاب » محمد بن محمد بخاری نقشبندی ، خواجہ یارسا .

۳۲۳۔ « فصول مہمہ فی معرفۃ الائمہ » نور الدین علی بن محمد مکی ابن الصباغ .

۳۲۴۔ « فضائل الخلفاء » أبو الفتوح أسعد بن محمود عجلۃ اصفہانی .

۳۲۵۔ « فضائل شافعی » امام فخر رازی .

« فضائل الصحابة » : « رسالة فوائده » .

۳۲۶۔ « فضائل القرآن » أبو بکر عبد اللہ بن محمد أموی بغدادی ، ابن أبي الرضا .

۳۲۷۔ « فلك مشحون » جلال الدین سیوطی .

۳۲۸۔ « فوائد سمیہ » شرح فرائد سنتیہ » محمد بن حسن بن أحمد کواکبی مفتی حلب .

۳۲۹۔ « فرائد مجموعة فی الاحادیث الموضوعه » علامہ شوکانی .

۳۳۰۔ « فوات الوفيات » محمد بن شاکر بن أحمد کتبی .

۳۳۱۔ « فواتی الرحمت » شرح مسلم الثبوت » مولوی عبدالعلی سہالوی .

۳۳۲۔ « فیض القدير » شرح جامع صغیر » عبدالرؤف بن تاج العارفین مناوی .

« ق »

۳۳۳۔ « قاموس محیط » مجد الدین محمد بن یعقوب فیروز آبادی .

۳۳۴۔ « قانون الموضوعات » محمد بن طاهر فتی کجرائی .

۳۳۵۔ « قرۃ العینین » شاہ ولی اللہ دہلوی .

۳۳۶۔ « قصص الانبیاء » محمد بن عبد اللہ الکسائی .

۳۳۷۔ « قمر الاقمار » حاشیہ نور الانوار (شرح المنار) » محمد بن عبد الحلیم لکھنوی .

۳۳۸۔ « قول مستحسن فی فخر الحسن » مولوی حسن زمان .

۳۳۹۔ « اقوال المفید فی أدلة الاجتهاد والتقليد » علامہ شوکانی .

۳۴۰۔ « قیافہ نامہ » سید محمد طالقانی .

« ک »

۳۴۱۔ « کاشف » شرح مشکوٰۃ » حسن بن محمد طیبی .

- ۳۴۲۔ «الکاف المثاف فی تخریج أحادیث الکشاف»: «تخریج أحادیث کشاف» .
- ۳۴۳۔ «کامل (تاریخ)» ابن الاثیر جزری عزالدین علی بن محمد شیبانی .
- ۳۴۴۔ «کتاب أعلام الاخیار» محمود بن سلیمان کفوی .
- ۳۴۵۔ «کشاف (تفسیر -)» جار الله زمخشری .
- ۳۴۶۔ «کشف الاحوال فی نقد الرجال» عبدالوهاب مدرسی .
- ۳۴۷۔ «کشف الاسرار» شرح أصول بزودی» عبدالعزیز بن احمد بخاری .
- ۳۴۸۔ «کشف الاسرار» شرح المنار» عبدالله بن أحمد، حافظ الدین نسفی .
- ۳۴۹۔ «کشف الحیث عمن رمی بوضع الحدیث» ابراهیم بن محمد حلبی سبط ابن العجمی
- ۳۵۰۔ «کشف الطنون» مصطفی بن عبدالله قسطنطینی (حاجی خلیفه) .
- ۳۵۱۔ «کشف الفقه» علی بن عیسیٰ اربلی .
- ۳۵۲۔ «کشف المحجوب لأرباب القلوب» علی بن عثمان غزنوی .
- ۳۵۳۔ «الکشف والبیان عن تفسیر القرآن» أبو اسحق احمد بن محمد ثعلبی .
- ۳۵۴۔ «کفاية الطالب» محمد بن یوسف کنجی حافظ .
- ۳۵۵۔ «کتابه» جلال الدین خوارزمی کرمانی .
- ۳۵۶۔ «کفاية المتطلع» شیخ تاج الدین دھان مکی .
- ۳۵۷۔ «الکمال» حافظ عبد الغنی مقدسی .
- ۳۵۸۔ «کنز العمال» ملا علی متقی .
- ۳۵۹۔ «کنوز الحقائق» عبد الرؤوف مناوی .
- ۳۶۰۔ «کواکب دزاری» شرح صحیح بخاری» کرمانی .
- ۳۶۱۔ «کوکب منیر» شرح جامع صغیر» شمس الدین محمد علقمی .
- « ل »
- ۳۶۲۔ «لآلی مصنوعه» جلال الدین سیوطی .
- ۳۶۳۔ «لباب التأویل فی معانی التنزیل (تفسیر)» علاء الدین علی بن محمد بغدادی خازن .
- ۳۶۴۔ «لسان العرب» ابن منظور .

٣٦٥ - « لسان الميزان » ابن حجر عسقلاني .

٣٦٦ - « لمعات - شرح مشكوة » شيخ عبدالحق دهلوي .

٣٦٧ - « لواقع الأنوار » عبد الوهاب شعرائي .

« م »

٣٦٨ - « ما نزل من القرآن في علي عليه السلام » حافظ أبو نعيم أصفهاني .

٣٦٩ - « المبسوط » شمس الأئمة أبو بكر محمد بن أحمد بن أبي سهل سرخسي .

٣٧٠ - « مجازالفرسان إلى مجازالقرآن » حافظ جلال الدين سيوطي .

٣٧١ - « المجالس » أبو الكيث سمرقندي .

٣٧٢ - « المجتني » حافظ أبو الحسن علي بن عمر دارقطني .

٣٧٣ - « مجمع البحار » محمد طاهر قفطي .

٣٧٤ - « مجمع الزوائد ومنبع الفوائد » نور الدين علي بن أبي بكر بن سليمان هيثمي .

٣٧٥ - « مجمع الوسائل في شرح الشمائل » ملا علي قاري .

٣٧٦ - « معاصر الأزهار في تفصيل مناقب العترة الأخيار الاطهار » حسام الدين حميد محلي .

٣٧٧ - « المحاضرات » أبو القاسم حسين بن محمد ، رافق أصفهاني .

٣٧٨ - « المحقق » امام فخر رازي .

٣٧٩ - « المصنوع » امام فخر رازي .

٣٨٠ - « المحلى » ابن حزم ظاهري .

٣٨١ - « المختاره » ضياء الدين محمد بن عبد الواحد مقدسي .

٣٨٢ - « المختصر في أخبار البشر » أبو الفدا إسماعيل بن علي أيوبي .

٣٨٣ - « مختصر تذهيب تهذيب الكمال » صفى الدين أحمد بن عبد الله خزرجي .

٣٨٤ - « مختصر تنزيه الشريعة » شيخ رحمة الله سندی .

٣٨٥ - « المختص » أبو الحسن علي بن إسماعيل لغوي ، ابن سيده .

٣٨٦ - « مدارج النبوة » شيخ عبدالحق دهلوي .

٣٨٧ - « مدينة العلوم » أزيقي .

- ۳۸۸ - « المدوۃ الكبرى » عبدالرحمن بن قاسم مالکی .
- ۳۸۹ - « مرآة الاسرار » عبدالرحمن بن عبدالرسول چشتی .
- ۳۹۰ - « مرآة الجنان » یافعی .
- ۳۹۱ - « مرآة المؤمنین فی مناقب آل سید المرسلین علیہ السلام » ولی اللہ لکھنوی .
- ۳۹۲ - « مرافض » حمام الدین سہارنپوری .
- ۳۹۳ - « مرج البحرين » أبو الفرج اصفہانی .
- ۳۹۴ - « مرقاة » شرح مشکوۃ » ملا علی قاری .
- ۳۹۵ - « مروج الذهب » أبو الحسن علی بن الحسن مسعودی .
- ۳۹۶ - « المستدرک علی الصحیحین (صحیح) » أبو عبد اللہ محمد بن عبد اللہ حاکم نیشاپوری
- ۳۹۷ - « مستصفی » إمام أبو حامد غزالی .
- ۳۹۸ - « مسلم الثبوت » قاضی محبت اللہ بن عبد اللہ کور بہاری .
- ۳۹۹ - « مسند » ابن راحویہ .
- ۴۰۰ - « مسند » أحمد بن محمد بن حنبل شیبانی .
- ۴۰۱ - « مسند » أبو داود سليمان بن داود طرابلسی .
- ۴۰۲ - « مسند » شافعی .
- ۴۰۳ - « مسند » أبو عیسیٰ عبد بن حمید کتبی .
- ۴۰۴ - « مسند » أبو عیسیٰ عبد اللہ بن عبد الرحمن دارمی سمرقندی .
- ۴۰۵ - « مسند » یعقوب بن شیبہ سدوسی بصری .
- ۴۰۶ - « المسند الصحیح » أبو عوانہ یعقوب بن اسحق نیشاپوری اسفہانی .
- ۴۰۷ - « مسند الفردوس » أبو منصور شہر دار بن شیعوبہ دیلمی « مسند کبیر » .
- ۴۰۸ - « المسوی من أحادیث الموطأ » شاء ولی اللہ دہلوی .
- ۴۰۹ - « مشارق الأنوار فی فوز أهل الاعتبار » شیخ حسن عدوی حمزائی .
- ۴۱۰ - « مشارق الأنوار النبویة من مساجد الأخبار المطفیة » رضی الدین حسن صفائی .
- ۴۱۱ - « مشرع روی » محمد بن أبی بکر شلی حضرمی .

- ٤١٢ - « مشكل الآثار » أبو جعفر أحمد بن محمد بن سلامة طحاوي .
- ٤١٣ - « مشكوة المصابيح » ولي الدين خطيب تبريزي .
- ٤١٤ - « مصابيح » محيي السنه أبو محمد حسين بن مسعود قرآء بغوي .
- ٤١٥ - « المصاحف (كتاب -) » أبو بكر محمد بن القسم بن محمد بن بشار ابن الأنباري .
- ٤١٦ - « مصنف » عبدالرزاق بن همام صنعاني .
- ٤١٧ - « مصنف (كتاب -) » أبو بكر عبدالله بن محمد بن أبي شيبة عيسى .
- ٤١٨ - « مطالب السؤل في مناقب آل الرسول ﷺ » أبو سالم محمد بن طلحة قرشي .
- ٤١٩ - « معارج العلى في مناقب المرتضى » محمد صدر العالم .
- ٤٢٠ - « المعارف » أبو محمد عبدالله بن مسلم ابن فتيبة دينوري .
- ٤٢١ - « معالم التنزيل » أبو محمد حسين بن مسعود قرآء بغوي .
- ٤٢٢ - « معالم العترة النبوية » أبو محمد عبدالعزیز بن مسعود ، ابن الأخضر جنادي .
- ٤٢٣ - « معالي الآثار طحاوي . [ظاهر أ همان « مشكل الآثار » مذکورست . م] .
- ٤٢٤ - « المختصر من المختصر » قاضي أبو المحاسن يوسف بن موسى حنفي .
- ٤٢٥ - « المتمد في المعتقد » فضل الله نوربشتي ، شارح « مصابيح » .
- ٤٢٦ - « معجم أوسط » أبو القاسم سليمان بن أحمد طبراني .
- ٤٢٧ - « معجم صغير » طبراني .
- ٤٢٨ - « معجم كبير » طبراني .
- ٤٢٩ - « معجم مختص » شمس الدين ذهبی .
- ٤٣٠ - « معجم البلدان » ياقوت حموي .
- ٤٣١ - « المعنى » في الضعفاء » شمس الدين ذهبی .
- ٤٣٢ - « المعنى عن حمل الأسفار في الأسفار » حافظ زين الدين عبدالرحيم عراقي .
- ٤٣٣ - « مفاتيح - شرح مصابيح » محمد بن مظفر خلخالي .
- « مفاتيح الغيب » « تفسير كبير »
- ٤٣٤ - « مفتاح الجنة في الإحتجاج بالسنه » جلال الدين سيوطي .

- ۴۳۵ - « مفتاح النجا فی مناقب آل العبا » میرزا محمد بدخشی .
- ۴۳۶ - « مفردات » راغب اصفہانی .
- ۴۳۷ - « مفہم - شرح صحیح مسلم » امام عبدالغافر بن اسماعیل فارسی .
- ۴۳۸ - « مقاصد » علامہ نختازانی .
- ۴۳۹ - « مقاصد حسنه » شمس الدین محمد سخاوی .
- ۴۴۰ - « مقالید الأسانید » أبو مہدی عیسیٰ بن محمد تعالی .
- ۴۴۱ - « مقدمہ تاریخ » ابن خلدون مغربی .
- ۴۴۲ - « مقدمہ سنیہ (رسالہ -) » ولی اللہ عمری دہلوی پندرشاہ صاحب .
- ۴۴۳ - « مفتی (تاریخ) » تقی الدین أحمد بن علی بن عبدالقادر مقریزی .
- ۴۴۴ - « مکمل إكمال الاكمال » أبو عبد اللہ محمد بن محمد بن یوسف سنوسی .
- ۴۴۵ - « ملحقات أبحاث مستده » صالح بن مہدی بن علی مقبلی صنعانی .
- ۴۴۶ - « ملل وتعل » ابن حزم أندلسی ظاہری .
- ۴۴۷ - « ملل وتعل » محمد بن عبدالکریم شہرستانی .
- ۴۴۸ - « مناظر الانشاء » محمود بن أحمد کیلانی .
- ۴۴۹ - « مناقب أحمد بن حنبل (رسالہ -) » عمر بن محمد عارف نہروالی مدنی .
- ۴۵۰ - « مناقب أمير المؤمنين عليه السلام » أبو المؤید موفق بن أحمد مکئی خوارزمی .
- أخطب خوارزم .
- ۴۵۱ - « مناقب أهل البيت » حافظ شمس الدین سخاوی .
- ۴۵۲ - « مناقب أهل بيت عليهم السلام (رسالہ -) » عبدالحق دہلوی .
- ۴۵۳ - « مناقب أهل البيت عليهم السلام » محمد بن سلیمان بن داود بغدادی .
- ۴۵۴ - « مناقب السادات » ملک العلماء شہاب الدین زاوی دولت آبادی .
- ۴۵۵ - « مناقب علي بن أبي طالب عليه السلام » علی بن محمد بن الطیب جلابی، ابن المغازلی .
- ۴۵۶ - « مناقب مرتضوي » محمد صالح حسینی نرمدی .
- ۴۵۷ - « منتخب كنز العمال » ملا علی متقی .

- ٤٥٨ - « المنتقى في سيرة المصطفى ﷺ » سعيد الدين محمد بن محمود كازروني .
- ٤٥٩ - « منتهى الأرب » عبدالرحيم بن عبدالكريم صفى پوري .
- ٤٦٠ - « منح مكته - شرح قصيده همزته » ابن حجر مكسي .
- ٤٦١ - « منقبة المطهرين » حافظ أبو نعيم اصفهاني .
- ٤٦٢ - « المنطق » أبو جعفر محمد بن حبيب هاشمي بغدادي .
- ٤٦٣ - « منهاج السنه » أحمد بن عبدالحليم حنبلي ، ابن تيمية حراني « منهاج الضلالة » .
- ٤٦٤ - « منهاج - شرح صحيح مسلم » محيي الدين نووي .
- ٤٦٥ - « الموافقات في أصول الأحكام » أبو اسحق ابراهيم بن موسى لخمى شاطبي .
- ٤٦٦ - « الموالاته (كتاب -) » أحمد بن محمد بن سعيد كوفي ، ابن عقده « الولاية » .
- ٤٦٧ - « مواهب لدنيته » شهاب الدين أحمد بن محمد قسطلاني .
- « مواهب عليه » : « تفسير حسيني » .
- ٤٦٨ - « المودة في القربى » سيد علي بن شهاب الدين همداني .
- ٤٦٩ - « الموضوعات (كتاب -) » ابن الجوزي أبو الفرج عبدالرحمن بن علي .
- ٤٧٠ - « موضوعات صغرى (رساله -) » ملا علي قاري .
- « موضوعات كبرى » : « رساله موضوعات » .
- ٤٧١ - « الموطأ » امام مالك .
- ٤٧٢ - « ميزان الاعتدال » شمس الدين ذهبي .
- « ن »
- ٤٧٣ - « نجات المؤمنين » ملامحسن كشميري .
- ٤٧٤ - « النهر الماد من البحر » أبو حيان غرناطي .
- ٤٧٥ - « نزل الأبرار بما صنع من مناقب أهل البيت الأطهار » ميرزا محمد بدخشي .
- ٤٧٦ - « نزهة المجالس » صفوري .
- ٤٧٧ - « نسيم الرياض - شرح شفاء قاضي عياض » شهاب الدين خفاجي .
- ٤٧٨ - « نصاب الأخبار » سراج الدين علي بن عثمان أوشي فرغاني .

- ۴۷۹ - نظم در السعطين في فضائل المصطفى والمرضى واليتول والسبطین، جمال الدين محمد بن يوسف زرندي مدني أنصاري .
- ۴۸۰ - نفحات الأنس، عبدالرحمن جامي .
- ۴۸۱ - نفع قوت المغتذي، علی بن سلیمان دمنتي بجمعی مغربی شاذلی .
- ۴۸۲ - نهاية الإفضال في مشرف الآل، جلال الدين سیوطی .
- ۴۸۳ - نهاية المقول، امام فخر رازی .
- ۴۸۴ - نهاية اللغة، محمد ابن الأثير جزري .
- ۴۸۵ - نهج البلاغة، سید رضی، طاب ثراه .
- ۴۸۶ - نوادر الأصول، حکیم ترمذی .
- ۴۸۷ - نور الأبصار، سید مؤمن بن حسن مؤمن شبلنجی .
- ۵۸۸ - نور الأنوار، شرح منار، ملا أحمد بن أبي سعيد بن عبيد الله حنفی .
- ۵۸۹ - نواقض، میرزا منعم شری .
- ۵۹۰ - نيل الابتهاج بتطريز الديباج، أبو العباس أحمد تنبکسی .
- ۵۹۱ - نيل الأوطار، شرح منتقى الأخبار، قاضي القضاة محمد بن علی شوکانی .

« ه »

- ۵۹۲ - هدایه، برهان الدین علی بن عبد الجلیل مرغینانی .
- ۵۹۳ - هدایة السعداء، ملک العلماء، دولت آبادی .

« و »

- ۵۹۴ - وسيلة المال في عد منافب الآل، أحمد بن الفضل بن محمد باکثير مکسی .
- ۵۹۵ - وسيلة المتعبدين، عمر ملا، سیر، ملا .
- ۵۹۶ - وسيلة النجاة، مولوی محمد مبین لکهنوی .
- ۵۹۷ - وافي بالوفیات، صلاح الدین خلیل بن أيبك صفدی .
- ۵۹۸ - وفاء الوفاء بأخبار دار المصطفى، نور الدین علی بن عبد الله سمهودی .

۵۹۹ - « وفيات الأعيان » أحمد بن محمد برمکی إربلی ، ابن خلکان .

« الولاية (کتاب -) » : « الموالاة » .

« ی »

۵۰۰ - « یتیمۃ الدھر » أبو منصور عبدالملک بن محمد فیشابوری ثعالبی .

۵۰۱ - « ینابیع المودۃ » شیخ سلیمان بلخی قندوزی .

۵۰۲ - « الیواقیت » محمد بن عبدالواحد بن أبی هاشم ، أبو عمر زاهد مطرّز .

» پایان فهرست مأخذ «

فهرست

نامهای کسانی که شرح احوالشان در اجزای حدیث ثنائین آمده است

« شماره صفحات ترجمه های جلد دوم با حروف درشت تر مشخص شده است »

الف

ابرهیم بن اسمعیل بن یحیی بن سلیمان -

ابن کبیل الحضرمی ۴۸۹

صدر الدین ابوالجوامع ابرهیم بن -

محمد ابوالمؤید الحموی ۴۸۰

ابرهیم بن یزید بن قیس النخعی -

الکوفی ۱۰۴۸

ابو بردة بن ابی موسی الاشعری ۶۴۴

ابوعاصم نبیل ۴۴۴

ابوموسی الاشعری ۶۸۵

ابو هریرة ۷۴۶ - ۷۴۴

ابی بن کعب ۷۴۴

احمد بن ابرهیم بن محمد بن خلیل -

موفق الدین ابو ذر حلبی ۵۹۴

احمد افندی منجم باشی ۷۳۳

ابوبکر احمد بن جعفر بن حمدان بن -

مالک ابن شبيب القطیعی ۲۸۴

ابوبکر احمد بن الحسین بن علی -

البیهقی ۳۲۲

ابونصر احمد بن سهل الفقیه القبانى ۲۱۸

ابو عبد الرحمن احمد بن شعيب بن علی -

النسائی ۲۲۰

احمد بن صلیح ۵۰۴، ۵۰۵

احمد بن عبد القادر بن احمد بن مکتوم -

القیسی تلج الدین ۵۶۸

احمد بن عبد القادر بن بکری المعجلی -

الشافعی ۷۷۰

ابونعیم احمد بن عیاد الاصفهانی ۳۱۰

معبد الدین ابوالعباس احمد بن عیاد -

الطبری المکی الشافعی ۴۷۱

ابوبکر احمد بن علی بن ثابت القطیب -

البغدادی ۳۳۱

أبو علی أحمد بن علی بن الشی -

ابن یحیی التمیمی ۲۲۲

ابوبکر احمد بن عمر بن عبد الغالی -

البصری البزار الصافى ۴۸۷، ۲۱۸

ابوبکر احمد بن عمرو بن ابی عاصم -

النبیل الشیبانی ۲۱۲

احمد بن الفضل بن محمد باکثر -

المکی ۷۰۲

ابواسحق احمد بن محمد بن ابرهیم -

الطیعی ۳۰۷

احمد بن محمد بن حنبل الشیبانی ۱۱۹

احمد بن محمد بن سعید الکوفی -

ابن عقیه ۲۶۶

ابوعمر احمد بن محمد بن عبد ربه -

القرطبی ۲۵۹

شهاب الدین احمد بن محمد بن علی -

ابن حجر الهیتمی المکی ۶۶۲

ابومحمد احمد بن محمد بن علی -

العاصمی ۳۹۸

«ث»

ثور بن يزيد الكلاعي ابو خالد -

الحمصي ٢١٨

«ج»

جرير بن عبد الحميد بن قرط الغبي -

الكوفي ٦١

جعفر بن عبد الواحد الهاشمي ٥٨١، ٥٦٤

جواب بن هبدا لله النيسي ٥٨٦

جوير بن سميد ٥٩٩

«ح»

حجر بن حجر الكلاعي ٢١٧

حسام الدين بن محمد بايزيد بن بديع -

الدين سهارنبوري ٧٣٩

حسان بن ابراهيم بن عبد الله الكرمانى ٦٠

ابو محمد الحسن بن احمد بن موسى -

الفتدجاني ٢٣٨

مولوى حسن زمان معاصر ٨١٦

شيخ حسن عنوي حمزاوى ٧٩١

حسن بن علي الضلال الحلواني ٢٢٢

نظام الدين الحسن بن محمد بن الحسين -

القمي النيسابوري النظام الاخرج ٤٧٣

رضي الدين حسن بن محمد الصفاني ٤٤٥

شرف الدين حسن بن محمد بن عبد الله -

الطبيبي ٤٩٤

جمال الدين ميرزا حسن علي معتمد -

لكهنوي ٧٨٢

ابو عبد الله حسين بن اسمعيل بن محمد -

الضيبي المعاملي ٢٦٤

حسين بن علي الكاشفي الواعظي ٦١٩

ابو علي الحسين بن علي بن يزيد -

الحافظ النيسابوري ٨٤٠

ابو محمد حسين بن مسعود الفراء -

البنوي معصي السنة ٣٧٢

حمزة بن أبي حمزة الجزري -

شهاب الدين احمد بن محمد بن عمر -

الخفاجي المصري الحنفي ٧٢١

احمد بن محمد بن غالب الباعلي -

غلام خليل ٥٠٣، ٥٠٥

شهاب الدين احمد بن محمد القسطلاني -

الشافعي ٦٥١

نجم الدين ابو العباس احمد بن محمد -

ابن مكى ابن ياسين القبولي ٤٨٣

ابو العباس احمد بن يحيى النيباني -

البغدادي ثعلب ٢١٧، ٢٠٨

ابو يعقوب اسحق بن ابراهيم بن محمد -

ابن ابراهيم الحنظلي ابن راهويه ١٠٦

اسرائيل بن يونس ابو يوسف الكوفي ٤٤

اسعد بن عامر شاذان الشامي ٨٣

ابو القنوح اسعد بن محمود بن خلف -

العجلي الاصفهاني ٤٢١

اسماء بنت النعمان ٨٢٩ - ٨٢٩

ابو بشر اسمعيل بن ابراهيم بن مقسم -

الاسدي البصري ابن عليه ٦٥

ابو علي اسمعيل بن احمد بن الحسين -

البيهقي ٣٦٠

اسمعيل بن بشر بن منصور ٢٢١

اسمعيل بن عمر بن كثير بن ضوء القرشي -

الدمشقي ٥١٤

ابو ابراهيم اسمعيل بن يحيى بن -

اسمعيل المزني ٥٢٠

اسمعيل بن يحيى بن سلمة بن كهيل ٢٨٢

انس بن مالك ٧٢٦ - ٧٥٠

«ب»

بشير بن سعيد السجولي ٢٢٢

بشر بن الحسين الاصبهاني ٥٨٢

بقية بن الوليد ٢٢٢

بكر بن عبد العزيز بن اسمعيل بن -

عبد الله بن أبي المهاجر ٥٩٨

النصيبى ٥٦٥، ٥٧٨
حسام الدين ابو عبدالله حميد بن احمد
المعلى ٥٢٥

« خ »

خالد بن معدان بن ابي كريب -
الكلاعى ٢١٧

خالد بن الوليد ٦٨٢

ابو محمد خلف بن سالم المصري -
المهلبى مولا هم السندى ٩٢

« د »

ابو محمد دعلج بن احمد بن دعلج -
السجزي المعدل ٢٧٠

« ر »

ابو الحسين رزين بن معاوية -
الميدري ٣٧٤

رضى الدين بن محمد بن على بن حيدر -
الحسينى الشافى ٧٤٧

ركبن بن الربيع بن عبيدة الفزارى -
ابو الربيع الكوفى ١٦

« ز »

زهير بن حرب بن شداد ابو خيشة -
الناسى ٩٤

زيد بن الحوارى العلى ابو الحوارى -
البصرى ٤٥٧، ٥٦٦

« س »

سالم ابو العلاء ٥٠٦

سيد بن مسروق تورى ١٥

سلام بن سلم السندى الطويل ٤٥٩
شيخ سليمان بن ابراهيم خواجه كلان -

الحسينى البلخى القندوزى ٨٠٢

سليمان بن ابي كريبه ٥٩٧

ابوداود سليمان بن اشعث السجستانى -
١٧٦

ابو القاسم سليمان بن احمد الطبرانى ٢٧٥
سليمان بن مهران الاسدى الكاهلى
الاعشى ٢٥

سمرة بن جندب ٦٨٠

« ش »

شجاع بن مخلد الفلاس ابو الفضل -
البغوى ٩٩

شريط بن انس بن مالك بن هلال -
الاشجى ١١٢٠

شريك بن عبدالله القاضى ٥٤

ملك العلماء شهاب الدين بن شمس -
الدين المولت آبادى ٥٥٦

شيخ بن عبدالله بن شيخ بن عبدالله
الميدروس اليمنى ٦٧٥

ابو شجاع شعرويه بن شهر دار الديلى
الهمدانى ٣٧١

« ص »

صالح بن مهادى بن على المقبل
الصنعانى ٧٣٢

مولوى صديق حسن خان بن على بن
لطف الله الحسينى البهارى القنوجى

٨١٧

« ض »

ضحاك ابن مزاحم ٦٠٢

ضرة بن حبيب ٢٢٩

« ع »

عاشق عليشان دهلوى [عاشق على
لكهنوى] ٧٩١، ٢١٠

ام بونس العالية بنت ايفع بن شراحيل ٦٦٠
عباد بن يعقوب الرواجنى الاسدى ١٣٢

عباس بن معين الدين ، ميرزا مخدوم
الجرجاني الشيرازى ٦٧٤

ابو محمد عبد بن حميد الكشى ١٢٤
شيخ عبد الحق دهلوى ٢١٩

مولوى عبدالحى لکنوى ٦٢٢
جلال الدين عبدالرحمن بن ابي بكر
السيوطى ٦٢٤
عبدالرحمن بن ابي ليلي ١٠٣٩
عبد الرحمن البيلمانى ٤٥٣
عبد الرحمن بن عبدالله بن حبة بن-
محمود الكوفى السجودى ٤٨
عبد الرحمن بن عمرو بن حبة السلى
الشمى ٢٢٢
عبدالرحيم بن زيد بن الحوارى العلى
٥٨٧، ٥٦٦، ٥٢٦
عبد الرحيم بن عبد الكريم الصفى-
يوى ٧٨٤
عبدالرؤوف بن ناجى المارفين النادى-
٦٩٥
عبد السيد بن محمد بن عبد الواحد أبو-
نصر ابن الصباغ البندادى ١٠٤٠
عزالدين عبد العزيز بن عبد السلام-
السلى الدمشقى ٢٢٩
ابو محمد عبدالعزيز بن محمود بن-
البارك ابن الاخضر الجنايدى-
البندادى ٤٣٢
عبد اللطيف بن عبدالعزيز العنقى ابن-
الملك ٢٨٦
ابو عبدالرحمن عبدالله بن أحمد بن-
حنبل الشيبانى ٢١٤
أبو محمد عبدالله بن عبدالرحمن بن-
بهرام الدارمى ١٣٩
أبو أحمد عبدالله بن عدى الجرجانى
ابن القطان ٥٢٧
أبو القاسم عبدالله بن محمد بن عبد-
العزيز البغوى ٢٥٨
أبو بكر عبدالله بن محمد العيسى
الكوفى ابن ابي شيه ١٠١

أبو بكر عبدالله بن محمد بن عبيد بن
صفيان بن قيس الاموى البندادى ابن-
ابى الدنيا ٢٠٢
عبدالله بن محمود ٤٢٠، ٤٢٣
عبدالله بن نعيم البندادى ٧٤
عبد الملك بن اسى سليمان ميسرة-
المرزومى ١٩
عبد الملك بن صباح الصنعائى ٢٢٩
أبو عامر عبدالله بن عمرو العقدي ٧٩
أبو قلابه عبد الملك بن محمد الرقاشى
البصرى ١٩٧
أبو محمد عبد الملك بن محمد الواعظ
التياروى التركوشى ٣٠٦
أبو البركات عبد الوهاب بن المبارك-
ابن أحمد الانباطى البندادى ٣٧٦
عبد الوهاب بن محمد بن رفيع الدين
البخارى ٦٥٦
أبو زرعه عبدالله بن عبد الكريم -
الحافظ الرازى ٨٦٢
عبد الله بن علاء ٢٢٩
عبدالله بن محمد الفرغانى الهاشمى
الشرىف برهان الدين البهرى ٤٩٩
عرباض بن سارية صحابى ٢١٥
عطاه الله بن فضل الله الشيرازى
جمال الدين محدث ٦٨٦
نور الدين على بن ابراهيم الحلبي ٧٠٠
نور الدين على بن ابي بكر بن سليمان
الهيتمى ٥٢٩
أبو محمد على بن أحمد بن سعيد
الاندلسى ابن حزم ٤٩٣
على بن أحمد بن محمد المزيلى
البولاتى ٧٣٠
نور الدين على بن حمام الدين
القادرى التفى ٦٢٠

«م»

- مبارك بن محمد بن محمد بن عبد الكريم -
ابن الاثير الجزري ٤٢٤
القاضي محب الله البهاري ٦٢٦
ابوبكر محمد بن احمد بن ابي العوام -
ابن يزيد بن دينار الرباعي التميمي ٢٠٠
شمس الدين ابو عبد الله محمد بن احمد -
القمي ٥٠٢
ابو غالب محمد بن احمد بن سهل -
النحوي ابن بشران ٣٢٦
محمد بن احمد الشريفي الخطيب ٦٦١
ابو منصور محمد بن احمد بن طلحة -
الازهرى ٢٨٦
سيد الدين محمد بن احمد الفرغاني ٤٧٣
ابو حاتم محمد بن ادريس الحنظلي -
الرازي ٤٧٢
ابو بشر محمد بن احمد الانصاري -
الدولابي ٢٢٦
محمد بن اسحق بن خزيمة النسابوري ٢٢٩
محمد بن اسحق بن يسار المدني ٣٧
محمد بن اسمعيل الامير الباني -
الصنعاني ٧٥١
محمد اكرام الدين بن محمد نظام -
الدين بن محب الحق دهلوي ٧٨٠
محمد بن بكار بن الريان الهاشمي ١٠٥
ابو جعفر محمد بن جرير الطبري ٢٢٤
سيد محمد بن سيد جلال ماء عالم -
بخاري ٧١٨
ابو جعفر محمد بن حبيب الهاشمي -
البغدادي ٨٦
مولوي محمد رشيد الدين خان -
دهلوي ٧٨٨
ابو عبد الله محمد بن زياد ابن الاهرازي -
٣٠٨

- ابو القاسم علي بن الحسن بن هبة الله
ابن عاكر ٤٠٢
علي بن سلطان محمد الهروي القاري
٦٨٨
سيد علي بن شهاب الدين بن محمد
الهمداني ٥١٨
نور الدين علي بن عبد الله السهمودي ٦٣٧
سراج الدين ابو الحسن علي بن مثنى
الاوشي الفرغاني ٤١٩
ابو الحسن علي بن عمر بن احمد الدار -
فطنى ٢٩٥ ، ٢٩٠
علاء الدين علي بن محمد بن ابراهيم
الغازن البغدادي ٤٨٦
ابو الحسن علي بن محمد الطيب الجلاي
ابن الفازلي ٣٣٩
ابو الحسن علي بن محمد بن عبد الملك
ابن القطان الفاسي ٢٢٢
ابو الحسن علي بن محمد بن محمد -
ابن الاثير الجزري ٤٣٥
نور الدين علي بن محمد السكي ابن -
الصباغ ٥٧٣
علي بن منذر الطريفي الكوفي ١٥٢
عمار بن ياسر ٢٢٦ - ٢٢٠
عمر بن الخطاب ٦٨٨ - ٧٠٦
قاضي ابو الفضل عياض بنت - موسى
البصبي ٣٧٨
«ن»
فاطمة بنت قيس ٨١٢
فخر الدين هانوي ٤٨٩
فضل الله بن روضيهان العنجي -
الشيرازي ٦٥٠
«ز»
كمال الدين بن فخر الدين جهري -
٦٢٦

ابو عبدالله محمد بن سعد الزهري -

البصري كاتب واقفي ٨٩

محمد بن سليمان بن داود البغدادي ٣٠٠

ابو الملا محمد بن سهل الطار العافظ -

الهمداني ٨٥٤

محمد صدق المالم ٧٤٧

محمد طاهر فتحي كجراتي ٦٧٢

سيد محمد طالقاني ٥١٩

ابو الفضل محمد بن طاهر بن أحمد بن -

علي الشيباني القنسي ابن التيراني ٣٦١

ابو سالم محمد بن طلحة القرشي -

النحبي الشافعي ٤٥٢

محمد بن طلحة بن مصرف الياضي

الكوفي ٥٠

محمد بن عبد الباقي بن يوسف الازهري

الزرقاني ٧٣٤

ابو نصر محمد بن عبد الجبار المتبي ٣٢٠

محمد بن عبد الرحمن ابن اليلماني ٤٤٦

ابو طاهر محمد بن عبد الرحمن -

المعلم الذهبي ٢٩٨

شمس الدين محمد بن عبد الرحمن بن

محمد السخاوي القاهري ٥٧٥

محمد بن عبدالله ابو احمد الزيري ٧٦

ولي الدين ابو عبدالله محمد بن عبدالله

التهريزي الخطيب ٤٩٠

ابو عبدالله محمد بن عبدالله الحاكم

النسابوري ٣٠٠

محمد بن عبدالله بن عمر بن القاسم

العتوي العمري ٥٠٤ - ٥٠٧

حياء الدين محمد بن عبد الواحد

القدس ٤٣٨

محمد بن عبد الواحد البغدادي ابو عمر

الزاهد الطرزي ٣٠٨

شمس الدين محمد الطوسي ٦٥٤

ابو عبد الله محمد بن علي الحكيم

الترمذي ٢٠٧

محمد بن علي الصبان ٧٥٣

محمد بن عمر بن أحمد بن عمر الاصمعياني

ابو موسى المديني ٤٠٧

ابوبكر محمد بن عمر بن محمد بن مسلم

التيمي ابن الجعابي ٢٧٤

فخر الدين محمد بن عمر الرازي ٤٢٧

ابو جعفر محمد بن عمرو بن موسى بن

حماد القبلي العافظ ٣٨٨

ابو عيسى محمد بن عيسى بن سورة

الترمذي ٢٠١

ابو جعفر محمد بن عيسى ابن الطباع

البغدادي ٨٩٧

ابو عبدالله محمد بن فتوح بن عبدالله

الازدي الحبيدي ٣٤٢

ابو عبد الرحمن محمد بن فضيل بن غزوان

الضبي الكوفي ٧١

ابوبكر محمد بن القسم بن محمد بن

بشار ابن الانباري ٢٦٠

محمد بن المثنى ابو موسى العنزي ١٣٧

ابو الفتح محمد بن محمد بن ابي بكر -

الايوردي ٤٦٠

محمد بن محمد بن ابي بكر بن علي -

المرى ابن ابي حريش قدسي ٦٠٧

ابوبكر محمد بن محمد بن سليمان بن

العارث الباقندي الواسطي البغدادي -

٢٤٤

محمد بن محمد بن محمد بن حسن ابن -

امير الحاج الخطيب ٥٩٣

محمد بن محمد بن محمود العافظي -

البخاري التميمي خواجه يارسان ٥٤٠

محب الدين ابو عبدالله محمد بن محمود

ابن الحسن العافظ ابن النجار البغدادي -

٤٤١ - ١٠٨٠

مولوی محمد مبین بن محمد الله

لکهنوی ٧٧٥

ابو الفیض محمد الدین محمد مرتضی

الواسطی الزیدی ٧٥٤

سعید الدین محمد بن مسعود بن محمد

ابن مسعود الکاذرونی ٥٠٩

ابو عبدالله محمد بن مسلم بن أبی -

الفوارس الرازی ٤١٨

شمس الدین محمد بن المظفر الشاه -

رودی الغلغالی ٥٠٠

ابو الحسین محمد بن المظفر بن موسی

ابن عیسی البغدادی ٢٩٢

میرزا محمد بن مستند خان العارسی

البخش ٧٤٣

محمد معین بن محمد امین السندی ٧٥١

جمال الدین ابوالفضل محمد بن

مکرم الانصاری الافریقی المصری ٤٧٥

ابو عبدالله محمد بن یزید بن حجة

القزوینی ١٧٤

محمد الدین محمد بن یعقوب الفیروز -

آبادی الشیرازی ٥٣٥

جمال الدین محمد بن یوسف بن الحسن -

ابن محمود بن الحسن الزرتندی الیسی -

الانصاری ٥٠٦

شمس الدین ابو عبدالله محمد بن یوسف

السامی الصالحی ٦٦١

محمد بن یوسف بن علی بن حیان -

ابو حیان الاندلسی ٥٢٩

ابو عبدالله محمد بن یوسف بن محمد

الکنجی الشافعی ٤٥٨

بدر الدین محمود بن احمد بن مصطفی -

ابن ابرهیم الرومی ٦٨٥

محمود بن محمد بن علی الشیخانی -

القادری البدنی ٧١٠

سعد الدین مسعود بن عمر بن عبدالله -

التقازانی ٥٢١

مسلم بن الحجاج القشیری -

النیاپوری ١٥٤

معاذ بن جیل ٤٢٢ ، ٤٧٠

عمویة بن ابی سفیان ٧٠٦ - ٧٢١ ،

٧٧٧ ، ٧٥٨

عمویة بن صالح ٢٢٠

ابوالمظفر منصور بن محمد السبعانی

ابوالمؤید موق بن احمد الخطیب -

خوارزم ٣٩٩

« ن »

نسیط بن شریط اشجی ١١٢٠

نصر بن عبدالرحمن بن بکاد -

الناجی الکوفی الوشاء ١٢٤

نصر بن علی بن نصر بن علی العیسی ١٣٣

« و »

ابوعوانه وضاح بن عبدالله البشکری -

الواسطی البراز ٥١

مولوی ولی الله بن حبیب الله بن -

محمد الله لکهنوی ٧٨٥ ، ١٢٢

ولی الله بن عبدالرحیم الدهلوی ٧٤٩

ولید بن مسلم ٢٢٠

ابومحمد وهبان بن بقیة بن عثمن -

الواسطی ١١٨

« ی »

یحیی بن ابی الخیر بن سالم ١٠٢٠

یحیی بن ابی المطاع ٢٢٩

یحیی بن حماد بن ابی زیاد الشیبانی ٨٥

یحیی بن سعید بن حیان التیمی -

الکوفی ١٨

ابوالعجاج یوسف بن عبدالرحمن بن
یوسف المزی ۴۹۱
ابوعمر یوسف بن عبدالله ابن عبدالبر -
النمری القرطبی ۳۲۷
شمس الدین ابوالمظفر یوسف بن -
قرغلی سبط ابن الجوزی ۴۵۵

یعنی بن سلمة بن کھیل ۴۸۴
ابوزکریا یحییٰ بن شرف النووی ۴۶۲
ابوهوانه یعقوب بن اسحق بن -
ابرهیم بن یزید النیسابوری -
الاسفراینی ۲۴۶
ملا یعقوب بن بانی لاهوری ۷۰۰

» پایان فهرست أعلام «

ضمائم کتاب

« مشمول برشش بخش »

- بخش یکم - « تحفه اثناعشریه » جیت ۱
- بخش دوم - شرح حال صاحب « تحفه » .
- بخش سوم - ردھایی کہ بر « تحفه » نوشته شده است .
- بخش چهارم - « عبقات الانوار » .
- بخش پنجم - شرح حال صاحب عبقات .
- بخش ششم - تقریظات عبقات .

بسمه تعالی

« ضمیمه کتاب »

بخش یکم :

« تحفه اثنا عشریه » چیست ؟

در اوائل سده سیزدهم هجری ، مولوی عبدالعزیز بن شاه ولی^۱ الله دهلوی ، که به سی و یک واسطه نسب به عمر خطاب خلیفه دوم میرساند ، ملقب به « شاه صاحب » از علمای اهل سنت و از مردم هندوستان ، کتاب مفصلی بنام « تحفه اثنا عشریه » نگاشته و منتشر ساخت .

کتاب « تحفه » بزبان فارسی و از آغاز تا انجام آن در ردّ شیعه است . وی درین کتاب عقائد و آراء شیعه را بطور عموم و فرقه امامیه اثنا عشریه را بالخصوص ، در اصول و فروع و اخلاق و آداب و تمامی معتقدات و اعمالشان ، به عباراتی خارج از نزاکت و کلماتی بیرون از آداب و سنن مناظره ، یعنی بشیوه کتب درسی نوآموزان که بخطابه نزدیک تر تا بجدل و برهان - یادست کم نقل صحیح مطالب - مورد حمله و اعتراض قرار داده ، و با اینکه در مقدمه و همچنین جابجا در طی ابواب و فصول بظاهر ملتزم گردیده که تنها بمسکّمیات خود شیعه استناد کند ، و جز از روی مدارک معتبره آنان سخنی نیاورد ؛ کمتر بالتزام خود عمل کرده و بقول خویش پایدار مانده ، بلکه کتاب را مملوّ از افتراءات و تهمت های شیعه ساخته است .

بنابینگارش نویسنده « نجوم السماء ج ۱ ص ۳۵۶ » و مؤلف کتاب « عبقات الانوار ، مجلد حدیث غدیر » اصل این کتاب همان « مواقع » خواجه نصرالله کابلی^(۱) است

(۱) رجوع بسبقات الانوار ، مجلد حدیث غدیر : ۴۷۴ طبع طهران شود . در « التریمه الی تصانیف الشیعه ۱۰ : ۱۹۰ - ۱۹۱ » نیز ذیل عنوان « الرد علی التحفة الاثنی عشریه » مطالب مذکور دو مرتبه را شرح داده اند ، و در همان مجلد « ص ۴۴ » =

که عبدالعزیز آنرا بفارسی ترجمه کرده ، لکن ابتداءً از ترس ثواب نجف خان که از امرای زمان در آنسامان و شیعه بوده ، بنام مستعار « غلام حلیم » انتشار داد ، اما در چاپهای بعد بنام اصلی وی عبدالعزیز منتشر گردید .

سپس در سال ۱۲۲۷ هجری ، شخصی بنام غلام محمد بن محیی الدین اسلمی در شهر « مدراس » هندوستان کتاب « تحفه » را از فارسی به عربی ترجمه کرد ، و بسال ۱۳۰۰ محمود شکری آلوسی در بغداد باختصار نسخه عربی آن پرداخت و به « المنحة الا لهیة ، تلخیص ترجمة التحفة الاثني عشرية » نامید و در مقدمه آنرا بسلطان عبدالحمید خان ابن سلطان عبدالمجید خان عثمانی تقدیم داشت ، و ویرا بالفاظ عجیبه ستود [مانند : وقدمته لأعتاب خليفة الله في أرضه ونائب رسوله ... عليه الصلوة والسلام - في إحياء سنته وفرضه ...] ، لکن نظری کمی وسیله طبع و نیز برخی محدودیتهای سیاسی که در آنوقت از طرف حکومت عثمانی برقرار بود ؛ از چاپ و انتشار آن در کشور عراق جلوگیری شد ، آخر الامر در هندوستان و شهر بمبئی که تحت نفوذ آجانب بوده و نسبت بنشر این گونه کتب مساعی بسیار مبذول میشد ، طبع و منتشر گردید !

بعداً نیز در حدود ده سال قبل مدیر مجله « الأهر » مصر اقدام بطبع مجدد همان مختصر نمود ، و اخیراً هم در یکی از فهرستهای کتب تازه چاپ لاهور « پاکستان » نام « ترجمه تحفه بزبان اردو » دیده شد که بطبع رسانیده اند !

بهر حال کتاب تحفه با تحولات و انتشار متعدد ، در ایجاد اختلاف بین مسلمین و تیره ساختن روابط فرق اسلامی نسبت بهمدیگر ، و بالأخره بحریك حس بدبینی و عصبیت اهل سنت بر علیه جامعه شیعه بسیار مؤثر بوده و معلوم نیست ازین پس نیز چه عواقب سوئی برای مسلمین خواهد داشت !

== ذیل عنوان « ذوالفقار » فرماید : [فی حق الباب الثاني عشر من « التحفة الاثني عشرية » المنسوبة الى عبدالعزیز العلوی والمسروقة من كتاب « العواقر » تصنیف نصرافه الكابلی ...] .

نیز رجوع شود به بخش سوم ذیل عنوان رد میرزا محمد بن عنایت .

باری نسخه‌یی که از کتاب تحفه در دست ماست، بخط نستعلیق با حواشی فراوان نویسنده طی ۷۷۶ صفحه بقطع وزیری در سال ۱۲۷۱ هجری قمری در دهلی بطبع رسیده، و صفحه اول و عنوان کتاب بدین صورت است:

« قال رسول الله ﷺ : « إذا رأيتم الذين يسبون أصحابي فقولوا : لعنة الله علي شرکم ! ». الحمد لله والمنه که این کتاب لطائف مآب نصیحة المؤمنین و فضیحة الشیاطین (۱) موسوم به « تحفه اثنا عشریه » تصنیف عمدة المناظرین زبدة المتکلمین حافظ غلام حلیم المشتهر بمولوی شاه عبدالعزیز محدث دهلوی، در مطبع حسنی، با اهتمام شیخ محمد حسن در دهلی مطبوع شد، سنه ۱۲۷۱ هـ، و پایان نسخه چنین است: « قد وقع الفراغ من تحریر هذه النسخة المتبرکة المسماة به تحفه اثنا عشریه فی التاریخ الثامن من شهر ذی قعدة المعظم سنه ۱۲۷۱ هجری ».

فهرست أبواب تحفه :

- ۱- در کیفیت حدوث مذهب تشیع و انشعاب آن بفرق مختلفه . ۲- در مکائد شیعه و طرق إضلال و تلبیس . ۳- در ذکر أسلاف شیعه و علماء و کتب ایشان .
- ۴- در أحوال أخبار شیعه و ذکر رؤاة آنها . ۵- در إلهیات . ۶- در نبوات .
- ۷- در إمامت . ۸- در معاد . ۹- در مسائل فقهیه . ۱۰- در مطاعن خلفاء ثلثه و أمّ المؤمنین و دیگر صحابه . ۱۱- در خواص مذهب شیعه مشتمل بر سه فصل (۱) درأوهام (۲) در تعصبات (۳) در هفوات . ۱۲- در تولّی (کذا) و تبرّی (کذا) مشتمل بر مقدمات عشره (۱) .

بخش دوم :

شرح حال صاحب تحفه

مولوی رحمان علی صاحب در تذکرہ علمای ہند : ۱۲۲ ط لکھنؤ گوید :
 « مولانا عبدالعزیز دہلوی . ابن مولانا شاہ ولی اللہ محدث دہلوی . در سال
 یازدہ صد و پنجاہ ونہ ہجری ولادت یافتہ ، وہ « غلام حلیم » اسم تاریخی موسوم
 گشت ، و بعد پانزدہ سالگی بخدمت والد ماجد خود از تحصیل علوم عقلیہ و نقلیہ
 و تکمیل کمالات خفیہ و جلیہ فارغ شدہ ، و بعد پدر بزرگوار حتمی اربکہ درس
 و ارشاد گردید . »

تا آنکہ گوید : « رسالہ » « سرالشاہدین » و « ہستان المحدثین » و « تحفہ
 اثنا عشریہ » و « عجبالہ نافعہ » و « فتح العزیز » تفسیر سورہ بقرہ و دوبارہ اخیر قرآن
 مجید ، از تصانیف شہرہ ویند . ہفتم شوال سال دوازدہ صد و سی و نہ ہجری ازین
 جہان بی بنیان بعالم جاودان رحلت فرمود ... »

وزر کلی در « الأعلام ۴ : ۱۳۸ » گوید : « سراج الہند الدہلوی [۱۱۵۹ -
 ۱۲۳۹ھ] عبدالعزیز بن أحمد (ولی اللہ) بن عبدالرحیم العمری الفاروقی ، الملقب
 سراج الہند . مفسر عالم ؛ بالحديث من أهل (دہلی) بالہند . أرخ مولدہ بقولہ
 (غلام حلیم) ، لہ تصانیف ، منها « فتح العزیز » فی التفسیر ، لم یتقہ ، و « ہستان
 المحدثین » و « التحفۃ الاثنا عشریہ » و رسائل فی موضوعات مختلفہ .
 و در پا ورقی ، مآخذ شرح حال اورا « الیائع الجنی : ۷۳ » و « ایضاح المکنون
 ۱ : ۱۸۲ » نشان دادہ است .

ومیرزا أحمد انصاری شروانی یمنی در « حدیقة الأفراح لإزاحة الأتراح : ۱۶۶ »
 برخی از آثار منشور و منظوم او را آورده و در آغاز عنوانش گوید : « الشیخ عبد
 العزیز بن أحمد ولی اللہ الدہلوی . سلطان إقليم المعانی ، وما لک أزمۃ الییان و
 بدیع الزمان الثانی ، وهو مؤید مذهب النعمان . مصنفاته لاتحصى و مؤلفاته تہطل
 عن تعداد الرمل والحصى . فمن نظمہ ... »

وحافظ العمر سيد عبدالحی حسنی ادیبی کتانی فاسی در «فهرس الفهارس والأثبتات ومعجم المعاجم والمشیخات والمسلسلات ۲: ۲۴۴» ذیل عنوان «العجالة النافعة» گوید: «للملأمة المحدث المسد سراج الهند و محدثه و عالمه الشيخ عبدالعزیز بن احمد ولي الله الدهلوی الهندی . ولد سنة ۱۱۵۹ ومات سنة ۱۲۳۹ علی «افی» عون المعبود علی سنن أبی داود» وفي ترجمته من «الیانع البجني»: «أخبرت أنه توفي سنة ۱۲۴۹ . إ. ه . وفي «القول الممجّد علی موطأ عمّد» علی ماقيل . سنة ۱۲۳۹ إ. ه . أخذ من أبيه وشملته اجازته وعنايته وأخذ بعده عن جماعة من أصحابه كالشيخ عمّد عاشق الفلتي والشيخ عمّد أمين الكشميري الدهلوی ، تدارك بهم مافاته عن أبيه ، أروي كلّ ماله عن الشيخ الوالد و غيره عن الشيخ عبدالغني عن والده الشيخ أبي سعيد والشيخ عمّد اسحق الدهلوی ، كلاهما عنه .» إلخ .

عمر رضا کتالہ نیز مجملی از حالات صاحب محفه را در «معجم المؤلفين ۵: ۲۴۳» بنقل از پاره بی مآخذ فوق آورده و از جمله مؤلفاتش کتاب «العِبَقَات» في بعض مسائل الحکمة الاسلامیة العالیہ» یاد کرده که ظاهراً این مطلب «أخوذ از «تاریخ ادبیات عرب» پرو کلمن است و بکتاب مستطاب «عِبَقَاتُ الْأَنْوَار» اشتباه شده . در ذیل این مقال ، نا گفته نماند که پدر صاحب محفه نیز از بزرگان اهل سنت و جماعت است ، و مآخذ کثیره شرح حال او در مجلد اول حدیث ثقلین «عِبَقَاتُ الْأَنْوَار» ۷۵۰ و نیز در مجلد اول حدیث مدینه العلم و تقریباً از همه جا مبسوط تر در «نزهة الخواطر ۶: ۳۹۸-۴۱۵» تألیف عبدالحی حسنی یاد شده ، و در اینجا بنقل چند سطر از «تذکره علمای هند: ۲۵۰-۲۵۲» ذیلاً مبادرت می شود:

«مولانا شاء ولي الله دهلوی؛ نام نامیش و لقب کرامیش ولي الله بن عبدالرحیم العمری الحنفی النقشبندی المحدث الدهلوی؛ بروز چهارشنبه وقت طلوع آفتاب تاریخ چهارم شوال سال یازده صد و چهارده هجری متولد شده ، اسم تاریخی وی (عظیم الدین) قرار داده اند ، لکن أعددش یازده صد و پانزده میشوند ، به پنج سالگی مکتب نشین شده ، بهت سالگی قرآن شریف ختم نمود .» إلخ .

شرح حال ولی الله در « فهرس الفهارس والأشیات ۲: ۴۳۶-۴۳۸ » نیز مذکور و در پایان آن گفته : « ویکفی فی ترجمه ولی الله العذکور أن مقن تخرج به الحافظ الزیدی » فانته أخذ عنه فی الهند قبل رحلته إلى البلاد العربیة » انتهى .

بخش سوم

ردهایی که بر تحفه نوشته شده است

اول : ردّ أبو أحمد محمد بن عبد النبي بن عبد القانع اخباری نیشابوری اکبر - آبادی ، مقبول در یکی از دوربیم سال ۱۲۳۲ .

کتابش بنوشته « کشف الحجب : شماره ۱۶۸۷ » بنام « السیف المسلول » علی مخربی دین الرسول « ملقب به « الصارم البتار » ، لقد الفجار و فطّ الشرار » ، فارسی در ردّ بر تمام « تحفه » می باشد . و نیز می نویسد : وی این کتاب را برای رئیس الوزراء نواب سراج الدوله عبدالعزیز خان قرشی تألیف کرد و من « صاحب کشف الحجب » قسمت راجع بباب اول و دوم آنرا دیدم ، بدین ترتیب است که عبارت تحفه را تحت عنوان « متن » نقل کرده ، سپس کلام خود را که در ردّ آن نگاشته مصدر بلفظ « شرح » نموده و آغازش چنین است : [الحمد لله الذی هدانا لهذا وما كنا لنهتدی لولا أن هدانا الله ، الخ] . انتهى .

دوم : ردّ سید دلدار علی بن محمد معین نقوی نصیر آبادی تزیل لکهنو ، متوفای ۱۲۳۵ . وی چهار مجلد کتاب در ردّ تحفه بشرح زیر نگاشته است :

۱- « الصوارم الإلهیات » ، فی قطع شبهات عابدي العزى والآلات » ، فارسی ، در ردّ بر باب پنجم تحفه ، آغازش : [الحمد لله ألفی تفرد بالقدم ، و رسم کل شیء بتقدم العدم] ، این کتاب در کلمکته چاپ شده است . رجوع به « کشف الحجب : شماره ۷۲۰۷ » و تذکره علماء هند : ۶۱ شود (۱) .

(۱) کتاب « صوارم » را با کتاب دیگری از همین مؤلف که بنام « صوارم الاسلام » و در ردّ قسمتی از « تحفه » است ، رشیدالدین خان مؤلف « الشوكة العربیه » - که از شاگردان عبدالعزیز است - بشبهاتی رد نموده ، و آن شبهات را حکیم باقر علی خان «

- ۲- «صارم الاسلام»، دریاورقی گذشته راجع باین کتاب سخن گفتیم.
- ۳- «حسام الاسلام وسهام الملام»، در ردّ باب ششم تحفه، چاپ هندوستان، سال ۱۲۱۵. «ذریعه ۷: شماره ۴۷» «نجوم السماء: ۱: ۳۵۰» «تذکره علمای هند: ۶۱».
- ۴- «خاتمة السوارم الاثبات»، فی اثبات الإمامة الخاصة، این کتاب ردّ بر مبحث امامت از باب هفتم «تحفه» می باشد. «ذریعه»، «نجوم السماء».
- ۵- «إحياء السنة»، فارسی، در ردّ بر باب هشتم «تحفه»، چاپ هند. آغاز: [الحمد لله الذي أمات البدعة وأحيى السنة، وصلى الله على من أتم به العجبة وأكمل المنّة]. «ذریعه ۱: ۳۰۰».
- ۶- «ذوالفقار»، فارسی، در ردّ بر باب دوازدهم «تحفه» و نیز پاسخ از گفته های شاه صاحب در مبحث غیبت امام زمان علیّه از باب هفتم. «الذریعه ۱: شماره ۲۵۰» «کشف الحجب: شماره ۱۱۳۸».
- سوم: ردّ میرزا محمد بن عنایت احمد خان کشمیری ملقب به «کامل» متوفای ۱۲۳۵ (۱). کتابش بنام «نزهة الاثنی عشریة» است و صاحب «کشف الحجب» شماره = «نریل شاه جهان آباد هند که از معاصران و یاشاید از شاگردان حکیم میرزا محمد کامل متوفی ۱۲۳۵ بوده» پاسخ داده، چنانکه در «ذریعه ۵: ۱۸۹» از «نجوم السماء» استفاده کرده اند. لکن معلوم نیست «صارم الاسلام» رد بر کدام باب و چه قسمت از مطالب «تحفه» می باشد.
- (۱) محمد الکامل بن غیاث [کذا] احمد خان الکشمیری الاصل الدهلوی مولداً ومنشأً ومسکناً ومدفنًا. توفي مسوماً سنة ۱۲۳۵. من أجلاء العلماء وفضلاء المحدثين، كان معاصراً لعبد العزيز الدهلوی صاحب «التحفة الاثنی عشریة» ولما ظهرت صار لها دوی فی کل بلادهم، لأنها فی رد الامامية أصولاً وفروعاً. فشر المذکور لردّها و تقضها باباً باباً، وسمى الرد: «۱» نزهة الاثنی عشریة. وهو الذي أثبت أن هذه التحفة مسروقة من صواعق [کذا] الخواجه نصرافه الکابلی. وله كتب كثيرة غیر النزهة: «۲» کتاب تاریخ العلماء «۳» نهاية الدرایة، شرح وجيزة البهائي «۴» انتغاب الصعاح الستة، وغير ذلك: «أعيان الشيعة ۴۶: ۴۰۸».
- در باب انتحال «صواعق» باز رجوع شود بقسمت شرح حال مؤلف که از کتب متفرقه خصوصاً «البأثر والاثار» نقل شده است.

۳۲۵۸ ، پنج مجلد ازین کتاب را بدین شرح دیده است : مجلد یکم در نقض باب اول تحفه . مجلد سوم در نقض باب سوم . مجلد چهارم در نقض باب چهارم . مجلد پنجم در نقض باب پنجم . مجلد نهم در نقض باب نهم (۱) . وی کتابی نیز بعنوان « جواب الکید الثامن » در پاسخ اعتراض هشتم صاحب تحفه که در مسئله مسح است تألیف فرموده ، و چنانکه در « کشف الحجب : شماره ۸۰۵ » نویسد اول آن چنین است : [راقم گوید : وبالله التوفیق ، فاضل ناصب بحث مناظره ما سحین و فاسلین را بحکم تعارض دو قرائت متواتره ..] .

چهارم : رد علامه بزرگوار سید محمد قلی بن سید محمد حسین بن سید حامد حسین ابن زین العابدین موسوی نیشابوری ، (پدر صاحب هبقات) ، متولد ۱۱۸۸ متوفای نهم محرم ۱۲۶۰ . نام کتابش « الأجناد الاثنا عشرية المحمدية » و مشتمل بر مجلداتی است که هر يك يا چند جلد آن بنامهای زیر در رد یکی از ابواب دوازده گانه « تحفه » نگاشته و چاپ شده است :

- ۱- « السیف الناصري » در رد باب اول تحفه چاپ هند (۲) .
- ۲- « تقلیب المكائد » در رد باب دوم تحفه ، چاپ هند ، « ذریعه ۴ : شماره ۱۷۴۱ » .
- ۳- « برهان السعاده » در رد باب هفتم ، چاپ هند ، « ذریعه ۳ : شماره ۳۰۷ » .
- ۴- « تشیید المطاعن ، لكشف الضغائن (۳) » در رد باب دهم ، دو مجلد :

(۱) این مجلد را یکی از عامه ردی بر آن نوشته بنام « رجوم الشیاطین ۱ » ، و علامه سید جعفر معروف به ابوعلیخان موسوی که ناشر در متن خواهد آمد ، مجدداً ردی بر آن نوشت بنام « معین الصادقین » ، فی رد رجوم الشیاطین : « کشف الحجب : شماره ۳۰۱۳ » ، و نیز در « الذریعه ۳ : شماره ۱۲۲۶ » آنرا بعنوان « تنمیم الباب التاسع من النزعة ، للمؤلف » قید کرده است .

(۲) این کتاب را فاضل رشید « شاکرد عبدالعزیز صاحب تحفه » بحضایت از استادش ردی بر آن نوشته ، و مجدداً خود سید محمد قلی ردی بر آن رد نگاشته است بنام « الأجوبة الفاخرة ، فی رد الاشارة » . « کشف الحجب : شماره ۱۰۲ » . « ذریعه ج ۱ شماره : ۱۴۵۵ » .

(۳) ذکره فی « کشف الحجب » رقم ۵۸۶ « وقال انه فی تشیید مطاعن الثلاثة والاصحاب وعائشة » وهو کتاب لم یطلع أحد علی مثله ولم یظفر الزمان بمذیده ، حار -

اول مشتمل بر چهار جزء و مجموع اجزاء آن در ۱۹۱۰ صفحه ، و دوم در ۴۴۲ صفحه ، چاپ هند ، مطبعة مجمع البحرين ، ۱۲۸۳ . ذریعه ۴ : شماره ۹۵۸ .

۵- « مصارع الافهام » ، در ردّ باب یازدهم ، چاپ هند ، « کشف الحجب » : شماره ۲۹۵۲ ، ذریعه ۴ : شماره ۹۵۸ .

در نجوم السماء : ۱ : ۴۶۲ ، کتب مذکوره را بمرحوم سید محمد قلی نسبت داده ، و در شرح حال وی نیز که ازین پس در بخش پنجم خواهد آمد یاد میشود .

پنجم : ردّ علامه متبّع محقق سبحان علیخان هندی متوفای چندی پس از ۱۲۶۰ . وی را کتابیست بنام « الوجیزه فی الأصول » که در آن نخست مقداری پیرامون علم اصول بحث کرده ، آنگاه بذکر احادیث دالّه بر امامت امیرالمؤمنین علیه السلام پرداخته سپس بتعرض ردّ کلمات صاحب « تحفه » برآمده و نیز مجهولات خلفای سه گانه را بیان کرده است . « کشف الحجب » : شماره ۳۳۸۷ .

ششم : ردّ محمد بن سید دلدار علی نقوی نصیر آبادی لکهنوی ، متوفی ۱۲۸۴ ، نام کتابش : ۱- « الإمامه » ، عربی ، در ردّ باب هفتم .

۲- « البوارق الموبقه » ، فارسی ، نیز در ردّ باب هفتم ، چاپ هند ، آغاز آن : [الحمد لله لا کمال الدین و انعام النعمة ، و انقاذ المباد بافتقاء اهل البيت علیهم السلام عن لجة الهلکة والنقمة] . ذریعه ۳ : شماره ۵۳۸ .

هفتم : ردّ علامه سید جعفر معروف به ابوعلی خان موسوی فارسی دهلوی ، معاصر بایدر صاحب عقبات و شاگرد میرزا محمد کامل صاحب « نزهة الاثنی عشریة » ، تاریخ وفاتش در دست نیست ، ویرا در ردّ تحفه چند کتاب بشرح زیرست :

۱- « برهان الصادقین » ، ردّ باب هفتم ، ذریعه ۳ : شماره ۳۱۱ .

۲- « مهجّة البرهان » ، مختصر برهان الصادقین ، ذریعه ۳ : شماره ۳۱۱ .

۳- « تکسیر المنمنین » ، فارسی ، ردّ بر باب دهم ، ذریعه ۴ : شماره ۱۷۸۸ .

== علی الزمانات شديدة واقعات سديدة و مشتمل علی مالم یشتل علیه کتاب من الاجوبة الشافية بصل الخطاب .

هشتم: ردّ مولوی خیرالدین عجمی آیّه آبادی هندی، معاصر پدر صاحب عیقات، تاریخ فوتش بدست نیامد، کتابش بنام «هدایة العزیز» فارسی در ردّ باب چهارم، «کشف الحجب»: شماره ۳۴۰۶.

نهم: ردّ سید مفتی میرعجم عباس بن علی اکبر شوشتری متوفای ۱۳۰۶ در لکهنو، کتابش بنام «الجواهر العبقریة» فارسی در نقض مبحث غیبت از باب هفتم تحفه است، چاپ هند، «ذریعه ۵»: شماره ۱۲۸۰.

دهم: ردّ آیة الله العلامه میرسید حامد حسین بن سید عجم قلی موسوی نیشابوری متوفای ۱۳۰۶، نام کتابش «عیقات الانوار» و بشرحی که درین دفتر مذکور میشود در ردّ باب هفتم قسمت آیات و احادیثی که مدارک شیعه در امامت است.

یازدهم: ردّ حجة الاسلام شیخ مهدی بن شیخ حسین خالصی کازمی متوفی ۱۳۴۳، کتابش بنام «تصحیف المنحة الإلهیة، عن النفثة الشیطانیة» در ردّ ترجمه تحفه که بقلم محمود الوسی تلخیص شده، سه مجلد مبسوط، «ذریعه ۳» شماره ۶۳۳.

دوازدهم: ردّ علامه بزرگوار و فقیه محقق نامدار مرحوم آقا میرزا فتح الله معروف بشریعت «شیخ الشریعه» اصفهانی، متولد ۱۲۶۶ متوفای ۱۳۳۹، وی نیز کتابی دارد در ردّ ترجمه عربی تحفه «المنحة الإلهیة». «أعیان الشیعه ۴: ۲۵۹»، و غیره.

سیزدهم: ردّ علامه محقق آیة الله سید عجم امام جمعه سلطان العلماء، استاد صاحب عیقات، کتابش بنام «طعن الرماح» در باب فذک و قرطاس است، و درین کتاب راجع به کلمات «تحفه» در باره این دو موضوع بحث فرموده، و صاحب «کشف الحجب»: شماره ۲۱۰۲، گوید کتاب خوبی است که درین دو موضوع مثل آن نوشته نشده است.

بخش چهارم

عیقات الانوار

۱- «موضوع کتاب». سر تاسر کتاب شریف «عیقات الانوار» بعنوان امامت ائمه اطهار علیهم السلام و ردّ بر «تحفه» نوشته شده، اما باید دانست که آن قسمت از مطالب دور از منطق و شبهات واهی کتاب مذکور که مرحوم علامه میرسید حامد حسین

۱- قدس سره - را وادار بتألیف عبقات الأنوار نمود ، و در حقیقت عامل بوجود آمدن چنین کتاب گرانبهایی شد ؛ همانا بخشی از باب هفتم آن کتاب بود که عبدالعزیز پیرامون مسئله خلافت و موضوع امامت نگاشته ، و بطور خلاصه چنین وانمود می کند که عقائد شیعی منتهیان در باره پیشوایی و خلافت بلا فصل علی علیه السلام و بازده نفر ائمه برحق دیگر علیهم السلام مبنی بر دوازده یاسیزده روایتی است که يك يك آنها را نقل کرده و بالأخره می گوید این احادیث - بجز یکی دو تای آنها - بقیه از نظر سند ضعیف و از درجه اعتبار ساقط ، و جمعا از حیث دلیل بودن بر مذهب های شیعه نارسا و غیر کافی است . و نیز جمله یی از آیات شریفه قرآنی را که مورد استناد شیعه بوده نقل و سپس دلالت آن آیات را بر عقیده شیعه منطنه مینماید .

اینک ، شالوده عبقات الأنوار و ترتیب اجزاء و مطالب آن برین منوال است که مؤلف - قدس الله سره - کتاب را بدو منهج « بخش » منقسم فرموده :

منهج اول : در تفسیر و تشریح آیاتی که صاحب محفه بعنوان مدارك و دلائل قرآنی شیعه ذکر نموده ، و ازین منهج مع الأسف چیزی بطبع نرسیده است و اطلاع کاملی از ترتیب آن نداریم .

منهج دوم : طی شانزده جزء مبسوط ، شامل بحث درباره دوازده حدیثی است که عبدالعزیز بعنوان دلائل نقلی و روایتی شیعه در امر خلافت بلا فصل أمير المؤمنين - سلوات الله علیه - مورد بحث و انتقاد قرار داده است ، شرح کیفیت مجلّدات این منهج پس ازین خواهد آمد .

۴- « چگونه بحث و سبک استدلال » . مؤلف - اعلی الله مقامه - هر مجلد از منهج دوم کتاب را در يك یاد و جزء قرار داده ، نخست بحث در سند حدیث و اثبات توانر و قطعی صدور بودن آن ، منها از طرق عامه و استناد بمدارك معتبره اهل سنت از زمان پیمبر اکرم صلی الله علیه و آله و عصر صدور تازمان مؤلف ، قرن یکن ، و همچنین توثیق و تعدیل هر يك از راویان بلا واسطه حدیث را از قول دیگر صحابه ، و هر يك از صحابه و توثیق کنندگان را از قول تابعین ، و تابعین و طبقات بعد از کتب رجال و تراجم و جوامع

حدیثی و مصادر مورد وثوق خود آنها تا بزمان خود؛ ثابت و میرهن فرموده است .
 آنکاء بتجزیه و تحلیل متن حدیث پرداخته و سپس وجوه استفاده و چگونگی
 دلالت حدیث را بر وفق نظر شیعه تشریح می کنند ، و در پایان کلیه شبهات و اعتراضات
 وارده از طرف عاقله را یکان یکان نقل و بهمه آنها پاسخ می دهد .

۳- قدرت علمی و وسعه اطلاع و احاطه فوق العاده مؤلف بزرگوار از سراسر
 مجلدات این کتاب شریف بخوبی واضح و آشکارست ، از باب نمونه کافی است در همین
 مجلدات « اجزاء حدیث ثقلین » دقت نمود که یکجا دلالت حدیث ثقلین را بر مطلوب
 شیعه بهشت و شش وجه بیان فرموده ، و در جای دیگر نقطه‌یی که این جوی از دلالت
 حدیث بر مطلوب شیعه نموده بیکصد و شصت و پنج نقض و تالی فاسد جواب داده است
 و همچنین در ابطال مذهب خود شاه صاحب [هنرست بمعنی اقارب است ، و لازمه اش
 واجب الاطاعه بودن همه نزدیکان پیغمبرست نه اهل بیت فقط] ؛ پنجاه و یک نقض
 و اعتراض بر او وارد کرده است .

و هکذا در موارد دیگر در سایر مجلدات خصوصاً مجلدات حدیث فصدیر و
 حدیث مدینه العلم که در تألیف آنها نیز قدرت قلمی مؤلف به منتهای کمال رسیده
 است . از سوی دیگر ، مؤلف بزرگوار علیه الرحمه - در هر مطلب و مبحث که وارد
 میشود کلیه جهات و جواب قابل بحث آنرا وجه نظر ساخته و حق تحقیق و تتبع را
 نسبت به موضوع مورد بحث به منتهی درجه ادا فرموده و مطالعه کننده را برای هر گونه
 تحقیقی پیرامون موضوعاتی که درین کتاب مطرح شده از مراجعه بکتب و مصادر
 دیگر بی نیاز می کند ، خصوصاً در مورد تراجم رجال حدیث که شرح حال آنان
 را نوعاً از تمامی کتب تراجم و مواضعی که مورد استفاده واقع میشود بعین الفاظ نقل
 فرموده است .

۴- « ترمیم مجلدات عیقات الانوار » .

در باره ترمیم کتاب چون مؤلف محترم « فرصه » در حرف عین که هنوز بطبع
 نرسیده بطور مستوفی تحقیق فرموده اند ، لذا مناسب است که عین عبارت کتاب مرقوم

راذيلًا تقل نعيم :

« عقبات الأنوار في مناقب الأئمة الأطهار »

« في مجلدات كبار ضغام ، لإثبات إمامة سادات الأنام ، للسيد العلامة الإمام دافع الشكوك والأوهام من تأييد الملك العلامة ، الثقة الضابط العين ، المير حامد حسين ابن السيد العلامة محمد قليخان صاحب بن محمد بن حامد النيشابوري الكنتوري ، المتوفى ١٨ صفر المظفر سنة ١٣٠٦ .

« هورّد علي الباب السابع من « التحفة الإثنى عشرية » ، الذي هو في مبحث الإمامة ورتبه على منهجين :

« المنهج الأول . في إثبات دلالة الآيات القرآنية « إنما وليكم الله » و « اليوم أكملت » ، « الذين يقيمون الصلوة ويؤتون الزكاة وهم راكعون » وغير ذلك ، المستدل بها للإمامة . وهو في مجلد غير مطبوع ، لكنّه موجود في مكتبة المصنّف بلكهنو ، وفي مكتبة المولوى السيد رجبعلي خان سبحان الزمان في جكرادان ، الذي كان من تلاميذ المصنّف ، عند ولده السيد مرتضى ، ذكره السيد فدا حسين بن السيد عابد علي الحسيني الزيدى البنجاى الملتانى المولود حدود سنة ١٣٢٤ .

« والمنهج الثاني . في إثبات دلالة الأحاديث الإثنى عشرية على الإمامة و الجواب عن إعتراضات صاحب « التحفة » عليها في اثني عشر مجلداً ، لكل حديث مجلد .

« قاله مجلد الاول » من المنهج الثاني ، في حديث الغدير ، و طبع في جزأين ضخمين ، الجزء الاول منهما في ردّ ما أجابه صاحب « التحفة » عن حديث الغدير . طبع سنة [١٢٩٣ . ١٢٥١ م] . الجزء الثاني من المجلد الاول في ردّ إعتراضات سائر العاقل على حديث الغدير ، طبع سنة ١٢٩٤ ، أوله : [الحمد لله الذي أكمل لنا الدين وأتم علينا النعمة] ، وفيه ترجمة العلماء الذين أخرجوا حديث الغدير في كتبهم قرب مائة وخمسين عالماً ، و ترجمة العلماء الذين ذكروا معي . « المولى » بمعنى « الأولى » قرب أربعين عالماً وسط الكلام في تراجمهم غاية البسط ، وله فهرس مبسوط أيضاً . [٦٠٩ و ٣٩٩ م] .

« **المجلد الثاني** ، من المنهج الثاني ، في حديث المنزلة ، وهو الحديث الثاني من الاثنى عشر حديثاً ، وفيه الجواب عن إعتراضاتهم عليه ، طبع سنة ١٢٩٥ ، أوله [الحمد لله الذي جعل الوصي من النبي بمنزلة هرون من موسى] . [٩٧٧ ص] .

« **المجلد الثالث** ، من المنهج الثاني ، في الجواب عن إعتراضاتهم على الحديث الثالث ، وهو حديث الولاية « إن علياً مني وأنا من علي وهو ولي كل مؤمن من بعدى » ، طبع سنة ١٣٠٣ ، أوله : [الحمد لله الحميد الحكيم] .

« **المجلد الرابع** ، من المنهج الثاني ، في الجواب عن إعتراضات صاحب « التحفة » على الحديث الرابع ، وهو حديث الطير ، طبع سنة ١٣٠٦ ، أوله : [الحمد لله الذي أبان أحبيته الوصي إليه وإلى النبي في قمة الطير المشوى] . [مطبعة بستان مرضوى ، لکهنو ، ٥١٢ و ٢٦٤ ص] (١) .

« **المجلد الخامس** ، في حديث المدينة ، وهو طبع في جزئين ، أولهما في جواب اعتراضات صاحب « التحفة » عليه ، طبع مع فهرس المطالب في سنة ١٣١٧ ، أوله : [الحمد لله الذي جعل النبي مدينة العلم وعلياً بابها] . والجزء الثاني في جواب إعتراضات سائر العاقل ، طبع سنة ١٣٢٧ ، أوله : [الحمد لله الذي جعل نبيه للعالم مثل المدينة] .

« **المجلد السادس** ، في حديث التشبيه « من أراد أن ينظر إلى آدم ونوح فليتنظر إلى علي » ، طبع سنة ١٣٠١ ، أوله : [الحمد لله المتعالي عن التشبيه] . [لکهنو ، ٤٥٦ و ٢٤٨ ص] .

« **المجلد السابع** ، في حديث « من ناسب علياً الخلافة فهو كافر » ، لكن ما خرج إلى البيضاء ، كالثلثة الآتية .

« **المجلد الثامن** في حديث النور « كنت أنا وعلي بن أبي طالب نوراً » ، طبع سنة ١٣٠٣ ، أوله : [الحمد لله الذي خلق النبي والوصي من نور واحد] .

(١) مرحوم حاج ملاعلي خياباني درعاش مجلديام « وقايح الايام ٥٥٨ -

٥٦٠ » راجع باين جلد شرحي نگاشته است .

[مطبعة مشرق الأنوار، لکهنو، ۷۸۶ ص.]

«المجلد التاسع، حدیث الرأیة يوم خیبر وإعطائها لمن یحب الله ورسوله.

«المجلد العاشر، حدیث «علی مع الحق حیث دار».

«المجلد الحادی عشر، حدیث قتال علی بالتأویل والتنزیل. لکنه مع

سابقه ما خرجت إلى البیاض.

«المجلد الثاني عشر، فی الحدیث الثاني عشر، وهو حدیث الثقلین. طبع

فی جزئین. أولهما فی طرقة ورد بعض الاعتراضات، طبع سنة ۱۳۱۴، [لکهنو، ۶۶۴

س]، أوله: [الحمد لله الذی دعانا بمنه الجمیل إلى التمسك بالثقلین]، وثانیهما

فی الجواب عن بقیة الاعتراضات، أوله: [الحمد لله الذی جعلنا من المتمسکین

بالقرآن]، طبع فی سنة [۴۴-] ۱۳۵۱، [لکهنو، ۸۹۱ س]، پایان کلام ذریعه.

از آنچه گذشت معلوم گردید که این کتاب شریف در دو بخش «منهج» تألیف شده:

بخش یکم: راجع بآیات کریمه قرآنی که در شأن امیرالمؤمنین علی علیه السلام

نازل شده ودلائل بر امامت مطلقه آنحضرت دارد. این بخش که در یک مجلد است

هنوز بطبع نرسیده.

بخش دوم: راجع بأحادیث شریفه نبویه بی که دلالت بر خلافت و امامت آن

حضرت دارد، و این بخش در دوازده مجلد است که مجلد اول آن «غدير» و مجلد دوم

«مدینه العلم» و مجلد دوازدهم «ثقلین» هر کدام در دو جزء مستقل بطبع رسیده

و بقیه هر یک در یک جزء است، و از مجموع این اجزاء، مجلدات چهارگانه اولی در

حیات مؤلف و بقیه آنچه بطبع رسیده پس از درگذشت او بوده است.

و نیز نا گفته نماند که تنها جزء یکم مجلد اول «حدیث غدير» حدود بیست

سال قبل طی ۶۰ صفحه در طهران تجدید چاپ شده، و هر دو جزء مجلد آخر «دوازدهم»

حدیث ثقلین که اینک تماماً در اصفهان تجدید طبع گردیده و برای رعایت تناسب

قطع و اندازه درش مجلد فرار داده شده است.

«کتاب متعلق بمعینات الأنوار»:

- اول - تنمیم عیقات . بقلم سید ناصر حسین ، فرزند مؤلف .
- دوم - تذییل عیقات . بقلم سید ذاکر حسین ، فرزند دیگر مؤلف (۱) .
- سوم - تعریب جلد اول حدیث مدینه العلم . بقلم سید محسن نقاب فرزند سید احمد نقاب لکهنوی ، متولد سال ۱۳۲۹ : « ذریعه ۴ : شماره ۱۰۶۱ » .
- چهارم - تکمیل جلد هفتم عیقات ، چون اصل مجلد هفتم مسوده و ناقص بوده ، نواده دانشمند مؤلف سید محمد سعید بن سید ناصر حسین آنرا تکمیل نموده است .
- پنجم - تلخیص تمام مجلد دوم و پنجم و ششم و بخشی از یکم و تعریب تمامی این مجلدات بنام « الثمرات » بقلم سید محسن نقاب مذکور : « ذریعه ۵ : شماره ۴۶ » .

بخش پنجم

شرح حال صاحب عیقات

میر سید حامد حسین ، فرزند سید محمد قلی ، فرزند سید محمد ، فرزند سید حامد موسوی نیشابوری کنتوری لکهنوی ، که یکی از شاگردانش میرزا محمد علی کشمیری مؤلف « نجوم السماء فی أحوال العلماء » در وصف وی گوید :

« ... وحید الأعصار ، فرید الأدوار ، دریای نا پیدا کنار علوم عقلی و نقلی ، و صاحب مدارق قنون اصلی و فرعی ، المفتی آثار آبائه الاطیبین ، و العاصی لذنمار أجداده الاکرمین ، آیه الله فی العالمین و حجة الحق علی الخلق أجمعین ، مولانا و استاذنا ، جناب السید حامد حسین . أدام الله ظله العالی بدوام الآثام واللیالی .. » :

نجوم السماء ۱ : ۳۵۲ . لکهنو ، ۱۳۰۳ .

(۱) باورنی هایی که در اجزاء حدیث تعلین بر رمز « ن » منتهی می شود از مرحوم سید ناصر حسین است ، و آنهایی که بر رمز « ذ » خاتمه می یابد از مرحوم سید ذاکر حسین . باورنیهای محدودی نیز که دارای رمز « م » میباشد از طرف هیئت مصححان طبع جدید نوشته شده است .

ولادت و وفات

ولادت آن عالم بزرگ در لکهنو (۱) سال ۱۲۴۶ هجری در بیک خاندان علم و تقوی که اصلاً ایرانی و اهل نیشابور بود مانند اتفاق افتاده ، و پس از گذشتن شصت سال از عمر شریفش در هیجدهم ماه صفر ۱۳۰۶ قمری بدرود حیات گفت و در حسینیه غفران مآب مدفون گردید و تا حال مزار مقدسش مورد توجه و احترام اهالی آندیار و زیارتگاهست . اندکی پس از درگذشت مرحوم میرحامد حسین ، استاد بزرگوارش آیه الله سید محمد عباس مفتی نیز بدرود حیات گفت و در جنب وی مدفون شد ، رحمة الله تعالی علیهما .

استادان

میرحامد حسین - اعلی الله مقامه - از دوران کودکی در مهد تربیت و مراقبت پدر بزرگوارش « سید محمد قلی » که او نیز از آیات بزرگ الهی و از اعلام شیعه و فقیهی بارع و متکلمی نامی و صاحب تألیفات زیادی بوده ، پرورش یافت . و پس از گذشتن دوران کودکی و آموختن دروس ابتدائی بتحصیل علوم دینی پرداخت ، علوم ادبی را نزد دانشمند بزرگ مفتی سید محمد عباس و غیره ، و علم فقه و اصول را نزد آیه الله سید حسین بن سید دلدار علی نقوی ، و علم کلام را نزد پدرش علامه سید محمد قلی فراگرفت ، سپس علوم معقول و فلسفه را نزد سید مرتضی بن سید محمد سلطان العلماء که درین رشته متخصص و از اساتید بزرگ بود خواند و تکمیل کرد .

تألیفات

سوی کتاب « عبقات الانوار » وی دارای تألیفات نفیسی است ، از جمله :

۱- « استقصاء الافحام و استیفاء الانتقام » فی رد منتهی الکلام . منتهی الکلام تألیف مولوی حیدر علی هندی در رد شیعه امامیه است ، و « استقصاء الافحام » در رد

(۱) لکهنویکی. از بزرگترین شهرهای هندوستان و از استانهای مهم آن کشور است که در شمال غربی هند واقع شده و آمار خرات آن بهفتصد هزار میرسد و پیوسته در حال ترقی و مرکز علم و دانشندان بوده و از نظر فرهنگ اسلامی و علوم دینی و کثرت مسلمانان در ردیف بزرگترین مراکز اسلامی بشمار میرود .

- آن و قبل از تألیف عیقات نوشته شده و بر مایش مؤلف محترم « الذریعة » بالغ برده
مجلد است که دومی جلد آن در لکهنو بطبع رسیده و بهایت محققانه و پرفائده میباشد.
- ۲- « إسفار الانوار » عن وقایع أفضل الاسفار » شرح مسافرت مؤلف بمکه
معظمه و خاطرات زیارت ائمه عراق علیهم السلام.
- ۳- « إضعام العین » فی ردّ إزالة الذین » این کتاب در چند مجلد ، ورد بر
کتاب « إزالة الذین » مولوی حیدر علی فیض آبادی است .
- ۴- « ترجمة العشرة الكاملة » : به فارسی که اصل نیز از خود ایشانست .
- ۵- « درة التحقیق » این کتاب را مؤلف خود بعنوان یکی از آثار قلمیش در
مجلد مدینه العلم عیقات ۱۸ : ۱۱۷ یاد کرده است .
- ۶- « القریعة الغراء » در فقه شامل بحث و اثبات مسائل إجماعی از اول باب
طهارت تا آخر دیات ، طبع لکهنو .
- ۷- « الشعلة الجوّالة » در بحث از احراق مصاحف ، چاپ شده و به فارسی نیز
ترجمه گردیده است .
- ۸- « شمع المجالس » شامل یک رشته قصائد عربی و فارسی خود مؤلف در
مراثی حضرت سیدالشهداء علیهم السلام .
- ۹- « شمع و دمع » مثنوی ، این کتاب بزبان اردو ترجمه و چاپ شده است .
- ۱۰- « صفحه ألماس » در احکام فصل ایتاماس .
- ۱۱- « الطارف » در لغز و معقاه .
- ۱۲- « الظل الممدود والطلع المنضود » مطبوع .
- ۱۳- « العشرة الكاملة » شامل بحث و حل ده مسئله مشکل ، چاپ شده است .
- ۱۴- « العضب البتار » مؤلف از آن در مجلد مدینه العلم عیقات یاد فرموده است .
- کتب مذکور عموماً در « أعیان الشیعه ۱۸ : ۳۷۳ » و « نقباء البشر ۱ : ۳۴۹ »
و جاهای دیگر یاد شده است .

فرزندان مؤلف

از مرحوم آیه الله میرحامد حسین - قدس الله سره - دو فرزند دانشمند باقی ماند:
اول: شمس العلماء سید ناصر حسین که تالی پدر بزرگوار و دارای تألیفات

و آثار است .

مؤلف « ریحانة الادب ۴ : ۱۴۴ - ۱۴۵ » گوید : « سید ناصر حسین ملقب به شمس العلماء ، فرزند صاحب عیقات سید حامد حسین سابق الذکر متوفی ۱۳۰۶ هـ . (غش) ، عالمی است متبحر ، فقیه ، اصولی ، محدث ، رجالی کثیر التبحر و وسیع الاطلاع و دائم المطالعه ، از اعظم علمای امامیه هندوستان و مفتی و مرجع اهالی آن سامان ، و از والد معظم خود و سید محمد عباس تحصیل مراتب علمیه کرده و در تمامی فضائل و کمالات نفسانیه طاق و پندر والا کهر خود را وارث بالاستحقاق ، و آن منبع فضل و شرف را نعم الخلف و ممدایق این شهر می باشد :

زنده است کسی که در دیارش / باشد خلفی بیادگارش
یا خود :

قرخ رخ آن پدر که چو وی باشدش پسر / خرم دل آن پسر که جواو باشدش پدر
و از تألیفات و آثار قلمی سید ناصر حسین است : ۱ - « إثبات ردّ الشمس لامیر المؤمنین » و دفع ما أورد علیه من الشبهات . ۲ - « تسمیم عیقات الانوار » والد معظم خود و تا حال چند مجلد از آن طبع شده . ۳ - « دیوان الخطب » . ۴ - « دیوان الشعر » . ۵ - « المواعظ » . ۶ - « نعمات الأزهار فی فضائل الائمة الاطهار » .
و ولادت صاحب ترجمه در نوزدهم جمادی الآخره هزار و دوست و هشتاد و چهارم هجرت بوده ، و در بیست و پنج ذیحجه سال هزار و سیصد و شصت و یکم هجری قمری بر حمت اینزدی نایل ، و هربك از چند جمله « ناصر الحقاظ ۱۳۶۱ » و « چشم براه لطف خاص ۱۳۶۱ » و « قضی نعبه ناصر آل طه ۱۳۶۱ » و « منطق بین نطق و سرگشته ۱۳۶۱ » و « کلام خموش و برق زده ۱۳۶۱ » و « معقول و منقول از حسرت ناله کنان ۱۳۶۱ » ماده تاریخ وفات او می باشد .

و مؤلف « أعيان الشیعه ۴۹ : ۱۰۷ - ۱۰۸ » فرماید : « شمس العلماء السید

ناصر حسين ... ولد ١٩ جمادى الثانية سنة ١٢٨٤، وتوفي سنة ١٣٦٦ في لكهنؤ بالهند درس في النجف ثم انتقل إلى مدينة لكهنؤ، وفيها أقام حتى وفاته. إمام في الرجال والحديث، واسع التتبع؛ كثير الاطلاع، قوي الحافظة، لا يكاد يسأل أحد عن مطلب إلا ويحيله إلى مقامه من الكتب مع الإشارة إلى عدد الصفحات، وكان أحد الاساطين والمراجع في الهند، وله وقارٌ وهيبَةٌ في قلوب العامة واستبدادٌ في الرأي ومواظبةٌ على العبادات، وهو معروفٌ بالأدب والعريضة، محدودٌ من أساتذتهما، وإليه يرجع في مشكلاتهما، وخطبه مشتملة على عبارات جزلة وألفاظ مستعارفة. وله شعر جيد. قرأ على والده وعلى المفتي السيد محمد عباس ويروي عن الأخير، ويروي عنه جماعة. من مصنفاته: ١- «نفحات الأزهار، في فضائل الائمة الأطهار»، ٢- «كتاب مظهر من الفضائل لأمير المؤمنين (عليه السلام) يوم خيبر»، ٣- «مسند فاطمة بنت الحسين (عليها السلام)»، ٤- «نفحات الأنس» في وجوب السورة، ٥- «إسباغ التائل بتحقيق المسائل»، ٦- «ديوان الخطب»، ٧- «ديوان شعر»، ٨- «كتاب المواعظ»، ٩- «كتاب الانشاء»، إلى غير ذلك؛ مع كونه ظلٌ مشتغلاً دائماً باتمام كتاب والده عبقات الانوار، وقد برز من تصنيفه له عدة مجلدات. وله:

إن كنت من شيعة الهادي أبي حسن حقاً فأعدد لرب السهر تجناً
إن البلاء نصيب كل شيعة فاصبر، ولا تك عند الهم منصافاً.

دوم سيد ذاكر حسين . در «ريحانة الأدب» ٤: ١٤٥ . نويسد :

«وأما سيد ذاكر حسين، برادر ناصر حسين نيز از علمای هند عصر ما و حواشی بر کتاب عبقات ... والد ماجد خود نوشته، و شرحی دیگر بدست نیامد».

وصاحب «نقاء البشر: ٢١٤ - ٢١٥» پس از قام ونسبتن فرمايد: «هالم فاضل وأديب شاعر. كان من أفاضل أسرته وأدبائها الشعراء، له آثار، منها: «الأدعية الماثورة» طبع في الهند وعليه تقرض أخيه العلامة السيد ناصر حسين المتوفى سنة ١٣٦١ وتصديقه باعتبارها كما ذكرناه في «الذريعة ١: ٣٦٩»؛ و كان معين أخيه المذكور في تجميع مجلدات «العبقات». وله «ديوان شعر» بالفارسية و

المریة . و ولده العید ساجد حسین طیب اُدیب ایضاً ، له دیوانٌ فی المدائح و المراثی بلغة اردو... » .

۵ - کتابخانه

در شماره دوم « صحیفه المکتبه : ۱۴ - ۲۶ ، مورخ ۱۳۸۲ تازہ ترین اطلاع را از کتابخانه آية الله میرحامد حسین بدست داده و بسیاری از نفایس کتب خطی موجود در آن را یاد کرده اند ، اینک آن شرح :

« کتابخانه ناصریه »

« این کتابخانه با عظمت که حالا حاوی سی هزار جلد کتاب از نفایس مطبوعات و نوادر مخطوطات میباشد نتیجه هفت سه شخصیت بزرگ علمی است که آثار و مآثر آنان در جامعه علم و هنر طنین انداز و مورد استفاده است ، پایه تأسیس این کتابخانه مبارکه بدست راد مرد محقق و دانشمند فقیه متکلم ، جامع معقول و منقول سید محمد قلی موسوی نیشابوری که از ایرانیان مقیم هند بودند استوار گردیده ، این سید بزرگوار آثار علمی شایانی در صفحه وجود از خود یادگار گذاشته و از آن جمله است :

۱- « تشیید المطاعن » که در چند جلد بزرگ در هند چاپ شده ، کتابیست بسیار پرفایده ، گرد آوردن نظیرش هنر هر نویسنده نیست .

۲- « تطهیر المؤمنین عن نجاسة المشركین » .

۳- « تکمیل المیزان فی علم السرف » . ۴- « الفتوحات الحیدریة » .

۵- « تحریب الأفهام فی تفسیر الأحکام » . ۶- « رسالة فی الکبائر » .

« این سید بزرگوار در چهارم محرم سال ۱۲۶۰ هجری بر حمت ایزدی پیوسته ،

قدس الله روحه و نور ضریحه .

مبسی محتویات کتابخانه فرزندان قهرمان بزرگ دانش سید حامد حسین بدان ضمیمه گشته . مقامات علمی این سید طایفه ، لسان الفقهاء و المجتهدین ، ترجمان الحکماء و المتکلمین یگانه پرچمدار مذهب حق آل عصمت و قداست - صلوات الله علیهم - از آثار علمی ایشان تا اندازه ای هویدا ، ولعمات عقبات أنوارش در جهان علم

ودانش پنهان و درخشان، و کتاب استقصاء الافحامش که در دو مجلد زیور چاپ بخود گرفته از تفایس تألیف شمرده میشود. در ۱۸ صفر سال ۱۳۰۶ در گذشت و در جوار مرقد شریف مفتی کبیر سید محمد عباس تستری مدفون گردید (۱).

«و بعدها آنجه سید ناصر حسین پیر سید حامد حسین مرحوم گردآوری کرده بود بر آن کتابخانه افزوده شده است، و این سید عالیشان از حجج اسلام و آیات عظام، فقیه رجال محقق محقق نابغه دهر، از رؤسای نامی مذهبی شناخته میشود، قدمهای برجسته در خدمت مذهب در صفحه تاریخ از خود یادگار گذاشته. از آثار قلمی ایشان کتاب «الأنوار» در امامت و «إثبات حدیث ردّ القس» «دیوان شعر» «کتابی در خطب و مواظ» «مسند فاطمه دختر امام شهید سبط» «وقسمتی از کتاب کریم والد معظم خود «عقبات الأنوار» را تنمیم نموده، و این کتابخانه بنام ایشان موسوم گردیده. و پس از درگذشت ایشان کتابخانه به فرزندان عالی مقام وی سید محمد سعید الملة وسید محمد نصیر الملة انتقال یافته، و در تحت نظر این دو بزرگوار اداره می شود، نسخه های پر ارزش و کمیاب در این کتابخانه وجود دارد ...»

مؤلف «أهیان الشیعه ۱۸: ۳۷۴» نیز ذیل عنوان «خزانة کتبه» شرحی در این باره بنقل از مجله «الرفان» نگاشته که بجهت اختصار از نقل آن خودداری شد.

در خاتمه این بحث مناسب است خطری از آنچه صاحبان کتب مراجع و رجال در احوال علامه مؤلف - رضوان الله علیه - نگاشته اند برای مزید فائده بنقل آن مباهرت نمایم.

۱- کلام آیه الله حاج سید محسن عاملی شامی در «أهیان الشیعه ۱۸: ۳۷۱-۳۷۴»: «السید الامیر حامد حسین ... کان من اکابر المتکلمین الباحثین عن أسرار الدیانة والذئابین عن بیضة الشریعة وحوزة الدین الحنیف، علامة تحریراً ما هراً

(۱) درس ۱۲۱۴ یاد کردیم که صاحب عقبات چندی قبل از مرحوم سید محمد عباس

در گذشت است.

بصناعة الكلام والجدل ، محيطاً بالأخبار والآثار ، واسع الاطلاع ، كثير التتبع ، دائم المطالعة ، لم يرمثله في صناعة الكلام والاحاطة بالأخبار والآثار في عصره ، بل وقبل عصره بزمان طويل وبعد عصره حتى اليوم ، ولوقلنا إنه لم ينبغ مثله في ذلك بين الامامية بعد عصر المفيد والمرضى ؛ لم تكن هبالفين . يُعلم ذلك من مطالعة كتابه العبقات ، وساعده على ذلك ما في بلاده من حرية الفكر والقول والتأليف والنشر ، وقد طارصيته في الشرق والغرب ، وأذعن لفضله عظماء العلماء ، وكان جامعاً لكثير من فنون العلم ، متكلماً محدثاً رجالياً أديباً ، قضى عمره في الدرس والتصنيف والتأليف والمطالعة ، ومكتبته في لكةنو وحيدة في كثرة العدد من صنوف الكتب ، ولاسيما كتب غير الشيعة . وفي « الفوائد الرضوية » ما تعريبه ... » .

سيس شطري از مطالب كتاب فوائد الرضوية مرحوم محدث قمى را نقل و پس از آن اساتيد صاحب ترجمه را ياد و ذيل عنوان « مؤلفاه » فرمايد :

١٠ - عبقات الانوار في إمامة الأئمة الاطهار . بالفارسية . لم يكتب مثله في باب في السلف والخلف . وهو في الرد على باب الامامة من « التحفة الاثني عشرية » للشاه عبدالعزير الدهلوي . فان صاحب التحفة أنكر جملة من الاحاديث المثبتة لإمامة أمير المؤمنين على عليه السلام ، فأثبت المترجم تواتر كل واحد من تلك الاحاديث من كتب من تسقوا بأهل السنة ، فيورد الخبر ويذكر من رواه من الصحابة ومن رواه عنهم من التابعين ، ومن رواه عن التابعين من تابعي التابعين ، ومن أخرجه في كتابه من المحدثين ، على ترتيب القرون والطبقات ، ومن وثق الراوين والمخرجين له ، ومن وثق من وثقهم ، وهكذا في طرز عجيب لم يسبقه إليه أحد ، ويرد دعاوي صاحب التحفة ببيانات واضحة وبراهين قوية عجيبة . وهذا الكتاب يدل على طول باعه وسعة اطلاعه ، وهو في عدة مجلدات ، منها مجلد في حديث الطير ... وقد طبعت هذه المجلدات ببلاد الهند ، قرأت نبذاً من أحدها فوجدت مادة غزيرة وبحراً طامياً وعلمت منه ما للمؤلف من طول الباع وسعة الاطلاع ، وحبذا لو ينبري

أحد لتعريبها وطبعها بالعربية ، ولكنّ الهم عند العرب خامدة ^(۱) ، وقد شاركه في تأليفه أخوه المتوفى قبله السيد إعجاز حسين صاحب كتاب « كشف الحجب عن أسماء المؤلفات والكتب » كما مرّ في ترجمته .

۲- إستقصاء الإفحام واستيفاء الانتقام في ردّ منتهى الكلام ، وهو بالفارسية يدخل تحت عشر مجلدات طبع بعضها في ثلاث مجلدات في مطبعة مجمع البحرين سنة ۱۳۱۵ ، واستقصى فيه البحث في المسألة المشهورة بتحريف الكتاب و في إثبات وجود المهدي وشرح فيه أحوال كثير من علماء من تستوا بأهل السنة وتكلم في كثير من رجالهم وفي بعض الأصول الدينية والفروع العملية المختلف فيها بين علماء الفريقين وأثبت ما هو الحق منها .

سبب دیگر مؤلفات صاحب ترجمه را یاد کرده و ترجمه را بشرحی در باره کتابخانه وی پایان داده است .

۴- آية الله حاج شيخ آقا بزرگ طهرانی مفیم نجف اشرف در « نقباء البشرفی القرن الرابع عشر : ۳۴۷ - ۳۵۰ » فرمايد :

« السيد الامير حامد حسين الكنتوري ... من اكابر متكلمي الامامية و اعظم علماء الشيعة المتبحرين في اوليات هذا القرن . ولد في لکهنو ۱۲۴۶ » و نشأ بها على أبيه المذكور في الكرام البررة نشأة طيبة ، وتعلّم المبادئ وقرأ مقدمات العلوم وأخذ الكلام عن والده الامام السيد محمد قلى ؛ والفقه والأصول عن سيد العلماء السيد حسين بن السيد دلدار على النقوى ؛ والمعقول عن السيد مرتضى بن السيد محمد والادب عن المفتي السيد محمد عباس وغيرهم . وكان كثير التتبع واسع الاطلاع و الاحاطة بالآثار والأخبار والتراث الاسلامي ، بلغ في ذلك مبلغاً لم يبلغه أحد من معاصريه ولا المتأخرين عنه ، بل ولا كثير من أعلام القرون السابقة . لمؤلفي عصره

(۱) در صفحه ۱۲۱۳ گفت که یکی از فضلا ديار مؤلف ترجمه كتاب اقدام

نموده است .

الشريف في البحث عن أسرار الديانة والذنب عن بيضة الاسلام وحوزة الدين الحنيف ،
ولا أعهد في القرون المتأخرة من جاهد جهاده وبذل في سبيل الحقائق الرائنة طارقه
وتلاذه . ولم ير عين الزمان في جميع الأمصار والأعصار مضاهياً له في تتبعه و كثرة
اطلاعه ودقته وذكائه وشدة حفظه وضبطه .

« قال سيّدنا الحسن الصدر في « التكملة » : كان من أكابر المتكلمين وأعلام
علماء الدين و أساطين المناظرين المجاهدين . بذل عمره فيصرة الدين ، وحماية
شريعة جدّه سيد المرسلين و الائمة الهادين ، بتحقيقات أنيقة و تدقيقات رشيقة
 واحتجاجات برهانية وإلزامات نبوية واستدلالات علوية ونفوس رضوية ، حتى عاد
الباب « كذا » من « التحفة الاتى عشرة » خطابات شعرية وعبارات هندية ، مضحك
منها البرقة ، ولاعجب !

فالشبل من ذاك الهزبر وإنما تلد الأسود الضاربات أسودا
فإن والده العلامة مؤلف « تقليب المكائد » و « تشييد المطاعن » ، إلى قوله : وله
فدى سره - كرامات مشهورة ومآثر ماثورة ، انتهى .

« وللمترجم خزانة كتب جليلة وحيدة في لكةنويل في بلاد الهند . وهي إحدى
مفاخر العالم الشيعي ، جمعت ثلاثين ألف كتاب بين مخطوط ومطبوع من نفائس
الكتب وجلال الآثار ولاسيما تصانيف أهل السنة من المتقدمين والمتأخرين .

« حدثني شيخنا العلامة الميرزا حسين التوري أن المترجم كتب إليه من لكةنو
يطلب منه إرسال أحد الكتب إليه . فأجابه الأستاذ بأنه من العجيب خلّو مكتبته من هذا
الكتاب على عظمها واحتواءها ، فأجابه المترجم بأن من المتيقن لدي وجود عدة
نسخ من هذا الكتاب فيها ولكن التفتيش عنه والحصول عليه أمر يحتاج إلى مناس
من الوقت ، والكتاب الذي يرسله إلي يصلني قبل وقوفي على الكتاب الذي هو في
مكتبتي التي أسكنها انتهى .

« فمن هذا يظهر عظم المكتبة واتساعها . وحدثني بعض فضلاء الهند أن أحد
أهل الفضل حاول تأليف فهرس لها وفعل في ذلك ، وقد أهدى إلى بعض أجيلاء

الاصدقاء سورة جانب واحد من جوابها الأربع وهو كتب التفاسير وقدرناه فأدهشنا وبالجمل ، فإن مكتبة هذا الامام الكبير من أهم خزائن الكتب في الشرق .

« توفي - رحمه الله - في لکهنو ؛ فی ۱۸ صفر ۱۳۰۶ » ودفن بها . وله تصانیف جليلة نافعة ، تموج بمياه التحقيق والتدقيق ، وتوقف على ما لهذا الحبر من المادّة الغزيرة ، وتعلم الناس بأنّه بحر طامی لا ساحل له ؛ أهدتها وأشهرها عبققات الانوار . سپس شرح مبسوطی پیرامون تألیفات صاحب ترجمه آورده ودر بیان فرمایند : « والامر العجیب أنّه ألف هذه الكتب الثمّانة والموسوعات الکبار وهولا يكتب إلا بالحبر والقرطاس الاسلاميين ، لكثرة نفواه ونورعه . وأمر تحريره عن صنائع غیر المسلمين مشهور متواتر . وحدثني الغلّ الصفيّ الحجة المفسر له الميرزا محمد الطهراني العسكري عن السيد حسين اليزدي الخطيب العائري أنّه قال : كنت مسبوفاً بأنّ السيد حامد حسين لا يطيق سماع المصائب المشجية التي جرت على جدّه الحسين وأهل بيته عليهم السلام ، ولذا لا تقرأ في محضره ، فاتفق يوماً أنّه دخل الحسينية في لکهنو حين فرائض ولم أشعر به وقرأتُ بعض المصائب وإذا بالأصوات قد ارتفعت والكلّ يأمرني بالتوقف عن القراءة ، وبعد حين ظهر لي أنّ السيّد قد غشي عليه .

« هكذا كان المترجم في أعلى مراتب العلم والعمل والتقوى والورع ، بالإضافة إلى جهاده المتواصل . ترجم مجملات (۱) بعنوان أنّه من تلاميذ المفتي محمد عباس ، وذكر أنّه أهل لأن يكتب في سوانحه العمريّة كتاب مستقل ؛ انتهى . لكنّ المترجم توفي قبل استاذة المذكور بقليل . وطبعت مراثيه وهي سبعة عشر قصيدة في « ۱۸۹۲ م » . وألحقت في آخرها قصيدة واحدة في رثاء استاذة المفتي واعتذر هناك

(۱) تجليات يا « تاريخ عباس » که نام تاریخی آنست ، کتاب مبسوطی اسد بزبان اردو در ترجمه مفتی بزرگ میر محمد عباس موسوی متوفای ۱۳۰۶ . نویسنده این کتاب میرزا هادی « عزیز » متوفی بسال ۱۳۵۴ فرزند میرزا محمد علی صاحب کتاب « نجوم السماء » است ، و میرزا محمد علی شاگرد مفتی بوده و بسال ۱۳۰۹ درگذشته . تجلیات در لکهنو تألیف و بسال ۱۳۴۴ در همانجا چاپ شده است . « ذریعہ ۳ : ص ۳۵۸ » .

بأن مرأى المقتى بعد ما جئت من العراق إلى لکهنو... » . انتهى .

* * *

۴- مرحوم حاج ملا علی خیابانی واعظ تبریزی شرح حال صاحب ترجمه - قدس الله سره - را در کتاب « علماء و معاصرین : ۳۰ - ۳۴ » از چند موضع نقل فرموده که ذیلاً به خطری از آن مبادرت می شود :

« ۱۴ - میرحامد حسین هندی - ره - المتوفی أيضاً سنة ۱۳۰۶ . » آثار و آثار :
 ص ۱۶۸ : میرحامد حسین لکهنوی ، از آیات الهیه و حجج شیعه اثنی عشریه است .
 گذشته از مقام فقاہت ، در علم شریف حدیث و احاطه تام بر اخبار و آثار و معرفت احوال
 رجال از شعب شیعه و اهل سنت و جماعت اولین شخص امامیه است - قولاً مطلقاً - و
 در فن کلام لاستیجا مبحث امامت - که از صدر اسلام تا کنون ما بین دو فرقه بزرگ
 از این ملت میمون معنون گردیده - صاحب مقامی مشهود است و موافق بین المسلمین
 مشهور . هر کس کتاب « هفتات الانوار » این بزرگوار دیده باشد میداند که در
 أبواب مذکور در کتاب مسطور از اولین و آخرین احدثی بدان منوال سخن نرانده است
 و بر آن نمط تصنیف نیرداخته ؛ از امارات مؤید بودن وی من عند الله ، ظفر یافتن او
 است بصواقع خواجه نصر الله کابلی که شاه صاحب دهلوی تمام آرا ایتعال ، و از آثار
 موفق بودن او بدست آوردن کتب و اسباب و اسامات تألیف و جمع است . میگویند
 در انواع علوم قرب سی هزار مجلد ما بین صغیر و کبیر و خطیر و یسیر در کتابخانه
 عامه این مرتضی العصر نسخه موجود است ، و این سخن از واعظی بزرگ نیز شنیدم
 که در طهران بر فراز منبری مذکور داشت ، والله العالم . اگر چه این سید اجل و
 حافظ اکمل از مردم ایران نیست و مقام دودمان کرامت نشان ایشان در لکهنو از
 مالک هندوستان می باشد ؛ ولی چون اصلاً از نیشابورند پس درین باب می بایستی
 مذکور شود . فی التاریخ که سنه ۱۳۰۶ است خبر رسید که بهجت جاوید خرامید .
 قدس الله لطیفه و سر روحه الشریفة (۱) .

(۱) واعظ خیابانی جباری آثار و غیره را در حاشیه ص ۲۹ کتاب دیگرش =

« أحسن الودیعة : ج ۱ ص ۱۰۴ (۱) : لسان الفقهاء والمجتهدین و ترجمان
الحکماء ، والمتکلمین وسند السحّاثین ، مولانا سید حامد حسین بن مفتی سید محمد قلی
موسوی نیشابوری کنتوری - ره - از اکابر متکلمین باحثین دیانت و ذابین بیضه شریعت
وحوزه دین حنیف بود ، وصیت او در شرق و غرب شایع و بفضلش حجم و عرب معترف
گردید . جامع فنون علم واسع الاحاطه کثیر التتبع دائم المطالعه ، محدث رجاله
ادیب ارب . عمر شریف خود را در تصنیف و تألیف صرف کرده ، گفته اند که آنقدر با
دست راست نوشت که عاجز و آن دست عاقل گشت ، پس با دست چپ بنکاشت . و در
بلده لکهنومکتبه بزرگ و بی نظیری داشت از انواع کتب ، و لایتما از کتب مخالفین
بالجمله ؛ آن بزرگوار در دیار هند به سید المسلمین حقاً و شیخ الاسلام صدقاً بود .
و مردم عبرتش قاطبة بر علو شأن او در دین و سیادت و حسن اعتقاد و کثرت اطلاع و
سعه باع و لزوم طریقه سلف معتقد و معترف بودند ... » .

میس شرحی نیز راجع به شاخ و وفات و مدفن صاحب ترجمه از « احسن الودیعه »
نقل و جمله بی پیرامون تقریضات عیقات نوشته و هم قسمتی از تقریض مرحوم آیه الله
میرزای شیرازی - قدس سره - را نقل کرده است ، شرحی نیز پیرامون موضوع کتاب
عیقات و اجمالی از خصوصیات اجزاء چاپ شده آن و موضوع کتاب « استقصاء الإضمار »
و مختصری از شرح حال اولاد و برادر مؤلف نگاشته و ترجمه را پایان داده است .

۴- مرحوم محدث قلی حاج شیخ عباس در « فوائد الرضویه : ۹۱-۹۲ » فرماید :
« حامد حسین بن محمد قلی الموسوی الکنتوری الهندی . السید الاجل العلامة
والفاضل الورع الفهامة الفقیه المتکلم المحقق والمفسر المحدث المدقق حجة الاسلام

« وقایع الأيام » مجلد صیام نیز نقل کرده ، و هم در مواضع متعددی از کتاب مذکور
مطالبی از مجلدات مختلف عیقات یاد کر خصوصیات آنها آورده است .

(۱) « احسن الودیعه » : بان عربی در بنهاد طبع شده ، و نویسنده « علماء
معاصرین » عبارت آنرا بخارسی در آورده است .

والمسلمین و آية الله فی العالمین و ناشر مذهب آباءه الطاهرين ، السیف القاطع و الرکن الدافع ، البحر الزاخر و السحاب الماطر ، الذی شهد بکثرة فضله العاکف و البادی و ارتوى من بحار علمه العظمان و المعادی . أمّا التفسیر فهو بحر المحيط و کشف دقایقه بلفظه الفائق علی الوسیط و البسیط . و أمّا الحدیث فالرّحلة فی الروایة و الدراية إلیه و المعول فی حلّ مشکلاته علیه . و أمّا الکلام فلو رآه الأشعري لقرّب به و قرّبه ، و علم أنّه نصیر الدین بهر اینه و حجبہ المهدّية المرتبة . و أمّا الأصول ، فالبرهان لا یقوم عنده بحجّة ، و صاحب « المنهاج » لا یبتدی معه إلی محبّة . و أمّا النحو فلو أدركه الخلیل لاتخذہ خلیلاً ؛ أو یوسّی لانیس بدرسه و شفی منه غلیلاً ،

هو البحر ، لا ، بل دون ماعلمه البحر	هو البدر ، لا ، بل دون طلعتہ البدر
هو النجم ، لا ، بل دونه النجم رتبة	هو الدّر ، لا ، بل دون منطقہ الدّر
هو العالم المشهور فی العصر و الذی	به بین أرباب التّهی افتخر العصر
هو الکامل الاوصاف فی العلم و التقی	قطاب به فی کلّ ما قطر الذکر
محاسنه جلّت عن الحصر و ازدهی	بأوصافه نظم القصائد و النثر (۱)

« و بالجملة وجود آجناب از آیات إلهیه و حجج شیعه إثنی عشریه بود ، هر کس کتاب مستطاب « عیقات الانوار » که از قلم دُرّ بارآن بزرگوار بیرون آمده مطالعه کند میدانند که در فنّ کلام سیمّا در مبحث امامت از صدر اسلام تا کنون إحدى هذان منوال سخن نرانند و بر آن نمط تصنیف پرداخته ، و الحقّ مشاهد و عیان است که این احاطه و اطلاع و سعه نظر و طول باع نیست جز بتأیید و إهانت حضرت إله و توجّه سلطان عصر ، روحنا فداه .

« در سالی که بابر ادر عالم جلیل خوش - که نامش بیاید در ترجمه عماد قلی والد ماجدشان - از هندوستان بزیارت أعتاب عالیّه علیه السلام مشرف گشتند با علمای عظام

(۱) مضمی نماند که این اشعار و همچنین اوصاف و عبارات قبل از آن ، عیناً مداممی است که حافظ سیوطی در « بنية الوعاة » نسبت بامتادش فاضل شنی آورده ، و در « روایات الجنات : ۹۲ » نیز ذیل أحوال شنی از آنجا نقل شده است .

ملاقات مختبرانه کردند و از بین ایشان شیخ ما محدث عظیم ثقة الاسلام نوری - توفاته مرقده - را بحکم هم مشربی پسندیدند و أبواب دوستی مابین ایشان مفتوح گردید و از آن به بعد یکدیگر را بصکوب یاد میکردند تا آنکه در سنه ۱۳۰۶ «ظاهرأ» جناب سید از دنیا در گذشت و باجداد طاهرین خود پیوست ، رضوان الله علیه .

« لکن بمقاد :

زنده است کسی که در دیارش باشد خلفی پیاد گارش
جناب میر سید ناصر حسین ، خلف آن بزرگوار که در جمیع آنچه ذکر شد از علوم و کمالات وارث آن پدر و ثانی آن بحر زخار ؛
إِنَّ السَّيِّئَ إِذَا سَرَىٰ فَبِنَفْسِهِ وَابْنُ السَّيِّئِ إِذَا سَرَىٰ أَسْرَاهُمَا
زحمات پدر را نگذاشت هدر رود و مانند پدر ماجد خویش مشغول تعمیم عیقات است
و تا بحال چند جلد هم مبیضه فرموده و طبع شده ... » .

« صاحب « رصافة الادب » : ۴۳۶-۴۳۳ تحت عنوان « صاحب عیقات الأنوار »
آرد : « حجة الاسلام والمسلمین لسان الفقهاء والمجاهدين ترجمان الحكماء والمتكلمين
علامة العصر مير حامد حسين موسوی هندی ابن المفتي سید محمد تقی (۱) بن محمد حسین (۲)
ابن حامد حسین بن زین العابدین . از تفات و أركان علمای امامیه و وجوه و أعيان
فقهائ اثني عشریه و جامع علوم حلیه و نقلیه بلکه وجودش از آیات الیهیه و حجج
فرقه محقه و از مفاخر شیعه بلکه عالم اسلامی بوده ، و بالنصوص از وسائل سر بلندی این
قرن حاضر ما بر قرون دیگر میباشد ... » إلخ .

۹- دانشمند بزرگ مرحوم حاج میرزا ابوالفضل کلانتری تهرانی - قدس سره -
در حاشیه کتاب نفیس «شفاء الصدور» : ۹۹-۱۰۰ « ذیل جمله « السلام عليك یا بنی فاطمة

(۱) صحیح سید محمد قلی است ، کما لایضی .

(۲) رجوع شود به صفحه ۱۲۳۰ .

الزهراء، پس از ذکر مجملی از ترجمه محب الدین طبری فرماید: «واگر احاطه تفصیله بمدایع او که علماء سنت اعتماد دارند بنخواهی، رجوع کن بکتاب عِبَقَاتُ الْأَنْوَارِ، تصنیف سید جلیل محدث عالم عامل نادر الفلک و حُسنه الهند و مفضرة لکهنو و فرة العصر، خاتم المتکلمین، المولوی الامیر حامد حسین، المعاصر الهندی اللفکهنوی - قدس سره و ضو عف برّه - که عقیده من بنده چنانست که از ابتداء تأسیس علم کلام تا حال تألیف این مختصر؛ کتابی در مذهب شیعه از جهت اتفاق نقل و کثرت اطلاع بر کلمات اعداء و احاطه بروایات وارده از آنها دریاب فضائل تا آنجا که نوشته است مثل این کتاب مبارک تصنیف نشده است. فجزاء الله عن آبائه الامجد خیر جزاء ولدر من والده، ووفق خلفه الصالح لإتمام هذا الخیر التاجح».

* * *

در ذیل این مقال مناسب می نماید که اجمالی از شرح حال والد ماجد صاحب عِبَقَات - رضوان الله علیهما - را از چند موضع نقل کنیم.

مؤلف «ریحانة الأدب ۴: ۵۵» فرماید: «مفتی. سید محمد قلی بن محمد حسین بن حامد حسین بن زین العابدین موسوی معروف به مفتی. از اکابر علمای امامیه هند که بسیار متبحر و محقق متفوق و جامع معقول و منقول و متکلم جدلی حسن المناظره بوده و در ردّ مخالفین مذهب اهتمام تمام داشته، و از تألیفات او است: ۱- «تطهير المؤمنین عن نجاسة المشرکین» ۲- «تقریب الأفهام فی تفسیر آیات الأحکام» ۳- «التقیه» ۴- «تکمیل المیزان فی علم الصرف» ۵- «الفتوحات الحیدریه» ۶- «الکبائر». و در چهارم معرّم هزار و دویست و شصتم هجرت وفات یافت. و شرح حال استادش سید دلدار علی به عنوان «نقوی» خواهد آمد. و پسرش میرحامد حسین نیز بعنوان «صاحب عِبَقَات» نگارش یافته.

«و پسر دیگرش» ید اعجاز حسین کنتوری نیز عالمی است متبحر و در تمامی علوم متداوله بصیر و خبیر و از بزرگان علمای شیعه بوده و علوم متنوّعه را از والد معظم خود فرا گرفته. و از تألیفات او است: ۱- «شذور المعیان فی تراجم الأعیان»

در چند مجلد ۲- « کشف المحجوب والأستار عن وجه الكتب والأسفار » که فهرست مصنفات شیعه است با سلوب « کشف الظنون » و در کلکته چاپ شده است ۳- « القول السدید » و غیر اینها . و وفات او در هفدهم ثوال هزار و دویست و هشتاد و ششم هجری قمری واقع گردید . پایان .

صاحب « أعيان الشيعة ۴۶ : ۱۶۱ » گوید : « المفتي السيد محمد علي قلي (۱) ابن السيد محمد حسين بن حامد حسين بن زين العابدين ، الموسوي ، النيشابوري ، الكنتوري الهندي .

« توفي ۴ محرم سنة ۱۲۶۰ » ، وأرخه المفتي السيد محمد عباس التستري بقوله : « لموته هو إقبال يوم عاشوراء » .

« كان متكلماً بارعاً في علم المعقول حسن المناظرة جيد التحرير واسع المتبع ، تلمذ على السيد دلدار علي واشتغل في الرد على المخالفين ، فقام به أحسن قيام . له من المصنفات :

« ۱- تطهير المؤمنین ۲- تکمیل المیزان فی علم الصرف ۳- أبنية الأفعال ، فی علم الصرف ۴- السیف الناصري ، فی الرد علی الباب الأول من « التحفة » ۵- الأجوبة الفاخرة فی رد ما كتبه الفاضل الرشيد القهلوي ، جواباً عن السیف الناصري ۶- تظليل المكائد ، فی رد الباب الثاني من التحفة ۷- برهان السعادة ، فی رد السابع منها فی الإمامة ۸- تشييد المطاعن لكشف الضغائن ، فی الرد علی الباب العاشر منها ۹- مصارع الأفهام لقطع الأوهام ، رد الباب الحادي عشر منها ۱۰- الفتوحات الحيدرية فی الرد علی الصراط المستقيم للشيخ عبدالحی ۱۱- الشعلة الظفرية ۱۲- حکم أحاديث الصحيحين ۱۳- أحكام المدالة العلوية ۱۴- تقريب الأفهام ، فی تفسير آیات الأحكام ۱۵- رسالة فی التقيّة ، فارسية ۱۶- رسالة فی الكبائر ، فارسية .

« وهو والد المير السيد حامد حسين الشهير وأخوه » انتهى .

در مورد برادران مرحوم ميرحامد حسين - رضوان الله عليه - نا گفته نگذاريم

که یکی از آندونین مرحوم سید اصجاز حسین صاحب « کشف الحجب » است که نام او گنفت، برادر دیگر؛ مرحوم میرغازی حسین است که در کتاب «علماء معاصرین» ۳۴، ذیل شرح حال میرحامد حسین؛ درباره او گوید:

« برادر مکرم صاحب ترجمه . « مآثر و آثار : ص ۱۵۴ : میرغازی حسین لکهنوی . برادر میرحامد حسین است . در علم و عمل و توفیق تصنیف و ترویج مذهب و امثال ذلك با برادر برابر بود ، چندین سال از این پیش مشارالیهما معاً از هندوستان بزیارت عتبات متعالیات عراق هرب آمده با علماء عظام ملاقاتهای مختبرانه فرمودند ، و بموجب مشرب شریف و مذهب لطیف خود از علماء ایران ، شریعتدار حاج میرزا حسین نوری طهرسی را پسندیدند و از آنوقت باز ابواب مکاتبه درمابین ایگان مفتوح گردید . ولی میرغازی حسین چند سال است که بر حمت ایزدی پیوسته . قدس الله لعلیفه . » پایان .

در اینجا باین نکته نیز اشاره کنیم که نام پدر صاحب هیقات همه جا « محمد قلی » بنظر رسیده ، جز این که در یک مورد « کشف الحجب : ۵۹۴ » تنها « محمد » دیده میشود . همچنین والد « مرحوم سید محمد قلی در پاره بی مآخذ » « محمد حسین » و در برخی « محمد » ، و جانش نیز « حامد حسین » و « حامد » بهردو صورت آمده است .

آنچه در « کشف الحجب » سید اصجاز حسین برادر میرحامد حسین - رضوان الله علیهما - ضبط شده نیز بهمه سور مذکور است ، چنانکه ذیل شماره ۳۷۵ گویند: « السید محمد قلی بن السید محمد حسین بن سید حامد حسین » . و ذیل شماره ۲۹۵۲ : « السید محمد قلی بن محمد حسین » . و ذیل شماره های ۲۰۲ و ۱۱۳ و ۵۸۶ : « محمد قلی بن محمد بن حامد » . و ذیل شماره ۵۹۴ : « محمد بن محمد بن حامد » .

بخش ششم

تقریظات عیقات

هنگامی که آثار آیه الله میرحامد حسین - قدس الله سره - منتشر شد و مورد إعجاب و تقدیر علماء شیعه واقع گردید ، سیل نامه های تقدیر و تشکر و تقریظ از اطراف بسوی هندوستان سرانیز و مجتهدین و دانشمندان وی را با دامه و اتمام و نشر مؤلفاتش تشویق نمودند .

روح تازه و شادایی که میرحامد حسین در کالبد جهان تشیع دمیده بود از تمامی این نامه ها و تقریضا هویدا و آشکارست ، و بخوبی معلوم میشود که تاجچه حدّ آن عالم بزرگ موجبات فرح و البساط علماء عصر را با کتابهای خود فراهم آورده بود . پس از چندی که تقریظها و نامه های بسیار از اطراف و اکناف جهان به هندوستان رسید و در کتابخانه آن مرحوم مجتمع گردید ، دانشمندی آنها را در دفتری گرد آورد و به « سواطع الأنوار فی تقریظات عیقات الأنوار » نامید .

مؤلف محترم « ذریعه ۱۲ : ۲۴۱ » درباره این کتاب فرماید : « سواطع الأنوار . فی تقریظات عیقات الأنوار . من جمع السید اصغر حسین الهندی العباسی بن أحمد الشیرازی الهندی (۱) . فی جزئین . أولهما فیما کتب إلی المصنف المیرحامد حسین المتوفی ۱۳۰۶ . وثانیهما ما کتب بعد وفاته إلی أولاد [کذا] الأمير ناصر حسین المتوفی أوائل رجب ۱۳۶۱ . و طبع ملکهنو مع « زینة الإیشاء » فی ۱۳۰۳ » .

و صاحب « علماء معاصرین : ۳۱ » گوید : « تقریظات عیقات الأنوار . عالم جلیل آقا شیخ عباس هندی شیروانی رساله منعمومی موسوم به سواطع الأنوار فی تقریظات عیقات الأنوار تألیف فرموده و تالیست و هشت تقریض از آیات إلیهیه و حجج اسلامیه نقل نموده و در پنج تقریض تصریح شده بر اینکه صاحب عیقات - أسکنه الله

(۱) عبارت ذریعه بهین صورت است ، ویداست که در طبع اقتباه شده ، گمان

میرود در اصل چنین بوده است : [من جمع السید اصغر حسین الهندی « العباسی » و العباسی بن أحمد الشروانی الهندی] ، والله العالم .

فی روضات الجنات - در دست جلد مؤلفات و مصنفات دارد . و رساله مذکوره در ضمن کتاب زینة الانشاء در سنه ۱۳۰۳ در هندوستان در بلده لکهنو که محل اقامت طایفه شیعه و مرکز علماء امامیه است در مطبع بستان مرتضوی طبع شده . و چون تخریض مرحوم آیه الله حاج شیخ زین العابدین مازندرانی از همه آنها اجمع و أبسط و محتوی بر مقاصد عالیّه و فوائد سامیه و مطالب مهمه و مواعظ کامله و بلسان پارسی بود لذا بهتمامه در حواشی تنقیح محرم الحرام از کتاب « وقایع الاثام » از ص ۴۸ الی ۸۸ نقل کرده ام .

سپس جمله بی چند از تخریض مرحوم آیه الله مجدّد میرزای شیرازی را نقل کرده و گوید :

« مؤلف گوید : استقصاء تخریض عِبَقَاتُ الْأَنْوَارِ خارج از حیطه تخریر و بیرون از حیطه تحریر است ، ولی همین قدر بس که در یکی از تفریضات گوید : در سالی جمع کثیر و جم غفیری از تبه ضلالت بشارع هدایت آورده مستبصر و شیعه مینماید ، چنانچه از بغداد و مکه و شام و حلب و خود بلاد هندوستان مسموع شده است که جماعتی بواسطه مطالعه چند جلد کتب مطبوعه ایشان ترك قول « إنا وجدنا آباءنا علی أئمة و إنا علی آثارهم مقتدون » گفته مناسبی با سوء حسنه « و إن من شیعه لا یرهم » گردیده اند .

و آقای خانبابا مشار در کتاب « فهرست کتابهای چاپی فارسی : ۹۷۷ » آرد : « سواطع الأنوار فی تفریضات عِبَقَاتُ الْأَنْوَارِ : عباس بن أحمد انصاری شیروانی هندی (بازینة الانشاء در یکجلد) ، لکهنو ، ۱۳۰۳ ق ، سنگی . »

و در ستون ۹۰۲ گوید : « زینة الانشاء : عباس بن أحمد انصاری شیروانی هندی رفت ، (با سواطع الأنوار در یکجلد) ، لکهنو ، ۱۳۰۳ ق . ، سنگی . »

از آنچه گذشت معلوم گردید که « سواطع الأنوار » بسال ۱۳۰۳ قمری زمان حیات مؤلف در لکهنو بطبع رسیده ، و مؤلف آن عباس بن أحمد انصاری شیروانی است که سواطع را ضمیمه تالیف دیگرش « زینة الانشاء » بطبع رسانیده است .

عباس بن أحمد شیروانی گویا همان شیخ محمد عباس متخلص به « رفعت » است که فرزند میرزا احمد شیروانی صاحب « حقیقة الأفراح » و « نفحة الیمن » مذکور درس ۱۲۰۱ بوده و شرح حال هر دو در مجله یادگار سال ۵ شماره ۵ و ۴ صفحه ۱۴۲-۱۴۶ ذکر شده است.

مع الأسف نسخه سواطع الأنوار بدست ما نرسید، لکن کتاب دیگری اینک در اختیار داریم که بر دو قسمت مرتب شده و جمعاً دلرای ۱۲۴ صفحه بقطع وزیری بنط نسخ و نستعلیق نوشته شده و در پایان آن تاریخ « ۱۵-۱-۱۹۰۵ » میلادی دیده میشود که مطابق است با ۹۰ ذوالقعدة ۱۳۲۶ قمری هجری، و در صفحه اول این عبارت نوشته شده است:

« الحمد لله که درین زمان برکت افتراں، تحریرات مجتهدین عظام عتبات عالیات و عبارات علمای کرام مملکت ایران - صانها الله عن المحدثان - منتخب از رساله شریفه « سواطع الأنوار » فی تفریضات عیقات الأنوار » حسب فرمایش رئیس جلیل مکرم، امیر نبیل معظم، ... السيد الهمام والسند القمقام، جناب راجه سید راحت حسین صاحب، تعلقه دارد اکبر پور، دام اقبالهم العالی ... در بلده لکهنو بمطبع « مطلع الأنوار » صورت انطباع گرفت ».

و پایان نسخه چنین است: « خاتمة الطبع . الحمد لله والمنة ... اقا بعد بر ارباب الباب در حیز خفا و احتجاب نماد که این مجموعه لطیفه و ملمومه منیفه که منتخب است از سواطع الأنوار، فی تفریضات عیقات الأنوار » و دلرای مکاتیب علمای اهل ام و تحریرات مجتهدین فخام عتبات عالیات و ممالک ایران ... می باشد، بحسن اهتمام جناب ... سید مظفر حسین - لازال فریر العین - با ضافه تحریرات جدید و تحبیرات مفیده، بار دوم در مطبع فیض منبع « مطلع الأنوار » واقع لکهنو « نحاس جدید » بطبع رسید ... ».

این مجموعه چنانکه گفتیم مشتمل بر دو بخش است، نخست تفریضات و نامه ها که در حیات صاحب عیقات رسیده، دوم آنها که بعد از وفات وی نوشته شده است.

تقریضها و نامه های قسمت اول از این دانشمندان است :

- ۱- نامه آیه الله آقا شیخ زین العابدین مازندرانی « از ص ۲ تا ۱۵ » ۲- نقل عباراتی از هفت نامه که همان مجتهد بزرگ بجمعی از بزرگان هند نگاشته و در آنها از مرحوم میرحامد حسین و تألیفات ایشان تجلیل نموده و متمسکین را تشویق بطبع بقیه آثار آن مرحوم فرموده است « از ص ۱۶ تا ۲۳ » ۳- نامه آیه الله آقا میرزا محمد حسن شیرازی « از ص ۲۳ تا ۲۴ » ۴- دو نامه دیگر از مرحوم میرزای شیرازی بصاحب عقبات « ص ۲۴ - ۲۶ » ۵- نامه مرحوم عالم فاضل شیخ محمد مهدی عبدالرب آبادی که بعنوان مرحوم حاجی نوری است « ص ۲۶-۲۸ » ۶- شرحی از مرحوم میرزای شیرازی در وصف عقبات « ص ۲۸ » ۷- تقریض مرحوم حاجی میرزا حسین نوری صاحب مستدرک « ص ۲۸ - ۳۰ » ۸- چند نامه از مرحوم حاجی نوری بصاحب عقبات « ص ۳۰-۳۶ » ۹- نامه مشتاقانه عالم جلیل سید حسین طباطبائی واعظ یزدی (۱) بصاحب عقبات « ص ۳۷ - ۴۰ » ۱۰- چهار نامه دیگر از سید مذکور که پس از وصول برخی از مجلدات عقبات بوی نگاشته است « ص ۴۰ - ۴۴ » ۱۱- تقریض مرحوم آقا سید محمد حسین شهرستانی « ص ۴۸ - ۵۰ » ۱۲- تحریر مرحوم عالم محقق حاج میرزا ابوالفضل طهرانی صاحب کتاب شفاء الصدور « ص ۵۰ - ۵۳ » ۱۳- نقل عبارت نامه صدرالافاضل ملا محمد باقر دهنشتی که بمیرزا علی اکبر صاحب مقیم بمبئی نگاشته است « ص ۵۳ - ۵۴ » ۱۴- نقل عبارت خط حاج ملا اسدالله خوبی از آذر بایجان بنام میرزا حسن صاحب « ص ۵۴ » ۱۵- نقل خط آقا حسن کازرونی « ص ۵۴ » ۱۶- نقل تحریر آقا عبدالله همدانی « ص ۵۵ - ۵۶ » ۱۷- نقل خط رئیس المجتهدین آقا سید محمد شریف خراسانی ملقب بشریف العلما بنام جناب سید محمد حائری « ص ۵۶ » ۱۸- نقل عبارت خط عالم فاضل میرزا جواد سبزواری « ص ۵۷ » ۱۹- دو نامه از جناب ملا محمد حسین سهروردی سلطان آبادی مصنف « بحر محیط » بنام بعضی اعیان « ص ۵۷ - ۵۸ » ۲۰- نامه فقیه نبیه آقا سید جعفر [ظاهر آمل بحر العلوم] بصاحب

(۱) این شخص همانست که در صفحه ۱۲۲۳ ذیل عبارت « نباء البشر » یاد شده

عقیقات « ص ۵۸ - ۵۹ » ۲۱ - نامه حاج سید محمد باقر « حاجی آقامیر » فزوشی برادر صاحب « ضوابط » بآن مرحوم « ص ۵۹ - ۶۱ » ۲۲ - نامه دیگر از حاجی آقامیر بمرحوم سید ناصر حسین « ص ۶۱ - ۶۳ » ۲۳ - نامه دیگر از همو بعنوان صاحب عقیقات « ص ۶۳ - ۶۵ » ۲۴ - نامه آقا سید جعفر بن حاج میرزا علینقی طباطبائی بوی « ص ۶۵ - ۶۷ » ۲۵ - نامه ادیب فاضل میرزا علی اکبر شیرازی بوی « ص ۶۷ - ۶۸ » ۲۶ - تفریط مرحوم میرزا محمد بن عبدالوهاب همدانی « ص ۶۸ - ۷۲ » ۲۷ - نامه میرزا محمد مذکور بعنوان بعض احباب « ص ۷۲ - ۷۵ » ۲۸ - نامه بی دیگر از همو بعنوان صاحب عقیقات « ص ۷۵ - ۷۶ » ۲۹ - نامه دیگر بنام آقا سید محمد « آقا حاذق » « ص ۷۶ - ۷۷ » ۳۰ - نامه جناب ملا محمد علی خراسانی بعنوان بعض احباب « ص ۷۷ - ۷۸ » .

بخش دوم : بعض مکاتیب علمای عراق و ایران که بعد از وفات صاحب

عقیقات وارد شده :

۱ - نامه آیه الله آقامیرزا محمد حسن شیرازی « مجتهد المذهب » بنام مرحوم سید ناصر حسین « ص ۸۰ - ۸۱ » ۲ - نه نامه از مرحوم حاج میرزا حسین نوری بآن مرحوم « ص ۸۱ - ۹۴ » ۳ - هفت نامه از مرحوم آیه الله آقای حاج سید اسمعیل صدر بآن مرحوم « ص ۹۴ - ۱۰۰ » ۴ - دو نامه از مرحوم حاج شیخ حسین بن شیخ زین العابدین مازندرانی بآن مرحوم « ص ۱۰۰ - ۱۰۳ » ۵ - دو نامه از مرحوم حاج شیخ علی بن زین العابدین مازندرانی بآن مرحوم « ص ۱۰۳ - ۱۰۷ » ۶ - نامه آقا شیخ علی خراسانی مشهدی بآن مرحوم « ص ۱۰۷ - ۱۰۸ » ۷ - دو نامه از آقا شیخ محمد باقر « معروف به آقای بهبهانی » ابن حاجی محمد تقی بن آقا عبدالحسین بن آقا محمد باقر وحید بهبهانی بآن مرحوم « ص ۱۰۸ - ۱۱۲ » ۸ - نامه مرحوم آقا سید ریحان الله بن آقا سید جعفر کشفی موسوی بآن مرحوم « ص ۱۱۲ - ۱۱۳ » ۹ - نامه مرحوم حاج شیخ محمد مهدی عبدالرب آبادی که بنام بعض مأمورین خود نگاشته است « ص ۱۱۴ - ۱۱۵ » ۱۰ - نامه مرحوم آقا میرزا فتح الله شیخ الشریعه اسفهبانی بآن مرحوم « ص ۱۱۵ - ۱۱۶ » ۱۱ -

نامه مرحوم حاج شیخ حسین بن شیخ زین العابدین مازندرانی بنام میرزا محمد عباس علیخان صاحب « ۱۱۶ - ۱۱۸ ، ۱۲ - نامه مرحوم آقا سید جعفر بن حاج میرزا عثیق طباطبائی بهمان شخص » ص ۱۱۸ - ۱۲۰ ، ۱۳ - نامه مرحوم آقا سید حسین ابن آقا سید ابرهیم موسوی قزوینی حائری بهمان شخص » ص ۱۲۰ - ۱۲۲ ، ۱۴ - نامه مرحوم آقا سید ابراهیم بن آقا سید هاشم موسوی قزوینی بشخص مذکور » ص ۱۲۲ - ۱۲۴ . پایان

اینک چند نامه و تفریض از « منتخب سواطع الانوار » نقل می کنیم :

۱- تفریض مرحوم آیه الله آقا میرزا سید محمد حسن مجتهد شیرازی ، قدس سره :
 « بسم الله الرحمن الرحيم . الحمد لله الذي أبدع بقدرته على وفق إرادته فطره الخليفة ، ... أمّا بعد ، فلما وقفت - بتأييد الله تعالى و حسن توفيقه - على تصانيف ذي الفضل الغزير ، والقدر الخطير ، العالم الخبير ، والفاضل التحرير ، الذائق التحرير ، الرائق التعبير ، العديم النظير ، المولوى السيد حامد حسين - أيده الله في الدارين وطيب بنشر الفضائل أنفاسه ، وأذكرى في ظلمات الجهل من نور العلم ببراسه ؛ رأيت مطالب عالية تفوق روائع تحقيقها على الغالية ، عباراتها الوافية دليل الخبرة ، و إشاراته الشافية محلّ العبرة ، وكيف لا ، وهى من عيون الأفكار الصافية مخرجة ، ومن خلاصة الإخلاص منتجة ، هكذا ، هكذا ، وإلا فلا ، العلم نور يقذفه الله في قلب من يشاء من الأخيار . وفي الحقيقة أفخر كل الافتخار ومن دوام العزم و كمال الحزم و ثبات القدم و صرف الهمم في إثبات حقيقة أهل بيت الرسالة بأوضح مقالة أثار ، فإنه نعمة عظيمة و موهبة كبرى . ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء . أسأل الله أن يديمك لإحياء الدين بوقيماك لحفظ شريعة خاتم النبيين ، صلوات الله عليه وآله أجمعين .

فليس حياة الدين بالسيف والقنا فأقلام أهل العلم أمضى من السيف

« والحمد لله على أن قلمه الشريف ماضٍ نافع ولا لسة أهل الخلاف حسام قاطع . وتلك نعمة من الله بها عليه ، وموهبة سافها إليه . وإنى كنت أعلم أن الباطل فاسح فاه من الحق ؛ إلا أن الدوات المقدسة لا يبالون في إعلاء كلمة الحق . فأين الخشب

المستندة من الجنود المعجزة؟! وابن ظلال الضلالة من البدل الأتور؟! وظلام الجبهالة من الكوكب الأزهر؟! أسأل الله ظهور الحق على يديه وتأيدته من لدبه، وأن يجعله موفقاً منصوراً مطلقاً مشكوراً، جزاء الله عن الاسلام خيراً. والرجاء منه الدعاء مدى الأتيم، لحسن العاقبة والختام، والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته. حرره الأحقر محمد حسن الحسيني. في ذي الحجة الحرام سنة ۱۳۰۱ هجري. مهر.

۶- نامه پی دیگراز مرحوم آیه الله میرزای شیرازی، رضوان الله علیه :

« بسم ... به عرض عالی میرساند : رجاء واثق آنکه علی الدوام در تشیید قواعد دین حنیف و تمسید سواعد شرع شریف ببرکات امام عصر ولی زمان - ارواحنا له الفداء - موفق و مستند باشید . اگرچه در مقام اظهار تودد و اتحاد کمتر میسر شده است بتوانم چنانچه شایسته است بر آییم ، واحد احد اقدس - عزت آسمانه - گواه است همیشه شکر نعمت وجود شریف را میکنم ، وبکتاب و مصنفات رشیده جناب عالی مستأنسم ، و حق زحمات و خدمات آن وجود عزیز را در اسلام نیکومی شناسم ، انصافی توان گفتم : تا کنون در اسلام در فرق کلام کتابی باینگونه نافع و تمام تمصیف نشده است ، خصوصاً کتاب عبقات الانوار که از حسنات این دهر و غنائم این زمان است . بر هر مسلم متدین لازم است که در تکمیل عقائد و اصلاح مفاسد خود بآن کتاب مبارک رجوع نماید و استفادہ نماید ، و هر کس بپهرو تواند در نشر و ترویج آنها باعتقاد احقر باید سعی و کوشش را فرو گذاشت ندارد ، تا چنانچه در نظر است إعلاء کلمه حق و إدحاش باطل شود که خدمتی شایسته تر ازین بطریقه حقه و فرقه ناجیه کمتر در نظر است . خداوند عالم - جلّ ذکره - بپیر کت اگته طاهرین توفیق را مستدام بدارد که این زحمت شایان و خدمت نمایان بشایستگی پیاپان رسد ، و امیدوارم در شرائف اوقاف از دعوات صالحه خود فراموش نفرمایند ، و به ارسال مصنفات و إنفاذ مراسلات مسرور و مأنوسم بدارند که زائد الوصف و فوق العاده بآنها مشتاق و مشغوفم ، و همواره مترقب اعلان سلامتی وجود مسعود کثیر الخیر والبر که و داهی دوام تأیید آن جناب می باشم و توقع دعا دارم . ادام الله تعالی مجدکم ، والسلام علیکم

ورحمۃ الله و برکاته .

۳- نامه مرحوم شیخ محمد مهدی عبدالرب آبادی رئیس هیئت تألیف و نامه دانشوران ناصری « بمرحوم حاجی میرزا حسین نوری صاحب « مستدرک » قدس سرهما : « الا بهذا المال کامل ألفی علی الرغم من أنف المسود یسود » بازدهم عید سعیدست که در کمال اختصار اظهار حیات و عرض ارادت میشود . جناب معالی اکتساب آقا شیخ موسی - سلمه الله - دستخط مبارک جناب عالی - دام ظلّه المدود - و توقیع هایون (۱) حضرت مستطاب بقیة العلماء العظام نائب الامام - علیه الصلوة و السلام - آقای میرحامد حسین - روحی فداء - نمودند ، شکر خدا را بجا آوردم که امروز روز کار بوجود مسعود هردو حسین (۲) - اهدما الله - مفتخر و قرین مباهاتست . حقیقة معجزه از معجزات سریعه و آیات صحیحه مذهب حقست که در چنان عصری - که حال آن در باب ضیاع علم معلوم است - اخبار مقدسه اهل البیت - صلوات الله علیهم اجمعین - را این گونه مجتدها و مروجها می باشند . جزا کما الله عن آل محمد و آل عیسی خیراً .

« اینکه فرمایش و نگارش فرموده اند « خوبست علمای هند را هم بنویسند » ، محض شکرانه إرجاع این خدمت که باین ذره ناقابل فرموده اند ، در صورتیکه شرح احوال و تراجم مبسوطه علمای خطه هندی را مرحمت فرمایند شرط بندگی در کمال امتنان بعمل خواهد آمد و در همه جا اسم مبارک ایشان را بهر تقریب که پیش بیاید در ضمن تراجم علمای اقلیم هند مخلّد خواهد ساخت . حقیقة - لأعلى رسم القبالة - تصدیع میکنم که یکی از نعمت های خداوند عالم را بر خلق امروز صحت

(۱) مراد از « توقیع » خطی است که جناب آیه الله فی العالمین بنام جناب میرزا حسین النوری تحریر فرموده بودند و در آن ذکر بعضی امور متعلق بتصنیف کتاب « نامه دانشوران » بود و جناب میرزا حسین نوری آن خط را بجناب ملا محمد مهدی که رئیس مؤلفین « نامه دانشوران » می باشد ارسال فرمودند . « از حاشیه کتاب » . (۲) بنی جناب آیه الله فی العالمین و جناب ملا حسین نوری دام ظلّهما . « از حاشیه کتاب » .

مزاج و شرف وجود حضرت افتخار الشیعه و محیی الشریعه استظهار الاسلام حافظ العصر آقای میرحامد حسین - روحی فداء - را میدانم ، و باین مطلب اعتقادی ثابت و قطعی جازم دارم . فان تسأل عن مذهبی فان هذا مذهبی - خود را قابل ندیدم که مستقیماً هریضه بنویسم ، سرکار عالی - زید علاه - اظهار فرمایند که از تراجم احوال علمای آن قطعه هر چه میسر بشود انفاذ فرمایند که حکم مقدس و اراده علیّه ایشان تنفیذ خواهد شد ... » .

۴ - نامه یی از مرحوم حاجی نوری صاحب مستدرک :

« بعرض مقدس عالی میرسانم که این بی بضاعت را آن استعداد قابلیت نیست که بعبارت شافی وفای حق خدمت جناب عالی را در دین بکنم و از جانب معشر مسلمین تشکر و امتنان نمایم ، بهتر آنکه طومار این مطلب را پیچیده و از خداوند عالم مسألت نموده که بعوض همه جزای وافر عطا فرماید ، بذکر فرمایشات مرجوعه قناعت شود . جناب مستطاب حجة الاسلام (۱) - دام ظلّه - بسیار ماح و شا کرو دعاگوی جناب عالی هستند و در محافل اظهار امتنان می کنند » .

۵ - نامه مرحوم آية الله ميرزای مجدّد شیرازی به مرحوم میرستید ناصر حسین ،

قدس سرّهما :

« بعرض میرساند . انشاء الله تعالی پیوسته در حمایت حضرت باری تعالی - جلّت عظمته - از کافّه بلاها محفوظ ، و بعین عنایت و ألطف خاصه حضرت امام عصر - عجّل الله تعالی فرجه و سلّی الله علیه و علی آبائه الطاهرين - ملحوظ بوده ، همواره در تشیید مبانی یقین و نشر و ترویج آثار دین مبین مؤید و مستند باشید . رقیمه شریفه که با ضمیمه يك مجلد کتاب حدیث طبر از مجلّدات کتاب مستطاب « عبقات الأنوار » تألیف جناب علامه ناقد والد ماجد - أعلى الله مقامه و رفع فی الخلد أعلامه - ارسال داشته بودید ملاحظه شد ، خداوند عالم - جلّ ثناؤه و عظم آلائه - را بجمیع نعم و آلائه که باهل اسلام عطا فرموده ؛ خاصه بنعمت بزرگ وجود علمای راشدین ،

(۱) مقصود مرحوم آية الله ميرزای شیرازی است .

مانند جناب مولوی مرحوم - طاب ثراه وجعل الجنة مثواه - که در راهِ اِعلای کلمه دین و اِغای کید مضلین رنجها برده و زحمتهای کشیده اند تا بحمدالله تعالی بمیامن مساعی جمیله که در مقام رفع شکوک و شبهات شیاطین و نقض و اِبرام بامعاندین مبذول داشته منهج مستقیم هدایت و سداد برای ضعیفای شیعه حق ابضاح فرموده و مبانی محکمه ایمان و اِیقان را مشید و منقذ گردانیده اند؛ شکر میکنم و از درگاه ربانی مسئلت مینمایم که درجات آن مرحوم و سائر علمای اُعلام - رضوان الله علیهم - را مضاعف فرماید، و آن جناب و سائرین را که در مقام نصرت و تقویت دین حق بذل جهد و همت داشته و دارند بر عمر و عزّت و توفیقات خاصه بیفزاید، اِنَّه قریبٌ مجیب .

معلوم است البته در استخراج سائر مجلّدات این کتاب مستطاب چنانچه شاید و باید اهتمام داشته و دارید . انشاءالله تعالی مؤید و مستدّد خواهید بود . پیوسته داعی دوام تأیید و توفیق و تسدید آنجناب - اُدام الله تعالی مجدد - بوده و متوقع دعا میباشم . اَطال الله بقاءکم و متّع الله المسلمین بوجودکم، والسلام علیکم ورحمة الله و بركاته . عبده محمد حسن شیرازی .

۶- نامه مرحوم حاجی نوری صاحب مستدرک بآن مرحوم :

« معروض میدارد . امسال بجهت حدوث فتن عظیمه و بلیّه عاتقه و مسئله دخانیّه و صرف اوقات در قمع و قلع آن - مضافاً اِلی سائر الحوادث الشاملة المفرقة للحوائس - از فیض مکاتبت محروم و بنایت متعسر و متأسف و از علایم سوء حظ و خذلان خود دانسته ، گاه گاه بدعا و سلام مخصوص در تحت قیاب عالیّه جبران نموده خود را تسلی میدادم . مرجو از صفای طوئیت و طیب طینت که حمل بر فضلت و تطرّق خلل در بشیان اخلاص نشود .

« امسال بجهت درک زیارات مخصوصه در ماه رجب و شعبان کربلای معلی و نجف اشرف مشرف شدم ، پس از مراجعت ؛ جناب مستطاب آقای حجة الاسلام [مرحوم میرزای شیرازی] دام ظلّه مذکور داشتند که از جناب عالی خطی و چند جلد کتاب رسیده نزد جناب ایشان . پس از زیارت خط شریف و دیدن کتب معلوم شد تنقّه جلد نور در آنها

نبرد ، همان پنج جلد طبر و کتاب شریف « کشف الحجب » بود ، بسیار ممنون و شرمندہ شدم . جعلک الله تعالى خلفاً صالحاً للسالفین الصالحین الذین آثاروا الدین و بذلوا المہج فی ایضاح المنہج . اما ہزار حیف کہ کتاب شریف « کشف » ناقص و غیر وافی است ، و مقتنون کہ مثل موجود را بتوان بر آن افزود . نسأل الله تعالى أن یوفقنی لتکمیلہ ، أو یؤتیکم لاستدراک ما فات منہ .

« در دعوائ قبل تقریباً کتاب « مآثر الآثار [کذا] » طبع طهران بجهة ذکر علمای عصر در بعضی از أبواب آن ارسال خدمت شد ، انشاء الله تعالى رسیدہ . در ہفتہ گذشتہ بتوسط مأمورین « ہالیوز انگریز » در بغداد خط شریف جدید با خطوط دیگر رسید در وقتی کہ حسب الامر جناب مستطاب آقای حجة الاسلام [مرحوم میرزای شیرازی] مظلّمہ مراسلہ بجناب عالی نوشتہ شدہ کہ حال در جوف است ، چون بجهت عارضہ کسالتی در مزاج داشتند زیادہ از ضعف و نقاہت دائمیہ مجال قرأت این خط و نوشتن جواب نشد ، و بجهت حدوث مرض عامّ و با در غالب ایران خصوص در طهران کہ در ظرف چہل روز تقریباً قریب ہشت ہزار نفس تلف شد ، رشتہ امور فی الجملہ مختلّ و اجزای دولت متفرّق - مکاناً و حوالاً - لهذا فی الجملہ تأملی باید کرد کہ بعد از ارسال ، زحمت عہت نشود . خداوند تبارک و تعالی إہانت فرماید کہ این خدمت بایجام رسد .

« سلام تامّ خدمت جناب مستطاب قدسہ اولی الالباب آقا سید محمد حاذق - وقاء الله تعالى شرّ البوائق - برسایید ، و همچنین خدمت امرّ اکرم الأخ الأمجد مولانا سید ذاکر حسین - آمینہ الله - سلام برسایید . جعلکم الله تعالى فی کنف حمایتہ و رعایتہ . حرّره العبد حسین النوری . فی لیلة السابح عشر من ربیع الاول سنۃ ۱۳۱۰ھ .

۷- نامہ یی از مرحوم آیۃ الله آقای حاج سید اسمعیل صدر عاملی اصفہانی بمرحوم سید ناصر حسین :

« أطال الله تعالى بکّ و أدام عیالک و أسعدک بتقواک و ورزقنی لقاءک ، انشاء الله تعالى .

بعرض میرساند : انشاء الله تعالى مدام در حفظ حضرت ملک علام - مژاسمه - مروج شریعت مطهره حضرت خیر الانام - صلی الله علیه و آله الکرام - بوده ، قاطبه انام از آثار علمیه و مقامات عملیه و رعیه جناب سامی پیوسته مستفید و مستفیض باشند .
 رقیمه شریفه که بیاد آوری داعی مرقوم گردیده بمطالعه آن فائز شده حمد و شکر حضرت اینزد منان - جلّت نعماته - را بجا آورد و دعاء خیر که شیوه مخلصان و دعا گویان است نموده در باب اهتمام اتمام کتاب مستطاب مرحوم مبرور رضوان مقام آقای والد - طاب ثراه و جعل الخلد مثواه - [مقصود عیقات الانوار است] مرقوم فرمودید ، الحق جناب سامی باید پیروی آثار جلیله علمیه آن مرحوم که وزان عرش و لوح و قلم و کرسی است فرمایند و نام سامی کتاب شریفی که رشک عالمن است تمام نمایند ، والحمد لله على ذلك كثيراً و سبحان الله بكرةً و أصيلاً . استغناء را امتثالاً للأمر آنچه بنظر رسید ثبت نموده در جوف بنظر انور خواهد گذشت ...
 جناب سید بزرگواری که بنام ایشان « بدایة الهدایه » را آوردند و این ضعیف حاشیه نموده شاید سید نجم الحسین یا نیاز حسین بوده باشد . والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته . حرره الراجی ابن صدرالدین العاملی : عبده اسمعیل الموسوی .

۸- قسمتی از نامه مرحوم شمس العلماء حاج شیخ محمد مهدی عبدالرب آبادی که بنام بعض مأمورین خود نگاشته است :

« بسم الله وله الحمد ... مطلب مهم دیگر آنکه به « لکهنو » میتوانی رفت یا نه ، اگر میتوانی برو ، آنجا خانواده است از سادات اولوالعزم اولاد علامه سید محمد قلیخان - اعلی الله مقامه - و فرزندان سید إعجاز حسین و سید میرحامد حسین ، و پسر مرحوم علامه میرحامد حسین « سید ناصر حسین » آئده الله تعالى . این خانواده از بیوئات بزرگ اولاد پیغمبر ما ﷺ هستند . خدمتی که ازین خاندان بمذهب جعفری و مکتب حقّه اثنا عشری شده است بعد از سید مرتضی علم الهدی - رضی الله عنه - و علامه حلی - علیه الرحمة والرضوان - و علامه مجلسی - اعلی الله مقامه - احدی مثل ایشان باین منصب عالی نائل نگردیده است . اولاً . خواهش میکنم به نیابت

من قبر منور علامه میرحامد حسین و پدرش و برادرش را زیارت میکنی ، و به نیابت من فاتحه و قرآن بخوان ، و از برای من و اولاد من در نزد تربت پاک آن بزرگان دعا بکن و همت بخواه . ثانیاً . اگر بتوانی باجناب مستطاب آقای میرناصر حسین - سلمه الله تعالی - يك آشنایی پیدا بکن ، و شرح احوال مرحوم والدشان صاحب العیقات را مع العم و الجد من جميع الجهات ، علی الخصوص تصنیفات و تألیفات و آثار شریفه و تدوینات مقدسه هر يك را بشرح و بسط مکتوباً تحصیل بکن . اسامید ، تلامید ، نواد در حکایات و تواریخ و سرگذشت هر کدام را بنویسند ، که انشاء الله تعالی در کتاب « نامه دانشوران (۱) » ، یا رجال کیری که در نظر است مندرج بکنم . ثالثاً . اگر بتوانی فهرست کتابخانه این خانواده را بنویس و برای من هدیه بکن . رابعاً . من از کتاب « حجة السعادة في حجة الشهادة » جلدی از برای مرحوم علامه میرحامد حسین در حیوة خودشان بتوسط جناب مستطاب علامه آقای حاج میرزا حسین نوری فرستادم ، پرسید که آیا میدانند که آن نسخه در حیوة آن مرحوم بایشان رسید یا خیر ؟ باری ، اگر این سفر را بکنی ، این اعمال و وصایا را بجای آوری کار بزرگ برای من و خودت کرده . الراجی محمد مهدی .

۹- نامه یی از مرحوم آیه الله آقا میرزا فتح الله شیخ الشریعه « شریعت اسفهان »

بمرحوم میرناصر حسین :

« بمرض میرساند : امید آنکه ذات بابرکات کثیر الخیرات آنجناب که از اعلام بلاد و ادلاء رشاد مشقیدین طریقه حق و افتخار طائفه محقه و سیف مسلول و غضب مصقول بر اهل ضلال و الحاد و ناکیین از صواب و سداد و را کیین غی و فساد است ، پیوسته مهتّب شمائل و اقبال و مبسم ازهار آمال ، مصون از فتنه عین الکمال ، محفوظ بحفظ حضرت ذي الجلال بوده و باشد .

(۱) مع الاسف : ظاهراً شرح حالی که مرحوم شمس العلماء خواسته بودند نوشته

نشده یا بدست ایشان نرسیده . لکن شه یی از مدایح صاحب عیقات در « نامه دانشوران

ناصری ۷ : ۳۳۸ ط ۲ » بعد ذیل احوال اعطاب خواندیم نوشته شده است .

«اگرچه تا کنون با نفاذ خطایی و ارسال کتابی از آنجا ، و عرض عریضه و اظهار ذریعه ازین ضعیف اقدامی نشده الا آنکه بصیر ما فی الضمیر و خبیر بنقیر و قلمیر آگاه و گواه است که این داعی دائم وظیفه دعا را مراعی ، و در تقدیم بلطفیه ثنا قائم و ساعی بوده ، مساعی جمیله جلیله مرحومین مبرورین جدّ امجد و والد ماجد - قدس الله تربتهما اللطیفه - در تشیید مذهب جعفری نه بحدیست که تادامنه قیامت کسی را از آنها غفلت و سیانی رودهد .

« و از قرار مسموع فعلاً قائم باین سنت سنّیه و طریقه انیقّه شخص سرکارهستید معلوم است دعاء امتداد و طول عمر آنجناب تالی فرائضی است .
 « ضمناً زحمت میدهد که اجزاء رصینه متینّه متعلّق بحدیث باب مدینه شرف وصول بخشید ، و غایت نشاط و سرور و ابتهاج و حُبّور روی داد . لاجعله الله آخر العهد منا بمثل هذا الإكرام ، و ختمکم بأبواب الفضل و الإنبام . من العاصی الجانی : فتح الله الثروي الاصبهانی ، المدعو بشیخ الشریعه ، عفی الله عن جرائمه الفظیعه .
 مورخ ۲۲ محرم ۱۳۲۱ .

« پیرامون حدیث ثقلین »

پس از حدیث شریف غدیر خم ، حدیث ثقلین نظر بکثرت طرق و اعتبار و استحکام متن از دیرزمان مورد توجه علما و محدثین واقع شده و جمعی از دانشمندان درین باره کتب و رسائل معتقل نگاشته اند که ذیلاً برخی از آنها را یاد می کنیم :

- ۱- « الثقلان » - شیخ ابو عبدالله محمد بن محمد بن النعمان البغدادی ، ملقب به شیخ مفید - قدس سره - متوفی ۴۱۳ . با چند رساله دیگر در نجف اشرف چاپ شده است .
- ۲- « طرق حدیث النبی تارک فیکم الثقلین » - حافظ محمد بن طاهر مقدسی معروف به ابن القیسرانی ، از بزرگان علماء اهل سنت ، متوفی ۵۰۷ : « عیقات ۲ : ۱۱۷۸ » .
- ۳- « رسالة فی الثقلین ، والتکلم فی تعیین الاکبر منهما » - عالم جلیل سید صدرالدین بن محمد باقر رضوی قمی - قدس سره - متوفی حدود ۱۱۶۰ : « الذریعه ۱۱ : ۱۶۰ » .
- ۴- « الثقلان » - علامه سبحان علیخان هندی متوفی پس از ۱۲۶۰ : « کشف الحجب » .
- ۵- « عیقات الالوار » - مجلد دوازدهم از منهج دوم « کتاب حاضر » .
- ۶- « تعیین الثقل الاکبر » دانشمند بزرگ حاج میرزا یحیی بن میرزا شفیع اصفهانی متوفی ۱۲۲۵ : « ذریعه ۴ : ۲۲۸ » .
- ۷- « المفاضلة بین الثقلین : القرآن والعتره » تألیف عالم جلیل مرحوم میرزا محمد باقر بن شیخ حسینعلی الشریف القبه الایمانی الاصفهانی ، متوفی ۲۰ ذوالقعدة ۱۳۷۱ .
- ۸- « الثقلان » - علامه ادیب معتمد مرحوم شیخ محمد حسین مظفر نجفی - قدس سره - طی ۱۰۹ صفحه بقطع کوچک در ۱۳۶۷ در نجف اشرف طبع شده است .
- ۹- « دوسرهایه نفیس » - آقا میرزا ابوالقاسم دانش آشنیانی از فضلا حوزة علمیه قم . ترجمه فارسی کتاب « الثقلان » مظفری است و در قم بطبع رسیده است .
- ۱۰- « حدیث ثقلین » - فاضل متبج آقا سیدقوام الدین و هنوی از دانشمندان حوزة علمیه قم . رساله محققانه بی است در ۳۰ صفحه . از انتشارات دارالتقريب بین المذاهب الاسلامیه مصر . و تلك عشرة كاملة .

خانه الطبع

بسم الله الرحمن الرحيم

بحمد الله والمنة ، طبع اجزاء حدیث مبارك ثقلین وسفینه از کتاب مستطاب «عبقات الانوار» و همچنین ضمائ نفیسه آن از فهارس کونا کون و شرح حال مؤلف - قدس الله سره - و خاندان ایشان و سایر مطالب مهمی که بنظر لازم مینمود ؛ پایان یافت . از ابتدای کار در نظر نبود که بنام بانیان این خدمت بزرگ که با خلوص عقیدت و محض حق و حقیقت آغاز شده و انجام یافته است در جایی تشریح شود ، زیرا هدفی سوای نشر کتاب و تقرب بدرگاه باری و آستان مقدس اولیاء دین مبین در کار نبوده و نیست ، و این موضوع همیشه مد نظر و از بدو امر قرار برین تصمیم بوده است .

لکن بر حسب تقاضاهای مکرری که از اطراف رسید و از اقدام کنندگان درین خدمت جویا شدند ، بناچار شتیهی بشرح زیر معروض داشته و از خداوند متعال خواهانیم که توفیقات حسنه خود را پیوسته شامل حال و کافل احوال همگی مروجین آیین مقدس اسلام فرماید ، و در راه نشر احکام دین مبین مظفر و منصور گرداند ، بمنه و کرمه .

در تاریخ روز جمعه پنجم ماه شعبان المعظم سال ۱۳۷۸ هجری قمری جلسهیی در خانه یکی از فضلا برقرار بود و ضمن صحبتهای دلنشین علمی سخن از کتاب مستطاب «عبقات الانوار» بمیان آمد ، هر يك شتیهی آزمایای این کتاب شریف و بهره های کونا کونی که دعادم از مجلدات عدیده آن برده اند بیان کرده ، و همچنین شروخی از احوال سعادت اشتمال مؤلف بزرگوار آن آیه الله فی العالمین میرحامد حسین موسوی - قدس الله سره - مذکور گردید .

در ضمن این مذاکرات صحبت از کمپایی نسخ کتاب و اشکال دسترسی بآنها شد و بالاتفاق همگان اهتمام در تجدید طبع کتاب را از خدمات بزرگ مذهبی که موجب ثوابات عظیمه اخروی است اظهار فرموده ، و فی المجلس هیئتی مرکب از این ضعیف و سه نفر از فضلا و دانشمندان حوزه علمی اصفهان ، یعنی آقایان حاج سید مصطفی ابطحی خطیب فاضل ، و میرزا محمد مهدی نواب لاهیجانی ، دانشمند ارجمند ، و حاج

شیخ مهدی فقیه ایمانی نویسنده فاضل کتاب « مهدی منتظر علیه السلام » ؛ برای اقدام در تحمیل نسخ و تصحیح و تحشیه و طبع تشکیل گردید .

سپس یکی از مهمترین مجلدات کتاب که اجزاء حدیث ثقلین بود برای طبع انتخاب و جریان امر توسط « مؤسسه نشر فائز مخطوطات اسفهان » با نشر اعلانات و قبوض اشتراك با اطلاع عموم دانشمندان رسید .

اینک بایست سر گذاردن نزدیک چهار سال ، سپاسگزارییم که این خدمت بنحایت گرایید و آقایان معظم مفتلة الأسامی پیوسته در تمامی امور تشریک مساعی نموده ، از عهدہ انجاز و عذر ایفاء بعهده برآمدند ، ضمناً باین مطلب نیز اشاره میشود که « ضمانت کتاب » بقلم آقای فقیه ایمانی و بانظر این ضعیف تهیه شده ، و کلیه فهرستهای کتاب نیز با اهتمام اینجانب تنظیم گردیده است .

در خاتمه ، فرض ذمت است که از دانشمند بزرگوار آقای میرزا محمد علی معلم حبیب آبادی سپاسگزاری نمود که ایشان همیشه در تصحیح و مقابله کتاب شرکت نموده و ازین راه کمکهای شایان فرموده اند ، ابقاء الله تعالی و آینده بروح منہ . والسلام .

بتاریخ ۱۲ جمادی الاولی ۱۳۸۲ برابر ۱۹ مهر ماه ۱۳۴۱

سید محمد علی روضی

هبات فاحت من الهند طيبا
فأشار الحسين بالحمد منه

قطعت منه مطس الحرمين
ودها شاكرأ لعماد حسين
« حجة الاسلام حاج ميرزا
سيد محمد حسين شهرستاني »
« منتخب سواطع . ص ٤٩ »

بحمد الله والحمد

طبع این کتاب شریف در روز پنجشنبه ۱۸ جمادی الاولی ۱۳۸۲ در مطبعه
« جبل العتین » اصفهان پایان یافت . از جناب مستطاب آقای سید محمود گلستانیان
مدیر محترم مطبعه و آقای حسین ربانی حروفچین ماهر و سایر کارمندان مطبعه
کمال تشکر و امتنان حاصل است .